E. Clayeux

PRAXIS
CONFESSARII.

PRAXIS CONFESSARII

AD BENE EXCIPIENDAS CONFESSIONES,

Ad instructionem tyronum Confessariorum;

AUCTORE

R. P. D. ALPHONSO DE LIGORIO,
Sanctæ AGATHÆ GOTHORUM Episcopo, et Congregationis SS. Redemptoris institutore.

OPUS PAROCHIS, CONFESSARIIS, CÆTERISQUE ECCLESIASTICIS VIRIS APPRIME UTILE.

LUGDUNI,
EX TYPIS RUSAND, CLERI TYPOGRAPHI.
PARISIIS,
IN BIBLIOTHECA ECCLESIASTICA RUSAND,
In vico Abbatiæ S. Germani, n.° 3.

M. DCCC. XXIII.

INTRODUCTIO.

MAGNA utique erit merces, qua in æternitate compensabuntur boni Confessarii, et de sua prædestinatione ita securi sunt ii qui se ad animarum salutem occupant, ut Jacobus apostolus (*Epist. cap.* 5. *v.* 20) perspicue hoc testetur his verbis : *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus* (nempe ejus qui converti fecerit, et, ut loquitur textus græcus, *Animam suam*) *a morte, et operiet multitudinem peccatorum*. Sed luget atque lamentatur Ecclesia, videns tot filios suos propter malorum Confessariorum sive imperitiam, sive incuriam, sive impietatem ad gehennam destinari; etenim ex illorum bono aut malo regimine potissimum populi pernicies, aut salus pendet. Habeantur idonei Confessarii (dixit S. Pius V.), ecce omnium christianorum omnimoda reformatio. Non enim est dubitandum quin, si omnes Confessarii ea pollerent scientia, et morum bonitate, quas tantum ministerium exigit, nec mundus ita peccatorum cœno deturpatus esset, nec infernus tot baptizatorum animabus repleretur. Et cum *bonitatem* dico, non hic intelligo illam solam habitualem, quæ simplicem gratiæ statum, sed positivam bonitatem, quæ ministrum Pœnitentiæ decet,

cui tanquam nutrici duplex alimentum opus est, unum ad sui, alterum ad prolis sustentationem: quoniam, cum Confessarius aliorum conscientias dirigere debeat, maxime ei cavendum erit, ne nimia indulgentia, aut immoderato rigore erret. Debet enim tot peccatorum ulcera tractare, quin se deturpet: cum mulieribus et adolescentibus sæpe versari, eorum confessiones de iis rebus, de quibus magnopere erubescunt, excipiendo, quin sibi aliquid damni evenisse sentiat: cum personis præclaris, abscisso omnium humanarum rerum respectu, magna fortitudine armari: et, ut omnia unico verbo complectar, debet esse in charitate dives, in mansuetudine mellifluus, in prudentia gravis. Qua de re, ut hæ omnes partes, ut par est, adimpleantur, non vulgari opus est bonitate, quam certe nunquam assequetur ille cui oratio non est perfamiliaris, nec meditatio est quotidiana; etenim alia via lucem, et gratias, huic tanto muneri (etiam ipsis angelicis humeris, ut dici solet, formidando) necessarias obtinere nemo potest. Sed deveniamus ad nostri laboris institutum, nempe ad Praxim confessiones excipiendi, de qua duntaxat hic fiet sermo. In hac Praxi multas delibabo doctrinas ad ipsammet spectantes; sed ne repetam ea quæ in opere morali fusius descripsi, hic tantum (per interjectas litteras indicantes) adnotabo loca operis, ad quæ lectorem remittam, ut copiosius doctrinas rationibus et auctoritatibus confirmatas perlegat.

PRAXIS

TYPOGRAPHUS

LECTORI.

Praxim hanc Confessariorum tibi eo fidentiori animo exhibemus, quo majori cura fuit a viro doctrina et pietate celeberrimo, D. Alphonso de Ligorio, S. Agathæ Gothorum Episcopo, et Congregationis SS. Redemptoris in regno Neapolitano institutore elucubrata. Vir ille jam in Italia et Germania, et etiam in Gallia diversis notissimus operibus, quæ suavitatem pietatis multum redolent, et quorum quædam (imprimis libellus cui titulus: *Visites au St-Sacrement*) fuerunt ex italico idiomate in gallicum conversa, non minus in toto orbe christiano claret, tum laboribus suis apostolicis quibus quadraginta circiter annos quasi venator animarum perfunctus est, tum opere illo eximio, quod, totus in cura et salute animarum versatus longaque in hac artium arte edoctus experientia, scripsit de theologia morali universa. Cujus quidem theologiæ jam decies intra viginti quinque annos et in Italia et in Germania typis mandatæ, tot reperias præ-

a

cones, quot lectores. Et merito sane; quandoquidem eruditissimus ille theologus mediam inter alios, aut nimis rigidos, aut nimis benignos viam benè cautus tenuerit, atque a S. pontifice Benedicto XIV, suum opus valde commendatum audierit, tanquam *optimis refertum argumentis, et plurimum utilitati publicæ favens* (*). Demum plenus dierum et laborum, tanta obiit sanctitatis fama, ut res ad Sanctam Sedem delata jam nunc expendatur.

Hanc igitur praxim, opusculum viri piissimi et doctissimi, arduum Confessarii munus obeuntibus præstare visum est opportunum, usquedum et theologiam ipsam, et ipsius compendium (*homo apostolicus*) proferre possimus.

Doctrinarum, quæ in hac praxi afferuntur, rationes hic tantùm indicantur; et doctorum auctoritates, data opera, Auctor prætermisit, ne libellus in nimiam molem excresceret. Si quis hæc omnia latius tractata videre cupiat, theologiam ipsam adeat, cujus hic loca accurate adnotantur, et cujus jam plurima exemplaria in Gallia et apud nos reperire est. Vale et fruere.

(*) Vide epistolam Benedicti XIV, ad D. de Ligorio.

PRAXIS CONFESSARII.

CAPITULUM PRIMUM.

DE OFFICIIS CONFESSARII.

QUATUOR sunt officia, quæ bonus Confessarius exercere debet, Patris nempe, Medici, Doctoris, et Judicis. In hoc capitulo de quolibet istorum sigillatim sermo erit.

§. I. *Circa officium Patris.*

2. CONFESSARIUS, ut boni Patris partes adimpleat, debet caritate esse plenus. Et primo caritatem adhibere debet in benigne excipiendo omnes, sive pauperes, sive rudes, sive peccatores sint. Nonnulli tempus solummodo insu-

munt in audiendis confessionibus aliquorum devotorum, aut personarum spectabilium, quia, ut has a se repellant, non est eis tantus animus. Si tamen ad se aliquis miserabilis peccator accedat, ægre auditur, et conviciis oneratus arcetur. Unde fit ut ille miser, qui postquam sibi maximam vim intulerit, quo ad sua peccata confitenda veniret, se tam aspere acceptum sentiens, odium in Pœnitentiæ Sacramentum concipiat, et desperans se posse invenire, qui sibi opituletur, et se absolvat a peccatis, in perditæ vitæ lubricum laxis habenis præceps ruat, et in salutis desperationem incidat. Secus boni Confessarii agunt; cum ad se hujusmodi peccatores confluunt, benigne hos excipiunt, et (*quasi victor capta præda*) exultant, perpendentes sibi sortem contigisse, animam de manibus dæmonis eripere. Sciunt hoc Sacramentum, proprie non pro justis fuisse constitutum, sed pro peccatoribus; etiam enim veniales culpæ, ut remittantur, non indigent sacramentali absolutione, cum multis aliis modis deleri possint. Sciunt quoque Christum protestatum fuisse his verbis : *Non veni vocare justos, sed peccatores. Marc.* 2. 17. Propterea Confessarius caritatis viscera induens, quo magis animas peccatorum multitudine et atrocitate coinquinatas reperiat, eo magis, ut Deo ipsas lucrifaciat, majore caritate eas amplectatur, eisque animum præbeat his aut similibus verbis : *Eia, frater, bono animo esto, noli timere; peccata tua im-*

pavide confitere. Aperi omnia confidenter, nullius te pudeat. Nihil refert, si in omnes tuæ conscientiæ sinus non introspexeris: sufficit si ad interrogata respondeas. Age Deo gratias qui te hucusque ad pœnitentiam exspectavit. Nunc tibi mutanda est vita. Lætare, quia Deus certe omnia peccata, quantumvis ingentia, tibi remittit, si bonam habes voluntatem; ideoque te exspectavit, ut tibi parceret. Igitur hilari animo dic omnia, nihil involucris tegas.

4. Caritatem deinde longe majorem ostendere debet in confessionem excipiendo. Caveat ne se impatientem, aut tædio affectum exhibeat; nec ostendat admiratione percelli de peccatis quæ narrantur; modo Pœnitens non sit ita animo durus, aut petulans, ut plura et atrociora peccata sinè ullo rubore, et sinè ulla displicentia animique sensu exponeret; quia tunc opus habet pro viribus efficere, ut a Pœnitente quanta sit illorum difformitas et magnitudo, percipiatur; ideoque tunc acrior requiritur correctio, ut ipse a lethali lethargo expergefiat. Verum quidem est, quod (ut dicunt Doctores) in actu confessionis abstinere debent Confessarii a correctione facienda, ne forte exterriti Pœnitentes peccata reticeant; nihilominus hoc intelligitur regulariter loquendo: cæterum multoties expedit ad ulteriora non procedere, et statim Pœnitentem corripere, præcipue cum confitetur peccatum valde enorme, aut si ipse fuerit in

aliquo vitio habituatus, ut peccati gravitatem comprehendat. Advertat tamen ne eum exasperet, nec perterreat. Quapropter postquam eum, quantum opus fuerit, corripuerit, statim ei animum faciat ad reliqua peccata confitenda, dicens: *Eia, frater, vis te ab hoc vitio resipiscere? Non ita est? Et quoniam hoc facere es paratus, esto animo hilari. Itaque enarra reliqua peccata, nihil reticens. Cave, quæso, ne sis aliquod sacrilegium commissurus; hoc enim esset maximum omnium peccatorum, quæ hucusque commisisti. Igitur dic omnia animo forti, vince teipsum; confitere omnia sincere: Deus enim paratus est tibi parcere.*

5. Deinde in fine confessionis, oportet ut Confessarius vehementiori ardore ac studio incumbat, ut Pœnitenti percipere faciat gravitatem et multitudinem ejus peccatorum, ac miserum damnationis statum in quo reperitur; sed hoc semper maxima cum caritate fiat. Verumtamen est congruentius tunc verbis gravioribus uti, ut sic melius ad bonam mentis frugem redire possit; nihilominus efficere debet, ut Pœnitens intelligat hoc, quod ei dicitur, non ab animo irato, sed ex singulari amore et commiseratione erga suam animam procedere. Quod poterit hoc modo exprimi: *Fili mi, considerasne vitam damnati, quam duxisti? Percipisne malum, quod operatus es? Quid tibi mali fecit unquam Deus tuus, quem tu ita perdite contempsisti! Si Jesu Christo nullus tam fuisset*

tibi inimicitior, potuisses cum illo te gerere pejorem? Sed, quæso, animadverte quis sit hic Jesus. Hic est ille qui cum esset Deus nullius egens, factus est homo propter te; voluit mori in cruce, ut te de inferno redimeret. Ah fili! si interim mortuus esses, si in hac nocte, quo iturus fuisses! ubi nunc esses? esses in æterno igne inferni. Quid de te factum erit, si vitam hactenus ductam, pergas in posterum vivere? Poteris sic salvari! Expergiscere, et vide, quod nisi mores in melius mutes, jam es damnatus. Quid boni ex tot peccatis tibi collegisti! Non consideras quod duplicem infernum tibi paras, unum hìc angoris et miseriæ, alterum illic pœnarum? Age fili, averte a malo, desine peccare, et te totum in Dei brachia, quæ ad te suscipiendum sunt extensa, committe; sufficit quantum ei peccasti. Ego totis viribus, et toto corde te adjuvare volo; veni ad me semper ac tibi lubet, quoniam invenies Patrem qui te benigne suscipiet. Et firmiter nunc statue te sanctum velle effici. Per te stat; Deus enim semper paratus est, et ad hoc tibi hoc tempus impertitus est, ut avertas a malo, et facias bonum. Oh quam bonum est amicum habere Deum! etc. (S. Franciscus Salesius, ut Deo alliceret peccatores, potissimum curabat, ut ipsi cognoscerent pacem qua fruuntur illi qui Deo adhærent, et vitam infelicem, quam ducit qui a Deo alienus est.) Postea adjuvabit eum ad doloris actum effor-

mandum, et si dispositus est, eum absolvat, et remedia salutaria, quibus possit se a peccatis servare, suggerat, atque ei imponat (sed de his in §. sequenti agetur). Si autem fuerit absolutionis incapax, aut expediens videbitur differendam esse absolutionem, assignet ei diem in quo regredi debeat, dicendo ei sic: *Eia, Frater, tali die te exspecto, ne prætermittas ad me redire; animo forti magnoque sis, ut tibi dixi; commenda te quotidie Beatæ Virgini, et veni ad me. Si forte tunc invenies me aliorum Confessiones excipientem, accede, te enim ante alios audiam. Si alibi ero, fac ut me arcessant, omnia deseram, ut tu confitearis.* Et sic dulcibus verbis a se dimittat. Hæc est via qua peccatores salvi fieri possunt, nempe cum eis agere quanta maxima fieri potest caritate; alioquin, si ipsi in Confessarium incident, qui cum eis inclementer agat, a confessione horrebunt, confiteri negligent, et effrænate in perditionem ibunt.

§. II. *Circa Medici officium.*

6. Confessario, ut sui Pœnitentis infirmitatibus remediis opportunis occurrat, cognoscenda est origo, et causa omnium spiritualium ejus morborum. Nonnulli Confessarii, præter species et numerum peccatorum, nihil aliud inquirunt. Si Pœnitentem dispositum vident, statim eum absolvunt: sin minus, quin unum

verbum impendant, illico dimittunt, oculo retorto dicentes : *Discede a me quia te absolvere non possum*. Aliter procedunt boni Confessarii ; hi enim prius investigare incipiunt morbi originem et gravitatem, interrogando de peccandi consuetudine, de occasionibus, de tempore, de loco, de personis cum quibus, quo rerum concursu. Sic enim melius poterunt Pœnitentes corripere, eos ad absolutionem disponere, et remedia salutaria adjungere.

7. His interrogationibus adhibitis, et cognita morbi origine ac gravitate, Confessarius procedat ad debitas animadversiones faciendas. Et quamvis ipse tanquam Pater debeat cum caritate Pœnitentes auscultare, tamen, ut Medicus, tenetur (quantum opus est) eos monere et corrigere, eos præsertim qui multis mortalibus gravati, ad pœnitentiæ sacramentum raro accedunt. Et hoc munus etiam adimplere debet, si Pœnitens aliqua illustri qualitate fulgeat, nimirum si fuerit Magistratus, Princeps, Sacerdos, Parochus, aut Prælatus, si de aliqua sui muneris omissione sine nimio animi sensu se accusaret. Ait noster regnans Pontifex Benedictus XIV (1) Confessarii admonitiones concionibus ipsis esse efficaciores, et jure merito ; quia concionatorem latent circumstantiæ particulares, quæ Confessario aperte innotescunt : ideoque multo melius poterit debitas adhibere animadversiones, et re-

(1) *Bulla*, Apostolica, §. 12.

media quæ morbis expediunt, applicare. Nec Confessarius tunc debet attendere alios Pœnitentes qui ipsum circumstant; nam, ut aiebat S. Franciscus Xaverius (1), melius est paucorum confessiones rite factas audire, quam multorum inordinatas, et sine fructu. Hic animadvertere oportet, quam perperam agunt illi Confessarii qui, si Pœnitentem indispositum nanciscuntur, ne cum illo aliquid insumant temporis, statim a se eum abire jubent. Sciant propterea istiusmodi Confessarii, validis niti rationibus sententiam illorum Doctorum (2), qui volunt pro viribus teneri Confessarium, Pœnitentem, licet accedat indispositus, ad absolutionem disponere; consideranda ei proponendo, v. g., injuriam maximam, qua Deum suis sceleribus affecit, periculum imminens ejus damnationis, etc. Et parum refert quod alii exspectent, aut inconfessi discedant : Confessarius enim de hoc tantum qui sibi nunc confitetur, non vero de aliis in die judicii rationem reddere debet.

8. Et ita etiam Confessarius tenetur admonere Pœnitentem de aliqua illius ignorantia culpabili, sive hæc sit juris naturalis, sive positivi. Quod si Pœnitens teneretur ignorantia inculpabili, tunc si ea esset circa media scitu necessaria ad salutem, debet Confessarius ab hac ignorantia eum removere; si erit circa alia de

(1) *Tursell. in Vita*, l. 6, c. 17.

(2) Tom. II, lib. 6, num. 608, v. *Hic adverte*.

quibus potest dari ignorantia invincibilis, licet sit juris divini, et prudenter Confessarius existimet admonitionem non profuturam Pœnitenti, tunc abstinendum ab admonitione erit, et Pœnitens relinquendus in sua bona fide. Et in hoc conveniunt Doctores rigidioris sententiæ. Ratio est, quia magis cavendum est a periculo peccati formalis, quam materialis, quia Deus tantum formale punit, siquidem hoc solummodo in sui offensam habet. Hoc fuse probatum est in opere morali (1) cum communi DD. paucis exceptis. Qua de re hinc etiam cum communi (2) infertur, quod si quis Matrimonium contraxisset invalidum propter aliquod occultum impedimentum, et in bona fide maneret, et contra periculum subesset infamiæ, scandali, aut incontinentiæ, si manifestaretur Matrimonii nullitas, tunc Confessarius debet eum in sua bona fide relinquere, donec dispensationem a sacra pœnitentiaria illi obtinuerit (excipe tamen, si dispensatio statim, et facile obtineri possit). Et in hoc casu, nempe cum in bona fide vivitur, si forte Pœnitens se accusaret negasse debitum conjugale sine justa causa, dicunt Doctores (3) Confessarium debere pariter ad hoc illum obligare, dicendo in generali, quod conjuges tenentur sub gravi invicem debitum reddere. Quomodo autem se gerere debeat Confessarius cum sponsis qui jamjam contracturi sunt Matrimonium

(1) Num. 610. (2) Num. 611. (3) Ibid.

nullum, et timor prudens esset peccati formalis, aut scandali, si manifestetur ejus nullitas? Observentur resolutiones in opere scriptas (1), ubi fuse probatum est communem esse, et tutam sententiam, posse Episcopum dispensare in impedimento dirimenti, stante illa urgenti necessitate. Et si aditus ad Episcopum etiam esset difficilis, et nullo modo posset evitari gravissimum periculum infamiæ aut scandali, retulimus (2) sententiam auctoris (*Instruct. pro novis Confess. p.* 2, *n.* 32, *ex Ronc. Sord. et Pign. tom.* 3, *consult.* 33, *n.* 5), qui ait non improbabile esse, imo tutum in praxi posse Parochum, vel alium Confessarium declarare quod lex impedimenti tunc non obliget, atque cesset, utpote potius nociva, quam utilis. Sed observa quæ, loco citato, fusius ibi dicuntur. Ita pariter omittenda esset correctio de restitutione facienda, si certe prævideatur futurum fore ut Pœnitens, qui nunc esset in bona fide, non pareat monitioni.

9. Nihilominus excipiendi sunt sequentes casus. I. Si ex ipsa ignorantia redundandum esset damnum contra bonum commune (3), quia tunc Confessarius, cum ipse constitutus sit Minister in bonum reipublicæ, tenetur præferre bonum publicum bono privato Pœnitentis, licet prævideat correctionem huic non esse profuturam. Qua de re omnino admonendi sunt Principes,

(1) Lib. 6, num. 612. (2) Ibid. p. 332. V. infr. II.
(3) Num. 615.

Prætores, Confessarii, Parochi et Prælati, qui proprio officio desunt; quia horum ignorantia, etiam invincibilis, semper damno erit communitati, dum facili negotio alii putare possunt sibi licere quod vident a superioribus factitari. Et, ut docet noster SS. Pontifex Benedictus XIV (1), eodem modo se gerere debet Confessarius cum iis qui frequentant sacramenta, ne licitum judicetur ab aliis, quod impune ab his exerceri animadvertitur. Excipitur II. Si Pœnitens interrogasset, quia tunc Confessarius teneretur pandere veritatem; (2) in eo enim casu ignorantia non esset omnino invincibilis, prout requiritur ad hoc, ut omitti possit admonitio. Excipitur III. Si brevi esset Pœnitens admonitioni assensurus, licet in principio non acquiescat (3). Quid autem faciendum sit in dubio, an correctio sit profutura, an nocitura? Vide in opere (4).

10. Post debitas correctiones, sive monitiones, præstat ut laboretur ad disponendum Pœnitentem ad absolutionem per actus veri doloris, et propositi: quo circa monitos esse volo Confessarios, perpaucos esse illos Pœnitentes, præsertim rudes, qui præposito actu doloris ad confitendum accedant. Nonnulli Confessarii putant satis suo muneri fecisse, si duntaxat hujusmodi Pœnitentes sequenti modo interrogent. *Eia, pos-*

(1) *Bulla*, Apostolica, §. 20. (2) L. 6, num. 616.

(3) Ibid. v. Excipiendum III.

(4) Ibid. v. Utrum autem,

tulàsne a Deo veniam de omnibus his (quod revera non est verus actus doloris)? *Te pœnitet ex corde omnium peccatorum!* Et nullo alio verbo interposito, absolutionem eis elargiuntur. Totum ab hoc aliud est bonorum Confessariorum institutum; hi enim in primis elaborant, ut Pœnitentes (sermo est de iis qui lethalibus tenentur) verum dolorem et detestationem peccatorum concipiant; et prius per attritionis actum eos præparant, v. gr.: *Fili mi, ubi nunc esse deberes in æternum? In inferno! Ah in illo igne semper cruciandus esses? Nec tibi ulla spes amplius restaret, ut te illinc eripere posses. Ibi esses moraturus ab omnibus derelictus, a Deo rejectus per totam æternitatem. Igitur te pœniteat Deum offendisse,* propter *infernum quem meruisti.* Advertendum hic est non fieri actum attritionis, si quis diceret, se pœnitere peccati commissi, quia meruit infernum, sed opus habet, ut dicat se pœnitere offendisse Deum, propter quod meruit infernum. Postea curet, ut efficiatur actus contritionis hoc modo: *Fili mi, quid egisti? peccasti in Deum summum et infinitum bonum: nullam illius rationem habuisti: Avertisti faciem tuam ab eo: projecisti eum post tergum tuum: contempsisti amicitiam et gratiam ejus. Eia ergo, quia offendisti Deum bonitatem infinitam, nunc ex toto corde te pœniteat: detestare et odio habe super omnia mala omnes injurias, quibus immerito Deum tam bonum affecisti: nonne*

jam promptus es millies mori, quam hæc in posterum committere? Notandum hic 1.º quod si Pœnitens, obtenta absolutione, et si immediate post, confiteatur aliud peccatum; ut denuo absolvatur, ei novus actus doloris eliciendus est, cum tunc novum fiat judicium (1). Notandum 2.º esse probabile apud plures Doctores (2), ad hoc ut confessio sit sacramentalis, debere novo dolore informari: quare, cum aliquis confitetur, quin prius actus doloris præcesserit, non sufficit (cum agatur de valore Sacramenti) si terminata confessione eliciatur dolor, sed requiri amplius, ut post dolorem elicitum, replicetur confessio, saltem dicendo: *me accuso de omnibus iis quæ modo confessus sum.*

11. Demum incumbendum est Confessario, ut applicet ea remedia, quæ opportuniora judicabit pro salute Pœnitentis, imponendo ei eas satisfactiones, quæ magis convenient ejus morbo, eas quas prudenter judicabit illum fore executurum. Advertatur hoc, quod licet satisfactiones debeant respondere culpæ, juxta Tridentinum (3), quod declarat particeps alienorum peccatorum eos Confessarios, *qui levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungunt;* nihilominus justis de causis potest Confessarius minuere pœnitentias, si nempe Pœnitens compunctione vehementi affectus sit, aut si jubilæi, aut in-

(1) L. 6, num. 448. (2) Num. 445.
(3) Sess. 14, c. 8.

dulgentiæ plenariæ curreret tempus, et præsertim si infirmitate aliqua, sive corporis, sive animæ, laboraret: et denique (ut paucis me expediam) semper et quando prudens timor exoritur, quod ipse correspondentem culpæ satisfactionem non sit adimpleturus. Ita communiter docent Doctores cum S. Thoma (1). Non negamus in Tridentino (2) haberi, injungendas esse satisfactiones pro modo culpæ; sed scimus etiam ibidem subjungi eas debere esse *pro Pœnitentium facultate salutares, et convenientes. Salutares*, nimirum saluti Pœnitentium utiles: et *convenientes*, correspondentes nempe, non solum culpæ, sed etiam viribus Pœnitentis. Unde fit non esse salutares, nec convenientes eas, quibus vires Pœnitentis, spectata spiritus debilitate, non sunt pares; tunc enim illis essent venenum, potius quam remedium. Et in hoc sacramento potius intenditur vitæ moderatio, quam omnimoda satisfactio; idemque rituale Rom. (3) ait, a Confessario habendam esse Pœnitentis rationem. S. Thomas (4) dicit: *Sicut Medicus non dat medicinam ita efficacem, ne, propter debilitatem naturæ, majus periculum oriatur; ita Sacerdos divino instinctu motus non semper totam pœnam, quæ uni peccato debetur, injungit, ne infirmus desperet, et a pœnitentia totaliter recedat.*

(1) Lib. 6, num. 509. (2) Sess. 14, c. 8.
(3) De Sacr. Pœnit. (4) Supp. q. 28, a. 4.

Et alibi (1) : *Sicut exiguus ignis exstinguitur, si multa ligna superimponantur ; ita accidere potest, quod parvus Pœnitentis contritionis affectus pondere pœnitentiæ deficiat.* Et subjungit : *Melius est quod Sacerdos Pœnitenti indicet quanta pœnitentia esset injungenda, et injungat nihilominus quod Pœnitens tolerabiliter ferat.* Et alibi (2) : *Tutius est imponere minorem debito, quam majorem, quia melius excusamur apud Deum propter multam misericordiam, quam per nimiam severitatem, quia talis defectus in Purgatorio supplebitur.* Et idem docent *Gerson*, *Cajetanus*, et præcipue *S. Antoninus*, qui (3) ait eam pœnitentiam injungendam esse, quam judicatur Pœnitens postea verosimiliter executurus esse, et quam lubens acceptaturus ; et si Pœnitens protestetur sibi tantas vires non esse, ut debitam persolvat pœnitentiam, sic S. Archiepiscopus concludit : *Tunc quantumcunque deliquerit, non debet dimitti sine absolutione, ne desperet.* Cum sufficiat tunc (idem ait) imponere generalem pœnitentiam, nempe totum quod boni egerit, usurpando eadem verba ritualis : *Quicquid boni egeris, etc.*, quæ opera injuncta in Sacramento, ut docet Angelicus (4), virtute ejusdem Sacramenti, majoris erunt valoris ad satisfaciendum

(1) Quodlib. 3, a. 28. (2) Opusc. 65, §. 4.

(3) Vide in *l.* 6, n. 509 et 510.

(4) Quodlib. 3, art. 28.

pro peccatis. Item addunt probabiliter Doctores multi (1) justam esse causam diminuendi pœnitentiam, si judicetur Pœnitens hoc modo magis allici ad Sacramentum. Oh quanti valet sapiens illud consilium S. Thomæ de Villanova (2): *Facilem unam injunxeris, acriorem consulueris.* Expedit quoque, ut Pœnitens cognoscat pœnitentiam, quam mereretur: propterea potest valde prodesse, si indicentur pœnitentiæ Canonum pœnitentialium (quarum in libro notabiliores adnotantur (3). Juvabit pariter (ut dicit S. Thom. de Villan.) suadere graviorem, postea vero imponere eam quam prudenter judicabit a Pœnitente adimplendam. Insinuat S. Franciscus Salesius (4), et idem confirmat rituale parisiense, (5) prodesse idcirco Pœnitentem interrogare, si sibi ad illam pœnitentiam sufficientes sint vires, alioquin in aliam commutabitur. Juvabit quoque aliquando, inter opera satisfactoria injuncta imponere aliquam satisfactionem gravem, sed non sub gravi culpa (6), aut aliud opus aliunde præceptum, aut debitum (7).

12. Ex hoc quod dictum est colligitur, quam imprudenter operari quosdam Confessarios, qui

(1) L. 6, num. 510. v. Idem.
(2) Serm. Fer. 6 post Dom. *Lætare.*
(3) L. 6, pag. 277, num. 539.
(4) Instruct. Confess. c. 8.
(5) Vide lib. 6, num. 509, circa finem.
(6) L. 6, num. 518. Dub. 3.
(7) Num. 513. Dub. 1.

Pœnitentibus imponunt satisfactiones eorum viribus impares. Quot istorum non dubitant absolvere recidivos indispositos, et eos pariter qui in proxima occasione peccandi versantur, et insipienter putant eos recuperare, si gravibus pœnitentiis a se oneratos dimittunt, licet prævideant illas non fore exsecuturos : v. gr., injungunt illi, qui vix semel in anno dudum confessus est, ut octavo quovis die per annum confiteatur ; quindecim decades Rosarii quolibet die recitandas illi, qui ne solitus quidem fuit quinque in hebdomada recitare : disciplinas, orationem mentalem illi, qui nec nomen unquam audivit. Et quid hinc eveniet? Eveniet quod licet inviti acceptent quod imponitur, ut absolutionem aucupentur, nihilominus postea nihil harum exsecutioni demandant; et credendo iterum esse in peccatum delapsos, quinimo putando (præcipue rudes) nullius momenti fuisse confessionem factam, quia pœnitentiæ impositæ non satisfecerunt, propterea ad pristinum perdite vivendi modum redeunt : et perterriti ob pœnitentiæ impositæ pondus, a confessione horrent, et ita pergunt in peccatis tabescere. Et hic est fructus qui in perniciem tot miserorum colligitur ex hujusmodi satisfactionibus, quas convenientes vocant, sed melius dicendæ forent inconvenientissimæ.

13. Cæterum extra casum infirmitatis, et compunctionis extraordinariæ, non bene ageret Confessarius, si pro culpis gravibus adjungeret levem satisfactionem, quæ inducat levem obli-

gationem; etenim, licet (cum expedit) possit adjungi opus, quod, habita ratione peccatorum, sit leve, attamen semper debet imponi satisfactio gravis quæ obliget sub gravi. Et hic oportet adnotare aliqua pertinentia ad praxim circa pœnitentias imponendas. Notandum I. Cum Pœnitens oblitus fuerit pœnitentiæ, communis est sententia (1) ad nihilum amplius eum teneri, nisi facile esset sibi, ut posset a Confessario qui eam imposuit cognoscere. II. Non potest imponi pro occultis peccatis publica satisfactio; tenetur autem Confessarius has imponere, si alia via non possit occurri scandalo dato, vel honori alicujus palam detracto; sed non est adstringendus Pœnitens ad publicam pœnitentiam faciendam, si ipse renuit, et alio modo possit scandalum reparare, nimirum Sacramenta frequentando, Ecclesias visitando, ad aliquam congregationem se aggregando, etc. (2). III. Aliquando potest imponi aliqua pœnitentia sub conditione, si Pœnitens reinciderit (3). Sed animadvertendum hujusmodi pœnitentias forte multoties felicem non habere exitum, præcipue si per longum tempus duraturæ erunt; quia faciliter postea in relapsu negliguntur, et peccata multiplicantur. IV. Si unquam Pœnitens sibi mutari pœnitentiam ab alio Confessario impositam petierit, volunt multi Doctores ei repetendam fore totam confessionem huic Confessario, saltem in confuso, ut status

(1) L. 6, n. 520. (2) Num. 512. (3) Num. 524.

suæ conscientiæ huic notitiam præbeat. Sed multi alii etiam probabiliter dicunt (1) hoc non esse necessarium, cum sufficiat quod Confessarius judicium faciat, ad hoc ut mutet pœnitentiam, esse insufficientes Pœnitentis vires illi oneri ferendo; cum contra possit ex ipsamet pœnitentia imposita arguere materiam peccatorum, pro quibus illa injuncta erat; et ita se dirigere potest, aut in mutando, aut diminuendo. Et probabiliter potest id Confessarius (2) ex se efficere, cum prævidet quod Pœnitens verosimiliter pœnitentiam, ut antea, negligere perget. Attamen Confessario inferiori non est permissum immutare pœnitentiam impositam a Superiore pro reservatis, extra casum quo Pœnitens difficulter posset regredi ad Superiorem, et contra gravis causa urgeret ut pœnitentia mutetur, quia tunc rationabiliter præsumitur Superioris conniventia (3). V. Non potest mutari pœnitentia extra confessionem, ne ab ipso quidem Confessario; tantum potest hoc fieri ab illo immediate post datam absolutionem, et antequam Pœnitens a confessionali discedat (4).

14. Circa satisfactiones in particulari imponendas, advertendum, satisfactionem, non solum debere esse medicinalem, sed etiam culpis præteritis satisfactoriam. Regula harum requirit

(1) Num. 529. Dub. 1. (2) Ibid. in fin.
(3) Dicto num. 529. Dub. 2.
(4) Dicto num. 529. Dub. 3.

ut imponantur opera carnem coercentia pro peccatis sensualibus, eleemosynæ pro peccatis avaritiæ, oratio pro blasphemiis, etc. Sed considerandum quid magis expediat, aut magis utile sit Pœnitenti. Quamvis autem maxime utile sit imponere Sacramentorum frequentationem, orationem mentalem, et eleemosynas; nihilominus praxis habet has reddi damnosas iis, qui aut nihil aut parum habuerunt horum usum. Satisfactiones utiles generatim pro omnibus hæ solent esse, nimirum aggregari ad aliquam congregationem : quolibet vesperi (saltem ad tempus) actum doloris elicere, et quolibet mane propositum renovare, dicendo cum S. Philippo Nerio : *Domine, ne auferas hodie manus tuas a me, ne tui proditor efficiar* : visitare quotidie Sanctissimum Sacramentum, et imaginem quoque Mariæ Sanctissimæ, ab eis perseverantiæ gratiam postulando : Rosarii saltem tertiam partem : et ter salutationem angelicam mane et vesperi dicendo : *Mater mea, adjuva me hodie, ne Deo peccem.* (Hanc tamen pœnitentiam ter recitandi salutationem angelicam cum prædicta supplicatione ego plerumque solitus fui injungere, aut saltem consulere iis, qui ea uti non solerent) : cum cubitum iverint, dicere in lecto : *nunc mihi morandum fuisset in inferni igne ;* aut dicere : *veniet dies quo mihi in hoc lecto moriendum erit :* iis qui legere sciunt, et potissimum ecclesiasticis, quotidie legere aliquem librum de rebus spiritualibus agentem. Monet autem S. Fran-

ciscus Salesius (1) non esse gravandum Pœnitentem multis rebus, ne confundatur, et terrefiat.

15. Sermonem autem facturus de remediis, quæ insinuari debent Pœnitentibus, dico, alia esse generalia, alia particularia pro aliquo vitio particulari. Generalia, omnibus insinuanda, sunt 1.° Amor erga Deum, cum ipse ad hunc solum finem nos creavit. Et curetur pariter ut Pœnitens cognoscat pacem interiorem qua donantur, qui Dei amicitia fruuntur, et infernum quem ante tempus experiuntur, qui alieni sunt à Deo, addita pernicie temporali quam secum trahit peccatum; 2.° sæpe se commendare Beatæ Virgini, Rosarium recitando, se commendare Angelo Custodi, et alicui Sancto peculiari protectori; 3.° frequentia Sacramentorum, et si unquam in aliquod peccatum mortale inciderit, statim se confiteri; 4.° veritatum æternarum consideratio, et præ cæteris consideratio mortis; et patribus familias insinuanda est quotidiana mentalis oratio in communi cum familia, aut saltem Rosarium una cum filiis; 5.° Dei præsentia cum urget tentatio, dicendo: *Deus me videt*; 6.° quolibet vesperi conscientiam scrutari. cum animi dolore et proposito; 7.° secularibus, ut in aliqua congregatione se adscribant, et Sacerdotibus oratio mentalis, et gratiarum actiones post Missam, et ut perlegant saltem aliquem libellum spiritualem ante et post Missam.

(1) Instruct. Confess. c. 8.

16. Remedia autem particularia assignabuntur pro vitiorum diversitate : v. g., illi qui aliquo odio tenetur, insinuetur ut quotidie commendet Deo illum quem odit, recitando pro ipso orationem dominicalem et salutationem angelicam; et cum se turbari sentit memoria injuriæ sibi illatæ, reminiscatur contumeliarum, quibus ipse Deum affecit. Illi qui in peccata turpia prolapsus est, ut otium vitet, malos socios, et occasiones aufugiat; et illi qui habitum pravum per longum tempus contraxit in hoc vitio, ut non solum vitet proximas occasiones, sed etiam quasdam remotas, quæ sibi tam debili ad resistendum factæ erunt proximæ. Huic præcipue imponatur, ne unquam intermittat recitare ter salutationem angelicam in honorem puritatis Beatissimæ Virginis ; mane et vesperi, repetendo semper coram ejus imagine propositum non peccandi, et supplicationem, ut sibi perseverantiam impetret. Potissimum autem Confessarius curet, ut frequenter hic communicet, cum Eucharistia dicatur *vinum germinans virgines*. Illi qui solitus fuit blasphemias proferre, insinuetur ut novies, vel quinquies lingua signet crucem super terra, et ut quotidie saltem semel dicat orationem dominicalem et salutationem angelicam in honorem Sanctorum in quos exsecratus fuit, et ut quolibet mane dum a cubitu surgit, renovet propositum patienter ferendi occasiones indignationis, et ter dicat B. Virgini quolibet mane : *Domina mea, dona mihi patientiam*,

et id non solum inserviet ut Maria Sanctissima sibi opituletur, sed etiam ut in occasionibus reperiatur habitus factus dicendi eadem verba. Aut adsuescat dicendo, *maledictum sit peccatum meum; maledictus sit dœmon, etc.* Alia remedia assignabit Confessarius pro sua prudentia, inspectis circumstantiis occasionum, personarum et muniorum.

§. III. *Circa officium Doctoris.*

17. *LABIA Sacerdotis custodient scientiam, et legem requirent ex ore ejus* (1). Confessario, ut Doctoris officio rite fungetur, opus est ut bene sciat legem; qui enim eam ignorat, non potest alios docere. Sed hic advertendum est id quod scribit S. Gregorius, nempe officium dirigendi animas per viam salutis æternæ esse artem artium: *Ars artium regimen animarum.* Et S. Franciscus Salesius dicebat officium audiendi confessiones esse omnium maximum, et difficillimum. Revera ita est: *est omnium maximum*, quia est omnium scientiarum finis, qui nihil aliud esse debet quam salus æterna; estque omnium *difficillimum* dum primo, Confessarii munus requirit omnium scientiarum, omnium officiorum atque artium notitiam; secundo, quia scientia Theologiæ moralis complectitur tot materias inter se diversas; tertio, quia in magna

(1) Malach. 3, 7.

parte constat ex tot legibus positivis et sacris Canonibus, quorum intelligentia debet accipi secundum suam veram significationem. Præterea quælibet harum legum redditur difficilis, cum ratione circumstantiarum quæ casus dissimiles efficiunt, resolutiones variandæ sint. Quidam qui eruditos, et Theologos magnæ notæ se jactant, Moralistas, quos *Casuistas* (nomen ignominiæ apud ipsos) appellant, dedignantur ne cursim quidem legere. Dicunt hi sufficere, ut confessiones rite excipi possint, principia generalia moralis callere; illis enim posse resolvi, aiunt, omnes casus particulares. Quis negare potest omnes casus particulares esse his principiis resolvendos? Sed totum opus, et totus labor est in adaptando ad casus particulares, tantis diversis circumstantiis irretitos, principia hujusmodi; utque discernatur quodnam principiorum occurrentibus circumstantiis congruat, nequit id fieri sine magna discussione rationum quæ pro utraque parte adsunt. Et hoc est illud quod Moralistæ effecerunt, dum elaborarunt in explicando a quibus principiis multi casus particulares resolvi deberent. Præterea, hac nostra tempestate, ut dictum est, adsunt tot leges positivæ, tot bullæ, tot decreta, quæ nequeunt sciri, nisi Casuistæ legantur, qui ea collegerunt, et prout materiarum varietas postulat, ibi opportune illa inveniuntur; ideoque, quo recentiores hi Moralistæ sunt, eo antiquis utiliores. Justa ratione motus auctor instructionum pro novis

Confessariis

Confessariis (1), affirmat multos Theologos quanto profundiores in scientiis speculativis, tanto rudiores in scientiis moralibus, quæ, ut scribit Gerson (2), omnium difficillimæ sunt, et nemo doctus, quantumvis sit in his versatissimus, est, cui in dies nova non accidant. Ex quo infert nunquam Confessario deserendum esse Theologiæ moralis studium. Doctissimus *Sperelli* (3), pariter dicit longe errare eos Confessarios, qui totos in scholasticæ studio se applicant, æstimantes tempus in morali frustra expendi : et postea nesciunt distinguere lepram a lepra : qui error, subjungit, Confessarios simul et Pœnitentes in æternam perditionem trahit.

18. Non negamus autem minorem scientiam exigi in audiendis confessionibus simplicium et rusticorum, quam curialistarum, negotiantium, ecclesiasticorum et similium. Minor item scientia requiritur ut audiantur confessiones in oppido, quam in civitate : et præcipue si alicubi sit tanta Confessariorum inopia, ut Pœnitentes deberent aut per longum tempus a confessione se abstinere, aut alio proficisci (4). Sed hoc non sufficit ad excusandos aliquos Confessarios, qui cursim, lecta aliqua brevi summa morali, temere ad excipiendas confessiones se intromittunt. Oportet saltem ut Confessarius sciat I. ad quæ

(1) Part 1, n. 18. (2) Tract. de Orat.

(3) De Episc. p. 3. c. 4. (4) Lib, 6, n. 628.

sua jurisdictio se extendat. Advertat hic quisque, Sacerdotes seculares, et regulares alterius ordinis non posse audire Confessiones Religiosorum, sine licentia suorum Prælatorum; exceptis casibus, si iter agant, si alibi morentur, et socium non habeant aut alium Sacerdotem idoneum ejusdem religionis. Et tunc Religiosi possunt absolvi ab omni simplici Sacerdote, dum Superiores tunc, dando licentiam his subditis, intendunt eam dare juxta consuetudinem, scilicet confitendi cuivis Sacerdoti idoneo (1). Item, quivis Confessarius scire debet casus et censuras reservatas, saltem eas in quas frequentius incurri solet, prout sunt excommunicationes papales quæ sunt in bulla Cœnæ, hæresis externata, lectio, aut retentio aut venditio librorum hæreticorum, qui ex professo de religione tractant, aut continent hæresim formalem: item quinque casus papales Clementis VIII, qui sunt percussio enormis, aut mediocris clerici, vel monachi, simonia realis aut confidentialis, violatio clausuræ monialium ad malum finem, violatio immunitatis ecclesiasticæ, et duellum: item excommunicationes a nostro regnante pontifice Benedicto XIV emanatæ in absolventes complices in materia turpi (2), et in eos qui docent posse a Confessario exquiri nomen complicis, etiam per absolutionis sacramentalis ne-

(1) L. 6, n. 575.

(2) Num. 553.

gationem, si revelare recusent (1); et aliæ excommunicationes obviæ, quæ observari possunt in tractatu de censuris. Sciat II. distinguere peccatum veniale a mortali, saltem in suo genere quo communiter occurri solet; et de aliis saltem dubitare sciat. III. Sciat interrogationes quas facere debet, circumstantias peccatorum saltem speciem mutantes; quid constituat occasionem proximam, quid inducat restitutionis obligationem; item qualis esse debeat dolor et propositum, et denique remedia ad emendationem efficaciora. Et ut brevibus me expediam, affirmo in statu damnationis esse eum Confessarium qui sine sufficienti scientia ad confessiones excipiendas se exponit. Deus ipse his verbis eum reprobat: *Quoniam tu scientiam repulisti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi* (2). Nec excusabit eum Episcopi approbatio, si manifeste noverit se inhabilem: approbatio enim non infundit scientiam necessariam, sed supponit. Dico *manifeste*, dum qui tantum dubitaret, bene potest, imo debet quiescere in sui Superioris judicio confisus, si saltem seduliori studio se habilem reddere satagat. At nullus Confessarius intermittere debet Theologiæ moralis studium, quia ex tot rebus tam diversis, et inter se disparibus, quæ ad hanc scientiam pertinent, multa, quamvis lecta, quia rarius accidunt, temporis progressu e mente decidunt;

(3) L. 6, num. 491. (2) Oseæ, c. 4.

qua de re oportet semper frequenti studio eas in memoriam revocare.

§. IV. *Circa Judicis officium.*

19. Postremum Confessarii officium est Judicis, et hoc importat ut, sicut Judex tenetur prius rationes cognoscere, inde causæ momenta discutere, et denique sententiam proferre; ita Confessarius prius debet conscius fieri Pœnitentis conscientiæ, postea ejus dispositionem inspicere, et postea absolutionem impertire aut negare. Et quoad primum munus, quod est peccata Pœnitentis cognoscere, quamvis debitum examinandi conscientiam sit præcipuum Pœnitentis, nihilominus, quidquid alii Doctores (1) dixerint, non est dubitandum quin, si Confessarius cognoverit Pœnitentem non satis diligenter conscientiam suam discussisse, tenetur ipse eum interrogare, prius de peccatis in quæ verosimiliter incidere poterat, et postea de eorum specie et numero, ut probatur ex *c. Omnis utriusque sexus de Pœnit. et ex rit. Rom.* (2).

20. Et hic multa animadvertenda sunt: I. Perperam eos agere, qui rudes dimittunt, ut melius se examinent; hoc *P. Segneri* (3) vocat errorem intolerabilem et jure optimo; quia hujus

(1) Apud Lohner Instruct. pract. p. 33.

(2) Vide lib. 6, num. 607.

(3) Confess. Instr. c. 2.

modi homines, quantum laborent, difficulter se examinabunt, ut par est, et ita exacte, sicut potest ipse Confessarius eos examinare; et contra, cum dimissi sunt, periculum erit ut, exterriti difficultate se examinandi, a confitendo retrahantur, et in peccatis obdurescant (1): qua de re Confessarius debet ipse ex hujusmodi Pœnitentibus peccata exquirere, eos interrogando secundum ordinem Præceptorum, præcipue si sunt famuli, aurigæ, muliones, milites, satellites, caupones, et alii hujus generis, qui vitam solent ducere æternæ salutis negligentem, et rerum divinarum ignorantes, procul a concionibus et ecclesiis. Et hoc pejor error esset, si ob defectum examinis dimitteret aliquem rudem, qui antea propter ruborem aliquod peccatum reticuerit, quamvis repetendæ essent confessiones multorum annorum, propter majus periculum quod tunc subest, nempe quod si non redeat, peribit. Advertat nihilominus Confessarius se non teneri tam minute hos interrogare; interroget tantum de peccatis in quæ faciliter incidere possunt, spectata eorum conditione, et capacitate (2): imo cum Pœnitens, licet rudis, videatur sufficienter esse instructus, et diligens in confitendo peccata cum suis circumstantiis, juxta statum suum et capacitatem (alio enim modo tenetur se examinare doctus, et alio rudis), tunc Con-

(1) Ibidem, v. Sed hæc; ad n. I.

(2) Ibi ad num. III.

fessarius nihil aliud tenetur interrogare (1). II. Notandum, melius esse si Confessarius sigillatim examinet peccata statim ac ea exponit Pœnitens, quam ut differat examen usque ad finem; quia aut faciliter Confessarius obliviscitur eorum quæ audivit, aut obligandus esset Pœnitens cum suo gravi onere ad repetenda confessa (2). III. Errare eos Confessarios qui volunt certum judicium facere de peccati qualitate, an sit grave, vel leve, exquirendo a rudibus istis si pro mortali habebant an pro veniali; hi enim multoties respondent ut casus sibi verba suggerit, et hoc experientia testatur, ut ego millies observavi. Quod si Confessarius paulo post iterum interroget, respondent modo toto a primo diverso. IV. Advertendum circa numerum peccatorum quorum pravo habitu aliqui tenentur, cum non possit haberi numerus certus, curet Confessarius statum Pœnitentis cognoscere, nempe vivendi modum, applicationem quam impendit ad alia negotia, tempus consuetudinis cum complice, locus ubi potissimum moratus est; et deinde interroget de numero, interrogando Pœnitentem quoties circiter peccaverit in die, aut in hebdomada aut mense, proponens ei plures numeros, ex. gr., ter aut quater, octies vel decies, ut videat cui numero potius ille adhæreat : et si Pœnitens numero majori adhæret, optimum factu erit, si iterum interrogetur de numero majori. Sed in

(1) Ibi, ad num. II. (2) Ibi, ad num. IV.

hoc Confessarius advertat ne formet de numero judicium certum; notet frequentiam in genere, et in confuso judicium faciat, apprehendendo peccata quotquot sunt coram Deo. Aliqui Doctores dicunt, quod circa peccata interna habituatorum, ut sunt peccata odii, delectationum pravarum et desideriorum, sufficit plerumque interrogare de tempore per quod duravit malus habitus; sed hoc mihi omnino non satisfacit, quia potest esse quod aliquis magis sit intentus ad externa negotia, aut moretur ubi sibi occurrent pauciores occasiones cogitationum pravarum; alius erit magis alio animi passione allectus: ideoque opus est interrogationes generales adhibere, de propria applicatione, de loco, de animi inclinatione, etc., ut formet judicium majoris, vel minoris frequentiæ actuum internorum. Cæterum post duas vel tres interrogationes, non debet angi Confessarius, si ei judicium quod facit, videtur esse nimis confusum; nam ex conscientiis implicatis et confusis moraliter impossibile est, majorem claritatem sperare. V. Oportet animadvertere quod, licet confessiones generales sint utilissimæ, nihilominus non debet Confessarius esse valde rigorosus ad efficiendum ut confessiones jam factæ repetantur (1). Unde ait *P. Segneri* non esse obligationem repetendi confessiones, *nisi in casu manifestæ necessitatis, et in quo error sit evidens.* Neque relap-

(1) Lib. 6, num. 505.

sus sunt certa indicia nullas fuisse confessiones factas, præcipue si Pœnitens per aliquod tempus non ceciderit, aut si antequam caderet sibi aliquam vim fecerit. Aliud tamen judicium fieri debet, si Pœnitens plerumque statim ceciderit, post duos nempe, vel tres dies a confessione facta, quin aliquo modo tentationi obstiterit; tunc enim videtur moraliter certus doloris ac propositi defectus.

CAPITULUM SECUNDUM.

DE INTERROGATIONIBUS FACIENDIS PŒNITENTIBUS RUDIBUS.

21. NON speret hic meus lector me sermonem facturum de omnibus doctrinis ad Dei et Ecclesiæ præcepta pertinentibus, quoad ea quæ in ipsis permittuntur, aut prohibentur; de his enim satis actum est in opere morali. Hic tantum adnotabimus interrogationes a Confessario plerumque faciendas Pœnitentibus rudibus, qui judicantur non sufficienter suam conscientiam perquisisse; et pauca alia quæ præcipue notari debent, ad praxim maxime facientia, aliter quam speculative tractantur.

22. Circa I. *Præceptum*, interroget 1.° Pœnitentem, an mysteria Fidei calleat? Nam si quatuor mysteriorum principalium ignorantia teneatur, nempe Deum esse, remuneratorem esse boni et mali, mysteria Sanctissimæ Trinitatis et Incarnationis ac mortis Jesu Christi, erit absolutionis incapax, juxta propositionem 64. proscriptam ab Innocentio XI. Item an sciat symbolum Fidei, præcepta Decalogi, Sacramenta, etc., saltem in substantia? Sed hic bene advertit celebris ille et doctus missionarius P. Leonardus a Portu Mauritio in suo *discursu mystico et mo-*

rali, *num.* 26. teneri Confessarium instruere Pœnitentes rudes in mysteriis Fidei, saltem in quatuor principalibus. Quapropter sic subjungit: *Bonum non est consilium dimittere similes ignaros, ut ab aliis hæc doceantur, quia nullus alius sperabitur fructus, nisi ut sic ignari remaneant: ideoque expediens est breviter eos docere prædicta mysteria principalia, efficiendo pariter, ut secum efforment actus Fidei, Spei, Caritatis et Contritionis, obligando tamen eos ut in posterum perfecte instrui se faciant circa cætera mysteria scitu necessaria de necessitate Præcepti.* Et idem auctor loquens de personis urbanis salutis propriæ negligentibus, quæ sibi magno rubori, et contumeliæ habent se de iis interrogari, ait decere Confessarium, ut ipsis sic dicat: *Eia, eliciamus una simul actus christianos, dic mecum: Deus meus, quia es Veritas infallibilis, et quia sanctæ Ecclesiæ tu revelasti, credo quicquid sancta Ecclesia me docet credere; credo præcipue te esse unum Deum et tres Personas; credo Filium, cum Deus esset, se fecisse hominem, mortuum esse in cruce, resurrexisse, et ad cœlos ascendisse; et illinc venturum esse omnes judicaturum, ut boni gloria paradisi fruantur, et mali in æterno igne crucientur.* 2.° An superstitiones exercuerit, aut alios docuerit, et si in ipsis aliorum ministerio usus fuerit, quos ad suo peccato cooperandum induxerit: quocirca debet rudes admonere

superstitiones nunquam esse licitas, quamvis ex caritate, aut in necessitate fiant. Quæ autem actiones sint necne superstitiones, vide in opere (1). 3.° An unquam olim rubore suffectus in confessione aliquod peccatum reticuerit? Et hac interrogatione ut plurimum curet sciscitari rudes, et mulierculas, qui raro frequentant Sacramenta, dicendo eis : *Forsan aliquis vitæ anteactæ scrupulus te mordet? cura nunc bene confiteri, dic omnia libenter, noli timere, omnem scrupulum ab anima tua depone, etc.* Hac interrogatione, aiebat quidam diligens operarius, a se multas animas a confessionibus sacrilegis fuisse liberatas. Si autem reperiat jam hujusmodi sacrilegia fuisse patrata, ut de numero certus fiat, interroget quoties, intra hoc tempus a quo peccare cessavit, confessus sit, et communicaverit; et si quotiescunque confitebatur, vel communicabat, ad sacrilegium advertebat? Contigit enim aliquibus interdum sacrilege confiteri, præcipue in pueritia, et postea horum oblivisci; hi enim non tenentur ad repetendas confessiones oblivionis tempore factas. Item interroget, utrum sciebant se talibus confessionibus et communionibus etiam præceptum paschale transgressos fuisse? Expedit autem ut hæc interrogatio de sacrilegiis fiat in principio confessionis, ne si postea fiat, et reperiatur jam commissum sacrilegium, tempus teratur inutiliter in repetenda confessione,

(1) Tom. I, lib. 3, ex num. 14.

quæ forsan nihil habet dissimile a præteritis. Oportet autem operam dare, ut qui peccata reticuerunt, cognoscant quam maximum peccatum hoc sit, conculcare nempe pedibus sanguinem Jesu Christi. 4.° Interroget, si pœnitentiæ satisfecerit? Et si omiserit, an hoc accidit propter oblivionem, aut quia noluit eam adimplere, aut quia distulit in posterum faciendam, aut ut sibi commutare faceret, et si in ea dilatione putabat peccare? 5.° Circa scandala, si induxerit alios ad peccandum, aut si ut peccatum exsequeretur abusus fuerit ministerio aliorum? Si cooperatus sit peccatis alienis? Tabernarios interroget, si ministraverint vinum illis qui soliti fuerunt ebriari (1). Mulieres interroget, si verbis parum honestis, jocis, salibus, risu, aut si fixis oculis aliquem inspiciendo, tunica nimis elevata, aut pectore aperto provocaverint viros ad malas cogitationes? Si munera ab illis ad malum finem data acceptaverint?

23. Circa hanc ipsam materiam scandali, potest interrogare insuper, an Pœnitens cooperatus fuerit peccato alicujus? Sed Confessarius in hoc debet esse valde peritus, ut dignoscat quando cooperatio sit formalis, et quando materialis. *Formalis* est, cum cooperatur actuali peccato alterius, ut evenit in fornicatione, aut cooperatur malæ voluntati alicujus, ut si in suam tutelam furem reciperet, quod vulgò dicunt, *guardar*

(1) Vide lib. 2, num. 695.

le spalle. *Materialis* autem est, cum operam suam exhibet actui alicujus ex se indifferenti, qui ea abutitur ad malum finem, ut est præbere vinum volenti se ebriare; et hæc potest esse licita, cum adest justa, et cooperationi proportionata causa. Hic punctus, qui magni momenti est, et multa consideratione indigens, non mediocri mihi fuit labori, ut veluti res exigebat expenderetur; observent ideoque rationes et resolutiones in opere congestas (1).

24. Circa II. *Præceptum*, interroget de perjuriis, de votis transgressis et de blasphemiis. Quoad perjuria, interroget Pœnitentem, si falsum juraverit, et an in judicio, vel extra, quia pejerando in judicio, etiam Justitiam læsit, propter quod aliquando tenebitur, aut se retractare, aut damnum reficere. 2.° Interroget de modo quo juravit, si *per Deum*, *per sanctos*, *per animam;* si enim juravit per conscientiam, aut *per fidem*, quin addiderit *fidem sanctam*, aut *Christi*, probabilissime potest excusari a perjurio (2). Advertatur hic, multos rudes non apprehendere ut peccatum grave, pejerare per sanctos, cum alterius damnum non intervenit. Et plerumque, cum in filios, aut famulos irascentes dicunt, *per Deum*, *per Sanctos*, *per Christum te occidam*, *si iterum hoc facies*,

(1) Ibid. n. 76. Lib. 2, n. 63. v. Ad distinguendum, et l. 3, num. 571.

(2) Tom. I, lib. 3, num. 135.

non intelligunt tunc pejerare, etiamsi revera minas exsequi non intendant; saltem non advertunt.

25. Quoad vota facta, pariter Confessarius diligenter exquirat a Pœnitente, si illud quod emisit, sit verum votum; quia vulgus sæpe confundit desideria, aut proposita cum votis. Ad hæc distinguenda parum juvabit eum interrogare, ut nonnulli solent, an unquam habuerit intentionem se voto obstringendi sub gravi peccato? Siquidem rudes, sic interrogati facile negant: satius erit interrogare, si tunc cum votum emisit, existimabat se graviter peccaturum fuisse, an non, si postea non satisfecisset; et ita melius cognoscetur, an sub gravi, vel levi se voto obligavit. Certus de hoc factus Confessarius hoc fuisse verum votum, exquiret, an si ob dilationem putavit peccare mortaliter, aut judicabat se ab hoc excusari, quia sibi erat propositum illud adimplendi in posterum.

26. Hic juvat adnotare aliqua circa votorum dispensationem et commutationem. Jam sciuntur quinque vota reservata, religionis nempe, castitatis perpetuæ, et trium peregrinationum, ad Romam, Jerusalem, et ad S. Jacobum Galliciæ, non posse nisi a Papa dispensari; dummodo sint absoluta, non autem pœnalia et conditionata (1). His adde votum perseverantiæ in aliqua congregatione vel communitate solitum emitti (prout

(1) L. 3, num. 261.

fit in congregationibus Missionariorum S. Vincentii a Paula, et SS. Redemptoris nostri), quod Benedictus XIV præsens Pontifex in bulla, *Convocatis*, sub die 25 novembris 1749, §. 32, sibi reservavit (1). Alia vota possunt commutari aut dispensari ab Episcopis, qui possunt hanc facultatem aliis delegare (2), aut a Confessariis regularibus (3), aut ab aliis Confessariis per facultatem Jubilæi, aut alterius privilegii sibi concessam. Loquendo autem de commutatione, Confessarium monitum esse volo, ne sit scrupulosus circa causam; quia quodlibet rationabile motivum pro causa haberi potest: sufficiens est ut ex commutatione voti sit minus periculum transgressionis (4). Nec circa materiam æqualiter subrogandam: etenim non requiritur æqualitas lance libranda, sed sufficit ut sit æqualis moraliter. Interroget Pœnitentem, quæ opera soleat exercere præter debita ex præcepto, aut ad quæ majorem habeat propensionem, et in ea commutet vota. Commutatio autem securior in omni votorum genere, erit frequentia Sacramentorum (5). Advertat vota perpetua bene posse commutari in temporalia, dummodo adsit debita proportio; et sic etiam realia possunt commutari in personalia, et contra personalia in realia (6).

(1) Num. 255. (2) Num. 256.
(3) L. 3, n. 257. v. Immo.
(4) Num. 244, in fine. (5) Num. 243.
(6) L. 3, num. 247. v. Notandum.

Loquendo autem de dispensatione, ad hanc requiritur causa gravior, nimirum periculum grande transgressionis, magna difficultas exsecutionis, levitas, aut imperfecta deliberatio, qua votum emissum est (1). Nihilominus semper laudabile erit adjungere hujusmodi dispensationibus aliquam commutationem. Hæ autem dispensationes et commutationes possunt fieri extra confessionem, modo facultas non sit concessa sub tali conditione, ut in Jubilæo (2); sed consilii est eas facere in confessione.

27. Quoad blasphemias, interroget, si exsecratus fuerit in sanctos? et quibus verbis usus fuerit. Certum est enim ex istis blasphemiis quasdam esse peccata mortalia, alias vero esse venialia.

28. Interroget 2. si exsecraverit in dies sanctos, nempe Pascham, Natalem, Epiphaniam, Sabbatum Sanctum; etc., quod excusari non potest a mortali, licet multi rudes clare non apprehendant ut tale, sed quia est dubium si apprehendunt, annon, investigetur de numero, et hujusmodi blasphemiæ accipiantur, ut sunt coram Deo. 3. Interroget, si postquam protulerit blasphemias in Deum, in sanctos, aut in dies sacros, immediate subjunxerit, *si eos ego feci*, aut, *excepto Deo*. Etenim illi rudes, qui dicunt ita unico actu, bene notat auctor instruc-

(1) Num. 252 et 253.

(2) Num 257. v. Immo, L. 3, n. 124. v. Neque.

tionum pro Confessariis Pagorum (1), saltem excusari a gravi, propter ignorantiam, dum non intendunt tunc blasphemiam proferre; et licet in opere (2) dixerim, tale effatum esse veram blasphemiam, quia ad blasphemiam non requiritur intentio exsecrandi, sed sufficit quod propositio sit in Deum, aut sanctos contumeliosa; nihilominus melius mihi rem consideranti videtur esse probabile hanc non esse blasphemiam, siquidem verus uniuscujusque propositionis sensus ab ultimis verbis designatur: unde bene dici potest præfatam propositionem, integre acceptam, non importare contumeliam. Sed aliter dicendum, si ille, postquam vere exsecratus fuerit, ut malo jam patrato mederetur, diceret *si ego feci*, *etc.*

29. Notandum 4. quod cum rudes dicunt: *maledicta sit fides tua*, non accipitur ut blasphemia, quia non intelligunt fidem christianam, et nomine *Fidei* potest quoque intelligi fides humana; aliter autem debet judicari si exsecrarentur in *Fidem sanctam*, aut *Christi*. Ita pariter non est mortale maledicere *mortuis*; nisi nominarentur aut intelligerentur præcise a proferente animæ purgatorii, vel mortui in Christo, aut animæ mortuorum. De hoc puncto jam in opere (3) locutus sum. Sed quia hoc est punctum

(1) Cap. 5, pag. 141.

(2) L. 3, n. 124. v. Sic quoque.

r. 130.

ab aliis auctoribus non discussum, refert illud hic ad trutinam revocare, ut clarius patefiat, utque præsertim alicui anonymo respondeatur, qui in quadam sua epistola mihi contradixit, aliqua objiciens.

Dico autem maledictionem *mortuorum*, per se loquendo, non esse blasphemiam, neque in se neque ex relatione illorum qui eam pronuntiant. Non est in se, quia vox, *mortui*, proprie est terminus *privativus*, qui homines significat vita functos, nunc amplius non existentes; et in tali supposito verbum *mortui* nec animam, nec corpus importat. Quamobrem, loquendo in philosophico rigore, qui mortuis maledicit, nemini injuriam irrogat; dum rem maledicit, quæ amplius non existit.

Dicet aliquis : sed hic vox *mortui* accipitur, non ut terminus *privativus*, sed ut terminus *analogus*, qui utrique, tam animæ quam corpori referri potest. Respondeo primum, quod is qui hoc dicit, loquitur jam de relatione mentis; sed ego loquor de eo quod verbum *mortui* in se importat. Sed adhuc illum sumendo ut terminum *analogum*, respondeo secundo, quod sub voce *mortui* principaliter, et *in recto* (ut dicunt Philosophi) solum venit corpus, quod solum mortuum dici potest, cum anima immortalis sit. Duntaxat *in obliquo* anima queit intellecta venire, nempe anima mortui, eo quod olim ipsa forma fuit corporis illius, cui vitam præbuit. At supposito quod vox *mortuus* principaliter respicit

corpus, et minus principaliter animam, cum aliquis *mortuos* nominat, per se loquendo, non de eorum animabus, sed de corporibus intelligitur. Ut de animabus intelligatur, opus est ut ille aut speciatim in sua mente de animabus loqui intelligat; aut saltem quod alia sermonis verba animas denotent, prout est illud quod scriptum est in Machabæis (*lib.* 2.) : *sancta et salubris est cogitatio, pro defunctis exorare.* Hic verbum *exorare* jam denotat de animabus mortuorum fieri sermonem.

Per se igitur loquendo, maledictio *mortuorum* blasphemia non est. Videamus nunc, an blasphemia sit propter mentalem relationem eorum qui illam proferunt. Et dicimus secundo loco, nequaquam ex relatione blasphemiam esse; quoniam ii qui *mortuis* maledicunt, ordinarie a consideratione animarum ipsorum præscindunt. Hic autem auctor Epistolæ me improperat, quod distinguere nesciam terminum *abstractum* a *concreto*. *Abstractus*, me instruit, ille est qui formam significat, a subjecto præcisam, prout est pulchritudo, albedo, etc. *Concretus* vero significat subjectum cum forma conjunctum, ut est homo pulcher, charta alba, etc. Hinc, dicit vocem *mortuus* significare hominem, qui olim anima et corpore constabat, sed nunc importat corpus et animam disjunctam. Et ex hoc concludit, quod *mortuos* alicujus persona maledicens, non solum eorum corpora, sed animas etiam maledicit.

Respondeo. Ego non dico quod *mortuos* maledicens eos considerat tanquam abstractos, scilicet tanquam formas sine subjecto ; sed dico quod præscindit a considerandis mortuorum animabus, quæ nunc existunt. Aliud est abstrahere, quod est considerare aliquam formam sine subjecto : aliud præscindere, quod est considerare quoddam subjectum, præcisum ab aliqua circumstantia aut qualitate, qua respici potest. Certum est homines vita functos nunc eosdem non esse, qui vivendo fuerunt. Tunc tot erant personæ anima et corpore conjunctis compositæ : nunc vero eorum animæ et corpora existunt quidem, sed disjuncta existunt. Quapropter, cum *mortui* maledicuntur, non ideo necessario ipsorum animæ maledictæ veniunt, nisi cum illæ specialiter exprimuntur, vel intelliguntur.

Sed denique auctori epistolæ concedamus, quod ipse aggressus est sustinere, nimirum quod *mortuis* maledicere idem sit, quam eis maledicere ac si viventes essent. Quæro : ergo qui hominem vivum maledicit, semperne lethaliter peccat ? Omnes DD. aiunt, *Cajet.*, *Sotus*, *Molina*, *Grado*, *Azor.*, *Lugo*, et alii cum *Salmant. de Restit. cap.* 4, *n.* 27 *et* 28 ex D. Thoma 2, 2, *q.* 76 *a.* 3, tum maledictionem in proximum, peccatum esse mortale, cum ipsa est formalis, scilicet (ut explicat *Cajetanus*) cum proximo optatur damnum, et damnum grave, quod aliquis illi imprecatur ; non vero cum maledictio est tantum materialis, nempe sine pravo animo pro-

lata. Et quidem in vivente certe corpus et anima simul existunt; et quare non est mortale? Quia qui maledicit homini viventi non semper proximi animæ intendit maledicere, et contumeliam inferre substantiæ illi in qua specialiter imago Dei splendet, sed præscindit ab anima respicienda, et ita gravem non committit culpam. Qui creaturis irrationabilibus maledicit (docent idem D. Thomas, *loco cit.*, *art.* 2, et omnes), si eas respicit in quantum sunt creaturæ Dei, mortaliter peccat, veramque patrat blasphemiam; non vero jam si præscindit ab eis considerandis ut tales, et tantum eis maledicit secundum se consideratis; et quidem omnes ipsæ sunt creaturæ Dei. En quod D. Thomas etiam præcisionem hanc admittit. Ita pariter, qui *mortuis* maledicit, si maledicit in quantum ad animas eorum, graviter peccat; non autem si præscindit, et mortuis maledicit, quin specialiter animas respiciat. Dicere autem quod omnes qui maledicunt *mortuis*, omnes jam intendunt etiam eorum animabus maledicere, ego et tot alii Confessarii, Pœnitentes interrogando, oppositum comperimus. Tanto magis quod ordinarie isti qui mortuis maledicunt, non jam eos lædere intendunt, sed vivos quibus ad instar contumeliarum hujusmodi maledictiones dirigunt. Verumtamen hæc est materia facti, quisque Confessarius in hoc, Pœnitentem diligenter interrogando, poterit se a dubio eximere.

Dicere autem quod, licet quis solis mortuorum corporibus maledicere intendat, nec etiam a culpa gravi excusari potest, propter respectum quam Ecclesia habet corporum mortuorum, eis incensum præbendo, aqua lustrali aspergendo, et cum pompa sepeliendo. Nescio quomodo quis ob hanc rationem id suadere sibi possit. Nolo in hoc immorari. Paucis me expediam, et dico quod prædictæ functiones non sunt quidem exhibitiones alicujus cultus religiosi erga corpora mortuorum, sed tantum quædam ceremoniæ quas Ecclesia etiam erga viventes adhibet. Si igitur honor qui fit defunctis, major non est illo qui vivis exhibetur, nec contumelia major erit. Sed cur (subdit epistolæ) leges gravius puniunt qui adversus cadavera sæviunt? Respondeo: puniunt, non ratione contumeliæ, sed ratione iniqui animi qui in tali actione manifestatur, et qui adhuc in occidente infidelem, at hæreticum a lege mulctatur. Alioquin si hoc esset in se gravis cadaverum injuria, ejusdem criminis essent rei qui ob usum anatomiæ ipsa incidunt et laniant.

Cæterum id quod concludo est, maledictionem in mortuos, per se loquendo, nec blasphemiam, nec culpam mortalem esse. Et invenio, quod tres auctores (jam in opere citati) qui soli de hoc puncto scripserunt, idem pronuntiarunt. Præterea, ego pro majori meæ conscientiæ pace, de hoc pluribus doctis viris Neapolim scripsi, et etiam tribus congregationibus presbyterorum secularium missionibus addictorum, ubi flos cleri

Neapolitani existit; et uno exemplo fuerunt responsa omnia meæ sententiæ conformia. Ac P. Sabbatinus (tunc temporis pius operarius, nunc dignissimus Aquilæ Prælatus) mihi respondit, cunctos pios operarios, tam præsentes, quam antiquos, idem uniformiter sensisse. Insuper, cum quamdam epistolam de hoc puncto typis dederim, adversus quam postmodum anonymi epistola prodiit, de qua supra mentionem jam feci, accepi tanquam certum, utramque scripturam a Nuntio transmissam fuisse ad N. SS. P. Benedictum XIV, qui postquam curam dederit controversiam discutiendi R. P. D. Thomæ Sergio pio operario, S. Officii Romæ consultori (qui nunc suum obiit diem), ipse pariter mecum sensit, maledictionem *mortuorum* non esse blasphemiam. Et ab alio P. pio operario mihi affirmatum deinde fuit, quod idem etiam Pontifex, cognita P. Sergii sententia, ostendit eam approbare.

30. Dubitatur 5. An maledicere *mundo* sit blasphemia? Auctor ipsius instructionis negavit, sed ego contrarium ostendi (1); nihilominus dixi, quod si pro mundo intelligeretur mundus qui Deo adversatur, certe non esset peccatum. Sed quia verosimiliter rudes non sic intendunt, sed potius ut creatum a Deo, et de hoc se accusant cum magno horrore, dico probabilius accipiendum esse pro culpa gravi. 6. Maledicere

(1) L. 3, n. 129. v. Sed hic.

creaturis insensatis, ut vento, pluviæ, annis diebus, igni, etc., non est blasphemia, ni hujusmodi creaturæ expressæ Deo referrentur prout si diceretur, *maledictus sit ignis Dei panis Dei*, etc. Maledicere autem Paradiso, au animæ (quia in anima splendet specialiter Potentia et Imago Divina), non est dubitandum quin sit gravis blasphemia (1). 7. Maledicere dæmoni, non est mortale, quia maledici solet u auctor mali, et Dei inimicus; ideoque in se n veniale quidem est, præscindendo ab actu impatientiæ, qui tamen facile comitatur (2). Dicere autem diabolum *sanctum*, *aut omnipotentem*, est vera blasphemia, ac gravis, sed imo hæretica, nisi proferretur cum intellectus errore, qui quidem regulariter loquendo non præsumitur. Sed non est blasphemia appellare dæmonem *potentem*, aut *sapientem*, quia ille natura sua talis est: dummodo hoc non diceretur, ut ei honor præstaretur; aut dicere vulgo, *santo Dia* ...., *santo Diana* (3). Interroget 8. quoties et qua occasione blasphemaverit, si in ludo, aut in caupona, aut venatione? et a quanto tempore versetur in hoc vitio? ut cognoscat si est recidivus, aut si sit in occasione proxima, quam Pœnitens teneatur auferre.

31. Interroget etiam si blasphemavit coram filiis, aut famulis: tunc enim, præter blasphe-

(1) Dict. num. 129. (2) Ibid. v. Maledicere.
(3) L. 3, n. 123. v. Insuper.

miæ

miæ peccatum, peccavit etiam scandalo. Demum hic addo cum quodam docto auctore, blasphematores non excusari a peccato gravi, eo quod propter vim habitus mali, aut vehementem animi commotionem ad iram, non adverterint ad id quod dicebant; quia hi male habituati, licet habeant cognitionem minus vivacem aliis, qui usum blasphemandi non contraxerunt, tamen semper habent eam actualem cognitionem sufficientem ad hoc, ut actus sit deliberatus, et graviter peccaminosus: cum enim ipsi tanti mali non faciunt peccatum, ideo in suo animo nullum hujus sceleris sensum experiuntur, sicuti perciperet alius, qui esset conscientiæ non tam depravatæ; et hinc oritur quod in eorum mente, ne signum quidem remaneat actualis cognitionis, quam in peccato habuerunt: aut si vestigium aliquod cognitionis relinquitur, est ita leve, ut interrogati faciliter respondeant se non animadvertisse; sed diligens Confessarius nullam in hoc debet eis præstare fidem; et neque debet ab istis sciscitari, an adverterint nec ne, sed accipiendæ sunt omnes, ut vere blasphemiæ actuales, semper ac ipsi sciebant tales esse.

32. Circa III. *Præceptum*. Quoad obligationem audiendi sacrum diebus festis, interroget Pœnitentem, si aliquoties sacrum omiserit? et si adverterit ad omissionem? aut dubitaverit tempore quo sacrum audire poterat? Etenim multoties Pœnitens ad horam tardam sacrum audire differens, licet casu repererit sacrum, et

illi interfuerit, nihilominus sine justa causa in periculum illud omittendi se injecit, et de hoc rudes non se accusant. Item si Pœnitens se accusabit sacrum omisisse, interroget de causa, an propter necessitatem, ut accidit famulis qui non possunt gregem derelinquere, aut matribus quæ domi non possunt relinquere pueros, aut conjunctis qui non possunt relinquere infirmos, aut itinerantibus qui non possunt a comitatu disjungi sine gravi incommodo, ut esset subire periculum quod expolientur a latronibus, aut viam errent, si soli pergant, etc. (1); aut accidit alicui qui vestes se decentes non habeat, quibus in ecclesia decenter compareat (2).

33. Quoad opera autem servilia quæ in die festivo prohibentur, interroget si laboravit die festo? et si ille affirmat, interrogetur, 1. quantum temporis laboravit? et quodnam laboris genus exercuit? Nam secundum communiorem sententiam, Doctores (3) excusant a gravi laborantem unam horam; imò alii admittunt quid amplius, saltem si labor est de se levis, aut adest aliqua causa notabilior. Si autem Pœnitens confitetur laborasse aliquando plus, aliquando minus, interrogetur quoties laboravit judicans laborare in materia gravi? sed opus est, ut eum doceat, laborare per longum tempus, etiam occulte, et animi solatio, ac gratis, etiam esse

(1) Tom. I, lib. n. 3, 326. (2) Num. 330.

(3) L. 3, num. 305.

peccatum. 2. Interrogetur, quare laboravit, an per regionis consuetudinem? an ob necessitatem? Verum est quod paupertas potest excusare, ut plerumque excusantur pauperes, qui si non laborant, non possunt se, aut familiam suam sustentare (1); ut etiam excusantur illi qui die festo vestes resarciunt, cum non possint diebus ferialibus (2). Sed oportet rudes ab errore dimovere, qui falso putant posse laborare die festo, cum laboratur pro familia sua, et sine mercede. Multi DD. excusant eos qui laborant, ut fugiant otium, ob quod in probabili peccandi periculo essent; sed hæc opinio non admissa est, nisi in casu rarissimo, in quo tunc vexarentur tentatione ita molesta, ut superari non possit, nisi laborando. Nonnulli servi, aut famuli aliquando coacti sunt a dominis ad frequenter laborandum in festo, et etiam ad sacrum omittendum; hi tenentur discedere ab hujusmodi dominis, dummodo non se obligarint chyrographo servire; aut dummodo justo timore non incutiantur, ne repugnando grave incommodum subituri sint. Et pariter hac sola ratione possunt excusari filii, mulieres ad laborandum in festis coacti a parentibus, aut viris (3). Interroget etiam, si in vigiliis, quadragesima, feria sexta, et sabbato comederint cibos vetitos?

34. Circa IV. *Præceptum*. Si confitentur

(1) Num. 397. (2) Ibid.

(3) L. 3, num. 296.

filii, interrogentur, 1. si oderint parentes? quia tunc duplex peccatum peccaverunt, contra caritatem nempe, et contra pietatem. 2. Si aliquid grave fecerint contra eorum præceptum expressum, et in re justa, sicuti esset ne a domo de nocte egrederentur, ne ludis damnosis luderent, ne cum malis sociis, aut cum personis diversi sexus, et similibus versarentur? Dixi *in re justa;* quia circa status electionem filii non tenentur parentibus obedire: imo parentes graviter peccarent, si sine justa causa filios ad statum matrimonialem, aut ad statum ecclesiasticum, aut religiosum cogerent: aut modis injustis retraherent eos a statu religioso, quem illi eligere velint. (1). 3. Interroget, si reverentiam adversus parentes non adhibuerint, factis, aut imprecationibus, aut injuriis gravibus coram irrogatis: ut esset eos appellando ebrios, bestias, fatuos, latrones, veneficos, scelestos: aut gestus eorum contumeliose exprimendo, aut aliis verbis proferendo quibus gravem molestiam eis exhibuissent. Vocare autem eos senes, ignaros, stupidos, etc. non debet absolute condemnari de peccato mortali, nisi tunc cum illi graviter offenderentur. Notetur quod cum filii parentum debitam rationem non habuerint, tenentur læsum honorem eis restituere, veniam ab eis postulando, etiam coram iis in quorum aspectu filii pecca-

(1) Tom. I, lib. 3, num. 335. v. Præterea; et lib. 4, num. 77.

runt. Nonnulli autem Confessarii parum cauti in eo casu pro satisfactione imponunt filiis, ut cum domum pervenerint, pedes parentum deosculentur, et absolutos dimittunt, sed illi postea hoc adimplere non curant, et novum peccatum admittunt. Satius est curare, ut ante absolutionem hanc veniam poscant, sed quin eis imponatur ut pedes, aut manum deoscularentur; quia illi filii quibus hoc faciendi consuetudo nunquam fuit, difficillime hoc exsequuntur. Si autem non possit commode hic actus ab aliis exigi ut veniam postulent ante absolutionem, non imponatur hoc sub gravi obligatione, sed potius ut consilium insinuetur, dum certe præsumuntur, saltem ut plurimum, parentes remittere filiis hanc obligationem, ne filii iterum in Dei offensam incurrant.

35. Si contra confitentur parentes, interrogetur ab eis, 1. si negligentes fuerint in filiis educandis, non curando ut doctrinam christianam illi docerentur, ut sacro interessent, Sacramenta frequentarent, pravos socios, et personas alterius sexus vitarent? Item eos interroget, si scandalo fuerunt illis, in eorum præsentia blasphemando, etc.? Si de excessibus eos non corripuerint, et præcipue si aliquid furati sint? Si permiserint ut sponsi suarum filiarum domum accederent? Et potissimum si filios secum in eodem lecto retinuerint, aut permiserint pueros et puellas dormire? Item si omiserint alimenta necessaria filiis ministrare? Si modis injustis coe-

gerint filios ad statum matrimonialem suscipiendum, vel ut sacris initiarentur, aut aliquam religionem inviti ingrederentur? Sed de hoc parentes plures nullum sibi scrupulum faciunt, et hinc filiis pernicies et Ecclesiæ maximum detrimentum evenire solet. Interroget etiam dominos, si famulos suos corripuerint, cum blasphemabant, aut præcepto paschali non satisfaciebant, aut sacro non intererant, aut inhoneste loquebantur, præcipue messis, et vindemiæ temporibus. Domini enim, cum possunt, tenentur impedire scandala quæ tunc committuntur. Interroget etiam viros si familiæ alimenta ministraverint? Uxores, si viros ad blasphemias provocaverint? et si eos debito matrimoniali defraudaverint? Plerumque de hoc interrogentur uxores, quia multoties propter hoc solum damnantur, et in causa sunt cur etiam viri damnentur, qui cum observent sibi denegari quod debetur, ad mille scelera effrenati decidunt. Nihilominus in hac interrogatione verbis modestioribus, quantum fieri poterit, utentur, v. gr. *Es obediens tuo viro etiam in rebus ad Matrimonium spectantibus? aut habes forsan aliquem scrupulum, qui te mordet circa Matrimonium?* Sed hæc interrogatio, ut plurimum omittatur cum uxoribus quæ vitam spiritualem profitentur.

36. CIRCA V. *Præceptum*. Interroget Pœnitentem, si aliquod grave damnum proximo appetiverit, aut de illius damno se oblectaverit? Et hic notetur, quod si aliquis suo inimico di-

versa mala exoptaverit, ex. gr., mortem, infamiam, paupertatem, etc. tenetur omnia declarare, et sunt diversa peccata numero distincta, tum ea voluit efficaciter illi inferre; aut si speciatim et in particulari optavit ut hæc illi acciderent. Aliter autem, ut dicunt probabiliter multi DD. (1), si optaverit mala illa sub uno genere mali, nempe ut media ad ruinam oppetitam inimico. Et hic est confusio Confessariorum, in discernendo an imprecationes, quæ rudibus esse solent usuales, fuerint peccata mortalia, an venialia. In hoc oportet interrogare imprimis Pœnitentem, an in illo actu desideraverit deliberate, ut illæ succederent? Sed hoc non sufficit ad certum judicium faciendum: qua de re opus est, ut postea interroget, si imprecatus fuerit in extraneos, an in propinquos; quia in hos (præcipue in filios, conjuges, aut parentes) raro animus pravus adest. Postremo oportet interrogare de causa cur eas imprecationes protulerit; dum si causa gravis, aut fervens ira intercesserint, facile est tunc etiam pravum desiderium interfuisse. Ceterum, non sufficit Pœnitenti, ad excusandas imprecationes, dicere quod tantum in illo actu, ut evenerint cupiebat; quia hoc jam sufficit ut in illo actu commissa sit culpa gravis: unde Confessarius tunc perquirat de numero, et judicet de eis saltem ut coram Deo sunt; et quem recidivum in eo vitio

(1) Tom. I, lib. 5, num. 50. v. Quæritur 5.

repererit, non absolvat, nisi prius resipuerit, aut extraordinarium doloris signum dederit.

37. Interroget 2. Si in proximum intulerit injurias graves, et an coram aliis; quia tunc tenetur coram ipsismet restituere illi honorem ablatum, veniam ab eo petendo, aut aliis reverentiæ signis; dummodo prudenter non præsumatur injuriis affectus totum remisisse (1); aut quod ab illa publica satisfactione recuset, ne apud se rubor, et apud alios memoria injuriæ acceptæ renovarentur; aut nisi timeretur ne illo satisfactionis actu iterum odium excitaretur (2). Si autem injuria fuit secreta, etiam secrete tenetur veniam postulare, secundum veram sententiam (3): attamen advertendum est, injurias quibus ad invicem se onerant rudes, licet in se essent graves, nihilominus non esse semper graves inter hujus generis personas, ut cum se appellant latrones, veneficas, meretrices; quia ipsæmet non multi hæc faciunt, nec qui eas audit, fidem præstat; excipe si nominarent res particulares et complices. Interroget item, si discordias excitasset, zizania disseminando, et referendo uni quæ ab alio audivit.

38. Denique interroget si odio aliquem habuerit, et ei signa communia amicitiæ negavit? Et hic expedit illius dubii, quod inter Doctores movetur, meminisse, utrum offensus offensori

(1) L. 3, num. 984. (2) Num. 988.
(3) Num. 985.

teneatur remissionem facere. *Salmanticenses* dicunt (1) offensum teneri quidem ad remissionem injuriæ, non autem publicæ pœnæ, quia hæc in reipublicæ bonum redundat. Speculative loquendo sententia vera est; sed in praxi nunquam mihi fuit animus absolvendi aliquem istorum, qui dicebant se parcere inimico, sed velle ut justitia suum locum haberet: ut scelesti digna factis suis reciperent; nunquam enim mihi suadere potui, quod hujusmodi qui quandoque peccatis onerati accedunt, tam ament bonum commune et justitiam (non jam in alios delinquentes, sed solum in suos offensores), ut animus eorum sit penitus ab omni vindictæ affectu alienus. Unde in istis facillimum est, ut dicunt multi alii DD. (2), eorum affectum ad bonum commune esse speciosum prætextum simulandi desiderium propriæ vindictæ. Attamen puto posse absolvi injuriis affectum, primo, si vellet jam remissionem facere, sed prætenderet juste satisfieri in damnis quæ passus est; dummodo offensor non ita esset pauper, ut omnino solvendo non esset. Secundo, si remissionem faceret sub conditione, ut offensor longe abesset a regione, quia filios, aut fratres ætate provectos, vividos habet, aut quia offensor esset ita insolens, et ad rixas proclivis, ut prudenter timeret, propter sui animi imbecillitatem, illius petulantiam non posse sufferre.

(1) Tract. 22, c. 6, num. 18.

(2) L. 2, num. 29. v. Licet.

39. CIRCA VI. *Præceptum*. I. Interrogentur de cogitationibus, num desideraverint, aut morose delectati fuerint de rebus inhonestis; et an plene ad eas adverterint et consenserint. Deinde num concupierint puellas, aut viduas, aut nuptas; et quid mali cum illis se facturos intenderint. In quo advertendum, quod rustici, communiter loquendo, existimant majus peccatum stuprum, quam simplicem fornicationem: e contrario nesciunt malitiam adulterii. Ideo cum iis qui hujus vitii consuetudinem habent, non expedit eos monere de adulterii malitia, cum prævidetur monitio parum profutura, sed tantum effectura ut Pœnitens duplici peccato peccet, si carnis concupiscentiis non resistet. De his autem cogitationibus, quibus assentiti sunt Pœnitentes, sumendus est numerus certus, si haberi potest; sin autem, exquiratur quoties in die, vel hebdomada, vel in mense cogitationibus consenserint. Sed si nec etiam id explicare possint, interrogentur, num concupierint singulas mulieres quæ sibi occurrerunt, vel in mentem venerunt; aut num habitualiter turpiter de aliqua in particulari cogitarint, nunquam pravis consensibus resistendo; et an semper illam concupierint; vel an tantum quando ipsam aspiciebant. Demum interrogentur etiam, num media apposuerint ad malas cogitationes exsequendas: nam ut diximus in libro (1), tunc illa media, etsi indifferentia, a

(1) Tom. I, lib. 5, num. 42.

malitia interna informantur, et ideo explicanda ut peccata externa, sive opera incœpta.

40. II. Circa verba obscæna, interrogentur, 1. coram quibus, et quoties ita locuti sunt, ratione scandali? An coram viris, aut feminis? Uxoratis, aut non? pueris, vel adultis? Facilius enim scandalizantur puellæ et pueri, quam adulti, præsertim qui in hoc vitio sunt habituati. 2. Quæ dixerint verba? an, v. gr., nominarint pudenda sexus a suo diversi? hoc enim difficulter excusatur a mortali. 3. Num verba protulerint ex ira, vel joco? nam ex ira difficilius aderit complacentia et scandalum. Caveat Confessarius ab absolvendis hujusmodi recidivis in colloquiis turpibus, quamvis dicant ea protulisse ex joco, nisi prius emendentur, vel signum extraordinarium doloris afferant. 4. Num jactaverint se de aliquo peccato? tunc enim tria peccata frequenter concurrunt, scilicet magnum scandalum audientium, jactantia de malo commisso, et complacentia de peccato narrato: ideoque interrogandi sunt, de quo peccato in specie se jactarint (1). Interrogentur etiam, an delectati sint audire alios inhoneste loquentes? et an tunc adverterint ad correctionis præceptum, putantes eam profuturam?

41. III. Circa opera, interrogentur, cum qua rem habuerint? Num alias cum eadem peccarint? Ubi peccatum fuerit patratum (ad occa-

(1) Num. 26.

siones removendas)? Quoties peccatum consummatum, et quot actus interrupti adfuerint, seorsim a peccato? Num peccato multum ante consenserint? nam tunc actus interni interrumpuntur, juxta dicta (1); et tum expedit formare judicium, toties multiplicata fuisse peccata, quot morulæ, somni, distractionis, etc. adfuerint, prout sunt coram Deo, tantum interrogando de temporis duratione in peccato. Secus si malum propositum fuerit conceptum per duos, vel tres dies ante consummationem peccati, et intra illud tempus non fuerit retractatum, quia tunc sumitur pro uno numero peccatum; vide dicta *ibid.*

Se polluentes interrogentur, etiam de tactibus impudicis separatis a pollutionibus, et moneantur eos esse mortalia. Item interrogentur, an concupierint, vel an delectati fuerint de copula cogitata cum aliqua, vel pluribus mulieribus, aut pueris? tunc enim tot peccata distincta committunt. Item adverte, quod si quis coiret inter crura aut brachia mulieris, præter peccatum contra naturam, committeret fornicationem inchoatam, sive effectivam, ut dicunt communiter *Filiuc. Tambur. Holzman*, *Sporer*, *etc.* (2): unde hic duo patraret peccata diversæ speciei, unum contra naturam in effectu, alterum fornicationis in affectu. Circa autem peccata conjugum respectu ad debitum maritale, ordinarie loquendo, Con-

(1) Num. 36.

(2) Lib. 3, num. 466, v. Primam, infra ad n. III.

fessarius non tenetur nec decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit, puta, an *fuerint obedientes viris in omnibus*? de aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. Quæ autem liceant, et quæ vetentur inter conjuges circa idem debitum, vide quæ fuse dicta sunt in libro (1).

42. Circa VII. *Præceptum*. Interroget, si aliquid ab alio surripuerit? et a quo, et an ab uno, aut pluribus? et an semel, an pluries? quia si qualibet vice materiam gravem sumpserit, qualibet vice peccavit mortaliter. Si vero materiam parvam sumpserit singulis vicibus, tunc non peccavit graviter, nisi cum ad gravem materiam advenerit, dummodo a principio animum non habuerit perveniendi ad materiam gravem; sed cum materia jam facta est gravis, licet ille graviter non peccavit, tamen sub gravi tenetur ad restitutionem (2), saltem illius ultimæ quantitatis, quæ materiam gravem constituit (3). Notandum tamen plus materiæ ad constituendam gravitatem in furtis minutis, et majorem requiri, si a diversis sumantur; unde dicitur, quod in furtis minutis quæ pluribus vicibus diversis facta sunt, duplum requiri (4). Et si inter ea notabile intercessit tempus, duorum nempe mensium, tunc furta probabiliter non

(1) Lib. 6, ex num. 900.

(2) Tom. I, lib. 3, num. 533.

(3) Ibid. in fin.

(4) L. 3, num. 530.

coalescunt in materiam gravem (1). Probabiliter autem qui fructus ederent in aliorum vineis, dummodo non sint rari et magni pretii, possunt excusari saltem a peccato gravi, si foras non exportant in magna quantitate (2) : in hoc enim rerum genere, quæ nimis sunt expositæ, major quantitas ad gravem materiam constituendam requiritur (3). Et hac ratione faciliter possunt excusari famuli et famulæ quæ sibi a dominis sumunt res comestibiles, modo non sint in magna quantitate et extraordinariæ (4). Neque condemnari debent de peccato gravi, qui ligna incidunt, aut pecora ad pastum ducunt in agros communitatis, licet prohibitum sit; quia tales prohibitiones censentur esse pure pœnales (5). Gravitas autem materiæ commensuratur a qualitate personæ cui illatum est damnum; sed hoc fusius discussum est in opere (6). Cum autem furta fiunt a filiis, aut ab uxoribus, requiritur multo major quantitas, ut sint grave peccatum; et raro hi tenentur sub gravi obligatione ad restitutionem (7).

43. Certus factus de gravi Pœnitentis obligatione Confessarius, inspiciat si Pœnitens valeat restituere, licet cum aliquo incommodo, et eum non absolvat, nisi prius restituat, licet ille signa

(1) L. 3, num. 530. (2) L. 3, n. 529. Qu. 2.
(3) Num. 529. (4) L. 3, n. 545.
(5) Num. 529, et n. 614. v. 2. In loco.
(6) L. 3, n. 529. (7) Num. 539 et 543.

extraordinaria emendationis exhibeat (1); bona enim sunt quidam sanguis, qui a venis non eruitur, nisi cum magna vi et dolore. Unde si restitutio non fit ante absolutionem, cum difficultate maxima fiet postea, ut experientia admodum docemur. Potest excipi tantum aliquis Pœnitens, qui ita meticulosæ conscientiæ esset, ut de eo nullus dubitandi locus superesset. Dixi *cum aliquo incommodo*, quia si ille restituendo non esset, quin in gravem necessitatem se conjiceret, id est quin a statu suo, quem juste acquisivit, decidat, tunc ille potest differre restitutionem, dummodo creditor non sit in gravi necessitate. Imo, licet creditor sit in gravi necessitate, probabiliter nec etiam tenetur debitor ad restitutionem, cum ipse pariter in gravi necessitate reperitur, et per restitutionem constituendus esset in necessitate quasi extrema. Hoc tamen intelligitur modo res ablata non exstet in specie; et modo creditor præcipue non redactus fuerit ob illud furtum in eam gravem necessitatem (2). Curetur saltem tunc, nempe cum potest differri restitutio, suadere Pœnitenti, ut identidem paulatim restituat, aut aliquem laborem faciat, aut aliquod donum aliquando creditori offerat.

44. Possibile hic non est omnes doctrinas scitu circa hanc materiam restitutionis necessarias, quæ est ita late patens et implicita, iterum repetere. Observetur propterea quod fusius in opere actum est. Solummodo hic lubet pauca adnotare,

(1) L. 3, n. 682. (2) Num. 703.

quæ frequenter accidunt, et quæ magis ad praxim pertinent. Et 1. cum aliquis in comitatu aliorum furatum ivit, ad judicium formandum si ipse ad totum damnum teneatur, an non, distinguendum est: si ille mere a sociis inductus fuit, et sine ipso jam furtum accidisset, eodem modo quo accidit, non tenebitur ad aliud restituendum, quam quod ille surripuit; si autem concorditer (alternis sibi animos incitantibus) ad furandum iverint, tunc quisque tenetur in solidum ad restitutionem (1). Ita in theorica; sed in praxi rudes, præsertim illi qui parum sunt meticulosæ conscientiæ, difficulter suaderi possunt teneri ad restituendum, quod ab aliis acceptum est: e contra, domini ipsi contenti sunt de portione illorum, ob idipsum, quod si obligantur ad totum, faciliter restituere omittent, nedum quod alii acceperunt, sed etiam quod accepit ipse. Propterea Confessarius ei scire faciat se teneri ad restitutionem, quin explicet quantitatem, restituere faciens quantum sua illius conscientia dictat (2). 2. Advertendum, neminem teneri ad damnum illatum restituendum, si nihil sibi utilitatis evenit, si illud damnum saltem in confuso non prævidit (3), aut nisi per judicis sententiam ad damnum reficiendum mucltatus

(1) Num. 579. v. Quæritur.

(2) Ibid. in fin. et Auct. Instruct. pro Confessar. Pagorum, c. 8.

(3) L. 3, n. 613, in fin.

fuerit (1). 3. Si furtum est incertum: nempe si incerta est persona cui illatum est damnum, obligandus est Pœnitens ad restituendum aut Missas celebrare faciendo, aut eleemosynas pauperibus, aut piis locis elargiendo (2); et si ipse pauper est, potest sibi, aut suæ familiæ applicare (3). Sed si persona est certa, debet huic fieri restitutio. Quare mirum quidem est tot reperiri Confessarios tam imperitos, qui cum sciatur quis sit creditor, Pœnitentibus imponunt, ut de re restituenda eleemosynas erogent, aut Missas celebrare faciant. In eo casu ego hanc defendi sententiam (4), Pœnitentem iterum teneri ad restituendum, quia fur in omnibus casibus, etiam fortuitis, debet reddere dominum indemnem; nec acquiescere potui opinioni adversæ. Dixi duntaxat (5) quod si furta essent minuta, licet simul unita ad magnam summam advenerint, et etiamsi domini essent certi, sed diversi, tunc excusarem a peccato gravi eum qui vellet restituere pauperibus, propter rationem ibi allatam; et etiam a veniali, si rationabilis causa adesset, prout si restitutio fieri non posset dominis sine notabili incommodo, aut si aliqui pauperes in ea essent necessitate, ut præsumerentur domini consentire, ut illis fieret restitutio (6). Si quis

(1) L. I, n. 100, in fin. et L. 3, num. 554, in fin.

(2) L. 3, n. 589, in fin.

(3) Num. 672.

(4) L. 1, num. 39. v. Quid si.

(5) L. 3, num. 534. Qu. II.

(6) Num. 595, in fin.

fraudem multis civibus, sed incertis fecerit per furta minuta, ex. gr., vendendo vinum, oleum, etc., mensura detracta, aut pondere imminuto, ego defendi teneri ad restituendum ipsismet civibus (aut pretium minuendo, aut pondus vel mensuram augendo), et non jam pauperibus loci, ut alii permittunt; licet, jam supra dixi, si pauperibus daret, non peccaret graviter, et ne venialiter quidem, si justa causa accederet (1). 4. Notandum quod si quis rem alienam sumpserit, aut retineret cum præsumptione, quod si a domino eam peteret, libenti animo eam ipsi donaret, is non debet obligari ad restitutionem (2). 5. Neque debet obligari ad restitutionem, qui immemor debiti, suo creditori donum mere gratuitum præbuit (3). 6. Advertendum quod ut Pœnitens teneatur ad restitutionem sub culpa gravi, cum res ablata jam consumpta est, et ille ditior non est factus, opus est primo, ut intercesserit culpa gravis interna contra justitiam commutativam (4). Præterea requiritur ex sua parte, ut actio externa, sive influxus, sit damni causa efficax (5); et insuper, ut hic influxus sit completus, sive graviter injustus (6), et ut habeatur moralis certitudo quod ille talis fuerit (7). Hoc est id quod ad acceptionem pertinet. Circa

(1) Dict. n. 595.
(2) L. 3, n. 700. v. Quær. hic I.
(3) Num. 700. v. Quær. II.
(4) L. 3, n. 550. (5) Num. 584.
(6) L. 3, num. 551. (7) Num. 562 et 558.

autem ad retentionem rei, cum Pœnitens pro se habet probabilem opinionem cum legitima possessione, non potest a Confessario obligari ad restitutionem (1). Imo qui incepit possidere in bona fide aliquam rem, post diligentiam factam ad veritatem inveniendam, non tenetur ad aliquid restituendum, nisi certus fiat de jure quod proximo competit, ut in pluribus locis probavi. Quod si restitutionis obligatio esset certa, sed Pœnitens maneret in bona fide, et Confessarius certe prævideret correptionem non profuturam, tunc debet eam omittere, ne per ipsum fiat, ut quod est peccatum materiale, evadat formale cum pernicie illius animæ, ut dicunt DD. (2). Vide dicta *cap. I, num.* 8 *et* 9. Denique quoad obligationem restitutionis ratione contractus, oportet alios consulere, libris studere, et postea decidere. Reliquum est, ut hic advertatur, quod si reperiantur aliqui contractus usu per longum tempus recepti in aliqua regione, ubi præcipuæ missiones factæ sunt, Confessarius non debet eos condemnare, nisi prius omnibus inspectis circumstantiis, siquidem primo aspectu multi contractus apparent usurarii, aut injusti, sed postea, melius rebus perpensis, tales non sunt habendi. Circa autem bonorum præscriptionem observa, librum (3).

(1) L. 1, num. 669.

(2) Lib. 6, num. 612. v. Infer. II.

(3) Lib. 3, ex num. 504.

45. CIRCA VIII *Præceptum.* 1. Interrogetur Pœnitens, si aliquem infamaverit? et si id effecerit, falsum delictum ei imponendo, aut verum patefaciendo? et cum delictum est verum, si illud erat occultum, an publicum in aliquo loco, fama aut judicis sententia? Item interroget, si infamaverit coram uno, an pluribus? et coram quot? Item si divulgaverit factum, aut a se cognitum, an ab aliis auditum? Circa autem famæ restitutionem, si delictum quod est patefactum, erat falsum, qui infamiam intulit, tenetur se retractare. Si vero delictum est verum, debet infamiæ illatæ prospicere meliori modo, quo potest, sine mendacio: dicat, ex. gr., *allucinatus sum*, *me fefellit*, *erravi.* Alii etiam admittunt posse dici, *mentitus sum*, æquivocando, dum omne peccatum est mendacium, ut dicitur in Scripturis. Ego soleo dare consilium, ut dicant: *e capite meo hoc erui*, etiam æquivocando: quia omnia verba e mente (pro qua accipitur caput) procedunt. Quod si unquam famæ restitutio probabiliter judicaretur majus damnum quam utilitatem infamato allatura, quia præsumitur res ab hominum memoria effluxisse (ut præsumitur cum famæ obtrectatio multo ab hinc tempore accidisset, et inde de hac nulla amplius facta est mentio), tunc satius est occasiones captare infamia notatum laudandi in aliqua ejus virtute, ut eum in bonam aliorum opinionem ponat, quam in memoriam revocare res præteritas hac famæ restitutione. Confessarius pro-

curet, ut hujusmodi famæ compensationes, cum commode fieri possunt, ante absolutionem fiant, quia postea difficulter adimplentur; licet hæ minus difficultatis habeant, quam pecuniæ restitutio. Denique hic advertatur, quod proximi delictum patefacere, tunc proprie detractio dicitur, et est peccatum, cum intenditur, ut ait S. Thomas (1), famam alterius denigrare, non autem cum intenditur aliquod damnum vitare, ut esset parentes, dominum, prælatum certiores facere, ut reus emendetur, aut aliorum damno consulatur; modo illius damnum non esset magni momenti, aut longe minus damno infamia notati: observetur id quod habetur in opere (2).

46. Circa debitum restituendi alicui honorem ablatum, propter contumeliam ei irrogatam, jam actum est in Præcepto V. n. 36. In hoc Præcepto VIII. DD. etiam agunt de judiciis temerariis. Multi rudes se accusant se male de aliquo sensisse. In hoc opus est advertere, 1. quod cum motiva sufficientia adsunt sic judicandi de aliquo facto, judicium non est temerarium, sed justum, et propterea culpa caret. 2. Quod plerumque hæc non sunt judicia, sed suspiciones, in quas domini et patresfamilias aliquando tenentur induci, ut aliquod peccatum impediant, ex. gr., ne servi furentur, ne filiæ peccent cum viris versando, etc. Tantummodo eos de hoc moneat,

(1) S. Thom. 2, 2. q. 73 a. 2.

(2) Lib. 3, num. 669.

ne hujusmodi suspiciones sine necessitate cum aliis conferant.

47. Reliquum esset sermonem facere de Præceptis Ecclesiæ; sed de iis, nempe de obligatione audiendi Missam, et de non laborando die festo, jam satis supra diximus num. 32 et 33. Circa jejunium autem, tria in Confessarii memoriam revocamus. I. Non omnes labores excusare a jejunio, sed eos duntaxat, qui multam corporis agitationem causant (1). II. Operarios iis solis diebus excusari a jejunio, in quibus actu laborant, aut cum sperant crastina die laboraturos, et non posse nisi die præcedenti comedant (2). III. Non sufficere ad jejunium satisfaciendum, extra prandium et cœnam non comedere, aut vespere minus solito cœnare, ut falso multi credunt; jejunium enim importat unicam comestionem facere in die; et vesperi aliud non permittitur quam simplex collatiuncula octo unciarum juxta communem consuetudinem, aut ad plus decem unciæ possunt concedi illi, qui ob majorem exigentiam usus fuisset majori quantitate ordinariam excedente (3). Pauperes vero, quibus mane non fuisset cibus sufficiens, et non possunt substentari sola collatiuncula serotina, hi excusantur (4). Quod si vesperi hi haberent sufficientem cibum, dicunt

(1) L. 3, n. 141. (2) Ibid. num. 144.
(3) Num. 125.
(4) Num. 123. v. Secundo.

DD. hos teneri ad jejunium, antevertendo cœnulam ad meridiem: sed multi alii hoc negant, quia hujusmodi jejunium incommodo extraordinario esset illis. Observentur quæ in opere habentur (1).

Postquam tale examen a rudibus exegerit, quomodo postea Confessarius se gerere debeat, ut disponat Pœnitentem ad dolorem, et adjungat pœnitentiam, jam supra actum est (*num.* 10 *et* 11). Sed ante omnia advertat tale examen non negligendum, ubi cognoscitur opus esse, dum invenitur Confessariorum major pars in hoc puncto deesse.

(4) L. 3, num. 1034, circa finem.

CAPITULUM TERTIUM.

DE INTERROGATIONIBUS ADHIBENDIS CUM PERSONIS DIVERSI STATUS, AUT CONDITIONIS, QUÆ SUNT CONSCIENTIÆ PARUM METICULOSÆ.

48. Hic advertitur quod circa obligationes proprii status, aut officii, non semper sufficit Confessario Pœnitentem interrogare tantum, an suam obligationem impleverit? Cum Pœnitens videtur esse conscientiæ parum meticulosæ, aut Confessarius aliunde habet rationabilem suspicionem quod ille suis obligationibus desit, tunc oportet ut ipsum interroget in particulari, saltem circa ejus obligationes principaliores.

49. Et primo, si est Sacerdos qui ad confitendum accedit, interrogetur, 1. an satisfecerit horis canonicis, et oneribus Missarum, vel an has per multum tempus distulerit celebrare? 2. An negotiationem exercuerit? 3. An nimis festinanter Missam absolvat? Nam si infra quadrantem horæ illam terminat, ipse a culpa gravi nequit excusari, etiamsi Missa sit *de Requiem*, ut non sine magno fundamento plures DD. docent (1); infra enim tam breve spatium non est possibile Missam absolvere sine magna verborum et cæremoniarum negligentia; saltem ne-

(1) Tom. II, lib. 6, num. 400.

quit

quit Missa celebrari cum ea gravitate et decentia, quæ tanto sacrificio convenit. Insuper, ex Missa nimis festinanter celebrata, oritur etiam grave scandalum Laicorum, quibus, ut ait Bellarminus (1), videntur hujusmodi Sacerdotes non credere quod in Missa realiter sit præsens divina Christi Domini majestas.

5o. Præterea, non erit improprium Sacerdotes interrogare, an in ipsorum patria magna sit penuria Confessariorum? Eo enim casu posset aliquis Sacerdos teneri ad se reddendum idoneum ad confessiones excipiendas, ut validis rationibus probavimus (2): quibus addatur doctrina D. Thomæ, qui (Suppl. q. 34, art. 1.) inquit, Deum ad hoc instituisse in Ecclesia ordinem Presbyterorum, ut ipsi aliis Sacramenta ministrarent. *Et ideo* (verba S. Doctoris) *posuit ordinem in ea, ut quidem aliis Sacramenta traderent.* Idcirco Sacerdotes appelantur lux mundi, sal terræ, et coadjutores Dei. Cum igitur finis Sacerdotis sit Sacramenta ministrare, quomodo ipse poterit a culpa excusari, si viderit suos conterraneos carere Confessariis, et ideo plures eorum in peccato manere, cum magno damnationis periculo, et ipse Domini finem, ob quem ad Sacerdotium fuit evectus a Deo, frustratum reddit, negligendo ex pigritia idoneum effici ad ministrandum Pœnitentiæ Sacramentum, quod saluti animarum, excepto Baptismo,

(1) Ibidem.

(2) Num. 625.

præ aliis necessarium est? Nimis verenda sunt verba Domini adversus hos Sacerdotes, qui salutem proximorum parum curant : *Si dicente me ad impium, morte morieris, non annuntiaveris ei...., ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem ejus de manu tua requiram. Ezech.* 3, 18. Si autem Sacerdos ille se excuset adducendo suam insufficientiam, audiat S. Franciscum Salesium, qui falsam vocat humilitatem eorum Sacerdotum qui renuunt animarum saluti incumbere, sub titulo suæ imbecillitatis. Ista (ait Sanctus) malitiosa est humilitas, et inventus amoris proprii, qui sub hoc specioso prætextu propriam quærit tegere socordiam. Subdit quod Deus, cum aliquod nobis talentum donaverit, juste petit a nobis ut illud exerceamus : quapropter qui eo utitur et paret, ille magis humilem se ostendit. Superbi quidem curam habent ut nullum suscipiant opus, quia tales in seipsis fidunt. Humiles, contra, magnanimi sunt, quia non proprias perpendunt vires, sed in Deo confidunt, cui placet in nostra infirmitate suam omnipotentiam extollere ; unde concludit quod humiles omnia aggredi possunt.

51. Secundo, si accedit ad confitendum aliquis Confessarius, de cujus idoneitate prudenter dubitatur, interrogetur, an studio sufficientem operam dederit, et an studere pergat? Nam, ut diximus, *num.* 18. *in fine*, ad bene exercendum officium excipiendi confessiones, non satis est aliquando studuisse. Item, an absolverit eos

quì manebant in occasione proxima peccati, aut erant recidivi, nec extraordinaria signa suæ dispositionis afferebant? Si unquam talis Confessarius aliquam Pœnitentem sollicitasset ad turpia, interrogetur an sciat eum non posse Sacrum facere, dum a N. SS. P. Benedicto XIV. hodie sollicitantibus imposita est inhabilitas perpetua, et Papæ reservata, quæ, ut ostendimus in opere (1), ante omnem sententiam incurritur. An autem hæc incurratur etiam ab ignorantibus? observa quæ dicuntur in eodem opere, loco citato, Venetiis edito.

52. Tertio, si accedit Parochus, interrogetur, 1. an attendat ad debitas correptiones erga subditos? præcise erga eos qui aliquo tenentur odio, aut cum aliqua turpiter conversantur, aut domos sponsarum frequentant? Et de hac materia loquendo hujusmodi Parochus valde advertatur ad non accipiendas promissiones mutuas Matrimonii, nisi parum antea quam nuptiæ sint contrahendæ, ut prudentes Parochi agunt; alioquin omne tempus illud usque ad Matrimonium, peccatorum tempus erit. 2. An invigilet, ut sui subditi absque exceptione personarum paschale impleant præceptum? Quot personas in missionibus invenimus, præsertim majoris existimationis, quæ per multos annos præceptum implere omiserunt, quin Parochus eos admonuerit, et opportuna adhibuerit media ad ipso-

(1) Lib. 6, num. 705.

rum resipiscentiam! 3. An Sacramenta ministraverit (præcipue Pœnitentiæ) in periculo mortis, aut cum requisitus fuerit, per seipsum (1)? Dico per *seipsum*, quia, cum ipse potest, non satisfacit illa per alios ministrando (2). 4. An moribundis debitam præstiterit assistentiam? 5. An in dominicis conciones habuerit; etenim Parochus cum non est legitime impeditus, omittendo concionari per mensem continuum, aut per tres menses discontinuos intra annum, a DD. non excusatur a gravi culpa (3). 6. An debitas largitus sit eleemosynas, habens beneficium pingue, congruum excedens? 7, An attenderit ad instruendos in doctrina christiana pueros et rusticos circa mysteria Fidei, et media ad salutem? Præsertim an instruerit rudes circa dolorem peccatorum necessarium ad obtinendam absolutionem? necnon pueros circa communionem ætate qua jam ad eam sunt idonei, nimirum, ordinarie loquendo, ab anno decimo usque ad duodecimum, vel ad summum ad decimum quartum (4)? Sciendum enim, S. Carolum Borromæum suis Parochis præcepisse quod ad communionem idoneos redderent pueros, statim ac ad decimum annum pervenissent (5). At quidam Parochi renuunt

(1) Num. 623. v. Resp. 2. et resp. 3.
(2) Lib. 4, num. 127. v. Hinc.
(3) L. 3, num. 269, vers. Hic obiter.
(4) Lib. 6, num. 301, vers. Sed hic.
(5) Ibid.

etiam pueris qui ad annum pervenerint duodecimum, Eucharistiam ministrare, et cur? ut incommodum effugiant illos instruendi. 8. Interroget sedulo, an facile, et ob humanos respectus, attestationes in scriptis dederit initiandis, necessarias ut illi possint ordines suscipere? in hoc enim oportet quod Parochi, non sola notitia negativa sint contenti, cum debeant habere positivam de ipsorum probitate, et Sacramentorum frequentia; et ideo tenentur particulariter de his omnibus certiorari. Quandoque inveniuntur ordinandi mille culpis onerati, qui vix semel in anno communionem acceperint, imo qui etiam Præceptum paschale omiserint, et deinde audacter attestationes Parochi præsentant de morum honestate, et Sacramentorum frequentia. Isti jam postea ordines suscipiunt, et scandalum fiunt populo; et de omnibus ipsorum flagitiis Parochus equidem rationem Deo reddere debet; nam Episcopi in hoc Parochis credunt: sed Episcopi seduliores fidem non præstant Parochis in hac materia tam gravi, a qua salus pendet populorum.

53. Quarto, si accedit Episcopus negligentis conscientiæ, Confessarius interroget, 1. an debitam adhibeat diligentiam (præter scientiæ examen) in se certiorando de positiva probitate ordinandorum, prout sacri Canones, Tridentinum, et Apostolus imponunt: minime acquiescendo Parochorum attestationibus, quæ (ut diximus), ut plurimum aut falsæ sunt, aut sus-

pectæ. 2. An approbet ad confessiones Sacerdotes sat in moribus et doctrina expertos? Aliter illi plus damni quam utilitatis afferent. 3. Quomodo reditus mensæ expendat et applicet? Ut enim probavimus (1), Episcopi dempta honesta sua sustentatione, reliqua tenentur pauperibus elargiri. 4. Quomodo residentiæ obligationi satisfacit? Etenim nec etiam per tres menses a Tridentino concessos, ipse a sua diœcesi potest abscedere, ut hodiernus regnans Pontifex declaravit, si ex futili causa, sive ob meram oblectationem abesset. 5. Quomodo invigilet ad inquirenda suarum ovium scandala, ut ipsa reparet meliori modo quo poterit, implorando etiam subsidium brachii secularis, si oportet? 6. Interroget quomodo se gerat in bono exemplo exhibendo? certe enim Prælatus speciali modo tenetur exemplarem se præbere; alioquin quomodo poterit suos ecclesiasticos corripere; puta ne cum mulieribus versentur, neque ludos vetitos frequentent, si de his malum ipse tribueret exemplum?

54. Quinto, si confitetur monialis, interrogetur, 1. an aliquem defectum commiserit circa vota, præsertim paupertatis, accipiendo vel largiendo sine licentia? 2. An satisfecerit horis Canonicis? Opinio enim quod moniales in privato non teneantur officium recitare, non est satis probabilis, ut ostendimus (2). 3. An erga aliquem mutuam nutrierit benevolentiam pericu-

(1) Lib. 3, num. 492.

(2) Lib. 4, num. 141.

losam, puta si adfuerint saltem verba, aut litteræ amatoriæ? Et eo casu, si monialis familiaritatem illam nollet relinquere, constans sit Confessarius in neganda ei absolutione; in hujusmodi enim familiaritatibus, licet finis positive pravus absit, semper tamen periculum urget: saltem adest scandalum, et malum exemplum respectu aliarum (1). 4. An aliquo teneatur odio in suas sorores. 5. Si monialis aliquod exercet officium, interroget de illo in particulari; puta *Rotariæ*, an afferat litteras aut nuntia de malo suspecta? *Portinariæ*, an oscitanter januam reseratam teneat, cum periculo scandali monialium, aut aliorum? *Abbatissis*, an debitam adhibeant diligentiam, cum viri in monasterium ingrediuntur, aut morantur? aut an novis abusibus conniveant? Advertendo quod licet particulares moniales peccent leviter, levem regulam transgrediendo, Superiores tamen, quæ non curant impedire, cum possint, observantiæ relaxationem, peccant in re gravi (2).

55. Sexto, si accedit quis Judicis officio fungens, interrogetur, 1. an fuerit personarum acceptor? 2. An causas expediverit. 3. An judicando conveniens studium præmiserit, omiserit, vel ex aliqua animi affectione motus erga alteram ex partibus sententias dixerit?

56. Si autem accedit tabellio, interrogetur, 1.

(1) Diana par. 5, tr. 7. R. 21 et 22.
(2) Lib, 4, num. 13.

quomodo se gerat in capiendis informationibus? 2. An intermiserit interrogationes suggestivas? 3. An testium depositiones diminuerit, vel auxerit?

57. Septimo, si accedit medicus, interrogetur, 1. an satis fuerit versatus in studio medicinæ, et in praxi medendi? necnon an studium adhibeat (ut tenetur) in casibus difficilioribus qui occurrunt? 2. An alicui impertierit licentiam edendi carnes ob merum humanum respectum, sine justa causa? 3. An aliquod periculosum remedium applicaverit infirmo, non adhuc de vita desperato (1)? 4. An fuerit causa ut remedia acciperentur ab aliquo pharmacopola suo amico, quem tamen noverit parum esse fidelem, vel peritum, aut ineptas vendere medicinas? 5. An attenderit ad curandos pauperes, si ad hoc stipendium exegerit, vel sine stipendio, si pauperes fuerint in gravi necessitate? (2) 6. An curaverit suos monere infirmos, ut tempore debito confiterentur, juxta præcepta pontificia? De hoc puncto in pluribus operis locis sermonem fecimus (3), ubi dictum est quod Innocentius III. medicis præcepit ne alicujus infirmi curam susciperent, nisi prius ille confessus fuerit; et S. Pius V. confirmans tale præceptum, insuper jussit ut medicus post tertium diem

(1) Tom. I, lib. 1, num. 28. v. Qu. 2.

(2) Trullench. tom. I, l. 4, c. 1. dub. 11, in fine.

(3) Lib. 3, num. 182, et melius lib. 6, n. 664.

relinquat infirmum, nisi sciat ipsum fuisse confessum: item mandavit quod omnes medici, antequam gradum doctoratus assumant, dent juramentum observandi hoc præceptum; idque mandatum est omnibus collegiis. Sed dubium fit quomodo hujusmodi præceptum, et juramentum intelligantur. Plures DD. tenuerunt ea procedere, cum infirmitas est periculosa; vel saltem cum dubitatur an sit periculosa; et in hoc sensu dixerunt bullam S. Pii receptam fuisse. Sed communior sententia vult quod præfatum præceptum, quamvis non obliget in quocunque morbo levi, tamen non intelligendum tantum urgere in morbis actualiter periculosis, sed etiam in illis qui prudenter judicantur posse in posterum fieri periculosi. Hoc tamen non obstante, in contrarium est praxis medicorum, etiam timoratæ conscientiæ, qui non solent monere infirmos ad confitendum, nisi cum infirmitas probabiliter jam periculosa effecta est. Neque in hoc putant peccare adversus juramentum præstitum juxta bullam S. Pii, innixi doctrina plurium auctorum (1) sentientium quod præfatum juramentum non obligat, nisi pro illa parte, pro qua a consuetudine præceptum est. Cæterum non dubitandum, quin mortaliter peccent saltem medici illi, qui omittunt monere infirmos de confessione, cum infirmitas est jam periculosa. Oh! quam miserum est videre tot infirmos (et

(1) Ibidem. v. Notant, infra ad num. V.

præsertim eos qui spectatæ sunt dignitatis) ad incitas mortis reduci, ut rationes vitæ Deo mox reddituras parent, tempore quo sunt quasi exanimes, cum vix possint verba tunc modulare, vix alios audire, vix statum concipere propriæ conscientiæ, suorumque peccatorum dolorem. Et totum hoc evenit culpa istorum medicorum, qui ne displiceant infirmis, aut eorum propinquis, illos certiores non faciunt de periculo; imo eis blandiri pergunt usque dum omnino ipsi de vita desperantur. Cum igitur accedit medicus negligentis conscientiæ, curet Confessarius præcipue eum interrogare et monere, non obiter, sed cum calore de hac obligatione intimandi confessionem infirmis; saltem quando advertit morbum jam esse gravem, aut dubitat quod sit jam gravis, ut communiter dicunt DD. qui in hoc non discrepant. Dico *cum calore*, nam ex hoc puncto pendet salus spiritualis, non tantum medici pœnitentis, sed omnium etiam infirmorum qui sub ejus cura erunt.

58. Octavo, si accedit pharmacopola, interrogetur, 1. an præstiterit remedia prægnantibus ad abortum procurandum? 2. An vendiderit unum pharmacum pro alio, et carius quam res valebat (1)?

59. Nono, si accedit mercator, interrogetur, 1. an deceperit in pondere et mensura? 2. An res vendiderit ultra pretium supremum, præser-

(1) Lib. 3, n. 821.

tim dando merces ad creditum, cum emptores essent securi, et nihil damni ipse esset passurus? An autem pretium augeri possit, vendendo ad creditum, eo quod tale est pretium currens in venditionibus ad creditum, juxta communem æstimationem? Et an res, quæ venduntur minutatim, carius possint vendi? observa doctrinas in libro adnotatas (1).

60. Decimo, si accedit sartor, interrogetur, 1. an in diebus festivis per notabile tempus laboverit sine extraordinaria causa, ut vestes compleret, et dominis afferret (2)? 2. An jejunia impleverit ab Ecclesia præcepta? nam sartores ob sarciendi laborem minime a jejuniis excusantur (3). 3. An si alii commiserint ei pannos emere, ipse pretium majus exegerit, sub colore quod mercator ob peculiarem amicitiam pretio minori pannos ei dederit? Si revera pars illa pretii fuisset ipsi donata, tunc poterit eam exigere, modo moralem præmiserit diligentiam apud alios mercatores, aut certo sciat quod alii communiter mercem illam minori non vendunt pretio (4); hoc tamen debet esse omnino certum, alioquin nihil amplius potest exigere quam solvit. 4. An sibi retinuerit frustula, sive resegmina vestium, quas injuste retinet, nisi adsit con-

(1) Num. 809.

(2) Lib. 3, num. 303. v. Sartoribus.

(3) Num. 1041. v. Barbitonsores.

(4) Lib. 3, num. 816. v. Caute.

sensus dominorum, aut nisi illi aliquid injuste detraherent ex pretio debito, adhuc infimo communiter æstimato? 5. An sibi occasio proxima peccandi esset ex accipiendis regulis bene formandi vestes mulierum per ipsarum corporum commensurationem, aut esset ex aptandis vestibus feminis, quod nequit fieri nisi cum ipsarum mulierum attrectatione; idque esset sartori occasio proxima incidendi in pravas delectationes, aut desideria, prout non raro accidit improbæ conscientiæ viris?

61. Undecimo, si accedit aliqua venditrix sive proxeneta (intellige de his quibus traduntur a dominis res ad vendendas licitantibus) interrogetur, 1. an aliquid retinuerit pretii ab emptoribus exacti? Tenuimus enim (1) quod venditrix nequit illud superans sibi retinere, etiamsi traderet Domino pretium ab eo designatum; quia talis determinatio fit ut res non vendatur minoris, non autem ut proxeneta illud quod superest sibi retineat; idque procedit, etiamsi a domino fuerit locus designatus, ubi res venderetur, et proxeneta, adhibita ibi debita diligentia, in alio loco multum distanti pluris deinde vendidisset: etenim tunc etiam dicimus, quod ipse nequit omne superfluum retinere, sed tantum id quod ipsi spectare potest ob illum extraordinarium laborem, nam res semper domino fructificat. Excipimus (2), 1. si proxeneta

(1) Num. 825. v. Quær. (2) Ibidem. v. Bene autem.

rem meliorem reddidit, et ideo pluris vendidisset quam res prius valebat. 2. Si proxeneta cum domino convenerit, amplius ei non tradere, nisi pretium ab eo determinatum; et hoc sive expresse sive tacite, prout esset si dominus nullum pro ejus labore stipendium assignasset. 3. Si quod superest esset parvi momenti, ita ut præsumeretur dominus condonare. 4. Si proxeneta, facta ordinaria diligentia ipse sibimet emeret rem pretio ab aliis oblato, et postea eam pluris venderet. Idem dicendum, si quis tibi commiserit aliquam rem emendam pretio designato, et tu minoris emisses; tunc enim nihil amplius exigere potes, nisi extraordinarium laborem adhibuisses ut impensæ parceres, aut si rem tuo nomine emisses, periculum in te assumendo; hoc tamen intelligitur, si jam præmisisses moralem diligentiam, nec invenisses a quo rem minoris emere potuisses (1).

62. Duodecimo, si accedit barbitonsor, interrogetur an alios tondeat in diebus festivis, et ubi hujusmodi consuetudo non adsit? Dum contra id ei non est vetitum, ubi consuetudo jam introducta est: aut si ibi nequeunt viri tonderi nisi in festis, eo quod in aliis diebus labori operam navare debent, ut se suosque sustentare possint. Præterea interrogetur, an comam mulieribus componant, juxta improbum usum hoc tempore a Satan inventum. Ordinarie loquendo,

(1) Ibidem.

puto id esse viris proximam occasionem peccandi lethaliter turpibus delectationibus, aut saltem desideriis; unde dico minime permittendum id alicui qui in se contrariam non habuisset experientiam. Quod si unquam quis per notabile tempus expertus fuisset, in bujusmodi actione se immunem a peccato, hic revera damnari nequit de mortali; sed hoc non obstante, non omittat Confessarius eum removere quantum potest ab hujusmodi officio, quod certe in se periculum continet. Hic nolo dubium aliud discutere, an feminæ possint velne tuta conscientia viros accersere, ut illi suas componant comas. Audio quod ipsæ pluribus in locis hoc faciunt, et confitentur et communicant, videant ipsæ, et ipsarum Confessarii. Saltem Confessarius eis imponat ut non utantur viro aliquo juniori, ex cujus actionibus perceperint malitiose se gerere. Cæterum censeo quod mulieres purioris conscientiæ non quidem utentur viris, sed contentæ erunt feminis, a quibus coma componatur, meliori modo quo potest.

CAPITULUM QUARTUM.

QUOMODO SE GERERE DEBEAT CONFESSARIUS CUM IIS QUI SUNT IN PROXIMA OCCASIONE PECCANDI.

63. Maxima Confessarii cura debet esse se bene gerendi cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi, aut in vitiis consuetudinarii sunt, aut recidivi. Hic sunt duo magni scopuli in quos major Confessariorum pars impetunt et deficiunt. In capitulo sequenti sermonem faciemus de habituatis et recidivis; hic de occasionariis. Certum est quod si homines satagerent occasiones fugere, major peccatorum pars evitaretur. Satan, remotis occasionibus, parum lucratur; sed cum homo ultro in occasionem proximam se immittit, ut plurimum et fere semper hostis victoriam canit. Occasio, præsertim in materia turpium delectationum, est quasi rete quod ad peccatum trahit, et simul mentem obcæcat: ita ut homo peccet, quin videat quod agat. Sed deveniamus ad praxim. Occasio primo dividitur in voluntariam et necessariam. *Voluntaria* est illa quæ facile vitari potest. *Necessaria* quæ amoveri nequit sine gravi damno, aut scandalo. Secundo dividitur in proximam et remotam. *Remota* est illa in qua homo raro peccat, vel illa quæ ubique reperitur. *Proxima*, *per se* loquendo, est

illa in qua homines communiter ut plurimum deficiunt. Proxima autem *per accidens*, seu respectiva, est ea quæ licet respectu aliorum non sit proxima, tamen respectu alicujus proxima est, vel quia hic in tali occasione frequenter est lapsus, vel quia prudenter timeri potest quod labatur propter experientiam cognitam suæ fragilitatis. Quidam AA. volunt non esse occasionem proximam, nisi eam in qua homo fere semper, vel ut plurimum ceciderit; sed communior et verior sententia docet, occasionem proximam esse illam in qua frequenter quis peccavit (1). Verumtamen advertendum, quod sicut aliquando occasio quæ respectu ad alios communiter est proxima, respectu vero ad aliquem valde pium et cautum potest esse remota (2). Ita, contra, quædam occasiones quæ respectu ad alios communiter per se essent remotæ, forte erunt proximæ respectu ad aliquem qui, propter experimentum relapsuum, et propter pravam inclinationem in quoddam vitium (præsertim si est turpe) factus est valde debilis et facilis ad labendum: et tunc iste tenebitur ad removendas, non tantum occasiones proximas, sed etiam illas remotas, quæ respectu sui proximæ evadunt.

64. Cæterum, est quidem in occasione proxima, 1. ille qui retinet in propria domo aliquam feminam cum qua sæpe rem habuit. 2. Ille qui frequenter in ludo prorupit in blasphe-

(1) Lib. 6, num. 452. (2) Ibidem.

mias, aut fraudes. 3. Ille qui in aliqua caupona aut domo sæpe se inebriaverit, aut ceciderit in rixas, vel actus, verba, aut cogitationes obscenas. Porro omnes isti absolvi nequeunt, nisi postquam occasionem abstulerint, aut saltem nisi auferre promittant, juxta distinctionem quæ fiet in numero subsequenti. Et ita pariter non potest absolvi qui aliquam domum adeundo, quamvis semel in anno, semper ibi peccavit; talis enim aditus jam ipsi proxima est occasio. Nec etiam absolvi possunt qui, tametsi in occasione positi non labuntur, afferunt tamen aliis grave scandalum (1). Addunt aliqui DD. (2) negandam quoque absolutionem illi qui occasionem externam non removet, si cum occasione conjungitur habitus vitiosus, aut magna tentatio, seu vehemens passio, quamvis usque tunc in ea occasione nunquam peccaverit; nam facile deinde peccare poterit, si ab occasione se non amoverit. Hinc dicunt quod si unquam aliqua famula tentaretur ab hero, et ipsa se noverit facilem ad labendum, ab ea domo abscedere tenetur, si commode potest; alioquin temere præsumeret se securam habere. Et hic caveant Confessarii a permittendo sponsis domos sponsarum adire, et puellis earumque parentibus sponsos in domum admittere, quia raro evenit quod tales sponsi non labantur, saltem in verba,

(1) Lib. 6, num. 452, vers. Ex præmissis.

(2) Ibidem.

aut cogitationes turpes in hujusmodi occasione, dum omnes aspectus, et colloquia sponsos inter sunt incentiva ad peccandum : estque moraliter impossibile ipsos invicem conversari, et non sentire stimulos ad eos turpes actus, qui tempore matrimonii deinde succedere debent.

65. Generaliter autem loquendo de adolescentibus et puellis qui invicem se adamant, quippe non sunt isti omnes indistincte de gravi culpa damnandi, sed ordinarie puto ipsos difficulter esse extra occasionem proximam lethaliter peccandi. Id nimium experientia patet, nam ex centum adolescentibus vix duo aut tres in ea occasione a mortalibus invenientur immunes; et si non in principio, saltem in progressu; tales enim adamantes prius conversantur invicem ob propensionem, deinde propensio fit passio, et passio, postquam radicem in corde fixerit, mentem obtenebrat, et eos in mille crimina ruere facit. Hinc cardinalis Picus de Mirandola, Episcopus Albanensis, in sua diœcesi per edictum suos admonuit Confessarios, ne tales adamantes absolverent, si postquam ter ab aliis jam fuerint admoniti, ab hujusmodi amore sectando non abstinuissent, præsertim tempore nocturno, aut diu, aut clam, aut intra domos (cum facili periculo osculorum, et tactuum), aut contra parentum præceptum, aut cum altera pars prorumpit in verba obscena, aut cum scandalo (prout si in ecclesia), aut cum conjugatis, claustralibus, aut clericis in sacris. Et in hoc gene-

raliter advertendum, quod ubi agitur de periculo peccati formalis, et præcise peccati turpis, Confessarius quanto magis rigorem cum Pœnitente adhibebit, tanto magis ejus saluti proderit ; è contra, tanto magis cum illo immanis erit, quanto magis benignus erit in permittendo ut ille in occasione maneat, aut se immittat. S. Thomas de Villanova Confessarios in hoc condescendentes vocat eos *impie pios*. Hæc caritas est contra caritatem. Solent in his casibus Pœnitentes conari ut Confessarii apprehendant quod occasionem removendo magnum orietur scandalum. Fortis sit Confessarius ad hujusmodi timores despiciendos : majus semper erit scandalum, videre quod Pœnitens nec etiam post confessionem occasionem aufert. Aut alii ejus peccatum ignorant, et tunc nihil mali suspicabuntur : aut sciunt, et tunc Pœnitens famam potius recuperabit, quam amittat, removendo occasionem.

66. Plures DD. censent prima, aut secunda vice bene absolvi posse, qui est in occasione proxima, licet voluntaria, etiam antequam occasio auferatur ; modo firmum habeat propositum, et promittat illam statim removere. Sed hic oportet distinguere cum S. Carolo Borromæo (in instructione Confessariis ab eo tradita) occasiones quæ *sunt in esse*, et occasiones quæ *non sunt in esse*. Occasio quæ *est in esse*, est, exempli gr., cum aliquis concubinam domi detinet, vel cum aliqua famula consentit quoties

tentatur a domino et similia. Occasio autem quæ *non est in esse*, est, ex. gr., cum quis in ludo prorumpit in blasphemias, aut versando in cauponis prolabitur in rixas et ebrietates, aut accedendo ad convivia incidit in verba et cogitationes turpes. His positis, dicendum, quod in occasionibus quæ *non sunt in esse*, recte docet S. Carolus quod Pœnitenti firme promittenti ab eis abstinere, potest ei semel, bis, et etiam ter absolutio dari; quod si deinde ille occasionem non aufert, et eodem modo peccat, non potest absolvi, nisi prius occasionem removeat. In occasionibus autem quæ *sunt in esse* cum eodem S. Carolo omnino neganda est absolutio, nisi occasio prorsus auferatur. Hancque sententiam (ordinarie loquendo) omnino tenendam probavimus in libro (1). Ratio, quia talis Pœnitens est indispositus ad absolutionem, si petat eam antequam occasionem removeat; etenim eam recipiendo se immittit in proximum periculum frangendi propositum, et sic remanendi in eadem occasione. Clarius rationem hanc explicemus. Porro mortaliter peccat qui est in occasione proxima voluntaria, et eam non tollit; cum autem opus tollendi occasionem sit maxime arduum, et non impleatur, nisi per magnam violentiam, hanc vim difficulter sibi inferet qui jam est absolutus, dum ablato timore sine absolutione remanendi, de facili sibi suadebit quod tentationi re-

(1) Lib. 6, num. 454.

sistet, quin occasionem auferat, et ita in ea manendo, certe quidem recidet; prout quotidie experimento probatur in pluribus Pœnitentibus, qui, carpta absolutione ab aliquo Confessario parum cauto, minime postea attendunt ad occasionem removendam, et statim deterius relabuntur. Hinc dicimus quod propter prædictum periculum frangendi propositum, mortaliter peccat Pœnitens qui ante remotionem occasionis, absolutionem petit, et gravius peccat Confessarius qui illum absolvit.

67. Diximus *ordinarie loquendo;* nam plures casus excipiuntur a DD. (1), in quibus Pœnitens absolvi potest, antequam occasionem removerit. Et excipitur 1. casus in quo Pœnitens talia afferret extraordinaria signa doloris, ut prudenter judicari possit ipse non esse amplius in proximo periculo frangendi propositum de tollenda occasione; tunc enim signa illa indicant Pœnitentem donatum fuisse uberiori gratia, qua merito speratur quod in removenda occasione constans erit. Verumtamen, semper ac absolutio commode differri posset, tunc illam etiam ei differem, usque dum cum affectu occasionem auferat. Excipitur 2. casus in quo Pœnitens non possit redire, vel nonnisi post multum tempus; tunc bene potest absolvi, si censetur bene dispositus per propositum statim removendi occasionem; quoniam eo casu periculum frangendi propositum,

(1) Ibidem vers. Dixi tamen.

remotum reputatur, causa magni oneris quod Pœnitens deberet pati, abscedendo sine absolutione, aut repetendi confessionem apud alium Sacerdotem; aut diu manendi sine gratia Sacramenti. Quapropter, cum ille sit tunc in quadam morali necessitate recipiendi absolutionem, antequam occasionem tollat, habet jus ut statim absolvatur (1); dum enim hic non potest ante absolutionem occasionem auferre, censetur ac si esset in occasione necessaria. Sed hoc nec etiam admittendum, si Pœnitens jam ab alio Confessario alias admonitus fuerit de occasione removenda, et non impleverit; quia tunc habetur ut recidivus, et ideo nequit absolvi, nisi afferret extraordinaria signa doloris prout in sequenti capituto dicemus.

68. Hoc dicimus quoad occasionem proximam voluntariam. At si occasio est necessaria, aut *physice*, prout si quis detineretur in carcere, vel esset in periculo mortis, in quo non haberet tempus et modum ejiciendi concubinam: vel *moraliter*, id est si occasio non posset auferri sine scandalo, aut gravi damno vitæ, famæ, aut bonorum, ut communiter docent DD. (2); eo casu Pœnitens bene absolvi potest, quin occasionem auferat, quia tunc non tenetur eam removere, modo promittat exsequi media necessaria ad efficiendum ut occasio ex proxima eva-

(1) Ibidem vers. Excipiendus 2.

(2) Lib. 6, num. 455.

dat remota, prout sunt, præcise in occasione peccati turpis, fugere familiaritatem complicis, et etiam aspectum, quantum fieri potest; frequentare Sacramenta; et sæpe commendare se Deo, renovando quotidie (præsertim mane) ante imaginem Crucifixi propositum non amplius peccandi, et quantum est possibile, vitandi occasionem. Ratio, quia occasio peccandi non est proprie peccatum in seipsa; neque inducit peccandi necessitatem; unde bene consistere potest cum occasione verus dolor, et propositum non recidendi; et licet quisque teneatur auferre proximum periculum peccandi, id intelligitur cum ipse sponte vult tale periculum: sed cum occasio est moraliter necessaria, tunc periculum per remedia opportuna remotum evadit, et Deus tunc non se retrahit ab assistendo sua gratia illi qui vere deliberavit ipsum non offendere. Non dicit Scriptura quod peribit qui est in periculo, sed qui amat periculum; sed nequit dici amare periculum, qui illi invitus subjacet: unde inquit D. Basilius (1): *Qui urgenti aliqua causa et necessitate se periculo objicit, vel permittit se esse in illo, cum tamen alias nollet, non tam dicitur amare periculum, quam invitus subire; et ideo magis providebit Deus, ne illo pereat.*

69. Hinc dicunt DD., bene capaces absolutionis esse qui nolunt relinquere aliquod officium, negotium, aut domum, in quà soliti fuerunt

(1) In Constit. Mon. cap. 4.

peccare, eo quod deserere eam nequeunt sine gravi detrimento, modo semper verum habeant propositum se emendandi, et media implendi ad emendationem; tales sunt, ex. gr., chirurgi qui in medendis feminis, aut Parochi qui in excipiendis earum confessionibus, prolapsi sunt, si, his muneribus relictis, non possent juxta suum statum vivere (1). Sed omnes conveniunt expedire in his et similibus casibus absolutionem differre, ut Pœnitens sit saltem diligentior in præscriptis remediis exsequendis. Verumtamen ego censeo, Confessarium non tantum posse, sed etiam teneri ad differendam absolutionem, semper ac commode differre potest, præsertim cum agitur de materia turpi; tenetur enim ipse tanquam Medicus animarum opportuniora applicare remedia; et puto remedium magis idoneum non inveniri pro eo qui manet in occasione proxima, quam differre ei absolutionem, dum experientia nimis patet quod plures post absolutionem acceptam negligunt media præscripta exsequi, et sic facile recidunt. E converso, cum alicui differtur absolutio, ille vigilantior erit ad media implenda, et ad obsistendum tentationibus, ob metum quod iterum sine absolutione dimittetur, cum ad Confessarium redibit. Forte in hoc quis me nimium rigidum reputabit, sed ego semper sic me gessi in praxi, et sic pergam me gerere cum iis qui sunt in pro-

(1) Lib. 6, num. 455, in fine.

xima occasione, quamvis necessaria, et quamvis extraordinaria signa doloris haberent, semper ac mihi non ostenderetur specialis necessitas eos statim obsolvendi; et sic censeo multo magis prodesse Pœnitentium saluti. Utinam et omnes Confessari sic etiam se gererent. Oh! quot peccata evitarentur, et quot aliæ salvarentur animæ! Repeto quod supra dixi: ubi agitur de liberando Pœnitente a peccato formali, uti debet Confessarius opinionibus benignioribus, in quantum christiana prudentia concedit; sed ubi opiniones benignæ periculum peccati formalis proximius reddunt, preut in hac materia occasionum proximarum accidit, dico omnino expedire, et quandoque oportere, quod Confessarius sententiis rigidioribus utatur; tunc enim hæ valde magis prosunt animarum saluti. Quod si autem quis, manendo in occasione necessaria, semper eodem modo relaberetur, etiam remediis adhibitis, et modica superesset spes emendationis, tunc dico omnino huic negandam absolutionem priusquam occasionem tollat (1). Et hic reor instare Evangelii præceptum: *Si oculus scandalizat te, ejice eum* (2). Excepto casu quo Pœnitens signa doloris ostenderet tam extraordinaria, quod posset concipi prudens spes emendationis (3).

(1) Ibid. num. 457. (2) Marci 9, 46.
(3) Lib. 6, num. 456, in fine.

CAPITULUM QUINTUM.

QUOMODO SE GERERE DEBEAT CONFESSARIUS CUM HABITUATIS, ET RECIDIVIS.

70. Distinguendi sunt habituati a recidivis. *Habituati* sunt qui habitum contraxerunt in aliquo peccato, de quo non adhuc sunt confessi. Isti, ut dicunt DD. (1), bene absolvi possunt, prima vice qua confitentur de pravo habitu, vel si de eo confitentur postquam retractaverunt; dummodo dispositi sint per verum dolorem, et firmum propositum adhibendi media efficacia ad emendationem : verum si habitus esset valde radicatus, potest etiam Confessarius ei differre absolutionem, ad experiendum quomodo sit constans Pœnitens in praxim deducendo media præscripta, utque ipse de suo vitio majorem concipiat horrorem. Advertatur hic quod quinque vices in mense jam possunt malum habitum constituere in aliquo vitio peccati externi, modo inter ipsas aliquod intervallum intercedat. Et in materia fornicationum, sodomiarum et bestialitatum multo minor numerus habitum queit constituere : qui, ex. gr., semel in mense fornicaretur per annum, bene hic habituatus dici potest.

(1) Tom. III, lib. 6, num. 458.

71. *Recidivi* autem sunt qui post confessionem eodem, vel quasi eodem modo sunt relapsi absque emendatione. Isti, ut communiter docetur (1), nequeunt absolvi, si sola signa ordinaria afferant, nempe si tantum confiteantur, asserendo se pœnitere et proponere, prout habetur ex propos. 60. damnata ab Innocentio XI. Nam habitus contractus, et relapsus præteriti sine ulla emendatione, mágnam præstant suspicionem, quod dolor et propositum quæ Pœnitens asserit habere, nequaquam sint vera. Unde istis differenda est absolutio per aliquod tempus, usquedum appareat prudens signum emendationis. Et in hoc puncto lugenda est animarum ruina, cujus causa sunt tot mali Confessarii, indistincte absolvendo tot recidivos, qui cum repererint Confessarios qui semper tam facile eos absolvunt, amittunt horrorem in peccando, et pergunt ad putrescendum in cœno vitiorum usque ad mortem. Quidam DD. (2) admittunt, recidivum solis signis ordinariis absolvi posse usque ad tertiam et quartam vicem; sed huic opinioni nunquam potui acquiescere, dum habituatus qui post unam confessionem recidit sine emendatione, jam est verus recidivus, et fundatam præbet suspicionem suæ indispositionis. Et notetur hic quod hæc regula procedit, etiam respectu culparum venialium; quamvis enim

(1) Ibidem ver. Recidivus.

(2) L. 6, num. 459. v. Dicunt.

communiter admittitur facilius absolvi posse eos qui prolabuntur in peccata levia, eo quod occasiones eorum frequentiores sint; attamen, cum sit communis sententia (1) grave esse peccatum et sacrilegium, absolutionem recipere super levibus confessis sine vero dolore et proposito, nec sufficere dolere de multitudine seu de numero excessivo talium culparum, quin dolor habeatur de aliqua in particulari, prout tenuimus (2) contra quorumdam opinionem, facile metuendum esse hujusmodi confessiones sacrilegas esse, aut saltem invalidas. Hinc diligenter satagat Confessarius ad non absolvendos indistincte tales Pœnitentes; tunc etenim, etiamsi illi sint in bona fide, ipse tamen non poterit a sacrilegio excusari, absolutionem impertiendo eis qui ad absolutionem non satis dispositi judicari possunt. Propterea curet, si Pœnitentem sine peccato vult absolvere, aut eum disponere ad dolendum præsertim de aliqua levi culpa, a qua ille magis horreat; aut ei insinuare, ut confiteatur de aliquo peccato graviori vitæ anteactæ contra aliquod præceptum (sufficit enim ut confiteatur in generali absque numero), ut habeat materiam certam super qua inniti possit absolutio; alioquin etiam huic Pœnitenti per aliquod tempus differri oportet absolutio.

72. Dico *per aliquod tempus*, eo quod recidivis tam levium, quam gravium culparum,

(1) Num. 449. Dub. 1. (2) Ibid. Dub. 2.

non est necessarium differre eis absolutionem per annos, aut menses, ut nimis rigide vult Juveninus (1); sed regulariter satis erit, si peccatum procedit ex fragilitate intrinseca, dilatio octo vel decem dierum, prout ait doctus auctor libri Romæ editi, cui titulus, *Instructio pro novis Confessariis* (2); idemque dicit auctor libelli ubique in Italia accepti, cui titulus, *Instructio pro Confessariis oppidulorum et vicorum* (3), ubi pro hac doctrina citat Ludovicum Habert (4). Adduntque esse excessivam et periculosam dilationem mensis, quia post tantum tempus difficilis redditur reditus hujusmodi Pœnitentium. Et huic judicio favet regnans SS. P. Benedictus XIV, in *bulla apostolica*, ubi loquens de Confessariis qui rite Pœnitentibus absolutionem differunt, sic deinde eos monet : *Illos quantocius ut revertantur invitent, ut ad Sacramentale forum regressi, absolutionis beneficio donentur* (5). Nota verba, *quantocius*, *et donentur*. Ad summum, dico, his differri potest absolutio per quindecim, aut viginti dies. Sed excipere oportet illos qui tempore præcepti Paschalis confitentur; pro istis enim majoris temporis experientia requiritur, cum justa suspicio haberi pos-

(1) Vide lib. 6, num. 463.
(2) Par. I, cap. 9, num. 215.
(3) Cap. 1, §. 4.
(4) In praxi Pœnit. tr. 4, pag. 417.
(5) Bulla, *apostolica*, in bullar. tom. 3, pag. 143, §. 142.

sit, quod hi abstinent a relapsu, potius ut censuram effugiant, quam ex vero proposito mutandi vitam. Oportet etiam excipere eos qui lapsi sunt in occasione proxima extrinseca : isti enim majori egent experientia, cum occasio (ut dictum est in capitulo præcedenti) sit fortius incentivum ad peccandum. Verum semper sufficiet experientia mensis. Caveat tamen Confessarius, ne dicat Pœnitenti, ut non redeat nisi post mensem; nam hic ob tantam dilationem, nimis terrebitur : potius imponat ei, ut redeat post octo, vel quindecim dies; et sic blando modo ipsum transferet ad recipiendam absolutionem in fine mensis.

73. Ad absolvendos igitur recidivos non sufficiunt ordinaria signa doloris et propositi, sed requiruntur extraordinaria quæ alias, juxta communem sententiam (1), certe sufficiunt ad absolutionem impertiendam; illud enim extraordinarium signum (modo solidum sit et fundatum) aufert indispositionis suspicionem, quæ urget ratione relapsuum. Recte dixerunt Episcopi Belgii, in anno 1697 congregati, in quodam decreto edito pro directione Confessariorum suarum diœcesium, de hoc puncto loquentes : *Deum in conversione peccatoris, non tam considerare mensuram temporis, quam doloris* (2). Hinc prohibuerunt, ne Confessarii stabili lege

(1) Lib. 6, num. 459. v. Recidivus.

(2) Apud Croix, l. 6, p. 2, num. 1824.

exigerent a Pœnitentibus adhuc recidivis experientiam notabilis temporis, antequam eos absolverent. Et jure merito, sola enim probatio temporis non est unicum signum mutatæ voluntatis, dum voluntas peccatoris mutatur virtute Divinæ gratiæ, quæ tempus non requirit, sed aliquando illico operatur : quapropter, mutatio voluntatis bene per alia signa cognosci valet, sine experientia temporis. Quinimo, alia signa dispositionis actualis Pœnitentium, quandoque voluntatis mutationem manifestant multo melius, quam probatio temporis : nam talia signa directe dispositionem ostendunt, dum, e converso, experientia illam ostendit tantum indirecte; cum non raro accidat, quod aliquis diu abstinuerit a peccando, et adhuc sit etiam indispositus. Unde auctor libri citati (*Instructio pro novis Confessariis*) sic ait (1) : *Si a propria fragilitate relapsus nascatur; sine alia extrinseca voluntaria causa; vix effugeret temeritatis notam, qui omnem recidivum indispositum diceret.* Et alibi (2) dicit quod recidivus propter vim mali habitus absolvi debet, si semper ac firmam ostendit voluntatem adhibendi media ad emendationem, sic subdendo : *Et existimamus nimii rigoris accusandum esse qui aliter ageret, et alienum fore a Domini et Ecclesiæ spiritu, et ab ipsius natura Sacramenti quod non solum judicium est, sed salutaris medicina.*

(1) Part. 1, c. 15, num. 356.

(2) Part. 1, cap. 9, num. 213.

74. Plura autem sunt hæc signa, prout docent DD. (1). I. Major dolor manifestatus per lacrymas (modo sint veræ compunctionis), aut per verba ex corde procedentia, quæ aliquando certiora signa quam lacrymæ esse possunt. II. Minor numerus peccatorum (intellige cum Pœnitens fuerit in eisdem occasionibus et tentationibus peccandi); aut si Pœnitens post ultimam confessionem perseveraverit in gratia per notabile tempus, puta per 20 aut 25 dies, ipse qui prius pluries in hebdomada prolabi solebat; aut vero si lapsus fuerit post magnam resistentiam; aut etiam si antequam ad confessionem accederet, diu se abstinuerit a culpis mortalibus. III. Diligentia adhibita pro emendatione, ut esset si Pœnitens diligenter occasionem vitaverit, media præscripta a Confessario exsecutioni mandaverit, aut si adhibuerit jejunia, preces, eleemosynas, etc. ad vitium extirpandum. IV. Si ipse petit a Confessario remedia, aut nova media ad emendationem; item si promittit implere media quæ tunc ei suggerit Confessarius; maxime si nunquam monitus fuerit ad illa adhibenda; sed his promissionibus censeo non omnino fidendum, si alia signa desint; cum Pœnitentes, ut absolutionem carpant, facile promittant, sed postea difficulter attendant. V. Spontanea confessio, nempe si Pœnitens accedit non jam ad implendum præceptum Paschale, neque ex quo-

(1) Lib. 6, num. 460.

dam usu pio se confitendi in aliquibus temporibus, prout die Nativitatis Domini, in festivitatibus Deiparæ, et similibus; neque accedit impulsus a parentibus, a domino, aut magistro, sed venit omnino sponte, et vere inspiratus a divino lumine, ad solum finem, ut divinam gratiam recipiat: præsertim si ad se confitendum longum iter aggressus fuerit, abstinuerit a lucro notabili, grave sustinuerit incommodum, aut magnum conflictum internum vel externum superaverit. VI. Si venerit motus ab aliquo extraordinario impulsu, puta ob concionem auditam, aut mortem amici, obve metum alicujus imminentis flagelli, prout terræ motus, pestis, etc. VII. Si Pœnitens confiteatur peccata anterius per verecundiam tacita. VIII. Si Pœnitens, antequam accedat, restituerit rem, vel famam ablatam. IX. Si propter monitionem Confessarii ostendit apprehendisse novam cognitionem et horrorem sui peccati, periculique suæ damnationis. Alii alia signa addunt, prout si Pœnitens magnam libenter acceptat pœnitentiam; si asserit pœnituisse peccati statim ac illud patravit; si protestatur velle mori potius quam peccare. Sed hæc signa nescio an sola satis esse possint; potius dicerem quod possent deservire ad alia adjuvanda signa, quæ sola non sufficerent.

75. Denique, semper acali quod adest signum, quo prudenter possit judicari Pœnitens mutasse voluntatem, bene absolvi potest; quamvis enim Confessarius, ut Pœnitentem absolvere possit,

moraliter certus esse debet ejus dispositionis, attamen advertendum quod in aliis Sacramentis, in quibus materia est physica, physica etiam debet esse certitudo; sed in hoc sacramento Pœnitentiæ, cum materia sit moralis, prout sunt actus Pœnitentis, sufficit moralis certitudo, sive respectiva, ut probatum est (1): nimirum satis est quod Confessarius prudentem habeat probabilitatem de dispositione Pœnitentis, sine aliqua prudenti suspicione in oppositum; alioquin difficulter unquam posset ullus peccator absolvi: nam omnia signa Pœnitentium aliud non fundant, quam probabilitatem quamdam de ipsorum dispositione. Auctor (*Instructionis pro novis Confessariis*) sic inquit: *Ad pœnitentiam administrandam aliud non requiritur, nisi prudens et probabile judicium dispositionum pœnitentis: nisi ergo ex circumstantiis dubium prudens exoriatur eum non esse sufficienter dispositum; nec sibi ipsi Confessarius, nec Pœnitenti anxietatem generet, ut acquirat evidentiam quæ non est possibilis* (2). Et hic notandum circa malum habitum, quod facilius absolvi possunt recidivi in blasphemiis, quam in aliis peccatis odii, furti, aut libidinis, quibus habitus fortius inhæret, causa majoris concupiscentiæ, sive inclinationis, quæ in illis invenitur.

76. Dictum est, Confessarium posse absolu-

(1) Num. 57 et 461.
(2) Part. 1, c. 15, num. 360.

tionem impertiri consuetudinario et recidivo, quando ille per signum extraordinarium dispositus apparet; sed non dicitur teneri, quia potest etiam absolutionem ei differre, si hoc censeat expedire, ut communiter DD. docent (1), etenim, licet Pœnitens post confessionem suorum peccatorum jus habeat ad absolutionem, tamen non habet jus ut statim absolvatur; nam Confessarius, tanquam Medicus, bene potest, imo quandoque tenetur absolutionem differre, cum judicat tale remedium necessario prodesse saluti sui Pœnitentis. An autem expediat ordinarie uti hoc remedio, aut non sine consensu Pœnitentis? Certum est non expedire, quando dilatio afferre potest magis detrimentum, quam profectum: et idem dicunt DD. quando ob dilationem Pœnitens subire deberet aliquam infamiæ notam, aut periculum (2). Extra autem hos casus, quidam volunt melius esse, quod hujusmodi recidivis differatur absolutio. Alii tamen communius censent id raro expedire; et hoc etiam sentit celebris nostrorum temporum Missionarius, R. P. Leonardus de Portu Mauritio in suo docto sermone Romæ edito, cui titulus, *Oratio mystica et moralis*. Melius nihilominus dicendum, quod in hoc puncto nequit certa statui regula, sed Confessarius juxta occurrentes circumstantias gerere se debet. Deo se commendet, et secundum se sentit inspiratum, sic faciat. Ego ita censeo: si Pœni-

(1) Lib. 6, num. 462. (2) Num. 463.

tens relapsus est ex fragilitate intrinseca, prout accidit in peccatis iræ, odii, blasphemiarum, mollitiarum, aut delectationum morosarum, dico cum sententia communissima Doctorum (1), quod raro expedit differre absolutionem recidivo, cum ille est dispositus; nam sperari debet magis gratiam Sacramenti, quam dilationem absolutionis illi prodesse posse.

77. Dico *ex fragilitate intrinseca*; aliter enim agendum cum eo qui relapsus est ob occasionem extrinsecam, quamvis necessariam: nam occasio vivaciorem excitat concupiscentiam, et complicis præsentia vehementius sensus commovet, et intentiorem reddit affectum ad peccandum, quam faciat pravus habitus intrinsecus; et ideo Pœnitens in occasione extrinseca magnam sibi vim inferre debet, non tantum ad superandam tentationem, sed etiam ad se removendum a familiaritate et præsentia complicis, ut periculum ex proximo reddatur remotum. Et tanto magis hoc procedit, si occasio est voluntaria, et omnino auferri debet; quia tunc recipiens absolutionem, antequam occasionem amoverit, remanet in magno periculo frangendi propositum factum de illa removenda, prout ostendimus in capitulo præcedenti, num. 61. E converso, in consuetudinario ob causam intrinsecam remotius est periculum violandi propositum, dum ex una parte non adest objectum extrinsecum quod tam vio-

(1) Ibid. v. Ut autem.

lenter eum impellat ad peccandum; et ex altera illi non est voluntaria retentio mali habitus, prout est voluntarium non amovere occasionem cum possit : unde in tali necessitate Deus male habituato magis succurrit, et ideo plusquam a dilatione absolutionis, sperari potest emendatio a gratia Sacramenti, quæ illum fortiorem reddet, reddetque efficaciora media quæ ipse adhibebit ad habitum extirpandum. Cur enim, recte dicunt Salmanticenses (1), magis sperari debet quod peccatori gratia carenti prosit dilatio absolutionis, quam prosit amico Dei, absolutio qua gratiam recipit? Et cardinalis Toletus (2), loquendo præcise de peccato pollutionis, censet ad tale vitium vitandum non esse remedium efficacius quam sæpe se munire Sacramento Pœnitentiæ; subditque hoc Sacramentum maximum esse frenum hujusmodi peccatum committentibus : et qui eo non utuntur, inquit, quod non sibi promittant emendationem nisi per miraculum. Et in facto, S. Philippus Nerius, ut legitur in ejus vita (3), maxime hoc medio frequentis confessionis utebatur pro recidivis in tali vitio. Huic quoque confert id quod ait Rituale romanum, agendo de Pœnitentia : *In peccata facile recidentibus utilissimum fuerit consulere ut sæpe confiteantur; et si expediat, communicent.* Et dicendo *facile recidentibus*,

(1) De Pœnit. c. 5, num. 67, in fine.

(2) Lib. 5, cap. 13. (3) Cap. 6, num. 2.

certe intelligit loqui de eis qui nondum pravum habitum extirpavere. Aliqui auctores qui per solam rigoris viam videntur velle animas salvas facere, dicunt recidivos pejores fieri, cum ante emendationem absolvuntur. Sed ipse scire vellem ab his magistris meis, an omnes recidivi, cum sine absolutione dimittuntur, carentes gratia Sacramenti, omnes evadant fortiores, et omnes emendentur? Quot ego miseros novi in exercitio Missionum, qui dimissi sine absolutione, vitiis et desperationi se abjecerunt, et per plurimos annos omiserunt confiteri! Cæterum repeto: quisque se dirigere debet, juxta lumen quo donatur a Deo. Hoc certum est, quod in hac materia tam errant ii qui plus justo sunt faciles, quam ii qui sunt difficiles ad absolvendum. Multi quidem propter nimiam facilitatem sunt causa quod tot animæ perdantur (et negari non potest quod isti in majori sint numero, et majus damnum afferant, dum istis in majori numero accedunt peccatores habituati), sed alii ob nimium rigorem etiam magno sunt damno animarum saluti. Et nescio an Confessarius debeat tantum sibi scrupulum injicere, quando absolvit indispositos, et non etiam quando dispositos sine absolutione dimittit. Concludo hic, et dico: Non nego quod aliquando bene prodesse potest recidivo disposito dilatio absolutionis. Dico secundo: Semper proderit quod Confessarius hujusmodi recidivos terreat; ostendatque ac si non posset eos absolvere. Dico tertio: Ordinarie loquendo, recidivis ex

fragilitate intrinseca, et per signum extraordinarium jam dispositis, magis absolutionis beneficium proderit, quam dilatio. Utinam et Confessarii recidivos absolverent tum solum cum signa extraordinaria afferunt! id quod lugendum est, quod major, ne dicam maxima Confessariorum pars universaliter recidivos absolvunt sine distinctione, sine signo extraordinario, sine admonitione et sine aliquo saltem remedio præstito ad emendationem; et hinc vere procedit, non jam ab absolvendis dispositis, tot animarum universalis pernicies.

78. Hoc tamen quod dictum est, communiter loquendo de habituatis et recidivis, non procedit jam circa initiandos in sacris ordinibus habituatos in aliquo vitio (præsertim in peccato turpi); circa hos enim alia currit ratio. Laicus habituatus absolvi potest, semper ac est dispositus ad suscipiendum sacramentum Pœnitentiæ, sed ordinandus habituatus, si vult ipse ad sacrum ascendere Ordinem, non sufficit quod sit dispositus ad sacramentum Pœnitentiæ, sed oportet quod etiam dispositus sit ad recipiendum sacramentum Ordinis; alioquin ad neutrum dispositus erit; cum enim sit indignus ascendendi ad altare qui vix egreditur e statu peccati, nec habet probitatem positivam, necessariam respectu ad sublimitatem status in quem immitti inhiat, ipse graviter peccat, si absque illa vult sacrum Ordinem suscipere, etiamsi ponatur in statu gratiæ. Quapropter tunc Confessarius nequit eum absolvere,

nisi promittat abstinere ab Ordine suscipiendo, ad quem ascendere non poterit, nisi post longi temporis, saltem plurium mensium probationem. Id plene probatum est in dissertatione operi inserta (1), cum communi sententia Doctorum (2) ibi relatorum, qui docent quod ad sacrum Ordinem suscipiendum non satis est bonitas communis, id est simplex immunitas a peccato mortali, sed requiritur bonitas specialis, virtute cujus initiandus sit a pravis habitibus depuratus, ut docuit D. Thomas (3) : *Ordines sacri præexigunt sanctitatem, unde pondus Ordinum imponendum parietibus jam per sanctitatem desiccatis, id est ab humore vitiorum*. Et ratio est, quia si ordinandus hanc non habet specialem sanctitatem, indignus est super plebem constitui, ad altissima altaris ministeria exercenda : *Sicut illi* (loquitur idem S. Doctor) *qui ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu Ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis* (4). Et alibi (5) expressius præfatam rationem confirmat, dicens : *Quia per sacrum Ordinem deputatur ad dignissima ministeria, quibus ipsi Christo servitur in Sacramento altaris, ad quod requiritur major sanctitas interior, quam requirit etiam religionis status.*

(1) Lib. 6, ex num. 63. (2) Ibid. num. 68.
(3) 2. 2, q. 189 a. 1 ad 3.
(4) Suppl. q. 35 a. 1 ad 3.
(5) 2. 2. q. 184 a. 8.

79. Verumtamen excipitur casus quo a Deo donaretur quis tam extraordinaria compunctione, quæ ipsum liberaret ab antiqua fragilitate; nam, ut ait idem Angelicus (1): *Quandoque tanta commotione convertit* (Deus) *cor hominis*, *ut subito perfecte consequatur sanctitatem spiritualem*. Raræ quidem sunt hujusmodi conversiones, et præsertim in ordinandis, licet aliquam petant domum religiosam, ut spiritualia agant exercitia; isti enim ut plurimum non ultro, sed coacti accedunt: sed quando vere quis tantam reciperet gratiam a Deo (cujus admirabiles sunt misericordiæ) quæ ipsum taliter mutatum redderet, quod, licet adhuc aliquod pravum motum sentiret, magnum tamen concepisset horrorem adversus peccatum, et simul notabiliter diminutum in se cognosceret ardorem concupiscentiæ, ita ut a gratia munitus facile jam inciperet tentationibus obsistere; et insuper firme statuisset in posterum, non tantum vitare peccata et occasiones, sed etiam media opportuniora suscipere ad vivendum ut Sacerdotem decet, et jam simul incœpisset ad suam conversionem confirmandam instanter preces effundere pro suâ perseverantia, cum magna et tali in Deum fiducia, quæ eum redderet moraliter securum de quadam magna mutatione vitæ; eo casu bene posset Confessarius eum absolvere, et si ipse vellet statim post confessionem ordinem

(1) 3. p. Quæst. 86 a. 5 ad 1.

sacrum suscipere. Attamen adhuc in hujusmodi casu quo Pœnitens magnam habuerit compunctionem, Confessarius, quantum potest, adhibere se debet, ut illum inducat ad differendam susceptionem Ordinis, ad hoc ut melius a pravo habitu se purget, et melius concepta proposita exsequatur. Imo ad hunc effectum, si ille nolit differre susceptionem, potest etiam Confessarius, tanquam Medicus, ad majorem ejus profectum, differre ipsi absolutionem, ut initiandus Ordinis susceptionem differat. Hoc tamen intelligendum, modo ex tali dilatione non subeat ille periculum alicujus infamiæ, aut notæ; tunc enim (prout notatum est num. 59), Pœnitens habet jus ut statim absolvatur. Cæterum Confessarii debent esse difficiles, quantum fieri potest, in absolvendis hujusmodi ordinandis, qui postmodum ordinarie pessimi evadunt, et sic populis et Ecclesiæ perniciem magnam afferunt (1).

(1) Vide lib. 6, ex num. 69.

CAPITULUM SEXTUM.

QUOMODO SE GERERE DEBEAT CONFESSARIUS CUM POENITENTIBUS QUI CONTRAXERUNT ALIQUAM CENSURAM, AUT CASUM RESERVATUM, VEL OBLIGATIONEM DENUNTIANDI, VEL IMPEDIMENTUM DIRIMENS, AUT IMPEDIENS MATRIMONII.

80. ET I, quod pertinet ad censuras, si quis accedat irretitus a censura, aut casu reservato, super quo Confessarius facultatem non habeat, jam supra diximus actum esse caritatis, ut Confessarius adeat Episcopum pro facultate obtinenda. Episcopus autem, vi cap. *Liceat*, *sess.* 24. Tridentini (1), absolvere potest omnes casus Papales occultos. Et hanc facultatem potest delegare aliis Confessariis, etiam generaliter, dummodo eos specialiter deputet ad hujusmodi casus absolvendos (2), excepta hæresi, et aliis casibus bullæ Cœnæ (3); nisi Pœnitens esset impeditus adeundi Romam, tunc enim Episcopus absolvere potest ab omnibus Papalibus, etiam publicis (4), et adhuc ab hæresi et aliis bullæ Cœnæ (5). Insuper Episcopi absolvere possunt ab

(1) Vide lib. 7, num. 75.

(2) Ibid. num. 93.

(3) Ibid. num. 82.

(4) Lib. 1, num. 84.

(5) Lib. 7, num. 84.

excommunicatione ob percussionem levem Clerici vel Monachi, et etiam ob gravem, si percutiens est mulier, ex *cap. Ea noscitur*, et *cap. Mulieres de sent. excom.* Item ab excommunicatione propter abortum fetus animati, virtute bullæ Gregorii XIII, quæ incipit *Romana Sedes;* item ab excommunicatione ob communicationem in eodem crimine cum excommunicatis ab eisdem Episcopis; item ab excommunicatione quam incurrunt fratres minores admittentes in suis ecclesiis ad divina officia Fratres Tertii Ordinis; item ab excommunicatione qua ligantur ii qui absoluti in articulo mortis ab aliqua censura ab Episcopo reservata, non se præsentant eidem postquam convaluerint; et demum ab omnibus censuris quas Episcopi sibi reservant (1).

81. Regulares autem etiam absolvere possunt laicos a Papalibus occultis (2), exceptis sex casibus Clementis VIII (a quibus tamen bene possunt absolvere Episcopi, quando sunt occulti), scilicet 1. percussionis Clerici. 2. Duelli. 3. Violationis immunitatis ecclesiasticæ. 4. Fracturæ clausuræ monialium. 5. Simoniæ realis. 6. Simoniæ confidentialis. Facultas enim quoad casus præfatos respectu ad regulares degentes extra Romam, et intra Italiam, a prædicto pontifice est eis expresse ablata (3). Quamvis autem ne-

(1) Num. 213. (2) Lib. 6, num. 96.

(3) Num. 99.

queant regulares absolvere laicos a casibus reservatis ab Episcopis (1), possunt tamen ex probabiliori sententia absolvere a Papalibus reservatis Episcopis (2), exceptis semper vero sex casibus Clementis, ut supra. Quoad subditos vero, possunt eos absolvere ab omnibus casibus Papæ reservatis, etiam publicis, etiamque a casibus bullæ Cœnæ, exceptis *relapsu in hæresim falsificatione litterarum apostolicarum et delatione prohibitorum ad infideles*, ex concessione facta Prælatis ordinis Prædicatorum, et per communicationem aliorum ordinum in bulla, *Pretiosus* 79, edita anno 1727, ubi insuper concessum est Generali ordinis, *ut ipse solus possit ab irregularitate hujusmodi* (scilicet orta ex homicidio) *dispensare cum fratribus sibi subditis, dummodo homicidium non fuerit appensatum, et intra claustra exstiterit consummatum* (3).

82. Notandum hic quod si quis ignorat censuram Papalem, nec ipsam, nec casus reservationem incurrit, quia casus Papales principaliter ob censuram reservantur (4). Ad differentiam casuum Episcopalium, quorum nesciens censuram, etiam incurrit casum; quia Episcopi principaliter casum reservant (5), et hoc, etiamsi ignoretur casus reservatio, ut probavimus (6).

(1) Lib. 7, num. 98. (2) Num. 99.
(3) Lib. 7, vid. n. 101 et 104.
(4) Lib. 6, num. 580. (5) Ibidem.
(6) Num. 581.

Cæterum nulla incurritur censura ab eo qui invincibiliter eam ignorat (1). Item notandum, quod cum quis sacrilege in jubilæo confessus fuerit, tunc reservatio non aufertur, ut probatum est, præsertim ex declaratione N. SS. papæ Benedicti XIV (2). Idemque tenuimus (3), si Confessio fuerit invalida, loquendo de jubilæo; sed extra jubilæum, si quis invalide confessus fuerit apud aliquem Confessarium, qui facultate pollebat super peccatis reservatis, communis et probabilior est sententia quod absolutus a reservatione maneat (4). Estque etiam communior et satis probabilis opinio, Pœnitentem solutum esse a reservatione, quamvis Confessio fuerit sacrilega, modo ipse culpabiliter non tacuerit præsertim peccatum reservatum (5).

83. II. Quod pertinet ad obligationem denuntiandi, advertat confessarius quod ipse tenetur sub culpa gravi imponere Pœnitenti obligationem denuntiandi superioribus aliquem, qui serio protulerit propositionem, aut blasphemiam hæreticalem, cum errore intellectus et pertinacia, non jam ob ignorantiam, incuriam, aut lapsum linguæ; eo casu sufficit quod Pœnitens eum de suo errore moneat (6). Præterea debet imponere mulieribus, aut pueris, ut denuntient Confessarios,

(1) Lib. 7, num. 43.
(2) Lib. 6, num. 537. Quæ. II.
(3) Ibid. vers. Si autem.
(4) Lib. 6, num. 598. Qu. IV. (5) Ibidem.
(6) Lib. 4, num. 254. v. Not. II.

qui eos sollicitaverint ad turpia, vel cum eis inhonestos tractatus habuerint. Observa librum ubi distincte est hæc materia discussa (1). Sed circa praxim advertat Confessarius 1. in hac sollicitationis materia non esse nimis festinum in imponendo Pœnitenti onus denuntiationis; nam in dubio an illa fuerit velne sollicitatio, tale onus injungi non debet (2), nisi cum verba, aut actus ex se sollicitationem importarent, et tantum dubium verteret de intentione sollicitantis; aut si adessent vehementia indicia, esto non evidentia, sollicitationis, sine indiciis in oppositum; tunc enim illi quodam modo moralem fundant certitudinem (3). Advertat 2. ne sit facilis ad suscipiendum in se onus denuntiationis, nisi in aliquo casu raro, in quo caritas id sibi proponeret, ob magnam difficultatem quam forte Pœnitens haberet adeundi superiores. Advertat 3. quod ipse nunquam omittere debet imponere Pœnitenti sollicitato hanc obligationem denuntiationis, quamvis prævideret Pœnitentem illam non impleturum; nam directe Confessario injunctum est a Pontifice onus, ut talem obligationem intimat (4). Unde, donec Pœnitens eam non adimpleat, expedit quod absolutionem ei differat. Atque si Confessarius dubitat quod ille difficulter eam adimplebit, tunc omnino absolutio illi differre debet. Bene tamen potest eum

(1) Lib. 6, ex num. 675. (2) Num. 702.
(3) Ibid. v. Excipiendum. (4) Lib. 6, num. 694.

absolvere, si Pœnitens est pro tunc impeditus, et firmum habet propositum denuntiandi, statim ac commode potest (1). Hujusmodi denuntiationes fieri debent saltem intra mensem (2). Item notandum quod a N. SS. P. Benedicto XIV (3), cuique impositum est onus denuntiandi Confessarium, quem sciret obligasse Pœnitentem ad manifestandum complicem, nisi ex mera simplicitate aut imprudentia id egisset. Ultimo notandum circa sortilegia laicorum, quod hodie in nostro regno Neapolis, propter insinuationem nostri regis Caroli III, non adest obligatio illa denuntiandi, nisi cum intervenit abusus SS. Eucharistiæ, aut Olei Sancti. (4).

84. III. Demum, quod pertinet ad impedimenta matrimonii, cum Pœnitens aliquod impedimentum habet, et matrimonium nondum est initum, plura distinguere oportet : si impedimentum est consanguinitatis, aut cognationis spiritualis, aut affinitatis ex copula licita usque ad quartum gradum, aut publicæ honestatis, etsi esset occultum, Confessarius adstringere debet Pœnitentem vel ad denuntiandum impedimentum, vel ad dispensationem obtinendam a Dataria. Si autem impedimentum est affinitatis ex copula illicita cum consanguinea sponsæ usque ad secundum gradum, modo adfuerit copula consummata cum seminatione perfecta (5), aut

(1) Num. 693. (2) Ibid. v. Hoc tamen.
(3) Lib. 6, n. 491. (4) Lib. 4, n. 253, in fine.
(5) Lib. 6, num. 1036 et 1075.

est.

est impedimentum criminis, nimirum homicidii conjugis utraque parte conspirante, aut homicidii cum adulterio, aut adulterii cum fide Matrimonii, aut Matrimonii attentati, prout fuse declaratum est in libro (1); in his casibus, semper ac impedimentum est occultum, impetranda est dispensatio a S. Pœnitentiaria. Idemque currit, si Pœnitens impedimentum habet voti castitatis, aut religionis. Si vero aliqua urgentissima adesset causa in aliquo casu raro, nempe scandali, rixarum, aut infamiæ imminentis, et tempus aut modus deesset recurrendi ad Pœnitentiariam, posset etiam tunc Episcopus dispensare (2). Et si neque adesset modus adeundi Episcopum, observa quod dictum est in libro (3), et supra cap. I, §. 2, num. 8.

85. Si autem Pœnitens jam contraxisset Matrimonium invalidum ob impedimentum dirimens, tunc si impedimentum provenit ex copula licita, etiam observandus est liber (4); si autem ex copula illicita, aut ex crimine, et Pœnitens est in bona fide, et contra adesset periculum mortis, scandali aut incontinentiæ, si ipsi manifestaretur impedimentum, eo casu Confessarius impedimentum ei occultare debet, et interim procurare a S. Pœnitentiaria dispensationem; qua obtenta, debet patefacere impedimentum, debetque tunc diligenter secum con-

(1) Lib. 6 ex num. 133.

(2) Num. 1122.

(3) Lib. 6, num. 612. v. Sed hic.

(4) Num. 1144.

sulere modum quo reconvalidatio Matrimonii facienda est. Ad hanc autem reconvalidationem non quidem est necessaria assistentia Parochi et testium, ut probatum est (1); sed, ut diximus (2), tenetur pars conscia impedimenti alteram certiorare de nullitate Matrimonii, juxta solitam clausulam S. Pœnitentiariæ : *Ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, etc.* Et ideo, per se loquendo, ad hanc clausulam exsequendam, non sufficit id quod aliqui DD. admittunt, scilicet dicere : *Si me non duxisses, duceres nunc?* Aut ; *Dic mihi te volo.* Aut : *Pro mea consolatione renovemus consensum.* Semper enim talis consensus est dependens a priori, qui fuit nullus. Nec sufficit copula, ut alii dicunt, etiam affectu maritali habita. Bene tamen satis erit dicere : *Nostrum conjugium invalidum fuit ob quamdam circumstantiam* (dum non est obligatio manifestandi qualitatem impedimenti), *renovemus consensum.* Aut ; *Quando te duxi, non habui verum consensum* (nam consensus nullus non est verus consensus). Aut ; *Ego dubium habeo de valore nostri Matrimonii, unde iterum contrahamus.* Quia tunc consensus qui præstatur, jam a priori non dependet. Verum, quando prudens timor esset quod præfatos modos adhibendo patefieret crimen, et pericula instarent rixarum, infamiæ, aut scandali; et vice versa, conjux impedimenti

(1) Num. 1100. (2) Lib. 6, num. 1115.

conscius non posset excusari a debito reddendo, tunc, exsecuta jam dispensatione, sufficit quod ipse utatur aliquo ex modis supra relatis; etiamque sufficit quod ipse solus consensum ponat, cum possit in tali necessitate sequi sententiam, quæ docet bene conjungi ad Matrimonium convalidandum consensum suum, cum consensu ab initio præstito a parte ignorante, qui per continuationem usus Matrimonii, aut cohabitationis virtualiter perseverat (1).

86. Si autem Pœnitens haberet impedimentum impediens, scilicet ad non petendum debitum, causa copulæ habitæ cum consanguinea in secundo gradu suæ uxoris; hic a tali impedimento solvi debet vel a S. Pœnitentiaria, vel ab Episcopo, aut ab aliquo Confessario regulari qui facultatem habeat a Prælato sui monasterii (2). Sed si Pœnitens ignoraret legem ecclesiasticam, quæ ultra divinam hujusmodi incestum prohibet, tunc non incurrit impedimentum (3). Quinimo etiamsi legem sciret, sed talem ignoraret pœnam, etiam est probabile quod eam non incurrat (4). Saltem si periculum exstat incontinentiæ, relinquendus est Pœnitens in sua bona fide.

87. Notemus hic formulas ad obtinendam a S. Pœnitentiaria dispensationem in præfatis impedimentis, necnon votis, aut irregularitatibus.

Circa impedimenta Matrimonii, intus sic scri-

(1) Ibidem. (2) Num. 1076. v. Insuper.
(3) Lib. 6, num. 1072. (4) Num. 1074.

batur : *Eminentissime et reverendissime Domine.*

N. N. rem habuit cum quadam muliere, et postea sponsalia contraxit cum ejus sorore. Impedimentum est occultum, et si conjugium non fieret, plura evenirent scandala. Supplicat ideo Eminent. V. ut dignetur ei dispensationem concedere. Favebit responsum mittere Neapolim (aut Aversam per viam Neapolis) ad N. N. (hic exprimatur nomen et cognomen) *Confessarium approbatum*, etc.

Si autem Matrimonium est jam initum, scribatur sic : *N. N. ignarus (aut conscius) impedimenti, Matrimonium contraxit cum aliqua femina, cujus matrem (aut sororem) prius carnaliter cognoverat. Ideo, cum impedimentum sit occultum, et non possit separatio sine scandalo fieri, supplicat Em. V. pro absolutione et dispensatione, etc.*

Circa vota castitatis : *N. N. votum emisit castitatis ; sed nunc est in gravi, et imminenti periculo incontinentiæ ; ideo supplicat Em. V. ut dispensare dignetur in dicto voto, ut possit Orator Matrimonium inire, etc.* Eodem modo fere scribendum pro dispensatione in voto religionis. Et notandum quod ad dispensandum in voto castitatis non sufficit quodvis commune periculum incontinentiæ, sed requiritur grave et imminens, prout innuimus.

Circa irregularitates : *N. N. Sacerdos contraxit irregularitatem causa homicidii (aut violationis censuræ, etc.) ; et cum adsit periculum infamiæ, si abstinet a celebrando, ideo supplicat, etc.*

Foris in epistola ponitur : *Eminentissimo et Reverendissimo Domino Colendissimo.*

Domino Cardinali Pœnitentiario Majori.

Romam.

88. Confessarius, aut is cui dipensationis executio commissa erit, in dispensando post sacramentalem absolutionem impertitam, sequenti formula uti poterit : *Et insuper auctoritate apostolica mihi concessa dispenso tecum super impedimento primi (seu secundi, seu primi et secundi) gradus proveniente ex copula illicita, a te habita cum sorore mulieris cum qua contraxisti (aut contrahere intendis), ut Matrimonium cum illa rursus contrahere possis, renovato consensu, et prolem, si quam suscipies* (vel *suscepisti*), *legitimam declaro. In nomine Patris, etc.* Si dispensatio autem est in voto castitatis, dicet : *Insuper tibi votum castitatis quod emisisti, ut valeas Matrimonium contrahere, et illo uti, in opera quæ tibi præscripsi dispensando commuto. In nomine, etc.* Et si quis, non obstante voto castitatis Matrimonium contraxisset, dicet : *Item,*

non obstante castitatis voto quod emisisti, ut in Matrimonio remanere, et debitum conjugale exigere possis, auctoritate apostolica tecum dispenso. In nomine, etc.

89. In quibus autem casibus Sancta Pœnitentiaria absolvere possit, aut dispensare, a casibus papalibus, censuris, irregularitatibus, votis, juramentis, restitutionibus incertis, etc. observa librum (1). Et in quibus casibus dispensare possit in impedimentis Matrimonii, vide (2).

(1) Lib. 7, num. 470. (2) Lib. 6, n. 1144.

CAPITULUM SEPTIMUM.

QUOMODO SE GERERE DEBEAT CONFESSARIUS CUM PERSONIS DIVERSI GENERIS?

§. I. *Quomodo cum pueris, adolescentibus, et puellis.*

90. Cum pueris adhibere debet omnem caritatem, et modos suaviores quantum fieri potest. Primo eos interrogare debet, an sciant res fidei? et si nesciant, oportet eos patienter instruere pro tunc, si tempus adest, vel eos mittere ad alium ut instruantur saltem circa necessaria ad salutem. Cum autem aget de confessione, in principio curare debet ut pueri ex seipsis confiteantur peccata quorum memores sunt; et postea fieri illis poterunt sequentes interrogationes: 1. an tacuerint aliquod peccatum ob verecundiam? 2. An blasphemaverint in sanctos, aut dies sanctos? vel an juraverint cum mendacio? 3. An omiserint in festis audire missam, aut in audienda illa, sermones habuerint? Et an in festis laboraverint? 4. An parentibus fuerint inobedientes, aut irreverentiam irrogaverint eos subsannando, manus in eos extollendo, vel convicia aut imprecationes coram ipsis proferendo. Et hic advertendum quod dictum est *num.* 34. de modo imponendi pueris petitionem veniæ a parentibus.

5. An aliquod turpe peccatum patraverint? Sed in hac materia Confessarius sit valde cautus in interrogando: incipiat interrogare de longe, et verbis generalibus: et prius an dixerint mala verba? an jocati fuerint cum aliis pueris, aut puellis? et si jocos illos clam exercuerint? Deinde interroget an commiserint res turpes? Multoties, etiamsi pueri negent, prodest uti cum eis interrogationibus suggestivis, verbi gratia: *Et nunc dic mihi, quoties hæc fecisti! Quinquies, decies?* Interroget, cum quo dormiant, et si in lecto manibus jocati fuerint? Puellas interroget, si aliquem juvenem amore fuerint prosecutæ, et an si adfuerint pravæ cogitationes, verba, aut tactus? Et a responsis procedat ad ulteriores interrogationes: sed caveat ab exquirendo a puellis, vel a pueris, an adfuerit seminis effusio; cum his enim melius est deesse in integritate materiali Confessionis, quam esse causam ut apprehendant quæ nondum noverint, vel ponantur in curiositate addiscendi. Interrogetur etiam a pueris, an attulerint nuntia vel dona virorum mulieribus? Et puellis, an acceperint dona a personis suspectis, nempe conjugatis, ecclesiasticis, aut religiosis? 6. Interroget an commiserint furtum, vel an damnum attulerint prædiis alienis, bestiis, aut alio modo? 7. An alicui detraxerint? 8. Circa præcepta Ecclesiæ interroget, an impleverint Confessionem et Communionem Paschalem? Et an carnes aut lacticinia comederint diebus vetitis?

91. Quod autem pertinet ad absolutionem his pueris impertiendam, magna requiritur attentio. Si constet quod ipsi sufficientem usum rationis jam habeant, prout si distincte confitentur, vel adæquate interrogationibus respondent, et appareat quod ipsi jam comprehendant cum peccato offendisse Deum, et meruisse infernum; tunc, si satis videantur dispositi, absolvantur. At si in peccatis lethalibus sunt recidivi, ipsi tractandi sunt sicut adulti; unde si non præbeant extraordinaria signa doloris, absolutio eis differri debet. Si autem dubium sit, an puer perfectum usum rationis habeat, prout si ille in actu Confessionis non maneret compositus, sed oculos in girum ageret, manibus jocaretur, impertinentia interponeret; tunc, si est in periculo mortis, aut in obligatione implendi præceptum Paschale, absolvendus est sub conditione; et tanto magis si confessus fuerit aliquod dubium mortale (1); bene enim potest administrari Sacramentum sub conditione, quando justa adest causa, ut esset hæc liberandi hunc puerum a statu damnationis, si unquam in illum est lapsus (2). Idque agendum, etiamsi puer sit recidivus; dum ideo differri debet absolutio iis qui perfectam discretionem habent, quia spes est quod ex tali dilatione ipsi redeant dispositi; sed spes hæc difficulter haberi potest a pueris qui perfecto usu rationis carent. Et proba-

(1) Tom. III, lib. 6, num. 432. v. IV.

(2) Lib, 6, num. 28.

biliter plures DD. dicunt (1) quod pueri isti dubie dispositi absolvi possunt (saltem post duos vel tres menses) sub conditione, licet sola venialia afferrent, ne careant diu gratia sacramentali, et forte etiam sanctificante, si forte aliquam gravem culpam haberent ipsis occultam. Oportet autem curare ut hi pueri eliciant actum doloris necessarium ad suscipiendam absolutionem, modo respectu ipsorum magis proprio, exempli gratia: *Amasne Deum qui est Dominus tuus, tam magnus, et tam bonus, qui te creavit, pro te est mortuus, etc.? Hunc Deum tu offendisti. Ipse tibi veniam dare vult, et tu spera quod propter sanguinem Jesu Christi Filii sui tibi ignoscat. Sed oportet te pœnitere. Quid dicis? pœnitet te nunc eum offendisse, etc.? Istis injuriis quas Deo irrogasti, scis quod infernum meruisti? displicet tibi quod ipsas commisisti? Deus meus, nunquam amplius volo te offendere, etc.* Pœnitentia autem his pueris injungenda, levis sit, quantum fieri potest; et curandum quod illa ab ipsis quantocius impleatur, alioquin aut eam obliviscentur, aut omittent. Curet etiam Confessarius magnopere pueris insinuare devotionem erga Deiparam, utque recitent quotidie rosarium, et ter *Ave*, mane et sero, semper hanc precem adjungendo: *Mater mea, libera me a peccato mortali.*

(1) Num. 432, in fin.

92. Circa vero statum ab aliquo adolescente eligendum, non audeat Confessarius illum ei determinare, sed tantum ex indiciis curet suadere statum illum ad quem prudenter judicare potest ipsum a Deo vocari. Præsertim, loquendo de iis qui religionem aggredi volunt, ante omnia curet Confessarius bene ponderare in qualem religionem ingredi cupiant; nam si unquam institutum illud relaxatum est, melius erit alicui (ordinarie loquendo) quod in seculo remaneat; nam illi se aggregando, ipse se geret sicut se gerunt alii, et parum illud boni quod prius exsequebatur, de facili in tali religione negliget, ut misere pluribus accidit. Et præcipue magnum scrupulum sibi faciat Confessarius, si, ad insinuationem propinquorum, suadeat juveni illi ut intret in aliquam hujusmodi inobservantium communitatem. Si tamen religio observantia floret, Confessarius vocationem sui Pœnitentis bene probet, inquirendo si ad illam habeat Pœnitens impedimentum aliquod inhabilitatis, infirmæ valetudinis, inopiæ parentum? et maxime expendat finem, an si rectus, nempe magis se conjungendi Deo, aut lapsus emendandi anteactæ vitæ, aut seculi pericula vitandi? Quod si principalis finis esset mundanus, vitam agendi commodiorem, aut se liberandi propinquis duræ conditionis, aut complacendi a parentibus, qui ad hoc eum impellunt, caveat ne permittat religionem ingredi; nam eo casu illa non est vera vocatio, sine qua hujusmodi ingressus malum

habebit eventum. Si autem finis est bonus, et abest impedimentum, nec debet nec potest Confessarius, neque alius, ut docet D. Thomas (1), sine culpa gravi illi impedire, aut dissuadere vocationem; quamvis prudenter aget aliquando, si exsecutionem illi differat, ad melius experiendum an resolutio sit firma et perseverans; præsertim si noverit adolescentem esse volubilem, aut si deliberatio illa facta fuerit tempore missionis, vel exercitiorum spiritualium: dum in hujusmodi occasionibus quædam concipiuntur proposita, quæ postmodum, primo fervore transacto, deficiunt.

93. Si aliquis adolescens vellet suscipere statum presbyteri secularis, non sit facilis Confessarius ad annuendum, sine longa et probata experientia recti finis, et scientiæ, vel sufficientis capacitatis. Sacerdotes quidem seculares habent eamdem, imo majorem obligationem quam religiosi; et contra remanent in eisdem seculi periculis: unde, ut quis bonus evadat sacerdos in seculo (in quo raro ne dicam rarissime boni inveniuntur), oportet quod prius egerit vitam valde exemplarem, remotam a ludis, ab otio, a pravis sociis, et deditam orationi et Sacramentorum frequentiæ (sed quis est hic, et laudabimus eum?); alioquin se ponet in statum quasi certæ damnationis; præsertim si hoc faciat, ut obtemperet parentum fini, qui est res domesticas augere.

(1) S. Th. Quodl. 3. a. 14.

Jam autem dictum est supra, *num*. 35, quam gravissimum sit peccatum, quod patrant parentes illi, qui filios cogunt ut statum ecclesiasticum aut religiosum inviti suscipiant. Quoad puellas vero quæ virginitatem suam Jesu Christo consecrare cupiunt, non permittat eis castitatem perpetuo vovere, nisi cognoscat eas bene fundatas in virtutibus, et edoctas in vitæ spiritualis regulis, et præcipue in oratione exercitatas. Sub initio eis tantum permittere potest, ut castitatem voveant per aliquod definitum tempus, nimirum a solemnitate alicujus festi ad aliam alterius.

94. Demum, quoad adolescentes illos qui volunt aut debent ducere uxorem (dico debent prout probatum est in libro (1), loquendo de iis qui essent incontinentes, et nollent adhibere alia media opportuna ad se continendos, advertendum quod sicut peccarent parentes qui sine justa causa eis honestum matrimonium impedirent (2), ita contra peccarent filii (et ideo Confessarius tenetur illis hoc prohibere,) qui vellent cum dedecore familiæ matrimonium inire; aut quamvis conjugium non esset indecorum, vellent tamen illud contrahere, invitis parentibus, et cum eorum scandalo, quin ipsi filii justam causam habeant ob quam excusentur; observa quomodo in libro id elucidatum est (3).

(1) Lib. 6, num. 75.

(2) Num. 850, v. Conveniunt.

(3) Num. 849.

§. II. *Quomodo se gerere debeat cum Scrupulosis?*

95. Doctores plures assignant regulas pro scrupulosis; sed certum est pro his, post orationem, remedium maximum (ne dicam unicum, ut recte ait *P. Segneri*) ad eos curandos est obedientia suo directori. Hinc ante omnia incumbat Confessarius et suadeat pœnitenti hujusmodi duas principales regulas : primam, quod ipse tuta coram Deo incedit via Patri Spirituali obediendo, ubi evidenter peccatum non apparet; tunc enim non homini obedit, sed ipsi Deo, qui dixit : *Qui vos audit, me audit*. Sic docent omnes doctores, et spirituales magistri cum S. Bernardo, S. Antonio, S. Francisco Salesio, S. Philippo Nerio, S. Theresia, S. Joanne a Cruce, S. Ignatio de Loyola, B. Dionisio Carthusiano, B. Umberto, Ven. P. M. Avila, Magno Gersone, etc. Alteram regulam, quod nullo alio scrupulo debeat angi quam si non obediat, propter magnum periculum cui se exponit amittendi, non tantum pacem, devotionem, et in virtutibus progressum, sed etiam mentem, sanitatem, et insuper animam; nam possent scrupuli eo progredi, ut eum ad desperationem reducerent, mortem sibi inferendo (prout pluribus accidit), vel habenas ad vitia relaxando. Præterea Confessarius hujusmodi pœnitenti scrupuloso insinuet, prout recte dicit doctus auctor

instructionis pro novis Confessariis (1), cum Deo non ineundas esse rationes (ut dici solet) dati et expensi. Dominus, propter nostrum bonum, voluit ut nos incerti de salute vivamus: quapropter, cum moralem adhibemus diligentiam ne ipsum offendamus, in ejus misericordiam totam nostram curam projicere debemus; et confitentes nos salvari non posse sine ejus gratia, hanc ab eo semper petere debemus cum perseverantia, fiducia, et animi quiete. *Hoc melius est*, dicebat S. Franciscus Salesius (2), *clausis oculis incedere sub divina Providentia inter tenebras et perplexitates in hac vita. Expedit ut contenti simus, si a Patre Spirituali sciamus nos bene incedere, quin causam investigemus. Nunquam periit vir obediens.* S. Philippus Nerius affirmabat quod qui paret Confessario, securus fit de non reddenda actionum suarum Deo ratione (3). Et S. Joannes a Cruce aiebat, non inniti dictis Confessarii, superbia est, et fidei inobservantia (4).

96. Deinde Confessarius curet, 1. sæpe sœpius colloqui cum hujusmodi pœnitente de nimia confidentia quam habere debemus in Jesum Christum, qui propter nostram salutem mortuus est; et in ejus SS. Matrem, quæ tam potens est, et pia cum iis qui ei se commendant; unde eum

(1) Part. 1, num. 76.
(2) In vita circa fin. Massima 27, etc.
(3) In vita l. 1, c. 20.
(4) Tract. delle Spine coll, 4. §. 2. n. 8.

hortetur ad vivendum securum de sua salute, semper ac ad Jesum Christum, et Mariam confugit; certe enim ipsi exaudiunt. 2. Ei prohibeat quominus legat libros qui scrupulos excitant, et quominus versetur cum scrupulosis; et si quis erit nimis angustiis affectus, ei vetet ne concionibus terrore plenis interveniat, et ne conscientiam examinet de iis rebus, quibus scrupulum, sed irrationabiliter habet. 3. Si scrupulus consistit in timore malis cogitationibus assentiendi (ver. gr. contra fidem, puritatem, aut caritatem), Confessarius sit liber et intrepidus in parvipendendo eum, et in asserendo Pœnitenti, has cogitationes esse sibi pœnas, non autem consensus, nec peccata; et in hoc præcipue, ut Confessarius utatur illa regula quam assignant DD. (1), quod cum persona est timoratæ conscientiæ, si non est plus quam certa de peccato mortali, debet judicare illud non admisisse; siquidem, ut ait P. Alvarez, tantum monstrum possibile non est in animam aditum habere quæ ab illo horret, quin patenter illud videat. Unde prodest, scrupulosis interdum imponere, ne penitus de talibus cogitationibus se accusent, nisi certi sint, et cum juramento testari possint se consensum præstasse. Et hic notandum, quod scrupulosi non sunt regendi regulis particularibus, sed generalibus: etenim particularibus regulis scrupulosi nunquam deveniunt, ut se expediant, dubitando

(1) Lib. 6, num. 476.

semper an illa regula valeat vel non pro præsenti casu, qui semper sibi videbitur alius ab illo qui a Confessario supponitur.

97. Si 4. Scrupulus est circa præteritas confessiones, nempe quod in eis non satis explicaverint omnia peccata aut circumstantias, vel quod defecerint in dolore, Confessarius, cum advertat Pœnitentem fecisse confessionem generalem, aut per aliquod notabile tempus pluries repetisse res anteactas, huic imponere debet, ne illas amplius deliberate recogitet, et ne verbum faciat de culpis vitæ præteritæ, nisi cum jurare possit eas fuisse certe mortales, et præterea certe nunquam in confessione eas dixisse; dum docent DD. (1) scrupulosos, etiamsi ex inadvertentia omisissent aliquod grave peccatum, non teneri (saltem cum de hoc non sint certi) cum tanto incommodo et periculo ad servandam confessionis integritatem, a qua minus quidem incommodum quam hoc jam excusare valet (2). Curet in hoc Confessarius, ut pœnitens exacte obediat, et si non obedit, eum increpet, privet communione, et rigorose coerceat. Scrupulosi ordinarie cum dulcedine tractandi sunt, sed circa obedientiam magnus rigor cum ipsis est adhibendus; si enim hanc obedientiæ anchoram amittunt, certum incurrunt naufragium; nam aut amentes evadent, aut habenas in vitia relaxabunt.

(1) Lib. 1, num. 87, v. 2. Quod nihil.

(2) Lib. 6, ex. num. 488.

98. Si 5. quis scrupulosus pavet peccare in omni re quam agit, huic præcipiat Confessarius ut libere operetur, et scrupulum superet; eique dicat, imo ipsum teneri ad scrupulum vincendum, semper ac evidenter non advertit actionem illam esse certum peccatum; ita cum *P. Segneri* DD. docent (1). Nec obest quod agat cum actuali timore, quin scrupulum deponat (quod est quasi impossibile a scrupulosis exigere); etenim hujusmodi pavor non est verum conscientiæ dictamen, sive formata conscientia, ut *Gerson* bene distinguit (2), nec verum dubium practicum; nec aufert judicium antea formatum (quod virtualiter perseverat, licet tunc ob impetum timoris non advertatur), nimirum quod ipse non peccat, quidquid agendo, in quo certum peccatum non agnoscit; tunc enim non contra conscientiam, sed contra vanum illum timorem operatur (3). Firmiter igitur Confessarius hujusmodi Pœnitenti præceptet, ut scrupulum vincat et despiciat, libere agendo id quod scrupulus ei vetat; et insuper injungat, quod postmodum de illo nunqam nec omnino confiteatur.

(1) Lib. 1, n. 86. et P. Segneri cap. ult.
(2) Dicto num. 86. (3) Ibid., vers. Hinc duo.

§. III. *Quomodo se gerere debeat cum Personis Devotis?*

99. Personis devotioni deditis, quæ frequenter accedunt ad communionem, ordinarie loquendo, insinuandum, ut saltem in qualibet hebdomada sacramentalem absolutionem suscipiant. Hujusmodi Pœnitentes, si tantum de imperfectionibus confitentur quæ non pertingunt ad culpas certe veniales, dicit *Bonacina* (1) hos absolvi posse sub conditione, sed hoc non admittendum censeo, nisi perraro, et cum ipsi non possent materiam certam præteritæ vitæ assignare, vel non sine magna molestia. Cæterum, dico quod si Pœnitens certam non exhibet materiam, non debet Confessarius angi in eam perquirendo, ut illum absolvat; et casu quo perquisisset, nec invenisset, non tenetur ei conditionatam absolutionem impertire. Hoc procedit, cum Pœnitens confitetur (ut dixi) de defectibus, de quibus dubitatur an pertingant ad venialia. At si de certis venialibus confitetur, sed usualibus, sive quotidianis, puta de impatientiis, intemperantiis, distractionibus in officio, in oratione, et similibus, ut absolutio illi præberi possit, spectandum est an ipse aliquando sibi quantum potuit vim intulerit, ac passionem superaverit: quia tunc judicari poterit ejus culpas potius ex humana fragilitate processisse, quam ex defectu

(1) L. 6, n. 432. v. IV. Si dubitetur.

doloris aut propositi. E converso, si ille frequenter et sine resistentia in hujusmodi culpas relapsus sit, tunc cum eo agendum tanquam cum recidivo, juxta dicta ex *num.* 71.

100. Plura insuper hic notanda; et 1. caveat Confessarius, ne his Pœnitentibus spiritualibus, præsertim feminis, prohibeat accedere ad alium Confessarium; et cum advertat accessisse, ostendat id sibi gratum fuisse. Imo ipsis imponat, ut aliquando apud alios confiteantur; præterquam si quis esset valde scrupulosus, de quo prudenter timeat, ne si ad alium accedat qui ejus conscientiam ignorat, notabiliter esset inquietandus. Caveat pariter Confessarius, ne sollicitum se ostendat se velle alicujus animæ directionem suscipere. 2. Nunquam absque necessitate de aliorum Confessariorum defectibus loquatur, sed potius sedulo quærat eos ab aliquo errore commisso excusare. 3. Directionem non suscipiat alicujus qui vult directorem suum relinquere, nisi adsit urgens causa, ut docent S. Philippus Nerius, S. Franciscus Salesius, S. Carolus Borromæus, et alii; ex hoc enim sæpe dissipationes, perturbationes et quandoque etiam scandala oriuntur. Advertatque, ad mutandum Confessarium, non satis esse quod Pœnitens aliquam erga eum abominationem sentiat, vel quod videatur verbis ipsius fidem non amplius habere; ut enim ait S. Theresia, sæpe hæc est dæmonis tentatio. Unde S. Franciscus Salesius sic docet: *Confessarius non est variandus, sine*

gravi ratione. Sed contra neque expedit in hoc esse invariabile, si legitimæ causæ mutationis superveniant. Cæterum, dicit S. Theresia justam esse posse causam mutandi Confessarium, defectum bonitatis, ita inquiens : *Si Confessarius proclivis alicui vanitati apparet, mutetur ; cum ipse sit vanus, vanos alios efficiet.* Propterea poterit esse justa causa mutandi defectus doctrinæ ; de hoc tamen certam oportet haberi præsumptionem. De cætero, ait S. Theresia quod de dubiis bene potest Pœnitens alios doctos directores consulere, imo aliquando hoc omnino expedit. 4. Evitet Confessarius partialem se ostendere cum aliquo Pœnitente. Quidam ad animam aliquam animi benevolentiam nimis adjiciunt ; cum illa omnem curam, tempus, et laborem insumunt. Non negandum quod aliqua anima quandoque majori indigebit assistentia, quam alia ; sed alia est assistentia, alia est adhæsio, quæ efficit ut parcior cura de aliis Pœnitentibus habeatur. Ideo expediet quod Confessarius personæ illi indigentiori aliquem diem aut tempus particulare assignet, quin alii incommodum recipiant.

101. Notandum 5. Quod in exeipiendis Confessionibus harum personarum spiritualium, Confessarius cavere debet ne nimis attollat vocem, quamvis de peccatis non loquatur, quia ex hoc accidere potest quod alii expavescant suas culpas confiteri, ob hunc timorem quod Confessarius alta voce loquatur. 6. Non sit facilis permittere

devotis puellis, ut capillos præcidant, et aliquem induant habitum religiosum; sed curet ut ipsæ prius per multum tempus in vita spirituali et in virtutibus fixius radices immiserint. Propter istam nimiam facilitatem Confessariorum, quot puellæ postea habitum dimittunt, et nuptias ineunt cum scandalo loci, et malo exemplo aliarum! 7. Neque his puellis indulgeat Confessarius, ut a viris doceantur legere, et tanto minus scribere. Quot puellæ simplices, quia didicerunt legere, animæ jacturam luxere! Hæc si non est proxima peccati occasio, saltem est non parum periculosa. Si cupiunt talia addiscere, curent doceri ab aliqua alia muliere, aut ab aliquo fratre parvulo (et adhuc cum cautela), alioquin eas non absolvat; nec etiam absolvat matres quæ hoc permittunt. 8. Neque concedat feminis juvenibus, ut vagent, ecclesias visitando, utque in ecclesia morentur, plus quam est necessarium, cum perturbatione parentum; sed eas moneat ut attendant eis parere, labores domesticos amplectendo. Quomodo autem, et quantum Confessarius cavere debeat a familiaritate suarum Pœnitentium, de hoc sermo fiet *num.* 119. De directione autem animarum spiritualium in toto IX. capitulo loquemur.

§. IV. *Quomodo debeat se gerere Confessarius cum Mutis et Surdis?*

102. Si mutus esset etiam surdus, ut ordinarie evenit, ad ejus confessionem excipiendam opor-

tet eum adducere in aliquem occultum locum, ad exigendum quoddam signum suorum peccatorum et doloris, meliori modo quo potest. Sed priusquam eum audiat, curet Confessarius instrui ab ejus familiaribus de ipsius vitiis et de modo tenendo, ut eum percipiat, et ab eo percipiatur; et cum aliquod jam perceperit ejus particulare peccatum, cum signo doloris, illum debet absolvere. Sed ego semper eum sub conditione absolverem, nisi quamdam moralem certitudinem haberem de sua dispositione.

103. Mutus, si sciret scribere, juxta nostram sententiam (1), ipse tenetur ad confitendum per scripturam; qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media ordinaria. Dico *ordinaria*, quia scriptum non esset muto ordinarium medium, si alioquin magnum ille deberet laborem subire ad suam confessionem explendam, aut si manifestationis periculum esse posset.

104. Si unquam accederet ad confessionarium aliqua mulier surda, aut surdastra, et Confessarius in progressu confessionis, interrogans de circumstantiis peccati confessi, adverteret eam esse surdam, dubium fit an Confessarius possit illi alta voce dicere, ut redeat alio opportuno tempore et loco? Casus hic sæpe in missionibus accidit, et valde quandoque missionarios angit. Ego sic agendum puto: si illius surditatem sub initio confessionis noverit, tunc libere potest ei

(1) Tom. II, lib. 6, num. 479. v. Quær.

imponere ut redeat. At si in progressu Confessionis id adverteret, eo quod Pœnitens minime adæquate interrogationibus respondet, tunc nequit Confessarius ei injungere alta voce ut redeat, ita ut circumstantes hoc audiant; quia suspicionem quidem illis ingereret, quod Pœnitens confessa sit de aliqua gravi culpa, aut saltem dubie gravi. Quapropter eo casu, etiamsi ipsa de aliquo mortali fuerit confessa, eam absolute absolvat, si dispositam agnoscat; alioquin absolvat sub conditione: etenim, ne sigillum frangat, tunc nequit certiorari de illius dispositione, neque (ut dixi) potest ei injungere ut redeat; et tunc levem ei imponat pœnitentiam, cum satisfactio illa ob surditatem etiam ab aliis audienda esset (1).

§. V. *Quomodo se gerere debeat Confessarius cum Moribundis.*

105. Confessarius in excipiendis moribundorum confessionibus, non debet tam exacte procedere circa numerum, et circumstantias, præsertim si jam accessisset sacerdos cum viatico, aut si medicus instaret, ut cito viaticum suscipiatur; tunc enim melius est ad dispositionem Pœnitentis, quam ad confessionis integritatem attendere. Sufficit tunc imponere infirmo, ut, cum convaluerit, Confessionem repetat. Et satisfactio sit levissima, imponendo proportionatam pro tempore quo ille convalescet; vel

(1) Num. 643. v. Petes.

satis

satis erit ei injungere ut redeat tempore sanitatis. Vulnerati, et puerperæ, quæ ordinarie nequeunt ab assistentibus deseri, sufficit ut se accusent generice de suis peccatis, et in particulari de aliqua culpa levi, cum proposito integre confitendi si convalescant. Advertat Confessarius, quod si moribundus tenetur ad aliquam restitutionem, quam valeat tunc implere, ei imponere debet ut statim faciat; et non sufficit quod de illa onus hæredibus relinquat; alias eum non absolvat (1).

106. Si autem infirmus notabilissimam subiturus esset perturbationem animi in audiendo quod debeat Viaticum accipere, probabile est (2) posse Parochum Eucharistiam ei præbere, reticendo solita verba : *Accipe, frater, Viaticum, etc.* Sed proferendo ordinaria verba Communionis : *Corpus Dom. N. Jesu Christi custodiat, etc.*

107. Si deinde Confessarius adverteret moribundum jam esse in statu, quo teneretur suscipere Extremam Unctionem, et ille respueret; patefaciat ei magnos effectus hujus Sacramenti, quod grandem præstat animæ fortitudinem ad obsistendum in ultimo agone dæmonum tentationibus; eam solvit a culpis venialibus, et etiam mortalibus, si occultæ sint; et insuper

(1) Observa auctorem instructionis di terre e villaggi cap. 14.

(2) L. 6, num. 285. Dub. 4.

sanitatem adhuc corporis confert, cum animæ saluti expedit: sed hanc sanitatem non præbet, si moribundus eo devenit, ut nequeat amplius nisi per miraculum convalescere; quia Sacramentum per viam ordinariam tantum operatur, causas naturales coadjuvando. Si vero hoc non obstante infirmus non acquiesceret, et pergeret nolle ungi, valde probabiliter plures DD. docent (1) eum lethaliter peccare, saltem adversus caritatem erga seipsum, cum ultro se privet tanto auxilio in tanta necessitate.

§. VI. *Quomodo se gerere debeat cum capite damnatis?*

108. Cum his maxima caritas et patientia adhibenda est. Prima vice qua Confessarius reum visitat, incipiat ei significare, mortem illam donum esse Dei, qui vult eum salvum facere. Dicat quod nos omnes ex hoc mundo discessuri sumus, et de brevi, ut ad æternitatem perveniamus quæ non habet finem. Hinc ipsi loquatur de felici beatorum vita, et de misera damnatorum. Deinde hortetur eum, ut gratias agat Deo qui usque ad illud tempus ipsum exspectavit, nec permisit ut moreretur tempore quo erat in peccato. Demum inducat, ut mortem hilari animo acceptet, eam conjungendo cum morte quam Christus Dominus pro suo amore perpessus est; eumque confortet dicendo, quod ipse

(1) Num, 733.

mortem propter sua peccata acceptando, certe salvus est, et cum magno merito salvus, unde in Cœlo grandi remunerabitur præmio. Insinuet ei postea, ut confiteatur, et omnia peccata sua libere manifestet. Præcipue interroget, an odio adversus aliquem teneatur? Et an servet secum particulas consecratas, aut oleum sanctum, aut superstitiosas scripturas? interroget etiam, an aliquod inierit cum dæmone pactum? Postquam autem eum absolverit, curet ut ille pluries communicet (usus iste in Gallia locum non habet) monendo etiam ut frequenter Deiparæ se commendet, ut bonam ipsi mortem obtineat. Dum e carceribus reus ad patibulum pergit, dicat ei: *eia, fili mi, sequere Jesum Christum, qui ante te profectus est ad Calvarium ad subeundam pro te mortem tua longe amariorem*. Cum ad locum supplicii perventum sit, iterum eum reconciliet, et absolvat, moneatque ut aliquam indulgentiam lucretur, et deinde sic dicat: *Eia, N. hilari esto animo, jam nunc manes in gratia Dei; jam patent tibi Paradisi januæ; ibi te exspectant Jesus et Maria. Conjunge mortem tuam cum morte Jesu, qui pro tuo amore exsanguis inter ludibria et cruciatus mortuus est. Amasne illum? Dic mecum: Domine, super omnia te diligo; mori volo, ut tuam faciam voluntatem. Mortem pro meis peccatis accepto. Spero jam mihi te pepercisse; iterum te offendisse me pœnitet. Cupio cito venire ad Cœlum, ad tuos*

pedes osculandos, ac ad te amandum in æternum. Vitta super oculos reo imponitur, et ipse scalam ascendit, ei dicat: *Fili mi, invoca Dei Matrem, ut tibi assistat. Offer mortem tuam pro culpis tuis. Protestare nolle consentire ullæ dæmonis tentationi.* Postquam scalam ascenderit (dum sententia exsecutioni demandanda est), dicat: *Ecce Jesus Christus qui expansis brachiis te exspectat ut amplectatur: Domine, te offendi; mihi displicet: nunc te amo toto corde. Deus animæ meæ, tu me vocas, ecce jam venio. Maria Virgo, adjuva me. Domine, in manus tuas commendo spiritum meum. Jesus, et Maria. Jesus, Maria, Joseph.*

109. Si autem reus obstinate nollet confiteri, quid agendum? 1. Confessarius quærat eum orationibus adjuvare, et curet ut etiam ab aliis ille Deo commendetur, ac præcipue a communitatibus religiosis, ut missis et precibus ipsum auxilientur. 2. Intimet damnato, quod sive ipse convertatur, sive non, sententia exsequenda erit. 3. Interroget, an forte de sua salute desperet, eo quod animam dæmoni tradiderit? Eo enim casu illi suadere studeat, quod hujusmodi pactum vim non habet, quia solus Deus est animæ Dominus; et statim ac ipse pravam revocat voluntatem, Deus ipsi omnia peccata remittit. 4. Interroget, an aliquem odio insequatur, ex quo proveniat sua obstinatio? Insuper advertat, primis vicibus quibus talem obstinatum alloqui-

tur, ne importune cogat ut statim confiteatur, quoniam obstinatior fiet. Melius erit sermonem secum facere de morte cui omnes tenemur, de misericordia Dei, de pœnis inferni, et de Paradisi gaudiis. Enarret ei exemplum alicujus peccatoris, qui mortuus est impœnitens; aut nonnullius capite damnati, qui sanctam sortitus est mortem, prout illius qui, cum innocens damnatus fuisset, cumque interrogaretur qua de re suam non defendisset innocentiam, sic respondit: *Et cur? Ego tot annos Deum rogavi, ut mihi concederet mori morte opprobriosa, sicut Salvator meus obiit pro me; ego jam obtinui quod petebam, et nunc hac optata sorte me privare volebam?* Et ita hilariter ad patibulum perrexit. Dictis his, Confessarius relinquat reum, ut secum ista animo revolvat; et postea iterum sciscitetur, an forte mutatus sit, eique dicat: *Fili mi, jam tua mors appropinquat, quid decernis? In tua potestate est infernum aut Cœlum eligere. Animadverte quod si obstinate decedis, per totam æternitatem te pœnitebit, sed tanto malo nullum amplius remedium suppetet.* Cum adhuc ipsum videat durum, curet ut circumstantes orent pro eo, et præsertim litaniam B. Virginis recitent; et deinde ante eum genuflectat, rogetque ne velit perire. Si ne proficiat quidem eum alloquendo, se vertat ad alloquendum crucifixum. Denique, si reus jam advenerit ad supplicii locum, expostulet a populo, ut omnes genuflectentes pro illo obstinato preces

effundant. Prodesse quoque poterit eum terrere dicendo : *Discede, maledicte, in infernum, quandoquidem vis te perdere. Sed scito quod tua pœna acrior in inferno erit memoria hujus temporis, quod Deus tibi largitur, et tu abuteris.* At postmodum dulcem resumat sermonem. Si unquam damnatus jam scalam ascenderit, et petat confiteri, flagitet justitiæ ministros, ut permittant ei descendere, protestando quod tunc ipsi tenentur tempus illi concedere ut confiteatur. Hoc tamen currit pro eo qui nondum confessus est; nam si reus jam alias confessus fuerit, tunc Confessarius moneat eum, ut actum contritionis eliciat, et inde sic interroget : *Eia, fili mi, nunc nonne intendis confiteri mihi omnia peccata tua, et præsertim illa quæ mihi dixisti?* Et cum reus annuerit, levissimam ei satisfactionem imponat (v. gr., ut invocet Jesum, et Mariam), et absolvat.

§. VII. *Quomodo se gerere debeat Confessarius cum infestatis a dæmone?*

110. Aliqui obsessi a malis spiritibus vexantur spectris horribilibus, aut corporalibus cruciatibus. Horum facilis est cura : insinuetur eis oratio, patientia, et super omnia divinæ voluntati uniformitas. Confessarius non sit ita incredulus, quod judicet omnes has invasiones, aut infestationes dæmonum esse phantasias, aut corporales infirmitates; quia non negandum veros obsessos etiam inter christianos existere : Ecclesia

enim adversus invasiones istas tot instituit exorcismos quorum exercitium testatur nobis concilium Tridentinum (1) semper in usu fuisse apud Ecclesiam. Præterquam quod, si obsessi non existerent, inutiliter ordo exorcistatûs institutus fuisset, quo super energumenos et catechumenos potestas confertur (quod certe non potest supponi), et quidem hic ordo est unus ex septem, qui semper in Ecclesia Dei fuerunt, ut idem concilium declaravit. Cæterum consilium est semper de talibus invasionibus suspicionem habere; non enim negandum, majorem earum partem esse aut fictiones, aut imaginationes, aut infirmitates, præsertim in mulieribus.

111. Qui tamen magis solent Confessariorum mentem gravioribus difficultatibus implicare, sunt ii qui turpibus visionibus, motibus ac etiam tactibus vexantur a dæmone, qui non solum fomitem sensualem excitat, sed aliquando etiam cum eis carnale commercium sub forma viri aut mulieris habet, quapropter *Succubus*, vel *Incubus* appellatur. Quidam hos dæmones incubos, vel succubos dari negarunt; sed communiter id affirmant auctores, ut *Martinus Delrio in opere Disquis. Magic. P. Hieronym. Menghi l.* 1, *c.* 15. *Cardinalis Petrucci Epist. par.* 2. *l.* 2. *opusc.* 5. *c.* 15. *num.* 5. *et Sixtus Senensis l.* 5. *Bibl. Sacr. Annot.* 77. *ex S. Cypr. S. Just. Tertull. etc.* Et maxime hoc confirmat *S. Augustinus, l.* 15 *de Civit. Dei c.* 23,

(1) Trident. Sess. 23. cap. 2.

ubi sic scribit : *Apparuisse hominibus angelos in talibus corporibus, ut non solum videri, verum etiam tangi possent, verissima scriptura testatur, et multos (quos vulgo incubos vocant) improbos sæpe exstitisse mulieribus, et earum appetiisse, ac peregisse concubitum. Quosdam dæmones hanc assidue immunditiam, et tentare, et efficere, plures talesque viri asseverant, ut hoc negare imprudentia videatur.* Equidem possunt dæmones ad hunc improbum usum defunctorum corpora assumere, vel de novo sibi assumere ex aere, et aliis elementis ad carnis similitudinem, ac palpabilium et calidorum corporum humanorum species effingere, et sic ea corpora ad coitum aptare. Imo tenet præfatus *Delrio*, citans *D. Thomam*, *D. Bonavent. Scotum*, *Abulens.* aliosque plures quod dæmon potest etiam verum semen afferre aliunde acceptum, naturalemque ejus emissionem imitari, et quod ex hujusmodi concubitu vera proles possit nasci, cum valeat dæmon semen illud accipere, puta a viro in somno pollutionem patiente, et prolificum calorem conservando, illico in matricem infundere; quo casu proles illa non erit quidem filia dæmonis, sed illius cujus est semen, ut ait D. Thomas apud citatum auctorem. An autem, inspectis legibus a divina Providentia constitutis pro propagatione generis humani, hæc aliquando evenisse, aut evenire posse credendum sit, sapientiorum judicio remittimus. Hic autem fit dubium, an possit

dæmon, permittente Deo, absque hominis culpa, manus illius admovere ad se tactibus polluendum? Affirmat pater Gravina dominicanus, et quidem probabiliter: si enim valet dæmon totum corpus alicujus movere, ut narratur de Simone Mago, ope dæmonis in aerem sublato; cur non poterit et manum? Præterea, si dæmon potest alicujus commovere linguam, ut invitus proferat obscena verba, aut blasphemias contra Deum, quidni manus ut turpia patrentur? Idem sentit *Cardin. Petrucci*, *l. c. num.* 8. ubi sic inquit: *Non semel compertum fuisse, quod dæmon aliquam partem in humano corpore cœperit quodammodo possidere, puta oculos, linguam, vel etiam verenda. Hinc fit linguam obscenissima verba proferre, licet mens talia tunc non advertat. Hinc impetus, et affectus quandoque se turpiter denudandi proveniunt. Hinc fœdiora, quæ me conscribere pudet.*

112. Si quis unquam advenit infestatus ab hoste hujusmodi genere tentationis (dictæ *spiriritus fornicationis*, a quo S. Ecclesia nobis præcipue injungit petere a Domino, ut ab eo nos liberet), debet Confessarius multum satagere ad præmuniendum Pœnitentem in tam horrendo conflictu; nam, ait doctus cardinalis Petrucius, has animas in magno periculo versari, si remedia non adhibeant multum efficacia, et aliquando si oportet etiam extraordinaria; cum enim ad resistendum requiratur ingens subsidium ex parte Dei, et magna violentia ex parte patientis, diffi-

culter ab hujusmodi pugnis victor egredietur, qui perseveranter non adjiciet magnam mortificationem, et super omnia validam orationem, centies et millies se commendando, gemendo, et misericordiam petendo ad crucifixi et Deiparæ pedes. Alioquin si anima tepescit, et deficit in orando, aut se mortificando, dicit Petrucius quod ipsa in magno erit periculo ruendi saltem indirecte in aliquam occultam illarum turpium delectationum complacentiam. Itaque, ut deveniamus ad remedia, si Confessarius judicare potest nullam omnino adesse culpam in hac tentatione ex parte Pœnitentis, ipsum ante omnia moneat hæc adhibere: jugibus precibus sibi subveniat, frequenter invocando SS. Nomina Jesu et Mariæ: se diligenter avertat a sensuum voluptatibus: communionem frequentet: protestetur sæpe nolle consentire cuicunque tentationi, aut delectationi quam operâ dæmonis sentiret: sæpe utatur signo crucis (illam ferendo quoque secum), et aqua benedicta, cum ipsa lectum et cubiculum aspergendo: afferat etiam secum aliquam reliquiam sanctorum, et Evangeliorum librum: secum pariter adhibeat exorcismos privatos, dicendo: *Spiritus nequam, in nomine Jesu Christi præcipio tibi, ut a me discedas, et ne me amplius vexes*: hortetur præterea quod vexatus ille sæpe humilietur, et in hujusmodi humilitatis actibus sæpe se excitet; cum Deus aliquando ad aliquam internam superbiam ab anima removendam, hujusmodi tentationes permittit.

113. Si quis autem in his tentationibus misere cadit, aut earum occasiones magis quærit quam effugit, hujus curatio est valde difficilis; nam hujusmodi peccatores qui cum dæmone commercium habent, difficillime ex corde convertuntur. Ex una parte enim erga hos dæmon dominium quoddam acquirit super eorum voluntates, et ex altera, ipsi remanent nimis debiles ad resistendum; indigerent extraordinaria gratia Dei, sed difficillime solet hanc Deus hujusmodi impiis concedere. Verumtamen Confessarius, si quis eorum accesserit, non diffidat, sed curet cum ipso summam adhibere caritatem, confortetque dicendo quod ubi non est voluntas, non est peccatum; hinc si ipse voluntate resistit, minime peccat. In his casibus ante omnia Confessarius adversus dæmonem præmittat exorcismum, saltem privatum, qui certe licitus est (1) hoc modo: *Ego, ut Dei minister, præcipio tibi, aut vobis spiritus immundi, ut recedatis ab hac creatura Dei.* Deinde Pœnitentem interroget, an unquam hostem invocaverit, et cum eo aliquod inierit pactum? An aliquando fidem negaverit, aut contra ipsam actum aliquem exercuerit? Interroget, qua forma ipsi dæmon appareat, an hominis, mulieris, aut belluæ? Tunc enim, si cum illo coit, præter peccatum contra castitatem et religionem, reus erit peccati fornicationis, aut

(1) Tom. 1, lib. 3, num. 103, de adjuratione, ibi ad num. IV.

sodomiæ, aut incestus (intellige affectivi), adulterii aut sacrilegii. Item interroget, quo loco et tempore hoc commercium habuerit? Ostendat ei postea hujusmodi criminis immanitatem, quæratque eum inducere ad veram conversionem, et confessionem integram faciendam; isti enim perditi homines, etiamsi confiteantur, de facili peccata omittunt. Eadem demum remedia supra adnotata illi præscribat, nempequod sæpe ad Deum et B. Virginem recurrat; frequenter nomina Jesu et Mariæ invocet; aquam lustralem, et crucis signum adhibeat; aliquam reliquiam, et evangelium secum ferat; sæpe etiam privatum proferat exorcismum, prout dictum est supra. Differat deinde eum absolvere, sed hortetur ut sæpe redeat, ut sic cognosci possit, quomodo se gerat in resistendo hostis invasionibus, et in remediis adhibendis; nec eum absolvat, nisi post longum experimentum, tales enim conversiones, ut diximus, raro sunt veræ, et rarissime perseverantes.

CAPITULUM VIII.

DE PRUDENTIA CONFESSARII, 1.° IN SELIGENDIS OPINIONIBUS. 2.° IN CORRIGENDIS ERRORIBUS A SE COMMISSIS. 3.° IN CUSTODIENDO SIGILLO SACRAMENTALI. 4.° IN EXCIPIENDIS CONFESSIONIBUS MULIERUM, ILLISQUE TRACTANDIS.

114. Confessarius summam adhibere debet prudentiam in seligenlis opinionibus. Hic non loquar de quæstione tam hodie controversa, utrum sequi liceat opinionem minus probabilem, et minus tutam in concursu probabilioris? Satis de hac passim loquuntur auctores, et præcipue tot docti scriptores, qui nuper de ea scripserunt, in quibus profecto desiderassem, ut potius rationibus, quam mordacibus insectationibus veritatem nos docuissent. Tantummodo hic repetam quod superius dixi *num.* 65 *et* 69, cum egimus de occasione proxima; quod, scilicet, quando agitur de vitando peccato materiali, regulariter Confessarius sequi debet (quantum licet) sententias benigniores, cum solum peccatum formale sit Dei offensa. At quando opiniones benignæ exponunt Pœnitentem periculo peccati formalis, tunc Confessarius sequi debet opiniones rigidiores, quoniam istæ in hoc casu sunt magis Pœnitentibus salutares. Verumtamen quando Pœnitens uti vellet aliqua opinione probabili, et

aliunde jam foret dispositus, tunc tenetur Confessarius eum absolvere, quoniam ratione Confessionis jam factæ, habet Pœnitens jus certum et strictum ad absolutionem, ne cogatur eam recipere ab alio Sacerdote cum gravissimo onere repetendi Confessionem. Hæc opinio est communis, illamque admittunt etiam multi auctores rigidioris sententiæ, ut sunt *Pontassus*, *Cabassutius*, *Victoria*, et præcipue *S. Antoninus*. Videatur liber, in quo hoc probatum est pluribus in locis (1).

115. Tanto magis hoc currit in casu quo Confessarius vellet obligare Pœnitentem ad aliquam restitutionem, ad quam iste probabiliter non teneretur (2). Imo hoc currit, etiamsi Confessarius non haberet tanquam solide probabilem opinionem Pœnitentis, et Pœnitens non esset rudis, eamque cum aliis gravibus doctoribus tanquam probabilem teneret, ita ut Pœnitens rectam jam sibi formet conscientiam bene operandi. Hoc tamen intelligendum est, quando opinio Pœnitentis haberet aliquam (ut dixi) probabilitatem saltem apparentem : nam si Confessarius haberet eam ut omnino falsam, ex eo quod haberet contra eam principium aliquod certum, seu rationem convincentem, contra quam existimaret nullum esse responsum quod posset inducere ad dubitandum de certitudine propriæ sen-

(1) L. 1, num. 25, et L. 6, n. 604.
(2) Lib. 3, num. 669.

tentiæ : tunc enim non debet, neque potest absolvere Pœnitentem, qui illi non vult acquiescere (1). Attamen, si prævideret Confessarius suam monitionem non esse Pœnitenti profuturam, sed potius redderet formale peccatum illud quod in Pœnitente est tantum materiale, tunc debet dissimulare, exceptis aliquibus casibus : videatur quod dictum est supra, *num.* 8 *et* 9.

116. II. Si aliquando Confessarius commiserit aliquem errorem circa valorem Sacramenti, sine sua culpa, non tenetur ex justitia monere Pœnitentem, sed solum ex charitate, quæ non obligat cum gravi incommodo (2), dummodo Confessarius non sit ejus parochus, qui tenetur reparare grave damnum subditi; et dummodo Pœnitens non sit in mortis periculo, aut in periculo amplius non confitendi, quia tunc charitas obligat etiam cum gravi incommodo. Quod si Confessarius in hoc gravem culpam commiserit, tunc semper tenetur, etiam cum gravi incommodo, resarcire errorem (et præcipue si reliquit Pœnitentem in aliqua occasione proxima), nisi Pœnitens aliis confessus non fuerit, aut saltem sacram Eucharistiam susceperit. At sine licentia Pœnitentis nunquam debet, neque potest fieri præfata monitio extra Confessionem, quotiescunque posset illi aliquod afferre gravamen. Si vero error fuerit solum circa integritatem Confessionis, puta quia Pœnitentem non interrogavit de speciebus, aut numero pec-

(1) Lib. n. 25. v. Quod. (2) Num. 619.

catorum, etiam cum sua culpa; non tenetur Confessarius errorem illum emendare extra Confessionem, quia in hoc adest semper erubescentia Pœnitentis, dum audit rursus sibi sua peccata rememorari (1). Si vero ex sua malitia, vel ignorantia culpabili exemerit Pœnitentem a restitutione, aut ad illam injuste obligaverit, tunc tenetur eum monere, obtenta prius licentia; alias tenetur ipse ad restitutionem. Si autem in hoc gravem culpam non commiserit, non tenetur monere cum gravi suo incommodo. Verum, si absque suo gravi incommodo posset reparare errorem, et non faceret, tunc etiam tenetur ad restitutionem. Denique, si Confessarius omiserit admonere Pœnitentem de restitutione, non tenetur ipse restituere, quamvis esset parochus, et etiamsi gravem culpam in hoc commisisset. Vide librum (2) in quo discussa sunt hæc omnia cum suis rationibus, et auctoritatibus DD.

117. III. Debet quoque Confessarius esse summe prudens in custodiendo sigillo sacramentali. Jam notum, et certum est quod Confessarius nunquam potest loqui de iis quæ in Confessione audivit, quoties adest periculum revelationis sigilli (directe vel indirecte), aut gravaminis Pœnitentis; et hoc currit etiamsi tantummodo dubitet, utrum ea in Confessione audierit, vel non, aut in ordine ad Confessionem (3). Verumtamen non prohibetur Confessarius ser-

(1) L. 6, num. 620. (2) Num. 621.
(3) L. 6, num. 636.

mocinari (generaliter loquendo) de aliquo peccato in Confessione audito, quoties alii non possent venire in cognitionem Pœnitentis, aut quoties haberet expressam licentiam a Pœnitente. Nihilominus etiam in hoc cautissime est procedendum: et 1. Nunquam loquendo de peccatis in Confessione auditis, coram simplicibus personis, quæ possent suspicari de revelatione Confessionis. 2. Nunquam dicendo e suggestu in concionibus, regnare in ea urbe aliquod vitium, quod ipse excipiendo Confessiones, intellexerit ibi magis frequentari (hoc tamen intelligitur (1), quando id aliunde non scivit, et quando locus est parvus); et præsertim si concionetur in aliquo monasterio, in quo non debet vehementius invehere contra aliquem defectum, quem in Confessione audivit ibi esse communiorem. 3. Non sit Confessarius nimis importunus in obtinenda licentia a Pœnitente, quoniam de ea licentia quæ non est omnino spontanea, et plene libera, ipse nequaquam uti poterit. Unde sit parcissimus, quantum fieri poterit, in exquirendis hujusmodi licentiis sine speciali necessitate: et tunc tutius erit insinuare Pœnitenti, ut de eo quod est necesse, loquatur extra Confessionem. Nemo autem ignorat, quod extra Confessionem non potest Confessarius, nec etiam cum ipso Pœnitente, loqui de rebus in illa auditis, sine ejusdem expressa licentia: in ipsa vero Confessione bene potest de

(1) Num. 653.

illis loqui, quoties existimat hoc ipsi Pœnitenti expedire (1). 4. Nequit exquirere nomen complicis, et si negaverit absolutionem ei qui dicere recusaverit, incurrit suspensionem *ferendæ sententiæ* : et qui docuerit hoc fieri posse, incurrit excommunicationem papalem *ipso facto* (2).

118. Casu vero quo Pœnitens teneatur sub gravi manifestare nomen complicis, ad reparandum puta aliquod damnum commune, ego tenui (3), contra aliorum opinionem, nec etiam tunc posse a Confessario obligari Pœnitentem ad manifestandum sibi nomen complicis, sed tantum posse et debere imponere Pœnitenti, ut manifestet complicem iis qui possunt scandalum impedire. Quod si Pœnitens ex se vellet complicem Confessario manifestare, tunc bene potest illum audire, et, quemadmodum oportet, damnum reparare. Insuper advertendum est, ex hoc non prohiberi Confessariis exquirere a Pœnitente circumstantias quas scire oportet, ut intelligat, an adsit species peccati diversa, vel ut consulat saluti Pœnitentis : hinc bene potest interrogare, an complex sit conjunctus? an ligatus voto castitatis? an cohabitet in sua eadem domo? an sit ancilla? et his similia, etiamsi per istas interrogationes indirecte manifestari debeat persona complicis : nunquam tamen exquiratur illius nomen (4).

(1) Num. 652.
(2) L. 6, n. 191.
(3) Ibid. n. 192.
(4) Ibidem, n. 192.

119. IV. Summe cautus debet esse Confessarius in excipiendis Confessionibus mulierum. Et primo, regulariter in confessionario cum junioribus sit potius rigidus quam suavis; nec permittat illas ante confessionarium accedere, ut sibi loquantur, et multo minus ut manus deosculentur. In actu confessionis non ostendat eas agnoscere; aliquæ enim quæ religiosæ haberi volunt, aliquando advertentes se nosci a Confessario, non faciunt integram confessionem. Imprudentia quoque est conjicere oculos in Pœnitentes, cum e confessionario recedunt, easque per aliquod tempus intueri. Extra confessionarium nec etiam immoretur ad colloquendum cum ipsis in ecclesia, omnemque familiaritatem devitet. Abstineat etiam a recipiendis munusculis, et præcipue ad illarum domos nunquam accedat, uno excepto casu gravis infirmitatis; et tunc nonnisi vocatus accedat, et tunc magnam adhibeat diligentiam in audiendis illarum Confessionibus: unde januam apertam relinquat, sedeat in loco ubi videri possit ab aliis, oculosque in faciem Pœnitentis nunquam defigat. Et hoc præsertim currit, si sint personæ spirituales cum quibus est periculum majoris adhæsionis. Dicebat Ven. P. Sertorius Caputus, diabolum, ad conjungendas inter se personas spirituales, ab initio uti prætextu virtutis, ut deinde affectus a virtute transeat ad personam: unde ait S. Augustinus apud S. Thomam (1): *Sermo brevis, et rigi-*

(1) S. Thom. Opusc. 64 de Famil. Dom. etc.

dus cum his mulieribus habendus est ; nec tamen quia sanctiores, ideo minus cavendæ ; quo enim sanctiores fuerint, eo magis alliciunt. Et idem Angelicus doctor addit : *Licet carnalis affectio sit omnibus periculosa, ipsis tamen magis perniciosa, quando conversantur cum persona quæ spiritualis videtur ; nam quamvis principium videatur purum, tamen frequens familiaritas domesticum est periculum ; quæ quidem familiaritas quanto plus crescit, infirmatur principale motivum, et puritas maculatur.* Et subjungit : quod tales personæ hoc non statim advertunt ; quoniam diabolus ab initio non emittit sagittas venenatas, sed illas tantummodo quæ aliquantulum feriunt, et augent affectum. Sed brevi hujusmodi personæ eo deveniunt, ut non amplius agant secum tanquam angeli, quemadmodum cœperant, sed tanquam carne vestiti : vicissim se intuentur, mentesque sibi feriunt blandis allocutionibus, quæ adhuc a prima devotione videntur procedere : hinc alter alterius præsentiam incipit appetere ; *sicque* (concludit) *spiritualis devotio convertitur in carnalem.* Et quidem oh ! quot sacerdotes qui antea erant innocentes, ob similes adhæsiones quæ spiritu cœperant, Deum simul, et spiritum perdiderunt !

120. Deinde Confessarius non adeo mulierum Confessionibus sit addictus, ut per hoc homines ad se venientes audire recuset. Oh ! qualis miseria est cernere tot Confessarios qui impendunt bonam

diei partem in audiendis religiosis aliquibus mulierculis, quas vulgo dicunt *Bizocas;* et cum postea vident ad se accedere homines aut feminas uxoratas, qui sunt pleni angustiis et molestiis et qui ægre domos, et negotia sua relinquere potuerunt, dimittunt eos, dicendo: *Habeo aliud quod agam, ite ad alios:* unde fit ut isti, non invenientes cui sua peccata confiteantur, vivant per tot menses et annos sine sacramentis, et sine Deo. Hoc non est audire confessiones ut Deo placeamus, sed potius ut genio serviamus: quare nescio quale meritum apud Deum sint habituri Confessarii illi qui hoc modo suum ministerium exercent. Scio ego, imo et contra aliorum opinionem, qui asserunt esse tempus frustra impensum, teneo esse opus valde Deo carum dirigere animas ad viam perfectionis; ideoque de hoc fusius loquar capite ultimo. Sed assero probos Confessarios qui tantum ut Deo placeant Confessiones excipiunt (quemadmodum facere consueverunt S. Philippus Nerius, S. Joannes a Cruce, S. Petrus Alcantara, aliique) quando cernunt aliquam animam indigentem, præferunt eam animabus devotis, quibus audiendis auxiliandisque, quando Confessarius vult, tempus non deerit.

CAPITULUM IX.

QUOMODO SE GERERE DEBEAT CONFESSARIUS IN DIRIGENDIS ANIMABUS SPIRITUALIBUS?

121. Quod olim dixit Dominus Jeremiæ, *ecce constitui te super gentes ut evellas, et dissipes, ædifices et plantes*, idem nunc repetit singulis Confessariis, qui non solum debent evellere vitia ex suis Pœnitentibus, sed etiam debent in illis virtutes inserere. Unde expediens est addere hic in fine caput hoc, quod poterit inservire Confessariis tyronibus ad dirigendas animas spirituales ad perfectionem. Non sunt quidem expellendi peccatores, ut superius diximus, e contra: sed opus est etiam multum Deo acceptum, sponsas illi adornare, animas scilicet spirituales excolere, ut in totum se illi donent, tradantque. Acceptior est oculis anima sola perfecta quam mille imperfectæ. Unde cum videt Confessarius Pœnitentem vivere immunem a culpis mortalibus, omnem curam adhibere debet, ut eum in viam perfectionis, et divini amoris introducat, illi repræsentando meritum, quod habet Deus ut ametur, et gratitudinem quam debemus Jesu Christo qui nos amavit usque ad moriendum pro nobis; nec non periculum in quo versantur omnes animæ quæ vocatæ a Deo ad vitam perfectiorem,

illi resistunt. In quatuor igitur præcipue posita est directio Confessarii quoad animas spirituales, scilicet in meditatione, in contemplatione, in mortificatione, et in frequentia Sacramentorum, et de omnibus sigillatim dicemus.

§. I. *De Oratione Meditationis.*

122. PRUDENS ergo Confessarius, cum cernit animam aliquam abhorrentem peccata mortalia, et desiderantem progredi in amore divino, ante omnia debet illam disponere ad faciendam orationem mentalem, scilicet ad meditationem veritatum æternarum, et bonitatis divinæ. Et quamvis necessaria non sit ad æternam salutem consequendam, sicuti est necessaria petitio; nihilominus videtur valde necessaria animabus, ut in Dei gratia perseverent. Cum reliquis pietatis operibus potest peccatum consistere; sed non possunt cohabitare oratio et peccatum. Anima aut relinquet orationem aut peccatum. Dicebat S. Theresia: *Animam quæ in oratione perseverat, quotquot illi peccata opponat diabolus, tandem pro certo habeo quod eam Dominus ad salutis portum conducet.* Et ideo diabolus nullum aliud exercitium tam quærit impedire, quam illud orationis, quoniam, inquit eadem sancta: *Novit dæmon quod certe amittet animam quæ perseveranter incumbit orationi.* Præterea solus amor est qui animam Deo jungit, et stringit; sed fornax in qua accenditur flamma divini amoris

est oratio, seu meditatio : *In meditatione mea exardescet ignis*. P. 38. 4.

123. Incipiat ergo Confessarius introducere animam in orationem. Ab initio non plusquam mediæ horæ spatium assignet; quod deinde, crescente spiritu, plus minusve augebit. Neque desistat ex eo quod Pœnitens difficultatem adducet, quod desit sibi tempus, et locus ad se colligendum : imo, imponat ei ut saltem mane, vel vespere quando in domo major est quies, vel etiam in ipsis occupationibus (quando aliud non posset efficere) elevet identidem mentem ad Deum et meditetur veritates fidei, ut sunt novissima, quorum cogitatio (et præcipue mortis) est utilior pro incipientibus. Meditetur quoque Christi passionem, quæ meditatio est omnibus fructuosa. Si vero Pœnitens non sit litterarum rudis, expediens est, ut utatur aliquo libro spirituali, quo magis habeat ingressum in orationem, quemadmodum facere solebat S. Theresia. Moneat quoque, ut seligat materiam illam, in qua anima majorem experitur devotionem; et in iis locis in quibus anima se vehementius affici sentit, et commoveri, moretur aliquantum, et recta meditatione, totam se exerceat in actibus voluntatis, vel incumbat petitioni, aut faciendis propositis. Dico 1. se exerceat in *faciendis actibus*, scilicet humilitatis, actionis gratiarum, fidei, spei, et præsertim in repetendis actibus contritionis, et caritatis erga Deum, offerendo se illi totam, totamque suæ sanctissimæ voluntati resig-

nando

nando, et repetendo plusquam alios, actum illum cui anima se magis sentit inclinatam. Dico 2. exerceat se *in petendo;* nam a petitione omne nostrum bonum dependet, et S. Augustinus iuquit Deum ordinarie nullam gratiam hominibus concedere, et præsertim gratiam perseverantiæ, nisi per canalem petitionis. Dominus dixit: *Petite et accipietis.* Ergo, concludit S. Theresia, qui non petit, non accipit. Quapropter, si volumus animam nostram salvare, necesse est semper orare, et ante omnia petere perseverantiam, et amorem erga Deum. Et quidem nullum tempus opportunius est ad petendum, quam tempus orationis mentalis. Qui non orat, difficiliter petit, quia difficiliter se actuat ad considerandas gratias quibus eget, et necessitatem ipsam petendi; et ideo qui non facit orationem, difficulter in Dei gratia perseverat. Dico 3. in *statuendo*, ut oratio non remaneat infructuosa, et anima mandet exsecutioni ea lumina quæ in oratione recepit. Unde, quemadmodum, inquit S. Franciscus Salesius, nemo debet imponere finem orationi, nisi prius fecerit particularem aliquam determinationem, puta vitandi defectus quosdam magis usuales, aut exercendi virtutem aliquam in qua se noscit debiliorem. Videatur circa hoc quod dicetur in appendice versus finem, cum loquemur de instructione pro oratione mentali §. III.

124. Exigat igitur Confessarius ab animabus istis rationem orationis, exquirendo ab illis quomodo eam fecerint, aut saltem si fecerint; et im-

ponat illis, ut in Confessione ante omnia alia se accusent de oratione omissa, quando eam intermiserint; quoniam relicta oratione anima salvari non poterit. *Anima quæ omittit orationem* (dicebat S. Theresia) *tanquam e semetipsa se collocat in inferno sine opera dæmonum.* O Deus! et quantam Confessarii afferent animabus utilitatem adhibendo hanc minimam diligentiam! Et oh! qualem Deo rationem sunt reddituri, nisi ita gerant, quoniam ipsi tenentur procurare quantum in se est spiritualem progressum suorum Pœnitentium! Oh! quot animas possent ipsi ad viam perfectionis dirigere, easque a recidivis in peccata gravia liberare, si adhiberent hanc tenuem industriam dirigendi eas per viam orationis, et interrogandi postea, saltem sub initiis vitæ spiritualis, utrum eam fecerint, vel non! Quando anima aliqua se in oratione solidavit, difficillime plus Deum amittit; et ideo oratio mentalis insinuanda est non tantum timoratis, sed etiam peccatoribus, qui sæpe ob defectum considerationis redeunt ad vomitum.

125. Super omnia Confessarii adhibere debent diligentiam hanc, cum Pœnitentes patiuntur desolationem spiritus. Initio quo anima se tradit vitæ spirituali, solet Deus illam allicere specialibus quisbusdam luminibus, lacrymis et sensibilibus aliis consolationibus; sed elapso aliquo tempore, solet claudere hanc venam, ut probet earum fidelitatem, et ut eas ad majorem perfectionem extollat, subtrahens eis sensibilem omnem dul-

cedinem cui facile anima adhæret, non sine impuritate quadam, et culpa ex amore sui ipsius. Consolationes sensibiles (quin et attractiones supernaturales) sunt quidem Dei dona, sed non sunt ipse Deus; unde ipse, ut animas sibi dilectas avellat etiam a donis suis, ut donatorem puriori amore diligere cogantur, efficit ut non inveniant amplius in oratione pabulum consuetum et solitam consolationem, sed tædia, ariditates, tormenta, et quandoque etiam tentationes. Invigilet ergo summopere Confessarius ad confortandas animas istas, ne orationem omittant et præscriptas communiones. Revocet illis in memoriam verba illa S. Francisci Salesii, scilicet: *Plus valere coram Deo unciam unam orationis in medio desolationum, quam libras centum in medio consolationum.* Quoniam ille qui Deum diligit ob consolationes, plus Dei consolationes quam Deum ipsum diligit; sed qui Deum amat, eique adhæret sine consolationibus istis, hic verum ostendit amorem. Hæc de meditatione sufficiunt: sed opportunum duco aliquam hic novis Confessariis præbere notitiam contemplationis infusæ, ac suorum graduum, nec non aliorum donorum supernaturalium una cum regulis præscriptis a spiritualis vitæ magistris ad directionem animarum, quibus Deus hujusmodi gratias voluerit impertiri.

§. II. *De Oratione Contemplationis, et diversis suis gradibus.*

126. Quando anima aliqua a Deo contemplationis gratia donatur, oportet ut Confessarius optime sciat modum quo eam dirigere debeat, et ab omnibus illusionibus liberet; alias maximum illi afferet damnum, et, quemadmodum ait S. Joannes a cruce, magnam ipse Deo redditurus est rationem. Contemplatio multum differt a meditatione. In meditatione quæritur Deus labore discursus; in contemplatione sine hujusmodi labore contemplatur Deus jam inventus. Insuper, in meditatione anima operatur actibus suarum potentiarum; in contemplatione operatur Deus, et anima tantum patitur, et recipit in se dona quæ a divina gratia sibi infunduntur absque eo quod aliquid operetur, quoniam ipsa lux, et divinus amor, quo tunc tota impletur, reddunt eam suaviter attentam ad contemplandam Dei sui bonitatem, qui tot illam cumulat donis.

127. Advertere etiam oportet, quod Deus, antequam concedat animabus donum contemplationis, solet eas introducere in orationem recollectionis, vulgo dictam *otii contemplativi* (sic illud vocant mystici), quæ non est adhuc contemplatio infusa, quoniam anima adhuc est in statu activo. Hæc recollectio (loquor hic de naturali, quoniam de supernaturali et infusa inferius loquemur *num.* 111.) est quando intellectui opus non est cum labore quasi extra animam exire

ad considerandum mysterium aliquod, aut æternam veritatem, sed avulsus a rebus externis, et collectus quasi intra animam ipsam, absque labore, imo cum magna suavitate attendit illi veritati, aut mysterio quodcunque sit. *Otium contemplativum* est fere idem, nisi quod in collectione anima attendit alicui devotæ cogitationi particulari; in otio vero cum generali quadam Dei notitia sentit se in seipsa collectam, et suaviter Deo attractam. In hac collectione, sive otio contemplativo, dicunt quidam mystici, quod etsi hæc oratio sit naturalis, nihilominus anima cessare debet non solum a meditatione, sed etiam ab actibus voluntatis, scilicet amoris, oblationis, resignationis, etc., et tantum manere debet in quadam amoris vigilantia et attentione ad Deum, absque eo quod actum aliquem faciat. Verumtamen hujusmodi incantationibus ego prorsus acquiescere non valeo. Nulli dubium, quod quando anima collectam se cernit, non debet se applicare meditationi, quia jam invenit sine ullo labore quiquid ipsa postulabat; præterquam quod ipsa ordinaria meditatio, ut ait P. Segneri in suo aureo opusculo de *concordia inter laborem et quietem* (1), producit post aliquod tempus contemplationem quæ dicitur *acquisita*, nempe illam quæ unico intuitu cognoscit veritates, quas ante nonnisi longo discursu et labore cognoverat. Sed his non obstantibus, nescio cur anima cessare debet a bonis actibus

(1) Part. 1 c. 1, n. 1.

voluntatis. Et quodnam tempus opportunius his faciendis actibus esse poterit, quam tempus quo anima se collectam sentit? Verum quidem est, quod S. Franciscus Salesius consilium dedit B. Joannæ de Chantal, ut in sua oratione, cum se Deo unitam sentiret, non repeteret novos actus; sed quare? quia scilicet Beata jam pervenerat ad contemplationem passivam. Unde quando anima adhuc est in statu activo, non est ratio cur actus boni impedire debeant gratiæ operationem. Idem S. Franciscus Salesius præfigebat animabus devotis a se directis determinatum quemdam numerum aspirationum amoris, faciendum intra certum temporis spatium. Quando anima pervenit ad statum passivum contemplationis, tunc anima etsi non mereatur, quia eo tempore non operatur, sed tantum *patitur*, nihilominus acquirit magnum quemdam vigorem ad operandum postea cum majori perfectione. Sed quando anima adhuc est in statu activo, ut mereatur, operari debet, actus bonos faciendo; atque hæc sunt opera, quibus anima meretur gratiam divinam. Unde recte concludit idem P. Segneri, quod quando Deus loquitur et operatur, oportet ut anima taceat, et cesset a suis operationibus, nihil aliud ponendo ex latere suo circa principium, quam attentionem quamdam amoris ad divinas operationes: sed quando Deus non loquitur, necesse est ut anima se adjuvet eo modo quo potest ad conjungendum se Deo, ac meditationibus (quando hæ sunt necessariæ), affecti-

bus, precibus, et determinationibus, dummodo actus isti non eliciantur inviti : unde illi tantummodo sunt faciendi, quibus se anima sentit suaviter inclinatam.

128. Insuper, advertendum est quod Deus, antequam introducat animam in orationem contemplationis, solet eam purgare ponendo in ariditate supernaturali, quæ appellatur *purgatio spiritualis*; ut eam purificet a suis imperfectionibus, quæ illi impediunt contemplationem. Atque hic distinguendum est inter ariditatem *sensibilem*, quæ pertinet ad sensum, et ariditatem *substantialem*, quæ pertinet ad spiritum. Ariditas *sensibilis* (de *substantiali* loquemur num. sequenti), quando est naturalis, fert secum quoddam tædium rerum spiritualium, et obscuritatem quamdam leviorem, et minus durabilem ; sed quando est supernaturalis, de qua hic agimus, ponit animam in quadam obscuritate profundiori, quæ magis durat, et quotidie majus accipit incrementum. Nihilominus, anima in tali statu constituta, licet sentiat se magis a creaturis alienatam, et habeat cogitationem semper in Deum defixam, una cum ingenti desiderio, et determinatione eum perfecte amandi, tamen sentit se redditam tanquam impotentem ad hoc exsequendum ob suas imperfectiones, quarum causa videtur facta Deo odibilis : sed interea, hoc non obstante, non cessat se recte gerere in virtutibus. Hæc molesta ariditas est quidam tractus gratiæ, est lux quædam supernaturalis, sed

lux quæ affert pœnam et obscuritatem, quoniam volens se nudo spiritui communicare, et inveniens sensus atque potentias animæ sui non adhuc capaces, ex eo quia nondum prorsus a consolationibus sensibilibus sint disjunctæ, et consequenter materialibus, quæ plenæ sunt formis, imaginibus, et figuris, producit in anima hujusmodi tenebras tam molestas, sed valde utiles, quoniam per ipsas anima pervenit ad alienationem quamdam ab omnibus voluptatibus sensibilibus, tam terrenis, quam spiritualibus; et insuper acquirit magnam suarum miseriarum cognitionem, atque impotentiæ ad quodvis opus bonum perficiendum, et simul magnam erga Deum venerationem, qui illi repræsentatur venerabilis et terribilis. In hoc statu Director debet animam confortare ad sperandas res magnas a Deo, qui ad hunc finem ita se gerit cum ea. Insinuet ei, ne conetur se exercere in meditatione, sed ut humiliet se, faciat actus oblationis, totamque se Deo committat, perfectissime resignata dispositionibus suæ voluntatis, quæ tota tendit ad bonum nostrum.

129. Post hanc purgationem sensus, solet Dominus concedere donum contemplationis, quæ dicitur gaudii, scilicet recollectionis supernaturalis, quietis, et unionis de qua deinceps loquemur: sed ante unionem, et post recollectionem, et quietem, solet Deus purgare animam ariditate spiritus, quæ dicitur ariditas *substantialis*, qua Dominus vult ut anima se totam in seipsa

annihilet. Ariditas sensus est subtractio devotionis sensibilis, sed ariditas spiritus est quædam lux divina, qua Deus facit ut anima suum nihil agnoscat. Atque hic est ubi anima se cernit in quadam terribiliori agonia; nam etsi tunc ipsa sit magis determinata ad se vincendum in omnibus, et magis attenta ad Deo placendum, nihilominus, quo magis agnoscit suas imperfectiones, eo sibi videtur a Deo expulsa, atque derelicta tanquam ingrata beneficiis acceptis. Imo et ipsa spiritualia exercitia, quæ peragit, ut sunt orationes, communiones, mortificationes, eam magis contristant; nam cum ea omnia non sine magno tædio et pœna perficiat, credit omnia digna suppliciis, et se Deo odibiliorem. Quin, multoties animæ istæ videntur sibi summopere odisse Deum, quam ob causam Deus eas jam reprobaverit tanquam sibi inimicas, et adhuc in vita faciat illis experiri damnatorum pœnas, et divinam derelictionem. Et aliquando Deus permittit ut hujusmodi desolationes comitentur mille aliæ tentationes, et motus impuritatis, iracundiæ, blasphemiæ, incredulitatis, et præsertim desperationis: ita ut miseræ, in magna illa obscuritate et confusione non valentes discernere resistentiam voluntatis (quæ revera tunc adest, sed ipsis est occulta, aut saltem dubia ratione præsentium tenebrarum), timent jam consensisse, et ideo tanto magis existimant se derelictas a Deo.

130. Hic ergo Confessarius quando ei aliqua ex animabus istis occurrit, quæ jam ambulet per

perfectionem, et opinetur se derelictam, in primis non terreatur videndo confusionem hanc, et audiendo tot expressiones timoris et desperationis; nec se ostendat timidum, aut ullo modo hæsitantem, sed viriliter eam confortet ad nihil timendum : et eo tempore plusquam alias animet ad confidendum in Deo, recitans illi ea verba quæ Dominus dixit S. Theresiæ, quod scilicet nemo Deum amittit absque eo quod cognoscat amittere. Dicat ei omnes illas suggestiones blasphemiarum, incredulitatis, impuritatis, et desperationis non esse consensus, sed pœnas, quæ si cum resignatione tolerentur, animam magis magisque Deo conjungunt. Dicat a Deo nunquam odio haberi animam a qua amatur, et quæ bonæ est voluntatis. Addat, Deum ita se gerere cum animabus a se magis dilectis. Ariditatibus, et tentationibus (dicebat S. Theresia) probat Deus suos amatores. Quamvis ariditas tota vita perduret, anima non omittat orationem; veniet tempus quo omnia ei persolventur. Oh! quam pulchram pro anima desolata sententiam! Hortetur ergo, ut forti animo sit, et viriliter exspectet res magnas a Deo, dum eas per tutiorem viam deducit, scilicet per viam crucis. Moneat etiam ut primo humiliet se utpote dignam ita a Deo tractari ob anteactæ vitæ defectus. Secundo, ut divinæ voluntati se totam resignet, paratissimam se præbendo ad ea omnia perferenda, imo et majora pro omni tempore quod Deo placuerit. Tertio, projiciat se tanquam mortuam in brachia divinæ mi-

sericordiæ, et committat protectioni Mariæ SS., quæ Mater misericordiæ et afflictorum consolatrix jure appellatur.

131. Ariditas sensus perdurat quousque, purificatis sensibus, anima apta ad contemplationem reddatur. Ariditas vero spiritus durat quousque reddatur capax divinæ unionis : quamvis aliquando, etiam post unionem, permittat Dominus ut anima iterum redeat ad hanc ariditatem, ea potissimum de causa, ne anima seipsam negligat, et ut indentidem suum nihil agnoscat.

132. Completa ergo purgatione sensus, et ad finem perducta ariditate sensibili, ponit Deus animam in statu contemplationis. Contemplatio vel est affirmativa, vel negativa. *Affirmativa* est quando anima beneficio lucis divinæ, sine ulla sua opera cernit aliquam veritatem aut creatam, ut esset infelicitas inferni, felicitas paradisi etc.; aut increatam, ut divinam misericordiam, amorem, potentiam, bonitatem. *Negativa* est quando dignoscit perfectiones divinas non in particulari, sed in genere cum confusa quadam notitia, sed quæ ingerit conceptum longe majorem magnitudinis divinæ. Et ita etiam in confuso agnoscit aliquam veritatem creatam, ut horribilitatem inferni etc. Sed transeamus ad primos contemplationis gradus; hi sunt, recollectio interior spiritus, et quies. De unione loquemur post.

133. Primus igitur gradus contemplationis est *recollectio supernaturalis*. De naturali jam diximus supra *n.* 105., quæ tunc habetur, quando

animæ potentiæ colliguntur ad considerandum Deum intra se; et dicitur *naturalis*, non quia anima ex se valeat illam operari: omnis enim actio virtutis, ut possit æternum præmium promereri, indiget auxilio gratiæ; unde generatim loquendo est etiam supernaturalis: sed *naturalis* dicitur quia anima tunc est in statu activo, et beneficio gratiæ ordinariæ operatur. Recollectio vero *supernaturalis* est illa quam operatur Deus ministerio cujusdam gratiæ extraordinariæ, et per quam Deus collocat animam in statu passivo; ita ut recollectio supernaturalis, seu infusa tunc proprie habeatur, quando collectio potentiarum non evenit opera ipsius animæ, sed beneficio lucis quam Deus infundit, et per quam excitatur in anima magnus et sensibilis amor divinus. In hoc statu non est cogenda anima ad suspendendum tranquillum eum discursum, quem forte ei lux ipsa suaviter insinuaret: quemadmodum nec debet incumbere considerationi rerum particularium, aut determinationibus quas valet efficere. Nec debet curiosius investigare quidnam sit interior ea spiritus recollectio; sed sinat se dirigi a Deo ad considerandas res illas, illosque actus faciendos, ad quos se magis a Deo ferri cognoscit.

134. Secundus gradus est *quietis*. In recollectione, vis amoris communicatur immediate sensibus externis, quos Deus ipse intra animam facit colligere. Sed in quiete, amor communicatur immediate spiritui in ipso animæ centro; et amor ipse est ardentior, qui deinde etiam ad sensus

externos diffunditur: hoc vero non semper. Unde multoties accidit quod anima habeat orationem quietis, sed sine ulla dulcedine sensibili. Dicit S. Theresia (1) quod in hac oratione non suspenduntur omnes potentiæ: suspenditur quidem voluntas, et remanet tanquam ligata, quia tunc nullum aliud objectum præter Deum valet amare, qui eam sibi trahit; sed intellectus, et memoria, aut phantasia quandoque remanent liberæ, et huc illucque excurrunt. Unde dicit Sancta, animam de hoc non debere tristari. *Rideat* (inquit) *de sua cogitatione, illamque deserat veluti stultam, et maneat in sua quiete; et cum voluntas sit domina, ipsa cogitationem ad se reducet, absque ullo vestro labore* (2). Quod si anima velit se applicare ad colligendam cogitationem, nihil omnino aget, et suam quietem amittet. In hoc statu multo minus quam in recollectione anima debet se applicare ad faciendas determinationes, aut alios actus ex se ipsa emendicatos; eos tantummodo faciat, ad quos se sentit a Deo suaviter impelli.

135. Dicamus nunc aliqua de oratione puræ contemplationis, scilicet de contemplatione negativa superius enunciata, quæ est longe perfectior quam affirmativa. Hæc contemplatio *negativa* dicitur *clara caligo*, quia ob nimiam lucis abundantiam intellectus obscuratur: quemadmodum qui intuetur solem, radiorum fulgore obcæcatus nihil cernit, sed tantum intelligit solem esse

(1) In vita, c. 14. (2) Camm. di perfez. p. 209.

magnum quoddam lumen : sic Deus in ista caligine infundit animæ lucem magnam, quæ facit ut illa intelligat non jam veritatem aliquam particularem, sed acquirat generalem quamdam, et confusam notitiam suæ incomprehensibilis bonitatis, unde anima incipit efformare altissimam Dei ideam, licet confusam. Quando anima aliquantulum noscit aliquam ex divinis perfectionibus, efficit quidem conceptum suæ bonitatis, sed longe melior est conceptus quem format quando cognoscit divinam perfectionem non posse comprehendi. Scribit cardinalis Petruccius in doctissimis suis epistolis, hanc orationem propterea vocari orationem caliginis, quia in hac vita anima non est capax clare intelligendi divinitatem, unde in hoc statu intelligit non intelligendo, sed intelligit longe melius omni alio modo intelligendi. Non intelligit, quia cum Deus non sit res quæ format imaginem aut figuram, intellectus nequit de eo ideam efformare; et ideo nihil aliud intelligit, quam quod illum non valet intelligere: quapropter hujusmodi intelligentia vocatur ab Areopagita, *sublimis cognitio Dei per ignorantiam*. In hac oratione caliginis suspenduntur omnes interiores potentiæ animæ, et quandoque etiam sensus exteriores : ita ut anima aliquando ingrediatur in *ebrietatem spiritualem*, quæ facit eam prorumpere in quædam amoris deliria, ut cantus, clamores, fletus immodicos, saltus, et his similia, quemadmodum eveniebat S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis.

136. Post gradus istcs facit Dominus animam ad unionem transire. Unicus animæ scopus hic esse debet, unio scilicet cum Deo; sed ut anima perfectionem attingat, non est necessaria unio *Passiva :* satis est illi pervenire ad unionem *activam.* Paucissimæ, inquit S. Theresia, sunt animæ illæ, quæ diriguntur a Deo per vias supernaturales : et nos in cœlo permultas aspiciemus quæ sine hujusmodi gratiis supernaturalibus, erunt gloriosiores illis quæ gratias istas receperunt. Unio *activa* est perfecta uniformitas divinæ voluntati, in qua certe consistit tota perfectio divini amoris. *Perfectio*, inquit S. Theresia (1), *non consistit in extasi, sed vera unio animæ cum Deo, est unio voluntatis cum divina voluntate.* Hæc unio est necessaria, non vero unio *passiva;* et animæ illæ quæ solam habent activam, inquit eadem Sancta (2), *fieri poterit quod habeant meritum longe majus ; quia majorem patiuntur laborem, et Dominus dirigit eas ut fortes, et consolationes quas in hac vita non habent, servat ut postea det eis in alia.* Cardinalis Petruccius inquit, quod absque contemplatione infusa recte quidem potest anima beneficio gratiæ ordinariæ pervenire ad anihilationem propriæ voluntatis, et ad eam transformandam in Deum, nihil aliud volendo, quam voluntatem Dei. Et quamvis sentiat passionum motus, tamen hi non impediunt illi præfatam

(1) Conc. dell' amor di Dio Conc. III.
(2) Avvisi per l'oraz. 22.

transformationem ; unde subdit, quod cum in hoc posita sit tota sanctitas, unusquisque nihil aliud debet desiderare, et petere a Deo, quam ut dirigatur ab ipso, et in ipso suam efficiat voluntatem. S. Theresia, tractando de unione passiva, inquit (1) quod anima posita in ea, *non videt, non sentit, neque advertit ita se habere;* quoniam ex abundantia lucis et amoris efformatur illa beata caligo, in qua suspenduntur omnes potentiæ animæ; memoria enim non recordatur, nisi Dei : voluntas conjungitur Deo tali amore, ut nequeat amare aliud objectum; et intellectus tanta luce repletur, ut nullam rem aliam valeat cogitare, nec etiam gratiam quam actu tunc recipit; unde intelligit multum, sed nequit percipere quid intelligat. In summa, anima in hoc statu constituta habet claram et experimentalem cognitionem Dei præsentis qui in animæ centro eam sibi conjungit. Hæc unio, inquit S. Theresia (2), non multum perdurat, sed ad summum dimidiam horam non excedit. In aliis contemplationibus, de quibus antea locuti sumus, Deus præbet se videndum tanquam proximum animæ; hic vero tanquam præsentem; et anima experitur eum sibi conjunctum per suavem quemdam contactum. Unde, inquit Sancta (3) in aliis contemplationibus posse animam dubitare utrum fuerit Deus, in hac vero non. Hoc tamen non obstante, debet eam Confessarius monere non

(1) Mans. V. c. 1. (2) Vita. c. 18.
(3) Mans. V. c. 1.

ideo evasisse impeccabilem, et propterea, quo magis se videt a Deo hujusmodi gratiis donatam, eo magis esse debet humilior, et ab omnibus alienata, unice diligendo crucem, et vivendo in totum divinis dispositionibus uniformata, cum assiduo timore quod suæ infidelitates ex eo tempore acerbius punientur, ob majorem qua committentur ingratitudinem. Inquit S. Theresia (1) sibi cognitas plures animas quæ, cum antea ad hunc statum unionis ascendissent, postea in peccata mortalia præcipites ceciderunt.

137. Tres dantur species unionis, et sunt: unio *simplex*, unio *desponsationis*, et unio *consummata*, quæ vocatur unio *matrimonii spiritualis*. Unio simplex est illa de qua usque adhuc locuti sumus. Dicendum nunc est de unione *desponsationis*. Hanc unionem solet ordinarie præcedere ariditas substantialis, quæ est purgatio spiritus, de qua jam supra locuti sumus *n*. 107. In hac vero unione desponsationis tres sunt alii gradus diversi, scilicet *extasis*, *raptus*, et *elevationis spiritus*. In simplici unione suspenduntur potentiæ, sed non sensus corporei, quamvis hi remaneant valde infirmi ad operandum. In unione autem extasis amittitur quoque usus sensuum, ita ut persona non videat, non audiat, et non percipiat neque incisiones, neque adustiones. Raptus vero nihil aliud est quam impressio quædam gratiæ validior, qua Dominus non solum elevat animam ad unionem, sed etiam

(1) Mans. V. et VI.

rapit illam motu quodam subitaneo, et violento; ita ut aliquando elevetur etiam corpus et reddatur leve ad instar plumæ. *Elevatio spiritus* est quando anima sentit se rapi quasi extra se, extolli supra seipsam cum magna quadam violentia, unde anima ab initio magnum experitur timorem. In elevatione spiritus continetur tam extasis, quia intervenit amissio sensuum, quam raptus, id est motus violentus. Retulit mihi persona quædam similibus gratiis a Deo donata, quod in talibus elevationibus spiritus videbatur sibi tanquam si anima e corpore fuisset avulsa, et elevata cum tanta velocitate, ac si conficeret decies centena millia milliaria in quovis temporis momento non sine magno terrore, quoniam ignorabat quo esset ascensura; sed cum postea subsedisset, tunc illustrabatur ad cognoscendum aliquod divinum arcanum. Sed hic oritur dubium, si in hac unione suspenduntur potentiæ, et intellectus obscuratus a lucis abysso, nequit attendere rebus quas intelligit; qua unquam ratione potest ibi anima intelligere, et verba facere de illo divino arcano? Respondent mystici, quod quando Deus vult ut anima intelligat aliquod secretum, aut immittere illi aliquam visionem intellectualem, vel imaginariam, minuit nonnihil lucem, ita ut anima remaneat habilis ad cognoscendum, et perpendendum quodcunque Deus voluerit.

138. Tandem, perfectior unio, quæ dicitur *consummata*, et major quam in hac vita possit Deus concedere animæ viatrici, est illa quæ dicitur

matrimonii spiritualis, per quam anima transformatur in Deum et fit unum quid cum Deo, eodem modo quo vas aquæ infusum mari evadit unum cum aqua maris. Et advertendum hic est, quod in reliquis unionibus, ut loquuntur mystici, potentiæ remanent suspensæ; in hac vero minime suspenduntur, quoniam potentiæ purificatæ a sua sensibilitate, et materialitate, jam effectæ sunt capaces divinæ unionis : ita ut voluntas amet Deum suum placidissime; intellectus recte cognoscat, et attendat huic intimæ divinæ unioni, quæ jam facta est in animæ centro, quod accidit eodem modo ac si quis intueretur solem, et sine ulla offensione oculorum solis splendorem cognosceret. Insuper est advertendum, quod hæc unio non est transitoria, ut duæ priores, sed permanens; ita ut anima fruatur habitualiter divinæ præsentia jam sibi conjuncta, et fruatur in pace stabili; nam passiones nihil amplius eam perturbant : illas quidem anima cernit dum faciem suam ostendunt, sed non tristatur, nec ullam patitur molestiam ab illis, ad instar ejus qui forte habitans super nubes cerneret tempestates inferius evenientes, et ipse non tangeretur ab illis.

139. Hic abs re non erit aliqua dicere de visionibus, locutionibus et revelationibus ad discernendas falsas a veris. Visiones vel sunt *externæ*, vel *imaginariæ*, vel *intellectuales*. *Externæ* sunt quæ oculis cernuntur. *Imaginariæ* quæ spectantur in phantasia, seu imaginativa. *Intellectuales*, quæ neque oculis, neque in phantasia

videntur, sed a solo intellectu divina luce adjuto, quæ species intelligibiles ingerit; atque hæc visionum species, teste S. Theresia, tota est spiritualis; nullam enim in ea partem habent sensus neque externi, neque interni, qui sunt imaginativa, et phantasia. Notandum quod neque oculis, neque phantasia potest anima cernere res sibi repræsentatas, nisi in apparentia corporea, etiamsi essent substantiæ spirituales. E contra, beneficio intellectus, res cernuntur tanquam spirituales, etiamsi fuerint materiales; vel ut melius dicam, noscuntur, non videntur, sed noscuntur longe melius quam si oculis cernerentur.

140. Advertendum tamen hic est, quod visiones istas tam Deus, quam diabolus potest operari; quod est intelligendum etiam de intellectualibus, ut videtur innuere S. Joannes a cruce (1) contra id quod sentit cardinalis Petruccius; quamvis multo facilius corporales, quæ ut plurimum, et præcipue in feminis, ab ipsa phantasia efformantur. Signa ad distinguendas veras a falsis sunt: 1. Si veniant ex improviso sine ulla præcedenti animæ cogitatione. 2. Si ab initio afferant confusionem et terrorem, sed postea relinquant animam in pace. 3. Si sint raræ, quia frequentes sunt valde suspectæ. 4. Si parum durent, quoniam, inquit S. Theresia (2), quando anima intuetur per longum tempus rem sibi repræsentatam, signum est quod sit potius actus phantasiæ. Visio divina, ut plurimum, transit ad

(1) Salita lib. 2, c. 24. (2) Mans, VI. c. 9.

instar fulguris, sed remanet inde immobiliter menti infixa. 5. Vera visio relinquit animam in summa pace et vivida cognitione miseriæ suæ, non sine ingenti desiderio perfectionis; ad differentiam visionum diabolicarum, quæ parum remanent impressæ, et relinquunt animam in quadam siccitate, perturbatione, motibus propriæ æstimationis, et cum fame sensibili harum gratiarum. Verum cum omnibus signis superius memoratis, inquit S. Theresia (1) nullam certam haberi posse securitatem, quoniam multoties dæmon scit simulare quietem, cogitationes humilitatis, desideria perfectionis; quæ omnia incertum est a quo procedant : quoniam sæpe ipse dæmon ut ei fides præstetur, solet hæc insinuare, ut tandem illum percipiat fructum, et deceptiones quas intendit. Unde Director, regulariter loquendo, non prohibeat animæ enarrare sibi hujusmodi visiones, imo imponat illi ut manifestet quæcunque videt sive vera ea sint, sive falsa, ut docet S. Theresia (2); sed e contrario nullam ostendat curiositatem sciendi hujusmodi visiones, neque de his minute animam interroget, nec præveniat dicendo : *num fuit sic? Vidistine hoc, vel illud?* quia tunc facile anima respondet affirmative aut ex sua malitia, aut simplicitate. Si aperte noverit hujusmodi visiones esse opus phantasiæ aut diabolicum, quia forte arcent animam ab obedientia, humilitate, aut ab alia virtute, tunc patenter ei hoc dicat. Si vero

(1) Mans. VI. c. 9. (2) Mans. V. c. 9.

id Confessarius non discernat, omnino non expedit indubitanter asserere visiones illas esse vel diabolicas, vel phantasias, quemadmodum solent quidam nimis increduli (ad differentiam aliorum qui nimis creduli, omnes habent ut veras); sed dicat Pœnitenti, ut oret Deum quo non amplius ducatur per vias adeo periculosas, se protestando quod quandiu vivet in terris, velit Deum cognoscere solum per viam fidei. Cæterum insinuet ut ex visionibus habitis vel falsis, vel veris, illum percipiat fructum qui magis est necessarius, et præcipue se recte cum Deo gerendi; ita enim agendo, quanquam visiones fuerint a dæmone, dæmon remanebit elusus.

141. Quod vero ad *locutiones attinet*, *locutio esse potest successiva*, *formalis*, *et substantialis*. Successiva est quando anima meditando aliquam veritatem fidei, sentit sibi quasi responderi ab ipsomet suo spiritu, sed veluti ac esset persona extranea. Hæc quando bonos parit effectus, ut essent amoris, aut humilitatis extraordinariæ, esse potest speciale Dei lumen: sed quando non videt augeri consuetum amorem, indicium est eam esse intelligentiam proprii intellectus: *formalis* est quando anima audit aliqua verba formata, sed extra se; et potest hæc percipi vel auribus, vel imaginativa, vel intellectu. Hæc ut discernatur utrum sit divina, vel diabolica, videndæ sunt res quas exprimit, aut faciendas imponit, et effectus quos relinquit. Præcipue, si est divina, imponitque opera patientiæ,

propriæ abjectionis, aut quodvis aliud opus spirituale; relinquet facilitatem quamdam ad omnia toleranda, ad operandum, et se humiliandum. *Substantialis* est eadem ac formalis, et solum differt in effectu; quoniam formalis aut instruit, aut imponit, substantialis vero cito operatur id quod exprimit; ut E. C. si diceret : *Consolare. Noli timere. Dilige me* : anima tunc in eodem temporis puncto remanet consolatione repleta, intrepida, aut amoris igne succensa. Hæc locutio cæteris omnibus est securior; prima enim est valde incerta : secunda, id est formalis, est multum suspecta, præsertim quando jubet res exsequendas. Unde Director, si observat ea quæ jubentur esse christianæ prudentiæ opposita, debet ea omnino prohibere; si vero non sint prudentiæ contraria, expedit ut earum suspendat exsecutionem, quousque deveniat in majorem securitatem, et multo magis si res sint extraordinariæ.

142. Denique, quod attinet ad *revelationes* rerum occultarum, aut futurarum, ut scilicet mysteriorum fidei, status conscientiarum, prædestinationis animarum, mortis, promotionis ad aliquam dignitatem, et his similia; hæ possunt tripliciter haberi, nempe per visiones, per locutiones, et per intelligentias nudarum veritatum. In hujusmodi revelationibus debet Director magnam adhibere prudentiam, nec sit nimis facilis ad credendum, et præcipue ad exsequendum, quando agitur de certiorando aliquem ob notitiam in revelatione acceptam. Ante omnia jubeat ani-

mæ, ne revelationem aliis indicet, et ipse cautissime semper procedat, imo utatur sapientiorum consilio, quoniam, ut plurimum, tales revelationes dubiæ sunt, et suspectæ. Minus vero suspectæ sunt intelligentiæ simplicium veritatum circa mysteria, attributa divina, malitiam peccati, damnatorum infelicitatem, et his similia : hæc quando sunt fidei conformia, inquit S. Joannes a cruce (1), quod anima non debet illas expetere, sed si ipsi concedantur, humiliter sunt ab ea accipiendæ, et non refutandæ.

143. Oritur hic dubium, utrum omnes istæ species gratiarum et communicationum supernaturalium debeant rejici, aut acceptari ? Et distinguendum est, ut ait doctus quidam auctor (2) cum S. Joanne a cruce, et aliis : gratiæ illæ quæ elongant a fide, ex eo quia consistunt in quibusdam notitiis distinctis, ut sunt, visiones, locutiones et revelationes : has oportet omni conatu rejicere; sed illæ, ex opposito, quæ sunt uniformes fidei, ut sunt notitiæ confusæ, et generales, et tactus divini qui uniunt animam Deo, non sunt rejiciendæ, imo possunt humiliter expeti, et desiderari, ut magis magisque Deo uniatur, et in suo sancto amore solidetur. Hoc nihilominus intelligitur pro illis animabus quæ jam donantur similibus favoribus ; quoniam pro aliis tutior via est desiderare et expetere tantummodo

(1) Salita l. 11. c. 33.

(2) F. Bernard de Castelvetere Dirett. Miss. l. 2. pag. 2, c. 1.

unionem

unionem activam quæ, ut diximus, est unio voluntatis nostræ cum divina voluntate. Director igitur quando ei occurrerit anima cum his communicationibus contemplationis, aut caliginis, aut unionis, non debet ei imponere ut eas rejiciat, sed ut humiliter et cum gratiarum actione recipiat. Semper vero utatur verbis quæ animam non omnino securam efficiant, sed relinquant quemdam timorem qui eam etsi non conturbet, detineat vero in humilitate, et ab omnibus alienatione. Gratias autem quarumdam notitiarum distinctarum quæ habentur per viam visionum, et his similium, ut superius diximus, jubeat Confessarius constantissime recusari, semper tamen in spiritu humilitatis (et sine ullo contemptu, ut expuendi in faciem, irridendi etc. quod non licet, ut plures asserunt); et protestando coram Deo, se velle ei in pura fide servire. Cæterum, inquit S. Theresia (1) quod quotiescunque anima sentit se suaviter accendi ad amorem erga Deum, habere debet communicationem tanquam divinam, non ideo ut credat se aliis meliorem, sed ut animum faciat ad perfectius coram Deo ambulandum; ita enim agendo Deus efficiet ut dæmon, etiamsi iste aliquam partem haberet, victus remaneat, et suis ipsis armis sibi damnificet.

144. Sed concludamus. Director ergo, 1. imponat animæ, ut superius diximus, ut fideliter enarret omnes communicationes quas habet in oratione, nullam tamen eas sciendi gulam de-

(1) Vita c. 15. et Mans. VI. c. 9.

monstret; nec unquam aliis manifestet gratias supernaturales suæ Pœnitenti concessas; fiet enim ut illi ejus precibus se commendent, eamque maximo superbiendi periculo exponent: vel si post hanc notitiam, levissimum intueantur defectum, multum scandalizabuntur, et in derisione habebunt. 2. Non ostendat huic animæ talibus favoribus distinctæ, particulare aliquod signum æstimationis, et multo minus mittat alias Pœnitentes ad petendum consilium ab ea, vel ad exposcendum solatium aut directionem; potius ostendat minoris eam facere, quam alias animas quæ ambulant per viam fidei; quoniam animæ his favoribus ornatæ, regulariter loquendo, semper, et multum sunt humiliandæ. 3. Si advertat animam servare humilitatem atque timorem, in istis divinis communicationibus, oportet eam adjuvare, imo et securam facere, quoties expedire cognoverit. Inquit S. Theresia quod anima nunquam movebitur ad magna pro Deo gerenda, nisi agnoverit magna accepisse a Deo. Et quidem eadem Sancta, quando a SS. Francisco Borgia, et Petro de Alcantara fuit facta securior, dona quæ ipsa acceperat, esse vere divina, ex eo tempore ad perfectionem non amplius cucurrit, sed evolavit. Neque ex eo quod cernit Director animam identidem in aliquem defectum incidere (quoties defectus non sunt plene deliberati, aut commissi cum adhærentia et contemptu), reputare debet omnes hujusmodi communicationes pro mendaciis et illusionibus. Dominus tales gra-

tias concedit, non tantum animabus perfectis, sed aliquando etiam imperfectis, ea scilicet ratione, ut liberet a suis imperfectionibus, et ad vitam perfectiorem extollat. Unde, quando dignoscitur quod per hujusmodi communicationes anima magis magisque se liberet a passionibus, et proficit in amore divino, atque in desiderio perfectionis, signum est quod illæ sint bonæ. De reliquo, quando agitur de gratiis externis, ut sunt visiones, locutiones, et revelationes, regulariter loquendo, ut diximus, tutius est ut Director ostendat parvi eas facere, dicendo id quod ait S. Theresia e cœlo post obitum suum cuidam personæ religiosæ : *Ne fidant animæ visionibus et revelationibus particularibus; nec collocent perfectionem in eis habendis : licet enim aliquæ ex eis sint veræ, plures nihilominus sunt falsæ et mendaces : et difficile est invenire unam veritatem inter plura mendacia* (quare plures sunt visiones falsæ quam veræ); *et quo avidius expetentur, et in pretio habebuntur, eo magis persona aberrabit a fide, et humilitate, quæ est via tutior quam posuerit Deus.* Quare det ei consilium, ut oret Deum, ut veram concedat extasim, scilicet, totalem a rebus terrenis et a semetipsa alienationem, sine qua ad perfectionem nunquam valebit pervenire. Quod si unquam Director advertet animam non esse bene fundatam in suæ miseriæ cognitione, et vellet pro certo tenere quod suæ communicationes sint divinæ, et turbaretur audiendo quod Director nollet eas credere uti tales, pessimum

signum est : signum est quod illæ sint dæmonis, ex effectibus qui observantur, scilicet adhæsionis, superbiæ; aut indicium est, quod anima non bene ambulet, quoniam ipsa saltem dubitare deberet quoties dubitat Confessarius : et ideo in hoc casu omnibus modis est humilianda, et in timore detinenda quantum fieri potest; et tunc si nec etiam acquiescit, privet eam communione, et severius mortificet; quia tunc in magno versatur periculo ne decipiatur a dæmone. Denique Director esti judicaret reddere animam certiorem, quod suæ communicationes sint a Deo, tamen ei insinuet, ut in oratione semper præ oculis habeat (vel saltem in principio) punctum aliquod vitæ, vel passionis Jesu Christi. Dicebat S. Theresia animam quæ amittit directionem boni Jesu nunquam perventuram ad perfectam cum Deo unionem. Animæ incipientes meditantur Domini passionem per modum discursus; contemplativæ vero non utuntur discursu, sed proposito sibi mysterio aliquo, admirantur bonitatem, misericordiam, amorem divinum; et hinc Deus facit eas transire, quando ei placuerit, ad contemplationem suæ divinitatis.

§. III. *De Mortificatione.*

145. Quoad mortificationem, oportet advertere quod, quando animæ vitam spiritualem incipiunt, ex eo quod solet tunc Dominus, ut diximus, eas allicere consolationibus sensibilibus,

in primis illis fervoribus vellent se interficere disciplinis, ciliciis, jejuniis, et similibus exercitiis afflictivis. Interea oportet ut Director sit parcissimus in hujusmodi mortificationibus concedendis: nam alias, superveniente inde tempore ariditatis, ut ordinarie solet accidere, facile anima destituta suo pristino fervore sensibili, omittet omnes suas mortificationes; et incipiens inde diffidere, relinquet etiam orationem, et vitam ipsam spiritualem, utpote res minus sibi accommodatas, et consequenter amittet omnia. Aliquando etiam accidit, ut hæ animæ incipientes, ratione primi illius fervoris, dent in res immoderatas, et incidant in morbos corporales, et tunc ut reficiantur, omittunt omnia exercitia spiritualia non sine ingenti periculo amplius ea non resumendi. Ideo Director curare debet, ut prius ipsæ in vita spirituali solidentur, et postea, consideratis circumstantiis sanitatis, occupationum atque fervoris, concedat illis eas mortificationes externas, quas ipsis magis judicaverit convenire secundum christianam prudentiam. Dico *secundum christianam prudentiam*, quoniam dantur aliqui Directores adeo imprudentes, qui omnem animæ progressum collocare videntur in onerando eam jejuniis, ciliciis, disciplinis sanguineis, adustionibus, et his similibus. Alii vero omnes omnino mortificationes externas videntur reprobare tanquam inutiles spirituali progressui, totam perfectionem in interiori mortificatione collocando. Sed hi etiam errant ut primi, quoniam

mortificationes corporales adjuvant internas, et sunt quodammodo necessariæ (quando possunt exerceri ad frenandos sensus, et ideo legimus ab omnibus sanctis plus minusve fuisse frequentatas. Verum quidem est, quod mortificatio interior passionum est a Pœnitentibus potissimum exigenda; ut, E. C., esset, non respondere injuriis, non quærere, neque manifestare aliis quæ tendunt ad propriam æstimationem, cedere in contentionibus, aliorum voluntati condescendere (sed sine damno spirituali), unde expedit aliquando alicui animæ prohibere omnes mortificationes externas, quousque se sentiat liberam ab aliqua passione magis dominante, ut vanitatis, rancoris, cupiditatis rerum hujus mundi, æstimationis propriæ, aut propriæ voluntatis. Sed absolute asserere mortificationes externas, nihil, aut parum prodesse, maximus error est. Dicebat S. Joannes a cruce ei qui reprobat pœnitentias nullam præstandam esse fidem, etiamsi miracula perpetraret.

146. Ab initio ergo Director ante omnia injungat Pœnitenti, ut nihil unquam faciat contra, aut sine ejus obedientia. Qui contra obedientiam pœnitentias agunt, inquit S. Joannes a cruce, *Hi magis progrediuntur in vitiis, quam in virtutibus*. Sit quoque, ut dixi, valde retinens in concedendis hujusmodi mortificationibus, quamvis id importunis efflagitent Pœnitentes: satis erit ab initio eis concedere aliquam tenuem, sed raram mortificationem, ut disciplinam, catenulam ferream, abstinentiam, potius ad inge-

tendum in eorum animis mortificationis desiderium, quam ad eos ut convenit mortificandos; et postea processu temporis poterit liberalius agere, juxta progressum quem anima faciet in virtutibus: quando enim illa erit in spiritu solidata, non poterit ei sine scrupulo opportunas mortificationes denegare. Cæterum, ordinarie loquendo, generalem hanc regulam sibi proponat, nunquam, scilicet, concedendi mortificationes externas, nisi prius requisitas, quia hæ non multum prosunt, si absque magna appetentia recipiantur: et quoties concedit, semper minus quam postulatur concedat; et potius, ut inquit Cassianus, excedat in denegando, quam in concedendo. Præcipue curet suadere mortificationem externam circa gulam, cujus quædam animæ spirituales non admodum sunt amantes: hæc revera est omnium durissima, sed utilissima spiritui, et sæpe etiam corpori: dicebat S. Philippus Nerius: *Qui non coercet gulam, nunquam perveniet ad perfectionem.* E contrario sit parcus in concedendis mortificationibus somni; quoniam hæ facile tum corporis, tum spiritus saluti sunt nocivæ; sublato enim somno sufficienti, patitur caput, et languente capite, remanet persona inhabilis ad meditandum, et ad cætera alia exercitia devotionis. Quamcunque vero mortificationem concesserit Pœnitenti, ut omnem illi auferat superbiendi occasionem, persuadeat illi hoc nihil prorsus esse respectu ejus quod sancti fecerunt, et respectu pœnarum quas pro nobis perpessus

I 4

est Jesus Christus. Dicebat S. Theresia : *Totum est immunditia quicquid agere possimus, in comparatione unius sanguinis guttæ quam Dominus effudit pro nobis.* Meliores mortificationes, utiliores, et periculis minus obnoxiæ, sunt negativæ, ad quas faciendas, regulariter loquendo, non est necessaria obedientia Directoris, ut esset privare se visione, aut auditione rerum curiosarum ; loqui parce ; contentus esse cibis gustui minus acceptis, seu male conditis ; non accedere ad ignem tempore hiemis ; eligere pro se res viliores ; exultare et lætari deficientibus quibusdam rebus etiam necessariis ; quoniam in hoc consistit virtus paupertatis, ut ait S. Bernardus : *Virtus paupertatis, non est paupertas, sed amor paupertatis.* Insuper, non queri de incommodis temporum ; de contemptu sui ipsius ; de persecutionibus, molestiisque infirmitatum corporis. Scalpro cruciatuum et dolorum perficiuntur lapides Hierusalem cœlestis. Dicebat S. Theresia : *Credere quod Deus admittat in suam amicitiam gentem commoditatis amicam, dementia est. Animæ quæ vere diligunt Deum, nesciunt quietem expetere.*

147. Hic oritur dubium : Evangelium in quodam loco ait : *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est. Matth.* 5. 16. In alio loco dicit : *Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Matth.* 6. 3. Quæritur ergo, utrum ac-

tus virtutis sint manifestandi aliis, vel occultandi? Et respondetur distinguendo : opera communia ad virtutem christianam necessaria, exerceri debent palam; ut esset frequentia sacramentorum, oratio mentalis ; visitatio venerabilis; audire missam genibus flexis, et cum interiori spiritus recollectione ; deferre oculos modestos; silentium in ecclesia servare; dicere : *Volo sanctus evadere ;* fugere garrulitatem, conversationes, periculosas, curiositates et similia. Opera vero quæ dicuntur supererogationis extraordinariæ, et quæ sapiunt singularitatem, ut supra enarratæ pœnitentiæ externæ ciliciorum, flagellorum, orationis cum brachiis in crucem expansis, comestionis herbarum amariorum, suspiriorum, fletus tempore orationis etc., occultari debent, quantum possibile est. Reliqua vero opera virtutis, ut ministrare infirmis; erogare eleemosynam pauperibus ; humiliare se facienti injurias, et similia; hæc melius erit occultare quantum fieri potest. Sed si forte exerceri nequeant nisi publice, non debent prætermitti, dummodo fiant tantum intuitu placendi Deo.

§. IV. *Frequentia Sacramentorum.*

148. Tandem dicenda sunt aliqua de modo quo Confessarius dirigere debet animas spirituales circa frequentiam Sacramentorum, scilicet confessionis, et communionis. Quod spectat ad confessionem, expedit ipsis insinuare, ut gene-

raliter de suis peccatis confiteantur, si adhuc non fecerint; quia si forte jam fecerint, vel si anima esset scrupulis agitata, oportet omnino Confessionem hanc prohibere; quoad vero Confessionem ordinariam, quædam animæ delicatioris conscientiæ consueverunt quotidie confiteri; sed, generaliter loquendo, sufficiet personis spiritualibus, præsertim scrupulosis, confiteri semel, aut ad summum bis in hebdomada. Sed quando aliqua ex istis gravaretur aliqua culpa levi, et non haberet opportunitatem confitendi, dicit P. Barisonius in suo tractatu de communione, innixus auctoritate S. Ambrosii, et complurium aliorum auctorum (quod etiam suadet S. Franciscus Salesius in quadam sua epistola), quod non ideo omittere debet communionem; ad remissionem enim venialium docet sacrum concilium Tridentinum esse quoque alia media, ut essent actus contritionis, et amoris; unde melius tunc est ad purificandam animam a culpa illa, uti istis mediis, quam privari communione propter absentiam Confessarii. Et sapiens quidam Director dicebat, quod aliquando longe fructuosius est pro quibusdam animabus timoratis disponere se ad communionem actibus suis, quam cum ipsa confessione. Et multoties accidit quod tunc anima se disponat actibus ferventioribus contritionis, confidentiæ, et humilitatis.

149. Quoad vero communionem, non loquimur hic de obligatione Pastorum animarum non negandi communionem cuicunque subdito qui non

sit publice peccator, et quoties rationabiliter petat. Satis de hoc egimus in libro (1), in quo vidimus, Innocentium XI, in quodam suo decreto, ordinasse usum communionis frequentis totum remitti prudentiæ Confessariorum; unde sine evidenti causa, nescio quomodo Parochi possint tuta conscientia denegare petentibus communionem. Et notandum est, quod in præfato decreto prohibetur episcopis præscribere in genere suis subditis dies ad faciendam communionem; sed loquimur hic duntaxat de modo quo Confessarii debent se gerere in concedenda communione suis pœnitentibus. In hoc quidam errant ob nimiam indulgentiam, alii ob nimium rigorem. Non est dubium quin error sit, ut advertit hodiernus S. P. Benedictus XIV, in aureo suo libro de Synodo, concedere communionem frequentem iis qui sæpe in peccata gravia labuntur, nec solliciti sunt de agenda pœnitentia, ac de sua emendatione; aut iis qui accedunt ad communionem cum affectu ad peccata venialia deliberata, sine ullo desiderio se ab eis liberandi. Expedit quidem aliquando concedere communionem aliquibus, qui essent in periculo labendi in peccata lethalia, ut vires recipiant ad resistendum: sed respectu earum personarum quæ non existunt in tali periculo, et e contra committunt ordinarie peccata venialia deliberata, et nulla in eis emandatio, neque desiderium emendationis effulget, optimun erit

(1) Lib. 6, num. 254.

non permittere eis communionem plusquam semel in hebdomada, immo poterit expediens esse illis aliquando per integram hebdomadam communione interdicere, ut majorem concipiant horrorem in suos defectus, et majorem erga Sacramentum hoc reverentiam. Tanto magis (1), quod sententia communior tenet, recipere Eucharistiam cum peccato levi actuali, aut cum affectu ad ipsum, novam esse culpam, ratione irreverentiæ quæ irrogatur Sacramento. Quidam afferunt decretum S. Anacleti (2), in quo habetur: *Peracta consecratione omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus; sic enim et apostoli statuerunt, et S. Romana tenet Ecclesia.* Sed in primis negatur a P. Suarez, et aliis quod unquam fuerit tale apostolorum præceptum. Secundo, decretum istud, ut Glossa ibidem testatur, et catechismus romanus (3), non obligabat omnes fideles, sed tantum ministros assistentes altari. Et tandem posito quod decretum obligaret omnes, certum est hodie in desuetudinem abiisse.

150. E contrario, errant certe quidam alii Directores, et multum se elongant a spiritu Ecclesiæ, dum, sine ullo respectu ad exigentiam aut progressum animarum, negant indiscriminatim communionem frequentem, non alia ratione ducti,

(1) Lib. 6, num. 270.

(2) C. Peracta, 2. Dist. 2. de Consecr.

(3) Catech. rom. de Sacr. Euchar. p. 2. num. 61.

quam quia frequens est. Ipse catechismus romanus (1) explicans desiderium S. concilii Tridentini, ut omnes sacrificio missæ adstantes communicent, docet esse officium Parochi sedulo hortari fideles ad communionem non modo frequentem, sed etiam quotidianam : cum obligatione instruendi illos, quod sicut corpus, ita et anima eget quotidiano alimento. Prætermitto hic afferre sanctorum Patrum, et magistrorum spiritus auctoritates omnino conformes, quoniam hæ reperiuntur adnotatæ in tot libris qui tractant de frequenti communione. Sufficiat scire ex catechismo romano, loco supra citato, et ex decreto Innocentii XI, relato in nostro libro (2), quod frequens communionis usus, immo quotidianus fuit semper ab Ecclesia, et ab omnibus Patribus approbatus; qui, ut demonstrat doctus quidam auctor, quoties adverterunt frigescere usum communionis quotidianæ, omnem diligentiam adhibuerunt ad illum redintegrandum. Et in III. synodo Mediolanensi, habita sub S. Carolo Borromæo, injunctum fuit Parochis exhortari fideles in concionibus ad hanc frequentiam communionis; et insuper impositum fuit episcopis provinciæ, ut prohiberent concionari, et severius punirent eos qui oppositum disseminarent, tanquam scandalorum satores, et totius Ecclesiæ sensui contradicentes. Insuper in præfato decreto

(1) Catech. ibid. num. 60.

(2) Lib. 6, num. 254.

Innocentii imponitur episcopis, ut diligentissime caveant, ne alicui communio denegetur, etiam quotidiana; et quærant, ut par est, in suis subditis hanc alere devotionem. Fatentur ultro quidam spiritus rigidiores licitam quidem esse communionem quotidianam; sed dicunt requiri ad hoc debitam dispositionem; sed scire ab ipsis desideramus quidnam intelligant hoc nomine *debitæ dispositionis*? Si intelligunt dignam, ecquis unquam deberet amplius ad Eucharistiam accedere? Solus Jesus Christus digne Eucharistiam sumpsit, quia solus Deus digne Deum potuit recipere. Si vero convenientem dispositionem intelligunt, jam superius dictum est, quod iis qui actualia habent peccata venialia, aut affectum ad illa, sine desiderio emendationis, æquum est frequentem communionem denegare. Sed si postea loquamur de illis qui, sublato jam affectu etiam ad venialia, et superata majori parte pravarum suarum inclinationum, magnum communicandi desiderium habent, inquit S. Franciscus Salesius (1) quod hi prævio sui Directoris consilio, recte possunt communicare quotidie. Et S. Thomas (2) docet quod quando anima aliqua experitur beneficio communionis se crescere in amore divino, nec imminui reverentiam in Sacramentum, non debet abstinere a communione, etiam quotidiana; en ipsa S. doctoris verba:

(1) S. Francisc. Sales. Introd. alla vita divota cap. 20.

(4) D. Thom. 4. Sent. Dist. 12.

Si aliquis experientiam comperisset ex quotidiana communione augeri amoris fervorem, et non minui reverentiam, talis deberet quotidie communicare.

151. Et quamvis aliquo die a communione abstinere sit etiam virtus, tamen, inquit P. Granata, in suo tractatu de communione, esse communem doctorum opinionem, quod melius sit accedere quotidie ad communionem ob amorem, quam abstinere ob reverentiam. Et hoc confirmat idem S. Thomas (1) dicens : *Et ideo utrumque pertinet ad reverentiam hujus Sacramenti, et quod quotidie sumatur, et quod aliquando abstineatur. Amor tamen, et spes, ad quæ semper Scriptura nos provocat, præferuntur timori.* Immo recte ait P. Barisonius, quod ille qui ad Eucharistiam accedit cum desiderio crescendi in amore divino, etiam reverentiæ actum exercet erga Jesum Christum : immo hic facit actum positivum ; quando ille qui abstinet facit tantummodo negativum. Plures sancti qui magnam erga hoc Sacramentum reverentiam habuerunt, non abstinuerunt a quotidiana communione : ut consueverunt S. Gertrudes, S. Catharina Senensis, S. Theresia, B. Joanna de Chantal, et alii. Et asserentibus hodie non amplius existere has sanctas Theresias, recte reponit idem P. Barisonius : temeritatem hanc esse supponere quod hodie manus Domini sit abbreviata. V. P. Magis-

(3) D. Thom. p. 3. q. 80. ar. 10, ad 3.

ter de Avila non dubitat dicere quod illi qui damnant eos qui sæpius ad Eucharistiam accedunt, dæmonis officio funguntur.

152. Cæterum, considerando relatas doctrinas, videtur non posse Director sine scrupulo negare communionem frequentem, et etiam quotidianam (excipe, ordinarie loquendo, unum diem in quavis hebdomada, ut facere solent prudentes aliqui Directores, et excipe tempus illud quo privare velint Pœnitentes communione, ad probandam eorum obedientiam, aut humilitatem, aut ob aliquam aliam justam causam) quibusdam animabus eam desiderantibus, ut proficiant in divino amore: semper vero ac illa vivendo alienata ab affectu cujuscunque culpæ venialis, incumbit insuper multum orationi mentali, et conatur tendere ad perfectionem; et amplius non labitur in peccata, etiam venialia plene voluntaria; hæc enim, ut ait S. Prosper, est perfectio quæ potest in hac vita haberi, attenta humana fragilitate. Et quando Confessarius utile esse cognoverit concedere communionem frequentem similibus personis, inquit Innocentius XI, in suo decreto, nihil obstare, quod sint etiam negotiatores, et conjugati. En ejus verba: *Frequens* (ad Eucharistiam) *accessus Confessariorum judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, et frequentiæ fructu, et ad pietatem processu, laicis, negotiatoribus et conjugatis, quod prospiciunt eorum saluti profuturum, id illi præscribere debebunt.*

153. Et quamvis anima aliqua caderet aliquando in veniale peccatum voluntarium ob meram fragilitatem, sed cito postea doleret, emendationemque proponeret; si deinde communionem desideraret ad robur accipiendum a Sacramento, ne cadat, et ad progrediendum in in via perfectionis; quanam de causa ei esset deneganda communio? Damnata jam fuit ab Alex. VIII. propositio 22. Baii, quæ dicebat : *Sacrilegi sunt judicandi qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam de delictis suis pœnitentiam egerint.* Et propositio 23. *Similiter arcendi sunt a sacra communione quibus nondum inest amor Dei purissimus, et omnis mixtionis expers.* Sacrum concilium Tridentinum vocat hoc Sacramentum : *Antidotum quo liberamur a culpis quotidianis, et a peccatis mortalibus præservamur.* Et quidem ad hunc finem præservandi animam a recidivis, apostoli communionem quotidianam primitivis Christianis concedebant, inter quos sine ullo dubio reperiebantur similiter imperfecti, et fortasse imperfectiores, ut arguitur ex epistolis SS. Pauli, et Jacobi. S. Ecclesia (in Postcommunione Dom. XXIII. post Pentecosten) orat *ut quicquid in nostra mente vitiosum est, dono medicationis hujus Sacramenti curetur* : ergo communio fuit instituta etiam pro imperfectis, ut virtute hujus cibi sanentur. Notandum insuper est id quod S. Franciscus Salesius in sua

Philothea in hoc proposito dicit (1) : *Si quærunt a te cur tam frequenter communices, responde illis, quod duplex personarum genus debet sæpius communicare; perfecti scilicet, et imperfecti : perfecti, ut se in perfectione conservent ; imperfecti, ut ad perfectionem valeant pervenire. Fortes, ne debiles fiant ; debiles, ut fortes evadant ; infirmi, ut curentur, benevalentes, ne infirmentur. Et quod te attinet utpote imperfectam, infirmam, ac debilem, eges frequenti communione, dic illis, quod ii, qui mundanis negotiis non sunt implicati, debent sæpius communicare, quia habent opportunitatem ; qui vero hujusmodi negotiis detinentur, quia egent communione.* Denique Sanctus concludit dicens : *Accede sæpius, o Philothea ad Eucharistiam, immo quam sæpissime, consilio tui Directoris, et crede mihi quod lepores in nostris montibus albi evadunt non alia ratione, nisi quia non edunt nisi nivem ; et tu, comedendo puritatem in hoc Sacramento, tota pura evades.* Item P. Granata in suo tractatu de communione ait : *Non debet homo recedere ab hoc Sacramento ob propriam indignitatem ; pro pauperibus enim relictus est hic thesaurus, et pro infirmis hæc medicina ; itaque nemo* (subdit) *quantum imperfectum se noscat, debet se longe ab hoc remedio tenere, si vere curari desiderat.* Immo ait idem auctor, quod quanto magis quis se debilem noscit,

(1) S. Francisc. Sales. Vitta divota, cap. 21.

tanto magis ad hunc cibum fortium debet accedere. Quod valde consonat cum eo quod inquit S. Ambrosius (1): *Qui semper pecco, debeo semper habere medicinam*: et S. Augustinus (2): *Quotidie peccas, quotidie sume.*

154. Adde, quod S. Thomas docet (3), effectum Sacramenti, quantum ad augmentum gratiæ, non impediri a peccatis venialibus, dummodo non committantur in ipsa communione; et quamvis hæc impediant in parte, non tamen in totum effectum Sacramenti impediunt. Hanc sententiam communiter tenent Sotus, Suarez, Valentia, Vasquez, Coninkius, et plures alii apud Salmanticenses (4). Insuper, tenent plures graviores auctores (5), hoc Sacramentum ex *opere operato* remittere peccata venialia, de quibus anima actualem complacentiam non habeat: atque hoc concordat cum eo quod ait catechismus romanus (6): *Remitti vero Eucharistia, et condonari leviora, quæ venialia dici solent, non est quod dubitari debeat; quicquid enim cupiditatis ardore anima amisit, totum Eucharistia, eas minores culpas abstergens, restituit.* Saltem, ut ait Angelicus (7) cum communi,

(1) D. Ambros. lib. 4. de Sacram. cap. 6.
(2) D. Augustinus, lib. 5. de Sacr. cap. 4.
(3) D. Thomas, 3 p. q. 79. art. 8.
(4) Lib. 6, num. 270. v. Qu. II.
(5) Num. 269. v. Effectus II.
(6) Catech. Rom. de Euchar. p. 2. n. 52.
(7) D. Thom. 3. p. q. 79. ar. 4.

excitatur per communionem actus charitatis, quo inde peccata remittuntur : *Qui* (actus charitatis) *excitatur in hoc Sacramento, per quem peccata venialia solvuntur.*

155. Quod si postea dignoscatur, non obstante frequentia communionis, anima nihil proficere in via perfectionis, neque se emendare a culpis deliberatis, licet venialibus, ut si adhæret etiam voluptatibus sensuum in videndo, audiendo, edendo, cum aliqua vanitate vestiendo, tunc certe consulto restringendus erit usus communionis, etiam ut serio cogitare incipiat de sua emendatione, et suæ spirituali perfectioni consulere. Cæterum, advertendum est quod licet, juxta S. Thomam (1), ut possit quis ad communionem accedere, *requiritur ut cum magna devotione accedat :* nihilominus, non est necessarium ut illa sit summa, vel aperte sensibilis. Sufficiet Directori detegere in intimo voluntatis sui Pœnitentis quamdam alacritatem ad exsequenda quæcunque Deo placuerint. Qui a communione abstineret, quia non sentiret in se magnum quemdam fervorem, inquit doctus Gerson quod esset comparandus illi qui nimis frigescens, nollet ad ignem accedere, quia nullum in se experitur calorem. Unde docet P. Granada cum Cajetano, personas pusillanimes, quæ ob immoderatum timorem suæ indignitatis, communione mommittunt, magnum suo proprio progressui inferre præjudicium. Neque ad prosequendas communiones, inquit S. Lau-

(1) D. Thom. q. 80. ar. 10.

rentius Justinianus, oportet ut anima sentiat, aut aperte in se discernat augmentum fervoris: quoniam non raro hoc Sacramentum operatur, absque eo quod nos ipsi animadvertamus. Et S. Bonaventura inquit (1): *Licet tepide, tamen confidens de misericordia Dei fiducialiter accedas, quia qui se indignum reputat, cogitet quod tanto magis eget medico, quanto senserit se œgrotum; neque ideo quœris te jungere Christo, ut tu eum sanctifices, sed ut tu sanctificeris ab illo.* Et postea subdit: *Neque prœtermittenda est sancta communio, si quandoque non sentit homo specialem devotionem, cum se ad illam prœparare studeat, vel in ipsa perceptione, vel post forte minus devotum se sentit, quam vellet.* Ergo bene sentit Sanctus, quod etsi anima experiretur minorem devotionem post susceptam Eucharistiam, quam antea, nec etiam debet eam omittere. Quapropter, quemadmodum quando anima sentit se maximopere ad communionem inclinatam, expedit identidem eam mortificare communionem differendo (præsertim si advertatur quod per illam prohibitionem turbetur; hujusmodi enim contristatio est argumentum superbiæ, quæ eam vere reddit indignam): ita, ex opposito, quando sentit in se ariditatem, et tædium ad Eucharistiam suscipiendam, expedit tunc illam sæpius ad communionem impellere, ut a sacramento vires acquirat.

(1) D. Bonavent. de Profect. Religiosor. cap. 78.

155. O utinam, concludo, o utinam et in mundo plures animæ hujusmodi invenirentur (quæ a nonnullis ultra quam convenit rigiditati addictis, irreverentes, et temerariæ vocantur) quæ odio habentes etiam culpas leviores, expeterent communicare, non modo frequenter, sed etiam quotidie, cum vero desiderio se emendandi, et in divino amore proficiendi: si enim hoc esset, longe plus in mundo Jesus Christus diligeretur. Bene experientia demonstrat omnibus his qui dirigendarum animarum munus exercent, ut et ego expertus sum, valde quidem proficere personas illas, quæ recto cum desiderio ad communionem accedunt, et Dominum mirum in modum eas ad suum amorem pertrahere, quamvis sæpe hoc eis non manifestet pro majori earumdem bono, quin et multoties eas relinquit in tenebris, et desolatione, et sine ulla devotione sensibili. Animabus istis (ut docent S. Theresia, et S. Henricus Susonius) nullum efficacius est remedium, quam frequens communio. Unde ut concludamnus, curet Confessarius communionem suadere, quoties verum desiderium demonstret, et quoties advertit animam in spiritu proficere beneficio communionis. Curet etiam insinuare, ut post communionem immoretur in gratiarum actione pro eo tempore quo potest. Paucissimi sunt Directores qui sedulo id faciunt; scilicet inculcare suis Pœnitentibus, ut per aliquod notabile tempus post susceptam Eucharistiam gratias agant; et ratio est, quia paucissimi

sunt sacerdotes qui post missæ sacrificium cum Jesu Christo in gratiarum actione subsistant; et ideo pudet eos aliis insinuare quod ipsi non faciunt. Gratiarum actio ordinarie per integram horam durare deberet : fiat saltem per dimidiam, in qua anima in amando, et petendo se exerceat. Inquit S. Theresia, quod post communionem Jesu existit in anima tanquam in throno misericordiæ, ut illi gratias elargiatur, dicens : *Quid vis ut tibi faciam !* Et alibi. Post communionem non amittamus tam præclaram opportunitatem negotiandi. Non solet sua divina Majestas male rependere hospitium, si bene in anima excipiatur. Insinuet etiam ut sæpius spiritualiter communicet : quæ res valde a Tridentino concilio commendatur. *Spiritualiter communicare* (inquit S. Theresia) *est valde utile. Nolite id prætermittere; hic enim experietur Dominus quantum eum ametis.*

§. V. *Methodus vitæ pro aliqua Moniali quæ expusceret dirigi per viam perfectionis.*

156. Ante omnia præmittere oportet : ea quæ inferius exponam, intelligenda esse, quoties non obstat Pœnitenti aliquod impedimentum sanitatis, officii, aut obedientiæ : quod etiam intelligendum est cum licentia Patris spiritualis, et etiam præsulis monasterii, pro eo quod spectat mortificationes externas quæ aliorum oculis sunt expositæ.

157. Et primum, quoad orationem, 1. tres saltem horas orationis mentalis efficere, unam mane, aliam vespere, et aliam post communionem. 2. Visitare SS. Sacramentum, et Mariam SS. per semihoram, vel saltem quadrantem. In his orationibus incumbat renovandis votis pluries in die, si jam emiserit professionem; vel illis quibus forte se obligavit. 3. Recitare rosarium saltem quinque decadum cum aliis orationibus vocalibus, sed hæ non sint plus justo, quia cum plures sunt, recitantur cum tenui fructu, caput aggravant, et inde orationem mentalem impediunt. 4. Uti sæpissime orationibus jaculatoriis: ut, e. c., *Deus meus et omnia, quam bonus es, Deus meus! Diligam te, Jesu amor meus, pro me crucifixum! Domine, quare non amaris ab omnibus? Oh utinam et nunquam offendissem te! Volo, Domine, quæcunque tu vis. Quando te videbo, et amabo de facie ad faciem! Ecce me; fiat de me quodcunque vis.* Insinuet magnopere Director hujusmodi jaculationes amoris, et anima magni eas faciat. 5. Orationi adjungere lectionem spiritualem per semihoram, legendo opera vel Rodriguez, vel Santjuræi, vel Monita ad religiosos, vel alium librum qui tractat de virtutibus; vel legere vitas sanctorum quarum lectio est fortassis cæteris omnibus utilior.

158. Secundo, accedere quotidie ad communionem, uno excepto die in quavis hebdomada. Sed in novenis Spiritus Sancti, Nativitatis Domini, et Mariæ Sanctissimæ, et sanctorum patronorum

communicet

communicet quotidie, et quotidie saltem ter communicet spiritualiter.

159. Tertio, quoad mortificationes, 1. quotidie flagellationem incruentam per horæ quandratem circiter : et sanguineam bis, vel semel in mense adhibere. 2. Mane catenulam ferream usque ad prandium : post prandium vero aliquam parvam in brachio. Nunquam tamen catenam circa cincturam, neque cilicia equinis crinibus contexta, quoniam hæc valde officiunt sanitati. 3. Jejunium in pane et aqua in die sabbati, et vigiliis septem festivitatum Mariæ, si commode per valetudinem poterit, vel saltem unico tantum uti obsonio. In refectione vespertina ordinarie non excedere octo uncias cibi, nisi adfuerit aliqua extraordinaria urgentia; abstinere a fructibus diebus mercurii, veneris, et in novenis superius enuntiatis, in quibus potest etiam abstinere ab aliqua alia portione cibi consueti; et in edendo miscere cibis aliquam particulam herbæ amarioris; sed nunquam cinerem. Extra mensam nihil comedere, quoniam melius est, comparative loquendo, quotidie præfatam abstinentiam exercere, quam bis, vel ter in hebdomada jejunare. Somnus non extendatur ultra sex horas : semper vero ad quinque; quoniam excedens defectus somni nocet capiti, et impedit cætera exercitia spiritualia. 4. Servare silentium per tres horas diei : quod intelligi debet de non proferendis verbis non necessariis.

Monita in genere pro perfectione.

160. I. Collocare omnem suam fiduciam in Deo, et omnino diffidere de se, et de suis bonis propositis. Mascula determinatio se vincendi, et vim sibi in occasionibus inferendi. Ait S. Theresia : *Si defectus non procedit a nobis, ne timeamus quod Deus se abstineat ab impertiendo nobis auxilia ad nostram sanctificationem.*

161. II. Cavere a quocunque minimo defectu deliberato, sive apertis oculis admisso. *A peccato deliberato*, (inquit eadem Sancta) *quantumvis parvo, Deus vos liberet.* Subditque ; *Dæmon enim per opera minimarum rerum aliqua facit foramina per quæ res magnæ ingrediuntur.*

162. III. Non tristari post admissos defectus, sed cito se humiliare, et ad Deum confugiendo cum brevi actu contritionis, et proposito se in pace remittere ; et ita semper se gerere, etiamsi centies in die quis caderet. Et in hoc monet S. Theresia ne communicentur propriæ tentationes animabus imperfectis, quia ita et sibi, et aliis damnum affertur.

163. IV. Alienare se ab omnibus propinquis, rebus, voluptatibus ; aliter, inquit S. Theresia, *Anima non recedendo a voluptatibus mundanis, non post multum denuo recedet a via Dei.* Effugere familiaritatem personarum diversi sexus, quamtumcunque fuerint religiosæ : sæpe enim

diabolus introducit cum illis quasdam affectiunculas non puras, eas obtrudendo pro spiritualibus. Videantur notata *n.* 85. Oportet ante omnia renuntiare propriæ æstimationi, et propriæ voluntati, imo et rebus spiritualibus, ut orationi, communioni, et mortificationibus, quando hæc obedientia non permittit. Uno verbo, oportet expellere a corde omne quod non est Deus, et quod non est secundum majus Dei beneplacitum.

164. V. Lætari cum spiritu quoties se cernit contemni, irrideri, et omnium vilissimum reputari. Oh! quam pulchre orat anima illa quæ vilipendia libenter amplectitur! præcipue in communitatibus, in quibus hæc virtus est omnium longe necessaria; consequenter, oportet fovere affectionem specialem erga nostros inimicos, et persecutores, illis serviendo, benefaciendo, honorando, saltem benedicendo et commendando specialiter Deo, quemadmodum sancti facere consueverunt.

165. VI. Alere ardentissimum desiderium amandi Deum, illique placendi; ait S. Theresia: *Dominus adeo desideriis delectatur, ac si fuissent exsecutioni demandata.* Sine hoc desiderio anima non progredietur in via perfectionis, nec Deus largietur illi gratias valde speciales. Eadem S. ait: *Ordinarie Deus non impertitur favores multum singulares, nisi iis qui diu desideraverunt ejus amorem.* Et desiderio oportet semper conjungere determinationem faciendi

quantum possumus, ut Deo placeamus. Præfata Sancta inquit: *Diabolus potissimum timet magnanima corda*. Et alibi: *Nihil aliud a nobis exigit Dominus quam validam determinationem, ut reliquum ipse inde perficiat.* Oportet quoque fovere affectum summum erga orationem, quæ est fornax in qua accenditur amor divinus. Omnes sancti, quoniam unice Deum diligebant, unice quoque dilexerunt orationem. Est etiam necessarium ut quis ardenter desideret paradisum; in cœlo enim animæ diligunt Deum cum omnibus viribus suis, quod consequi nemo potest in terra, et ideo vult Deus, ut ardentissime hoc regnum desideremus, quod Jesus Christus nobis acquisivit sanguine suo.

166. VII. Habere magnam uniformitatem divinæ voluntati in omnibus rebus appetitui nostro contrariis, et se pluries in die Deo offerre. S. Theresia hoc quinquagies in die facere consueverat: *Non consistit progressus* (inquit Sancta) *in sibi procuranda majore fruitione Dei, sed in adimplenda illius voluntate*. Et alibi: *Vera unio est unire nostram cum divina voluntate*.

167. VIII. Præstare exactam obedientiam regulis, superioribus, et patri spirituali. Dicebat V. P. Vincentius Caraffa: *Obedientia est regina omnium virtutum; omnes enim virtutes obediunt obedientiæ*. Et S. Theresia: *Deus ab anima quæ sibi proposuit illum amare, nihil aliud exigit quam obedientiam*. Perfecta vero

obedientia consistit in cito, fideliter, alacriter, et sine ullo judicio obediendo, nullam exquirendo rationem, quoties res jussa non sit certe peccatum, ut inquiunt SS. Bernardus, Franciscus Salesius, Ignatius Loyola, et omnes spiritualis vitæ magistri: et in rebus dubiis eligere id quod præsumitur quod jussisset obedientia; et quando hæc præsumptio non posset haberi, id eligere quod magis nostris inclinationibus adversatur. Hoc est illud *vince te ipsum* toties inculcatum a S. Francisco Xaverio, et S. Ignatio qui solitus erat dicere, longe pluris proficere animam mortificationis amicam unico horæ quadrante, quam alias non mortificatas per plurimas horas.

168. IX. Attendere semper divinæ præsentiæ. Inquit S. Theresia: *Omne malum provenit ex eo quod non consideremus Deum præsentem.* Qui vere amat, nunquam obliviscitur objecti amati. Ad conservandam vero memoriam hujus divinæ præsentiæ juvat in praxi aliquod speciale signum gestare, vel intra cubiculum habere. Maxime vero oportet hanc præsentiam fovere, sæpius in die repetendo actus amoris in Deum, et petendo divinum amorem. Ex. gr., Deus meus, et omnia. Diligam te ex toto corde meo. Totum me tibi do. Fac de me quod tibi placuerit. Nil aliud volo nisi te, et tuam voluntatem. Da mihi amorem tuum, et dives sum satis, etc. Advertendum tamen est quod actus isti faciendi sunt sine ulla vi, et nullam desiderando consolationem sensibilem; sed cum

suavitate quadam, et voluntate pura unice Deo placendi. Asserebat S. Theresia: *Ne vereamur relinqui irremuneratam a Deo vel unicam elevationem oculorum, ad ejus recordationem.*

169. X. Dirigere intentionem placendi Deo in quacunque actione quotidiana, sive spirituali, sive corporali, dicendo: Domine, hoc facio tantum ut placeam tibi. Recta intentio appellatur alchimia spiritualis, quæ omnes actiones etiam viliores, aureas facit.

170. XI. Quotannis exercitia spiritualia peragere per octo, vel decem dies, alienando se, quantum fieri potest, ab omni conversatione, et officio quod distractiones afferat, ut solum cum Deo versetur. Similiter singulis mensibus aliquam diem ad se colligendum destinare. Devote celebrare novenas nativitatis Domini, Spiritus Sancti, septem festivitatum Mariæ, S. Josephi, angeli sui custodis, et sancti tutelaris. In his novenis poterit quotidie accedere ad communionem, orando per horam, vel saltem dimidiam, plus consueto. Recitare aliquas alias orationes vocales, sed non multas; quoniam longe melius erit exercere determinatum quemdam numerum actuum amoris, vel similium.

171. XII Habere devotionem specialem erga S. Joseph, angelum suum custodem, sanctum suum tutelarem, præcipue erga S. Michaelem, universalem cunctorum fidelium patro-

num. Sed ante omnia, erga beatissimam virginem Mariam, quæ ab Ecclesia, nostra vita et nostra spes appellatur: est enim moraliter impossibile ut anima multum in perfectione proficiat, sine particulari, et tenera quadam devotione erga sanctissimam Dei Genitricem.

CAPITULUM X.

DE QUIBUSDAM MONITIS MAGIS NOTATU DIGNIS AD CONFESSARIOS ET PAROCHOS, CUM PRAXI DOCENDI ORATIONEM MENTALEM.

§. I. *Monita ad Confessarios.*

172. Ex his quæ superius diximus, adnotanda sunt hic aliqua principaliora, quæ advertere debet Confessarius in suo officio exercendo.

173. I. Ante omnia curet ex una parte summam adhibere charitatem in excipiendis peccatoribus, iisque animandis ad confidendum in divina misericordia. Ex altera vero ob humanum respectum non prætermittat eos fortiter admonere, simulque ostendere ipsis statum infelicissimum, in quo reperiuntur, ac assignando media opportuna ad se liberandum ex malis habitibus jam contractis: et præcipue sit inflexibilis in differenda eisdem absolutione, quoties oporteat.

174. II. Ut plurimum interroget rudes, utrum sciant principalia fidei mysteria. Videatur circa hoc quod diximus *num.* 22.

175. III. Hujusmodi rudes, aut alios neglectæ conscientiæ non omittat interrogare circa ea, in quæ frequentius solent incidere, quoties ipsi ex se non confitentur.

176. IV. Cautissime se gerat in interrogationibus de materia turpi, præsertim cum puellis puerisque, ne isti addiscant quod ignorant. Et si ipse in hujusmodi materia tentationes patiatur, elevet sæpius mentem ad Deum, se convertendo ad aliquam sacram imaginem; et priusquam incipiat confessiones audire, renovet semper rectitudinem intentionis.

177. V. Patres, matresque familias interroget non modo in genere circa filiorum educationem, sed etiam in particulari, et maxime exquirat, utrum filios corrigant sicut oportet. Si curent ut sciant doctrinam christianam, ut vitent consortium personarum pravi exempli, et præsertim si sint puellæ; diligentissime cavendo, ne conversentur cum juvenibus, et multo minus cum personis suspectis, scilicet uxoratis, religiosis, ecclesiasticis.

178. VI. Pœnitentes, de quibus justa potest esse suspicio, quod propter erubescentiam aliqua peccata tacuerint (ut sunt rudes, mulieres, et pueri), interroget, utrum anteactæ vitæ scrupulum aliquem habeant, eos animando ad dicendum omnia. Per has interrogationes solent liberari plures animæ a sacrilegiis.

179. VII. Etiamsi magnus esset Pœnitentium concursus, non se acceleret plusquam oportet, ita ut pro audiendis plurium Confessionibus, deficiat vel circa integritatem Confessionis, vel circa debitam dispositionem, aut omittat illis præbere monita necessaria.

180. VIII. Quando quis confitetur aliquod grave peccatum, et præsertim si pluries illud commiserit, non sufficit exquirere tantummodo speciem et numerum; sed interroget utrum antea in illud cadere consueverit? et insuper cum quanam persona peccaverit? et quo loco? ut intelligat utrum sit habitus, aut occasio quæ sit auferenda. In hoc plures errant Confessarii, et inde tot tantarumque animarum ruina procedit: omittendo enim Confessarius hujusmodi interrogationes, nequit dignoscere utrum Pœnitens sit recidivus, et consequenter nequit illi tradere media opportuna ad evellendum habitum, et occasionem. Observetur quod dictum est in Cap. IV. et V., in quibus vidimus Pœnitentem recidivum omnino absolvi non posse, nisi post experientiam emendationis, vel post exhibitum extraordinarium aliquod signum suæ dispositionis. Et quando agitur de occasione proxima, fortiter se gerat, sine ullo personarum respectu, in differenda absolutione, quousque Pœnitens occasionem removeat, quando actu existit, ut explicavimus *num.* 61. Et si occasio est necessaria, saltem quousque e proxima evadat remota, adhibendo media sibi assignata.

181. Speciali modo sit inflexibilis in deneganda absolutione sponsis qui secum conversantur; sicut et genitoribus qui id permittunt, neque credat illis asserentibus nullum inesse malum: hoc enim est moraliter impossibile, ut docet experientia.

182. IX. Deneget quoque absolutionem illis qui volunt ad aliquem Ordinem sacrum ascendere dum adhuc sunt aliquo vitioso habitu irretiti, nisi viderit illos adeptos esse bonitatem positivam ad hunc gradum necessariam, ut dictum est *num*. 70.

X. Caveat etiam, et diligenter caveat dissuadere aliquem adolescentem a vocatione religiosa propter humanos respectus; quod excusari non potest a peccato mortali, ut docet S. Thomas, *Quodlib*. 3. *art*. 14. Oh! quot Confessarii imperiti sine ullo scrupulo abstrahunt juvenes a vocatione ad statum magis perfectum, nulla alia ratione ducti, quam ut placeant eorum propinquis, asserendo filios teneri præstare obedientiam genitoribus! Docent communiter doctores, cum S. Thoma, in electione status unumquemque frui sua libertate; et magis quam genitoribus præstandam esse obedientiam Deo vocanti. E contrario, advertat Confessarius quod ipse nequit absolvere quosdam alios, qui sine vocatione vellent ad Ordines sacros ascendere. Vide librum *lib*. 6, *num*. 803.

183. XI. In excipiendis sacerdotum Confessionibus reverenter se gerat; sed gerat se etiam fortiter in faciendis debitis correctionibus, et in deneganda absolutione, quoties oportet. Et Sacerdotes parum meticulosæ conscientiæ non omittat interrogare præcipue circa hæc tria: 1. utrum distulerit celebrationem missarum per mensem, si fuerint missæ mortuorum; et per duos, si

fuerint vivorum ; hoc enim non excusatur a peccato gravi (vide *lib.* 6. *n.* 317. Qu. II.). 2. Utrum celebraverit festinanter : impendens enim in missæ celebratione minus quam horæ quadrantem, etiamsi esset missa votiva BB. Virginis, aut mortuorum, nec etiam excusabitur a culpa gravi (*lib.* 6. *n.* 400.) ; quoniam in tali temporis spatio non poterit non deesse notabiliter ceremoniis, aut saltem convenienti earumdem gravitati tam necessariæ ad venerationem tanti hujus sacrificii. 3. Utrum satisfecerit obligationi divini officii, præcipue si est beneficiatus. Non omittat etiam insinuare ut se habilitet juxta suam capacitatem ad lucrandas Deo animas ; ut celebret missam cum debita præparatione, et gratiarum actione : ut incumbat orationi mentali, sine qua difficillime bonus erit Sacerdos.

184. XII. In materia restitutionis, ordinarie non absolvat Pœnitentem, nisi prius, cum possit, restituerit rem ablatam. Nihilominus advertat multos excusari a restitutione ratione præscriptionis cum bona fide. Et hic notandum, 1. bona mobilia, quando adest titulus præsumptus, præscribi spatio trium annorum ; immobilia vero spatio decem annorum *inter præsentes*, et viginti *inter absentes*. 2. Probabile esse præfatam præscriptionem valere in foro conscientiæ, etiam in illis locis, in quibus in foro externo non viget lex præscriptionis, ut in regno nostro, ob difficultatem probandi bonam fidem. Excipiendæ

vero sunt præscriptiones illæ, quæ expresse prohibentur ab aliqua lege municipali, ut, ex. gr., in regno nostro reprobatur præscriptio hæredis, quoties testator mala fide possederit. Videantur aliæ doctrinæ circa præscriptionem relatæ in morali. (*Lib.* 3, *ex num.* 504, *usque ad* 517.

185. **XIII.** Si Pœnitens aliquam acceperit injuriam, propter quam inimicus sit inquisitus in curia, non absolvat illum (ordinarie loquendo), nisi prius in scriptis fecerit remissionem. Videatur præsens Praxis *num.* 38.

186. **XIV.** Quando prævidet monitionem non esse profuturam, et Pœnitens est in bona fide, illam omittat : præsertim quando agitur de nullitate Matrimonii jam contracti. Excipienda tamen est obligatio denuntiandi Confessarios sollicitantes in materia turpi, quoniam Confessariis directe est injunctum præceptum imponendi omnibus sollicitatis hanc obligationem. Vide Praxim. *num.* 8, 9 *et* 12.

187. **XV.** Curet ut omnes in confessione eliciant actum contritionis, nisi certe præsumat Pœnitentem jam rite fecisse : nec omittat præbere illis motiva attritionis, et contritionis eo modo quo adnotavimus *num.* 10. Et speciali modo advertat, si Pœnitens venerit indispositus, teneri Confessarium, quantum fieri potest, eum disponere ad absolutionem. Vide *num.* 7, *in fine.*

188. **XVI.** Non absolvat Pœnitentes illos, qui afferunt tantummodo peccata venialia, sed habi-

tuata, nisi cognoscat illos vere pœnitere, et proponere emendationem, saltem de aliquo ex illis; aut si non ponant pro materia aliquod peccatum gravius vitæ prioris, ut notavimus *num.* 65. Oh! quot confessiones invalidæ (quæ in se vera sunt sacrilegia) fiunt in hoc ob Confessariorum negligentiam!

189. XVII. Illas tantummodo pœnitentias injungat, quas judicaverit facile a Pœnitentibus adimplendas, ut diximus *num.* 11. Sed curet, ut illæ sint medicinales, ut essent frequentia Sacramentorum: visitationes: commendare se Deo mane et vespere: lectio alicujus libri spiritualis: adscribere se alicui congregationi, et similia.

190. XVIII. Personis devotis, quæ frequentant Sacramenta, non omittat insinuare usum orationis mentalis, exigendo inde rationem de ea, vel saltem interrogando, utrum illam fecerint. Adhibendo hanc minimam diligentiam, quisque Confessarius poterit multas animas sanctificare. Nec sit renitens in concedenda communione frequenti, quoties cernit, aut prudenter existimat, Pœnitentem fructum ex ea percepturum.

191. XIX. Scrupulosis personis insinuet ante omnia obedientiam, illisque semper inculcet, quod obediendo erunt securæ; inobediendo vero exponent se periculo damnationis. Viriliter semper et regide exigat obedientiam, intrepide semper loquendo; quia si cum timore loquetur,

illas pejus quam antea confundet. Det illis regulas generales ad dubia sua deponenda, quemadmodum cuique magis expediet: Ex. gr., illi qui semper dubitat de transactis Confessionibus, jubeat amplius non confiteri, nisi peccata illa, quæ certo sciat fuisse peccata mortalia, et certo etiam sciat nunquam se confessum esse. Et circa hoc Confessarius constantissime se gerat, nunquam audiendo, si non obediat: si enim Confessarius aliquando cedat, Pœnitens nunquam curabitur. Quidam Confessarii maximam hujusmodi animabus causantur perniciem, eas audiendo. Alicui vero timenti singulas suas actiones esse peccata, imponat vincere scrupulum, et libere operari quoties non advertat certum esse peccatum.

192. XX. In seligendis opinionibus, quando agitur de subtrahendo Pœnitente a periculo peccati formalis, Confessarius non raro uti debet opinionibus benignioribus, quantum christiana prudentia permittit. Quando vero aliqua opinio reddit magis proximum periculum peccati formalis, tunc omnino suadere debet opinionem rigidiorem. Vide dicta *num*. 64. Dico suadere, quia quando opinio est probabilis, et Pœnitens vult eam sequi, non potest illi absolutionem denegare, ob jus certum quod ille acquisivit per Confessionem jam factam suorum peccatorum, ut *num*. 95.

193. XXI. In audiendis Confessionibus mulierum, illisque pertractandis, adhibeat eam

majorem austeritatem, quæ conveniens est secundum prudentiam; et ideo recuset munuscula: effugiat familiaritatem, et omnia alia, quæ possunt esse causa adhæsionis. Ob aliquam circa hoc negligentiam, oh! quot Confessarii et suas, et Pœnitentium animas perdiderunt!

194. XXII. Sit humilis, nec de sua doctrina præsumat. Unde frequenter oret Deum ob merita Jesu Christi, et præsertim in casibus dubiis, ut velit sibi lucem ad bene solvenda dubia impertiri: *Invocavi, et venit in me Spiritus sapientiæ. Sap.* 7. 6. Et ideo Confessarius, qui orationem non facit, difficiliter recta incedet. Et in dubiis magis implicatis, aut majoris consequentiæ non omittat consulere alios viros doctos, et majoris experientiæ. Præsertim ita se gerat in directione alicujus animæ elevatæ, et quæ a Deo aliquibus gratiis supernaturalibus sit donata, quando ipse in hac materia est parum expertus. Aliquos qui scientiam mysticam vix primoribus labris degustarunt, pudet ab aliis consilium petere: non ita se gerunt vere humiles; hi non modo consilium petunt, imo et a pluribus petunt quoties oportet: sed etiam nullam omnino sentiunt difficultatem præcipiendi hujusmodi animabus, ut se conferant, ob directionem, ad magistros magis peritos: vel saltem, ut illorum subeant judicium. Has vero animas Confessarius nunquam audiat in diebus festivis; sed tunc det locum magis indigentibus, et præcipue pauperibus campestribus.

§. II. *Monita ad Parachos.*

195. Expedit hic breviter adnotare quasdam particulares Parochorum obligationes circa curam suarum ovium.

196. I. Parochus tenetur eas instruere circa fidei mysteria, et res alias ad salutem necessarias, ut sunt: 1. Quatuor mysteria principalia: scilicet quod existat unus Deus, qui est omnipotens, sapientissimus, creator, et Dominus omnium, misericors, et amabilior quocunque bono; et præcipue quod tam bonorum, quam malorum sit justus remunerator; insuper mysterium SS. Trinitatis, Incarnationis, et Mortis Jesu Christi. 2. Sacramenta necessaria, ut Baptisma, Eucharistia, Pœnitentia, et alia, saltem quando sunt suscipienda. 3. Symboli articuli, inter quos præsertim Virginitas Mariæ SS. Sessio Jesu Christi ad dexteram Patris, scilicet quod ipse in cœlis sedeat cum Patre in gloria coæquali: Resurrectio corporum in judicio finali faciendo a Christo Domino: Unitas Romanæ Ecclesiæ, in qua sola reperitur animæ salus: et denique æternitas paradisi, et inferni. Quæ omnia unusquisque fidelis tenetur scire sub gravi. 4. Præcepta decalogi, et Ecclesiæ. 5. *Pater noster*, et *Ave, Maria;* et actus fidei, spei, amoris, et contritionis. Sicuti graviter peccat ille, qui scire hæc negligit (quæ scienda sunt non modo in quantum ad nomina, sed etiam in

quantum ad sensum), ita etiam graviter peccat Parochus, ut aiunt communiter doctores, si per se, vel per aliam idoneam personam (quoties ipse fuerit legitime impeditus, ut habetur in concil. Tridentino, *sess.* .... *cap.* 2.) omiserit docere saltem in substantia suos parœcianos, pueros, et adultos, qui ea ignorant. Unde quoties ipse videt patres, aut dominos non curantes mittere filios, aut servos ad doctrinam, tenetur apprehendere media opportuna apud episcopum, qui, ut habetur in Tridentino, *sess.* 24. *cap.* 4. potest cogere genitores etiam per ecclesiasticas censuras. Parochi probi retinent notam puerorum, ut sciant eos qui desunt. Imo dicit *Croix*, *lib.* 2. *quæst.* 149, *et lib.* 3, *p.* 1, *num.* 767, si exstent personæ aliquæ rudes, quæ nequeant ad ecclesiam venire, ex eo quia debent custodire domos, aut greges; si illæ existant in gravi necessitate spirituali, debet Parochus privatim accedere ad eas instruendas *cum quantocunque suo incommodo*, ut loquitur idem auctor. Saltem, quando hoc difficillimum esset ob magnum numerum harum rudium personarum, procuret eas examinare, et instruere tempore præcepti paschalis; vel quando veniunt ad petendas fides pro susceptione sacramenti Confirmationis, vel Matrimonii. Operæ quoque pretium est, ut Parochus exploret magistros, et magistras, ut bene instruant pueros et puellas circa, doctrinam, et media bene vivendi in sancto Dei timore.

197. II. Parochus tenetur per se ministrare

Sacramenta, quoties parœciani juste exposcunt. Et si forte œconomum constituerit, ejus vitam et scientiam diligenter examinet; alias omnium inconvenientium, quæ postea evenient, ipse Deo redditurus est rationem. Insuper, tenetur assistere morientibus, nisi adsit alius idoneus. Peccatoribus autem habituatis morientibus specialem tenetur præstare assistentiam, quoniam isti existunt in gravi necessitate suæ assistentiæ. Et circa Extremam Unctionem, attendat id, quod habetur in catechismo romano (*part.* 2, *c.* 6, *n.* 9.): *Gravissime peccant qui illud tempus ægrotos ungendi observare solent, cum jam omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipiant.* Tenetur quoque se informare, utrum sui subditi præcepto paschali satisfecerint; *Barbosa de Off. Par. c.* 2, *n.* 7. *et Segneri Par. Instr. c.* 23. Et diligentissime caveat nunquam committere cuicunque clerico schedulas communionis.

198. III. Cavere quoque debet Parochus, ne concedatur habitus clericalis illis pueris, aut adolescentibus, qui moribus suis non præ se ferunt indolem ecclesiasticam. Diligenter postea erudire debet circa statum ecclesiasticum Clericos suos jam habitum deferentes; aliter illi sine instructione relicti, et moribus depravatis, aut per fas, aut per nefas ad Ordines inde non sine magno suæ urbis scandalo, et detrimento ascendent. Prætermitto hic loqui de maxima ratione, quam Deo reddituri sunt Parochi illi, qui exhibent fides

ordinandis, quos ipsi bene noscunt indignos, aut exhibent illas priusquam se reddant securos, prævia diligenti informatione, de ordinandorum bonitate.

199. IV. Tenetur Parochus se informare de iis qui vivunt in peccato lethali, ut eos corrigat: de inimicitiis et scandalis, præsertim inter sponsos, ut, quantum possibile est, illis afferat remedium. Inquit S. Thomas (2. 2. *q.* 15. *a* 1.): ***Qui habet specialem curam alterius, debet eum quærere ad hoc, ut corrigat de peccato.*** Et quando scandalum est alicujus personæ potentis (et præcipue Sacerdotis) cui ipse non valet remedium afferere, debet saltem de hoc episcopum certiorare pro remedio opportuno: et ob quemcunque respectum, aut timorem hoc non potest omittere. Bonus pastor tenetur dare vitam pro ovibus suis.

200. V. Curet ne sponsalia celebrentur longe prius quam celebretur matrimonium: perfectis enim sponsalibus, toto tempore quod nuptias precedet, tam sponsi, quam eorum genitores in occasione proxima peccati mortalis existent.

201. VI. Quando in aliqua urbe cernuntur notabilia inconvenientia, quibus Parochus nequit afferre remedium, ipse tenetur omnem curam adhibere ad missionem obtinendam. Et semper expediens erit, ut quandoque advocet etiam aliquos presbyteros exteros pro bono animarum verecundiorum: et multo magis si ad suum oppidum non solet concionator Quadragesimalis

accedere ad audiendas confessiones. Parochus qui rejicit missiones, magnam ingerit suspicionem suæ probitatis.

202. VII. Non modo Parochus debet auferre malum, sed etiam bonum promovere, quemadmodum faciunt omnes boni pastores, qui nunquam omittunt exhortari ad frequentiam Sacramentorum, et congregationum ad visitandum SS. Sacramentum, et divinam Matrem: ad novenas, ad associationem Venerabilis, quando datur tanquam Viaticum, et ante omnia ad orationem mentalem, de qua in §. III. Ubi exponemus praxim et methodum facilem, quæ Parochis et Confessariis poterit inservire ad cæteros in ea erudiendos.

203. VIII. Parochus tenetur ad concionandum diebus dominicis, et festis principalioribus; ex quo doctores (vide in morali *l.* 3. *n.* 269 *et* 360.) affirmant graviter peccare Parochum qui per mensem continuum, aut per tres menses discontinuos concionari omittit, exceptis duobus mensibus, in quibus permittit Trident. Parochis, ex justa causa ab Episcopo approbanda, posse licite abesse. Et hic notandum est Tridentinum (*Sess.* 5. *C.* 2. *de Ref.*) præcepisse ut Parochi gregem suum verbo divino pascant, sermones faciles pro ejus captu habentes, quo possit populus capere, quæ illi concionantur. Cum enim expertum habeatur fidem, sicut ipsa diffunditur prædicatione, ita per eamdem conservari (*fides ex auditu*), parum utilitati erunt populis eæ

conciones, quæ similes non erunt illi concionandi rationi, quam tenuerunt Christus et Apostoli, qui prædicabant non in *persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus, et veritatis*, ut Apostolus ait. Ideoque jure merito V. P. magister Avila non Jesu Christi ministros, sed proditores appellabat eos, qui inanis gloriæ cupiditate conciones habent. Et P. Gaspar Sanctius aiebat, his nullos esse crudeliores in Ecclesiam Dei insectatores, dum sic concionando causa sunt cur pereant multæ animæ, quæ, si illis juxta apostolorum normam prædicaretur, utique salvæ fierent. Verba inania, periodos sonoras, descriptiones inutiles, dicebat S. Franciscus Salesius, esse pestem concionis, cujus unicus finis esse debet, auditorum voluntates erga bonum movere, non autem intellectum inutiliter pascere. Experientia jam docemur, per hujusmodi conciones tot figuris et tropis, et dicendi fucato artificio adornatas, animas ad bonam frugem non redire, quia auxilium suum Deus vanitati non confert. Et hoc omnium concionatorum gratia, qui ex vanitate concionantur, dictum sit, sed potissimum eorum qui curam animarum habent, quibus Tridentinum, loco citato, sic præscribit: *Archipresbyteri quoque, Plebani, et quicunque curam animarum obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem dominicis, et festis solemnibus plebes sibi commissas pro sua, et earum capacitate pascant salutaribus verbis,*

Notentur illa verba, *pro earum capacitate*; unde certe concilio contraveniunt illi Pastores qui sublimi stylo utuntur, populi audientis capacitatem excedente.

204. Hic quoque juvat animadvertere quædam magna consideratione digna, quæ Parochus, conciones habens, populo sibi commisso inculcare debet. Et 1., quod ad emendationem non sufficit proponere peccata vitare, sed etiam debent occasiones peccandi removeri. Et loquendo de sponsis, qui domos sponsarum frequentant, dicat tam ipsos, quam illarum parentes qui hoc permittunt, non posse absolvi, nisi præfatas occasiones auferant.

205. Insistat 2. in homines qui cauponas frequentant, eis patefaciendo plurima peccata, quæ ibi præter ebrietates committi solent, blasphemias nempe, contentiones, scandala, obscenitates, discordias cum domesticis, defraudationes victus a familia, etc.

206. Increpet 3. atque invehatur sæpe contra vitium (quod est generale, præcipue in campis, et in officinis) inhoneste loquendi : et tanto magis si hæc verba inhonesta proferantur coram pueris, puellis, aut personis diversi sexus. Ob hos turpes sermones, quot pueri perversi fiunt! Et de hoc admoneat parentes, dominos, et opifices officinarum, ut vigilantes sint in corripiendis, et castigandis filiis, aut famulis, qui hos sermones effutiunt, præcipue messis et vindemiæ temporibus.

207. Insistat 4. in ostendendo sacrilegii enormitatem, quod committunt illi qui confitentur et communicant, aliquod peccatum propter erubescentiam reticentes. Et ut horrorem concipiant adversus tantum scelus, curet sæpe narrare aliquod formidabile exemplum ex illis qui, erubescentes de aliquo peccato, sacrilege confessi sunt; et ad hoc potest uti præcipue illo libello *Patris Vega*, cui titulus : *Casi della Confessione*, *etc.*

208. Sæpe insinuet 5. necessitatem doloris, et propositi ad confessionem requisitorum, etiam pro venialibus, exhortans ut nemo ad absolutionem recipiendam accedat, nisi saltem de aliquo peccato veniali eorum, quibus se accusat, verum habeat dolorem, aut nisi exponat pro materia certa aliquod peccatum vitæ præteritæ, jam alias confessum, cujus vere se pœnitet, ut valida sit Confessio. Et quoniam rudes parum intelligunt quomodo debeat esse dolor, sæpe ostendat quod Pœnitentes, ut valide confiteantur (sive contritionis, sive attritionis sit dolor), debent eam concipere displicentiam de suo peccato, ut illud odio habeant, et abhorreant plus quam cætera mala.

209. Hortetur 6. ut in iracundiæ motibus, vice blasphemiarum aut imprecationis, assuescant dicere : *Maledictum sit peccatum meum*, *maledictus sit dæmon ; aut dicere*, *Maria SS.*, *adjuva me ; Domine*, *concede mihi patientiam.*

210. Inducat 7. in horrorem superstitiones, aut

aut vanas observantias, quæ in usu sunt apud plures, ad finem morbis medendi, aut latrones dignoscendi.

211. Instet 8. in parentes, ut filios animadvertant, præcipue cum sunt pueri, tunc quando blasphemant, aut furantur, etc. Item, ut invigilent ad observandum et inquirendum cum quibus illi versantur; et interdicant eos versari cum pravis sociis, et cum personis diversi sexus. Item, ut filios non admittant in lectum suum cubandos; aut enim sunt nimis parvuli, et timetur ne illi suffocentur; aut grandiores, ut si sextum annum jam excesserint, et timetur ne illis aliquod præbeatur scandalum. Et tanto minus permittant simul dormire pueros, et puellas.

212. Moneat 9. jugiter suos parochianos, ut internas tentationes (præcipue contra castitatem) superent, invocando nomina sanctissima Jesu et Mariæ; hoc enim est maximum contra tentationes remedium.

213. Moneat 10. jugiter quoque, ut si quis in peccatum mortale labatur, statim se conterat cum proposito quantocius confitendi, quo amissam gratiam recuperet; et hanc dæmonis fraudem ab eis eripiat, Deo idem esse unum, quam duo peccata remittere; nam potest contingere quod Deus post unum peccatum ad pœnitentiam exspectet, post secundum vero eos derelinquat.

214. Doceat 11. actus in quibus quisque mane, die, et vespere se exercere debet; et ut hos in promptu habeat, breviter illos hic descri-

bimus. = Actus faciendi de mane. Signet se signo Crucis, et postea dicat: I. *Te adoro, Domine Deus, et ago tibi gratias de omnibus beneficiis in me collatis, et præcipue, quia hac nocte me custodire dignatus es. II. Amo te ex toto corde, et quidquid mihi hodie patiendum contigerit, et quidquid faciam, tibi offero in unione operationum, et cruciatuum Jesu et Mariæ, cum intentione lucrandi omnes indulgentias, quotquot possum, in animarum purgatorii suffragium. III. Propono evitare hodie quodlibet peccatum, ac omnem occasionem; et obsecro te propter amorem Jesu Christi, ut concedas mihi perseverantiam. Propono, præcipue in rebus adversis, obsequi voluntati tuæ, dicendo semper: Domine, fiat voluntas tua. Jesu mi, ne removeas hodie manus tuas a me. Maria sanctissima, custodi me, angele custos, et sancti advocati, præsto mihi estote.* Deinde recitet *Pater, Ave et Credo*, et ter ave puritati Mariæ sanctissimæ. = Cum laborare incipit, dicat: *Domine Jesu, in unione perfectissimorum operum tuorum commendo tibi hoc opus meum, secundum tuam voluntatem regendum.* = Ante comestionem: *Benedic, Domine, cibum istum, et me quoque, ut in comedendo nullum comittam defectum, et hoc totum sit ad gloriam tuam.* = Post comestionem: *Ago tibi gratias, quod bona tribuisti mihi inimico tuo.* = Ad sonitum horologii: *Jesu mi, amo te;*

ne permittas me offendere te. = Si urget aliqua tentatio, replicet : *Jesus*, *et Maria.* = Si lapsus sit in aliquod peccatum : *Deus meus*, *me pœnitet offendisse te; nolo amplius hoc facere.* = Et si peccatum fuerit grave, statim confiteatur. Verpere, dum cubitum se confert, agat gratias de bonis sibi collatis. Examinet conscientiam, et postea eliciat actum doloris. Deinde eliciat actus christianos, quorum exemplum habebis infra *num.* 286. Hortetur omnes matres, ut quotidie hos actus practicari faciant a filiis suis. Præterea, ostendat parentes teneri operam dare ut filii sacramenta frequentent; nam si ad ea frequenter non accedunt, facile Dei gratiam perdunt; et parentes huic damno prospicere debent. Insuper, eosdem moneat quod peccant si, causa justa non accedente, impediant filios quominus Matrimonio conjungantur, aut eos invitos ad Matrimonium cogant (vide in opere morali, *l.* 6, *n.* 849. *v. conveniunt ad* VI.). Sicut contra peccant filii qui, parentibus juste invitis, Matrimonia ineunt (*l.* 6, *d. n.* 849.).

215. Item 12. Cum pro comperto habeatur, ut supra ostensum est, quod Parochus nedum tenetur ad mala impedienda, sed etiam ad bonum promovendum, populum hortetur ad quotidianam SS. Sacramenti, ac B. Mariæ virginis visitationem. Hæcque visitatio potest fieri vespere ab ipso in communi, una simul cum populo sibi commisso, designando horam populo magis accommodam, prout usus in multis regionibus cum

magno fructu introductus est ; et hortetur, ut quibus commoditas ecclesiam adeundi non est, ex domo propria eam faciant. Præ cæteris insinuet hominibus, ut frequentent congregationem ; et omnibus, ut sæpe communicent, præcedente debita animi præparatione, et gratiarum actionibus eam consequentibus per exercitium actuum fidei, charitatis, oblationis et petitionis, eos docendo practicum modum, quo hi actus fieri debeant.

216. Invigilet 13. sæpe reddere suas oves erga devotionem Mariæ virginis studiosas, declarando quanta sit potentia, et misericordia hujus divinæ Matris in suis devotis adjuvandis. Ideoque insinuet, ut in communi cum familia quotidie recitent quinque decades rosarii, ut sabbato jejunent, et celebrent novenas in festivitatibus Nostræ Dominæ, quas ipse ab altari annuntiet, quotiescunque illæ incident. Valde laudabile erit, si in sabbato ille conciunculam faceret de B. Virgine, semper narrando aliquod exemplum, et semel in anno celebrando novenam aliquam solemnem Nostræ Dominæ cum sermone, et expositione SS. Sacramenti ; et ad hoc uti posset, inter cæteros, illo libro quem ego ad hunc finem typis dedi, cui titulus *glorie di Maria*, ubi congestas reperiet materias, et exempla. Felix ille Parochus, qui suos parochianos fervidos tenet in beatissimæ Virginis devotionem ; nam illi cum ejusdem Virginis auxilio vitam morigeram ducent, et ipse in vitæ exitu ipsam fidelem, et potentem advocatam habebit. Denique insinuet

ante omnia, ut assuescant sæpius se Deo commendare, ab eo sanctam perseverantiam per merita Jesu Christi, et Mariæ postulantes. Sæpius quoque prædicet gratias, et præcipue perseverantiæ donum non concedi nisi petentibus : *petite, et accipietis*. Notamque faciat illam promissionem Jesu Christi, quidquid a Patre postulabimus in nomine ejus, id omne Patrem daturum nobis : *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* (Joan. 16. 23.). Insinuet etiam orationis mentalis usum, et curet in ecclesia cum populo quotidie, aut saltem diebus festivis, ut illa fiat; docendo etiam quem modum, domi in ea facienda tenere possunt; ideoque hic subjungitur sequens instructio, ubi exponitur necessitas, et modus practicus orationis mentalis.

§. III. *Brevis praxis Orationis Mentalis.*

217. Non est dubitandum quin ex considerationis veritatum æternarum defectu, mundus peccatis scateat, et infernus animabus repleatur : *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde. Jer.* 12. 11. Et contra, ait Spiritus Sanctus eum qui sæpe mortem, judicium, et æternitatem memoratur, a peccatis liberari : *Memorare novissima tua, et in æternum non peccabis : Eccli.* 7. 40. Quidam auctor dicit quod si a damnatis sciscitaretur : *Cur vos in inferno estis!* major eorum

pars responderet : *Nos hic sumus, quia infernum non cogitavimus.* Ait S. Vencentius de Paula, quod si peccator missionem, aut exercitia spiritualia audiret, et non converteretur, miraculo id tribuendum esset. Jam in oratione mentali Deus est qui loquitur : *Ducam eam in solitudinem, et loquar ad cor ejus. Oseæ* 2. 14. Deus utique omni concionatore melius loquitur. Omnes sancti per orationem mentalem sancti facti sunt. Et experientia scimus quod, qui orationi mentali dant operam, difficulter in peccata mortalia decidunt; et si casu aliquando in ea labuntur, orationi insistendo, statim resipiscunt, et ad Deum redeunt. Oratio mentalis et peccatum una simul consistere nequeunt. Aiebat quidam servus Dei, quod multi recitant rosarium, officium virginis Mariæ, jejunant, et in peccatis vivere pergunt; sed qui orationem non intermittit, impossibile est ut in Dei offensa vitam prosequatur ducere; aut enim orationem omittet, aut a peccatis cessabit. Sed si orationem non omittet, non solum peccata relinquet, sed a creaturis amorem suum removebit, et ad Deum convertet. *In meditatione mea exardescet ignis. Ps.* 38. 4. Oratio est fornax ubi animæ accenduntur in divinum amorem.

218. Loquendo de loco ubi oratio facienda sit, magis proprior est ecclesia; sed illis qui illuc ire, aut ibi morari nequeunt, quisque locus erit orationi aptus, sive sint domus, sive villæ. Etiam iter, et labor orationi non disconveniunt,

cum etiam tunc possit mens in Deum elevari. Quot rusticulæ, cum eis nihil temporis nec loci supersit, laborando et iter agendo, suam faciunt orationem! Quærenti enim Deum, in omni loco et in omni tempore invenire ille se facit.

219. Quoad tempus, aptius erit tempus matutinum. Bonum non habebunt exitum quæ in die fiunt, cum mane orationem suam quisque facere neglexit. Orationi proprie bis in die vacari deberet, mane, et vespere; sed cum vespere commoditas non est, fiat saltem mane. Aiebat V. P. D. Carolus Carafa piorum operariorum fundator, unum actum amoris cum animi fervore mane in oratione factum, sufficere ad retinendam animam in suo fervore per totum diem. Quoad autem tempus quod in oratione insumendum erit, Parochus, aut Confessarius pro sua prudentia se dirigat. Certum est, ut ad perfectionis gradum sublimem perveniatur, mediæ horæ spatium non esse sufficientem. Cæterum, satis erit hoc tempus pro incipientibus; quos vero sedulo moneat, ne orationem omittant cum tempus desolationis advenerit. Observetur quod dictum est *n.* 125. Sed progrediamur ad modum practicum orationis, quem docere debet. Oratio tribus constat partibus, præparatione, meditatione, et conclusione. In præparatione tres continentur actus, quibus se exercere debet, *fidei* nempe per præsentiam Dei, *humilitatis*, *et supplicationis* divini luminis, dicendo: 1. *Deus meus, credo te mihi esse præsentem, et in mei*

nihili abysso demersus majestatem tuam adoro. 2. Domine, propter peccata mea nunc ego in inferno cruciandus essem; me pœnitet offendisse te : per pietatem tuam mihi parce. 3. Pater æterne, propter Jesum et Mariam præbe mihi lucem tuam in hac oratione, ut ab ea fructum percipiam. Deinde dicatur semel salutatio angelica Mariæ SS., ut ipsa hanc impetret lucem, et semel *Gloria Patri* S. Josepho, angelo custodi, et S. patrono. Hi actus fiant cum animi attentione, sed breviter, et statim progrediatur ad meditationem.

220. Circa meditationem, juvat illum qui legere scit, uti aliquo libro, sistendo ubi sentiat animum suum moveri. Ait S. Franciscus Salesius, in hac re debere nos apes imitari, quæ tandiu morantur super uno flore, usquedum totum mel extraxerint, et postea ad alium meant. Qui autem legere nescit meditetur novissima, Dei beneficia, et ante omnia, vitam et passionem Jesu Christi; hæc (ait S. Franciscus Sales.) nobis debet esse nostra meditatio ordinaria. Oh! quam excellens liber est passio Christi animabus devotis! ibi melius quam in quolibet libro percipitur peccati malitia, et Dei amor erga hominem. Quædam imago Redemptoris semel quondam allocuta est Ven. Fr. Bernardum a Corlione, qui ab illa scire petiit, an vellet ut ipse legere disceret? et Crucifixus respondit: *Quid tuâ legere refert? Quid tibi libri? Ego sum liber tuus, hic tibi sufficit.*

221. Oportet autem advertere orationis mentalis profectum non solum, nec tam consistere in meditatione, quam in affectibus faciendis, in supplicando, et in deliberandis agendis: et hi sunt tres meditationis fructus, ut supra innui *n.* 123. Igitur, postquam aliquam æternam veritatem quis meditaverit, et postquam Deus cor ejus allocutus fuerit, oportet ut ipse suo corde Deum alloquatur, eliciendo affectus, ut sunt actus fidei, aut actionum gratiarum, adorationis, laudis, humilitatis, et præ cæteris amoris et contritionis, qui etiam est actus amoris. Amor est illa catena aurea, quæ adstringit animam cum Deo. Quilibet actus amoris est thesaurus, per quem certi efficimur de Dei amicitia: *Infinitus est thesaurus, quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Sap.* 7. 14. *Ego diligentes me diligo. Prov.* 8. 17. *Qui diligit me, diligetur a Patre meo. Joan.* 14. 21. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* 1. *Pet.* 4. 8. Observetur id quod in opere morali dictum est circa hoc *lib.* 6. *n.* 442. Ven. Sorori Mariæ crucifixæ visa fuit ingens quædam flamma, in quam cum projectæ fuissent quædam paleæ, statim visæ fuerunt consumi: et hac visione ei ostensum fuit, quod per unum actum amoris auferuntur atque consumuntur in anima omnes culpæ commissæ. Accedit id quod docet S. Thomas, nempe quemlibet actum amoris mereri unum gradum gloriæ æternæ. *Quilibet actus charitatis meretur vitam æternam.* Actus au-

L 5

tem charitatis sunt dicere : *Deus meus, super omnia te æstimo. Te diligo ex toto corde. Cupio te ab omnibus diligi.* Aut se totum divinæ voluntati committere, dicendo: *Domine, fac ut cognoscam quod tibi de me placet fieri, nam promptus sum totum exsequi.* Aut se ita offerat Deo, quin sibi aliquid reservet, dicendo: *Ecce me; de me et de iis quæ ad me pertinent, dispone pro tua voluntate.* Et hi actus oblationis sunt actus amoris, qui valde sunt Deo grati : propterea S. Theresia quinquagies quolibet die se Deo offerebat. Sed inter alios præstantius erit dicere : *Gaudeo, Deus meus, quod es qui es, quod es summum bonum nullius indigens etc.* Cum autem anima cognosceret se supernaturali, sive infusa recollectione elevatam (ut explicatum est *n.* 133.), tunc non debet ipsa niti ad alios actus faciendos, præter illos ad quos sentit se a Deo suaviter trahi; cum debeat tunc animo amabiliter intento attendere ad id quod Deus in se operatur. Alioquin obstaculo posset esse divinæ operationi. Insuper notetur, ut advertit S. Franciscus Salesius, quod si unquam Spiritus Sancti afflatu mens nostra ad aliquem bonum affectum ante considerationem concitata fuerit, tunc, posthabita consideratione, locus dandus est affectibus; nam consideratio ad id deservit, ut affectus concitentur: quare, obtento fine, medium derelinquendum est.

222. Item summopere juvat petitiones in oratione repetere, cum humilitate et fiducia ex-

poscendo a Deo suum ipsius lumen, peccatorum remissionem, perseverantiam, bonam mortem, paradisum, et in primis donum sui sancti amoris. Hortabatur S. Franciscus Salesius inter cæteras gratias, postulandam esse cum animi vehementiori fervore divini amoris gratiam, quia (aiebat), obtento amore, omnes reliquæ gratiæ obtinentur. Igitur sufficiens erit animæ, si propter spiritus desolationem in qua reperiretur aliud facere non posse, sufficiens (dico) ei erit, ut repetat hanc Davidis petitionem: *Deus, in adjutorium meum intende; Domine, adjuva me, festina mihi auxiliari.* Dicebat Ven. P. Paulus Segneri experientia didicisse nullum aliud exercitium esse animabus utilius in meditatione, quam iterum atque iterum petere, in nomine, sive per merita Jesu Christi, qui nobis illam magnam jucundamque promissionem fecit, ut superius dictum est: *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.*

223. Item expedit in oratione, saltem in ipsius fine, aliquid deliberare, non solum in genere, ut evitare omnem culpam deliberatam etiam levem, et se totum Deo committere; sed etiam in particulari, ut est accuratius evitare aliquem defectum, in quem sæpius offendit; aut vigilantius attendere ad aliquam virtutem, circa quam frequentiores habet occasiones se exercendi; ut tolerandi alicujus molestias; tali superiori, aut tali regulæ diligentius obediendi, et majus studium adhibendi, ut in tali et tali re

desideria sua cohibeat; et ab oratione non discedendum, nisi aliquid in particulari deliberatum sit.

224. Demum, conclusio orationis tribus actibus terminatur. 1. Gratiæ Deo aguntur de omnibus illustrationibus quæ in meditatione acceptæ sunt. 2. Proponitur omnes deliberationes factas fideliter observare. 3. Oretur æternus Pater, ut propter Jesum et Mariam auxilium suum præbeat, ad fideliter exsequendum quod ei sponsum est. Et in fine orans commendet Deo animas purgatorii, prælatos Ecclesiæ, peccatores, et omnes sibi conjunctos, amicos, benefactores, recitando semel *Pater*, et *Ave*, quæ sunt omnium precum, quas a Christo et Ecclesia docti sumus, utilissimæ.

225. Antequam tamen ab oratione exeatur, oportet (ut ait S. Franciscus Salesius) colligere fasciculos florum, ut totum diem illi olfiant, nimirum seligere præ cæteris unam, vel alteram rem, in qua anima magis moveri sensit, ut reliquum diei illam recogitet. 2. Oportet operam dare ut statim exsecutioni mandet deliberationes factas, tam in parvi, quam magni momenti occasionibus, quæ nobis occurrent, ex gr. superet cum mansuetudine molestias quæ sibi inferuntur ab aliquo in se ira succenso: aut ut se mortificet in visu, auditu, in loquendo. Et præcipue refert ut cum silentio, quantum possibile est, conservet illos animi pios motus affectuum, quos in oratione Deus ei communicavit; alioquin, si

statim ad actiones externas, et ad inutiles sermones divertet, illico fervor ille devotionis in oratione conceptus, tepescet, et irritus reddetur.

226. Præ cæteris denique Director suum Pœnitentem sedulo admoneat, ne orationem intermittat, neque ab illa aliquid temporis detrahat, præcipue in ariditatis tempore; et nunquam turbetur, licet nimis et diu cognosceret animam in ariditate positam, ac omni devotionis fervore carentem. Quot aulici, aiebat S. Franciscus Salesius, eunt suum principem honoratum, et contenti sunt, si duntaxat ab eo aspecti sunt! Ad orationem nos pergimus, ut obsequium præstemus Deo, et ei obsecundemus; si ipsi lubet nos alloqui, et suis consolationibus nobis favere, de tanta gratia ei rependamus; sin minus, sufficiens erit nobis suæ divinæ præsentiæ adesse æquo animo, eum adorando, et nostras necessitates ei exponendo; et si tunc Dominus nobiscum non loquetur, utique acceptabit nostram attentionem, et nostram fidelitatem, et pro nostra in eum fiducia, nostras petitiones exaudiet.

CAPITULUM ULTIMUM.

BREVIS PRAXIS ASSISTENDI INFIRMIS.

227. Non adest charitatis opus magis Deo acceptum, magisque ad animarum salutem conducens, quam in extremo vitæ periculo positos ad sancte moriendum adjuvare; nam tempore mortis (a quo uniuscujusque æterna vita pendet), inferni vires fortiores sunt, infirmorum vero debiliores. Deus, ut manifestaret quantum gratam habeat assistentiam moribundis præstitam, multoties S. Philippo Nerio ostendit angelos religiosis infirmorum ministris verba suppeditantes.

228. Nec id Parochorum tantum munus est, ad quos animarum cura ex officio pertinet, sed omnium etiam sacerdotum. De Parochis tamen ritualis romanus præsertim loquens, ait præcipuam sui muneris partem esse ægrotantium curam habere: quapropter vult ut ipsi, statim ac aliquem ex suis parochianis ægrotare intelligunt, non exspectent ut infirmus Parochum accersat, sed ipse Parochus ultro eum invisere curet; idque non semel tantum, sed frequentius, si infirmum etiam spiritu ægrotare adverterit. Quod si legitime sit impeditus, id saltem præstandum providebit per alium sacerdotem, modo hic sit pius et prudens; quidam enim

Sacerdotes, hoc munus exercendo, magis quam utilitati, damno esse solent, tam infirmis, quam sibi, et infirmorum domesticis, quorum profectum sacerdos assistens etiam respicere debet. Monet insuper ritualis, quod si Sacerdos forte deesset, id Parochus præstandum curabit saltem per aliquem laicum pium et christiana charitate præditum, qui sanctis verbis infirmo præsto sit.

§. I. *Monita ad Sacerdotem assistentem.*

229. I. SACERDOS clam procuret a medico scire an infirmitas sit mortalis. Dico *clam* quia detestabilis usus medicorum est, ægrotos decipere, ne eos et propinquos contristent, pene ac si infirmis obligationem intimare confessionis (quam, cognito periculo, illis imponere debent), idem sit ac mortem denuntiare.

230. II. A conjunctis, amicis, necnon ab ipsomet ægroto, ejus naturam, indolem, et defectus perquirat : item quibus indulserit passionibus, et præsertim si ad aliquam bonorum aut famæ restitutionem teneatur : si odium aut pravam habuerit amicitiam, ut omnibus opportunum præbere possit remedium. Caveat memorare infirmo personas odio habitas, aut impure dilectas, si ad hoc ex necessitate non obstringatur. Vulneratos, postquam quicquid ad remissionem pertinet provisum fuerit, ne interroget quis illos, qua de causa, vel quomodo læserit; et si infirmus de hoc loquitur, sermonem ad aliud divertere

curet. Et ita etiam, si necessitas non urgeat, nec de litibus, filiis, bonis, aliisque rebus impertinentibus ne verbum quidem faciat.

231. III. Post igitur quam morbum periculosum esse deprehenderit, in primis non alloquatur infirmum de Confessione, sed tantum eum de infirmitate, doloribus, et quomodo valeat benigne interroget. Hortetur inde, ut se Dei voluntati conformet, utque suas cum Christo in cruce languenti pœnas conjungat, necnon ut eas pro peccatorum satisfactione patienter ferat. Et sic paulatim, qua par est prudentia, illum, tempus a quo confessus sit interrogando, ad Confessionem inducat. Moneat ut omnem suam spem in Deo ponat, qui potens est ipsum in pristinam, si velit, reducere sanitatem. At eodem tempore sensim efficiat ut ægrotus suæ infirmitatis periculum agnoscat. Præsertim advertat ne ille omnino fidem præbeat medicis et propinquis, qui forte morbi gravitatem ei celabunt, ne ipsum mœrore afficiant. Dicat sapientis esse prævidere futura. Hortetur, quod dum mens valet, Confessionem suscipiat, quæ corporis saluti (si animæ expedierit) etiam proderit. Refert Belluacensis de quodam moribundo, quod statim ac ipse sua confessus fuit peccata, e strato incolumis surrexit. Pariter Cantipratensis enarrat, quod quidam eques, ubi multa non profuerunt medicamina, confessionis virtute statim convaluit.

232. Si tamen ægrotus dilationem quærit, et

periculum mortis, lethargi, vel delirii imminens non est, poterit ei indulgere. Curet tamen ut ille determinet tempus, puta vesperarum, vel diem crastinum, Confessioni explendæ. Si tamen periculum imminens ess, ipsum cum D. Augustino moneat, quod Deus non promisit peccatores exspectare, sed tantum parcere eis, si pœniteant: *Crastinum non promisit, fortasse dabit, fortasse non dabit.* Quod si adhuc infirmus nec etiam per hæc monita ad confessionem adduci possit, Sacerdos nunquam eum deserat, sed quandoque terroris, quandoque fiduciæ argumentis curet ipsum spergiscere; et provideat ut tam privatæ, quam publicæ pro hujus miseri salute preces ad Deum adhibeantur.

233. IV. Si morbus increbuerit, infirmum hortetur ut de suis domesticis rebus opportune disponat; id enim expedit pro familiæ pace, et eo magis si opus sit pro suæ conscientiæ levamine. In hoc tamen sacerdos sedulo caveat ne ipse in aliquam lucri notam incidat. Si autem ægrotus fratres vel sorores indigentes habeat, moneat ipsum sub gravi obligatione teneri illis bona sua relinquere, saltem, quod ad eorum necessitatem sublevandam sufficit. Hæc tamen gravis obligatio non videtur urgere pro remotioribus propinquis. Observa quod dictum est in opere *Tom. I. lib.* 3. *num.* 946. Si vero ægrotus vult pro sua anima aliquod testari, ipsum moneat ne onus illud hæredibus imponat; quia experientia docet legatos pios pene nullos satisfieri; sed

potius hortetur, ut aliquod corpus relinquat, aut pecuniæ summam, ad sacrificia, aut aliam piam operam persolvendam. Caveat sacerdos ne consulat infirmis, quicquid aliis præjudicio esse potest, cum Christi ministros non deceat aliorum odium sibi commovere.

234. V. Cum rudibus, dum actus christianos eis suggerit, gallico, imo vernaculo semper loquatur sermone. Cum litteratis contra, comptioribus verbis, et aliquoties etiam latinis ex Scriptura exceptis, sed brevibus sententiolis utatur. Monet tamen rituale, ne Sacerdos nimis loquendo, et crebris sententiis, ut aliqui solent, infirmo potius caput obtundat, quam adjuvet. Pater Recupitus e societate Jesu, de seipso refert, morti proximum quicquid ei dicebatur, non intelligere, sed tantum quoddam molestum murmur; ita ut, ne magis caput læderent, coactus rogaverit, ut aliquam verbis moram interponerent.

235. VI. Præter parvas Christi Domini crucifici beatæque Virginis imagines, quas juxta infirmum apponi curaverit, si fieri potest, etiam ob oculos ejus collocare faciat imagines Deiparæ et Redemptoris majoris molis, ut sic ægrotus, quocunque se vertat, eas cernere possit, et illis se commendare.

236. VII. Curæ ei etiam sit ut ab infirmi cubiculo periculosa objecta removeantur, veluti arma, imagines parum honestæ, et præsertim personæ quæ aliquo modo occasionem peccati præbere possunt; et istæ non solum a cubiculo,

sed a tota domo expelli debent. Et dum infirmus agoniæ proximus videtur esse, sacerdos omnes ab ejus cubiculo depellat, præter unum aut duos tantum, qui ipsi dum oportet præsto sint. Cæterum, omnino prohibeat in ægroti cubile propinquos ingredi, ne alicui passioni causam præbeant.

§. II. *Remedia adversus Tentationes.*

237. Præcipua contra tentationes remedia sunt, Jesus ac Mariæ SS. nomina sæpius invocare, et crucis signaculo se munire. Pro aliquibus tamen specialibus dæmonis insidiis quædam hic adnotare expedit.

238. Et I. *Adversus fidei tentationes.* Ab hac terribili tentatione præsertim agitantur qui, cum perditam egerint vitam, sibi suoque judicio nimis adhæserunt; præcipue si viri eruditi fuerint. His sedulo advertendum, quod si dæmon aliquod eis circa fidem dubium aut subtilitatem suggerat, statim constanti animo tantum generatim respondeant: *Ego credo quod S. mater Ecclesia credit, quæ veritatem credit et confitetur.* Horteturque Sacerdos infirmum, ut maximas Deo gratias agat, quod ipsum in Ecclesiæ sinum ab incunabulis accipere dignatus sit; ideoque in ipsa fide usque ad extremum vitæ perseverare velle profiteatur. Præcipuus tamen modus, et utilior ad hujusmodi tentationes repellendas erit mentem alio divertere, aliosque varios elicere actus, nempe contritionis, spei, charitatis erga

Deum, et similia. Cujusdam Doctoris Bellarminus refert quod hic, dum in morte cum dæmone disserere de quodam fidei articulo voluerit, deceptus succubuit, et mortuus est.

239. Si tentatio tamen pergit vexare, ostendat infirmo quod nostræ fidei (per se sanctæ et intemeratæ, a pauperibus piscatoribus per totum orbem diffusæ, tot miraculis, ac tot millium martyrum sanguine, qui vitam suam pro ipsa immolaverunt, confirmatæ) argumenta luce clariora sunt, et manifeste illam veram esse patefaciunt, licet res quas ipsa docet, nunc per speculum in ænigmate videamus : nam si mysteria de quibus nos instruit essent evidentia, ubi esset meritum fidei? Quæ ideo fides dicitur, quia res quæ docet, obscuræ sunt et non apparentes. Hinc dictum fuit : *Beati qui non viderunt, et crediderunt*. Jo. 20. 29.

240. II. Adversus tentationem *desperationis*. Hæc est præcipua tentatio, qua infernus vehementius ægrotos impetit : unde illis de divina justitia, damnatorum pœnis loqui, eorumque patrata scelera exaggerare, sacerdos caveat ; sed potius ipsis, fiduciæ in misericordia Dei, Salvatoris passione, divinis promissis, et Dei Matris intercessione argumenta insinuentur.

241. Primum igitur nostræ spei motivum est divina misericordia, dum Deus vocatur, et vere est Pater misericordiarum (2. Cor. 17.). Ipse occurrit etiam non quærentibus se : *Invenerunt, qui non quæsierunt me. Isai.* 65. 1. Magis

Deus cupit nos salvos facere, quam nos salutem optamus. Quare ipse merito de illis queritur, quos etiam fugientes amplexari desiderat, ut ait D. Bernardus : *Amplecti quærit, a quibus desertum esse se queritur.* Ipse est totus pronus ad ignoscendum : *Multus ad ignoscendum. Isai.* 54. 7. Protestatur nolle mortem peccatoris: *Nolo mortem impii, sed ut convertatur, et vivat. Ezech.* 31. 11. Inquit quod cum peccator sua detestatur peccata, ipse eorum memoriam amittit : *Si impius egerit pœnitentiam, omnium iniquitatum ejus non recordabor. Ezech.* 18. 21. Post hæc divina testimonia, quis unquam de Dei misericordia diffidere poterit? Unus tantum pœnitentiæ actus ad innumerabilia peccata delenda sufficit. Publicanus vix ingemendo dixit: *propitius esto mihi peccatori*, et justificatus est. Prodigus filius, statim ac ad patris pedes rediit, pater eum amplexus est. David, ut dixit, *peccavi*, Natan ei respondit : *Dominus quoque transtulit peccatum.* 2. *Reg.* 12. 13.

242. Secundum motivum est passio Jesu Christi, qui non ad aliud quam ad peccatorum salutem in terram descendisse protestatur : *Non veni vocare justos, sed peccatores. Matth.* 9. 13. Profitetur etiam nullum a se abire pati : *Eum qui venit ad me, non ejiciam foras. Joan.* 6. 37. Et apud *Matthæum* 18. 12. inquit quod ipse est bonus ille Pastor, qui dispersas oves quærit; et si quam reperit, exultat, eam amplectitur, suisque humeris imponit, et videtur

deinde hanc majori diligere affectu, prout se gessit cum S. Maria Egyptiaca, B. Angela a Fulingo, S. Margarita a Cortona, aliisque Pœnitentibus. Qui igitur rectam habet voluntatem, timere non debet damnari a Domino qui, ne damnaret nos, seipsum ad mortem crucis damnare non dubitavit.

243. Tertium motivum, sunt divina promissa. Multis in locis Evangelii petentibus divina promittitur gratia: *Petite, et accipietis. Joan.* 16. 24. *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Jo.* 16. 23. Et hic non solum de justis, sed etiam de peccatoribus sermo fit, juxta textum Matthæi: *Omnis qui petit, accipit, Matth.* 7. 8. Satis igitur est gratias a Deo petere ad salutem, ut certe obtineantur. *Bonus est Dominus animæ quærenti illum. Thren.* 3. 25.

244. Quartum motivum, est sanctorum intercessio, et præsertim Deiparæ, quam vult Deus, ut nos cum tota Ecclesia salutemus nostrum refugium, vitam, et spem nostram, ac dicamus: *Refugium peccatorum, ora pro nobis: Vita, spes nostra, salve.* Unde merito ipsa B. Virgo appellatur a Blosio, *spes desperantium*; et a S. Ephrem, *adjutrix destitutorum*. Eadem Dei Mater B. Brigittæ revelavit, quod sicut aliqua mater, videns filium inter enses suorum hostium versantem, animosa in tutelam suam illum suscipit; ita ipsa curat devotos suos tutari, dum a dæmonibus vexantur, eique se commendant.

Insuper dixit, quod cum accedit apud eam peccator, ipsa non ejus merita discutit, sed cum quali intentione veniat, attendit. Et Deus ipse B. Catharinæ Senensi revelavit Mariæ suæ filiæ concessisse, quod quivis peccator ad eam recurrens, nullo modo possit a dæmone rapi.

245. III. Adversus tentationem *vanæ gloriæ*. D. Bernardus ait, quod vana gloria est quædam sagitta quæ *leviter penetrat, sed non leviter vulnerat;* præsertim si persona timoratæ sit conscientiæ. Si igitur Sacerdos unquam adverteret moribundum nimis se reputare securum de sua salute, quia nimis suis operibus fidit, ei dicat quod peccata solummodo nostra sunt, omnia autem bona a Deo recepimus, ex illo: *Quid habes, quod non accepisti! I. Cor.* 4. 7. Et cum certum sit nullum suæ salutis æternæ, divinæque gratiæ infallibilem certitudinem habere posse (*Nescit homo utrum amore, an odio dignus sit. Eccles.* 9. 1.), ideo quisque semper pavere debet, et cum metu, et tremore salutem suam operari, ut ait Apostolus *Philipp.* 2. 12.

246. IV. Adversus tentationem *impatientiæ*. Si infirmus ex morbi cruciatibus impatientia afficitur, huic ostendatur quanta martyres pro christi nomine tormenta sint passi, vivi excoriati, adusti, trucidati. Et præsertim ei ob oculos ponantur omnia quæ innocens Jesus propter nostrum amorem est perpessus. Dicatur ægroto quod infirmitatis dolores vitari nequeunt; unde si ipse invitus eos patitur, male nunc, et in altera vita

se habebit; si autem libenti animo pro Deo acceptat, non solum hic a morbi pœna levabitur, sed ibi minus purgatorii tormenta luet, magisque postea in cœlo remunerabitur: *Tristitia vestra vertetur in gaudium. Joan.* 16. Moneatur quod extremæ vitæ cruciatus nostram complent æternam coronam; quoniam (ut S. Bonaventura dicit) pœnas patienter tolerare, aliis cunctis operibus perfectius opus est, juxta illud Jacobi: *Patientia opus perfectum habet. Jac.* 1. 4. Et ita Deus suos in hac vita amicos tractat, dum crux est nostræ prædestinationis securius signum. B. Clara per 28. annos doloribus vexata vitam duxit. S. Lidovina per 38. annos semper infirmitatum pondus toleravit. Et divina Mater quodam die B. Brigittæ ægrotanti sic dixit: *Scis quare tua infirmitas tam in longum abiit? Abiit, quia te Filius meus et ego nimis diligimus.* Nos miseros viatores inter hujus seculi ærumnas Apostolus valde consolatur dicendo: *Momentaneum et leve tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis 2. Cor.* 4. Et alibi: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Rom.* 8. 18.

247. Et sic infirmo sedulo oportet suadere, ut Dei voluntati conformetur, non solum si dolores patitur, sed etiam si medici errant, aut assistentes ipsius curam negligunt. Hinc crebro moneat illum, ut a Deo patientiam expostulet.

248. V. Iis qui ægre ferunt mori tam immature,

ture, ob oculos ponantur præsentis vitæ miseriæ, infirmitates, animi angores, necnon peccandi et damnationis pericula. Ideo sancti viri tam avide mortem exoptabant. S. Theresia aiebat : ***Heu mihi, quia in omni vitæ meæ momento Deum amittere possum !*** Unde quoties horologium sonabat, toties valde gratulabatur, eo quod jam hora hujus periculi transacta esset. Martyres sancti hilares ad patibula procedebant, ut citius hoc periculum effugerent, et Deo fruerentur. Hinc dicitur in apocalypsi (14. 13.) : ***Beati mortui qui in Domino moriuntur ..... ut requiescant a laboribus suis.*** In hac lacrymarum valle viatores sumus : ***Non habemus hic manentem civitatem.*** Hebr. 13. 14. Unusquisque aut rex, aut pontifex mortem subire debet.

249. Hortetur infirmum, ut Deo gratias agat, quod non permiserit mori tempore quo erat in peccato ; et quod tunc ipsum Sacramentis munitum discedere disponat. Dicat, saltem mortem libenti animo excipiendam esse, quia evadimus tot leves culpas, a quibus in hac vita immunes esse non possumus.

250. Dicat ægroto : ***Frater mi, oportet ut te conformes voluntati Dei, qui omnia disponit propter nostrum bonum. Quis scit an, si amplius viveres, animam perderes ?*** Sed dicet infirmus : ***Ego vivere optarem, ad aliquam Deo de culpis meis satisfactionem præbendam, et aliquid boni ante mortem peragendum, dum usque adhuc nihil egi.*** Respondeat Sacer-

dos : *Fili, nulla pœnitentia est Deo magis accepta, quam mortem in peccatorum expiationem libenter acceptare; nullusque actus perfectior est, quam mortem accipere ad voluntatem Dei exsequendam.*

251. VI. Adversus tentationem *adhæsionis* bonis et propinquis. Eis quibus mori displicet, quia nimis adhærent bonis, dicat Confessarius, hæc non esse vera bona, cum sint transeuntia, et de brevi defectura; et si non deficiunt, potius animum angunt, quam solantur.

252. Si autem affligitur infirmus propter uxorem, filios, aut nepotes dilectos, quos relinquit, blande sic hortetur : *Fili mi, statutum est omnibus mori, omnes te ordine sequentur; nunc tuæ saluti consule, et animam tuam salva, et sic pro ipsis in cœlo orabis, unaque cum ipsis eris aliquando beatus in æternum. Sed nunc quid dulcius, quam proficisci ad manendum cum Jesu Christo, cùm Regina cœli, et omnibus Sanctis!*

253. Si autem angitur quia conjunctos suos relinquit inopes, ei dicat : *Audi fili, si tu æternam salutem assequeris, multo melius de cœlo, quam de terra tuis opem ferre poteris. Sed ne dubites, quia Deus, qui volatilia pascit, non omittet eis providere. Si tu illos amas, Deus, plùs te diligit.*

VII. Adversus tentationem *odii* et *vindictæ.* Si quis propter aliquam acceptam offensam odio tenetur, 1. ipsi intimetur divinum præcep-

tum : *Diligite inimicos vestros*. 2. Dicatur ei quod qui non dimittit, nec veniam sperare potest a Deo, qui dicit, *foris canes*. Apocal. 22. 15. Canes (vindicum symbolum) repelluntur a cœlo. E converso, Deus veniam certam promittit illi peccatori, qui veniam dat offensori suo, ex illo : *Dimittite, et dimittemini*. Luc. 37. 3. Subdat quod si inimicus injuste læserit ipsum, quanto injustius ipse Deum ! Quamobrem, si ipse petit a Deo ut sibi ignoscat, quanto magis proximo ipse ignoscere debet! *Sicut Dominus donavit vobis, ita et vos*. Col. 3. 13. Ultimo ostendat eidem, quam gratam rem Deo exhibet, qui injurias dimittit. S. Joannes Gualbertus, postquam fratricidæ pepercit, ecclesiam ingrediens, imaginemque crucifixi salutans, vidit redemptorem erga se caput inclinasse, ac si propter veniam datam ipsi gratias ageret. S. Jacobus ante mortem amplexatus est eum qui se accusavit. S. Stephanus oravit pro eis qui eum lapidabant. S. Aloysius Galliæ rex apud se cœnare fecit qui sibi mortem fuerat molitus. S. Ambrosius per multum tempus cuidam suo proditori alimenta subministravit. Et præcipue primum exemplum de hoc præstitit Dominus noster Jesus Christus, qui in cruce positus, pro persecutoribus et maledicentibus sibi valide Patrem exoravit.

§. III. *Varia motiva, et affectus ægrotis suggerenda.*

254. I. Motiva *fiduciæ*. De his supra (*in* §. II.) jam locuti sumus; illis possunt sequentes adjungi ex Scriptura : *Nullus speravit in Domino, et confusus est*. Eccli. 2. 11. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris*. 1. Joan. 2. Jesus Christus ad hoc mortem subiit, ut nobis veniam criminum obtineret. *Pro nobis omnibus tradidit illum : quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit* Rom. 8. 32? Quomodo igitur Deus remissionem nobis negabit, qui nobis proprium dedit Filium?

255. Affectus fiduciæ : *Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo?* Ps. 26. 1.

In manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me, Domine, Deus veritatis.

Te ergo quæsumus, tuis famulis subveni, quos pretioso sanguine redemisti.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

O bone Jesu! intra vulnera tua absconde me.

Vulnera tua, merita mea. S. Bernardus.

Jesu mi, non negabis mihi veniam, qui vitam et sanguinem mihi non negasti.

Passio Jesu, tu es spes mea. Merita Jesu, vos estis spes mea. Vulnera Jesu, vos estis spes mea. Mors Jesu, tu es spes mea.

Maria, Mater mea, salva me, miserere mei.

Spes nostra, salve.

Sancta Maria, mater Dei, ora pro me peccatore.

Sub tuum præsidium confugimus, sancta Dei Genitrix.

256. II. Motiva et affectus *contritionis*. Dicit S. Augustinus quod quisque usque ad extremum vitæ non debet omittere peccata sua deplorare.

Non intres in judicio cum servo tuo. Ps. 142. *Jesu mi, et Judex meus, parce mihi, antequam venias ad me judicandum.*

Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies. Deus meus, oh! nunquam te offendissem!

Domine mi, non debebas sic tractari a me, sicut impie feci.

Pater, non sum dignus vocari filius tuus. Ego a te discessi, tuam despexi gratiam, ultro te amisi: toto corde me pœnitet, Deus meus: propter amorem et sanguinem Jesu Christi parce mihi.

Maledicta peccata mea quæ Deo me privastis; ego vos detestor, abominor et maledico.

Deus meus, quid mali mihi fecisti, quod ipse tam offendi te? Propter Jesum Filium tuum miserere mei.

Nunquam, Domine, te offendam quoadusque vivam; aut parum, aut multum mihi superest, volo te amare.

Offero tibi in satisfactionem contumelia-

rum, quas tibi irrogavi, mortem meam et dolores quos usque ad mortem perferam.

Domine, merito me punis; nimis te offendi. Sed, quæso, in hac, non in alia vita, me castiga.

O Maria! impetra mihi dolorem culparum mearum, remissionem, et perseverantiam.

257. III. Motiva et affectus *amoris : Deus meus, qui es bonitas infinita, super omnia te diligo. Amo te plusquam me; amo te ex toto corde. Deus meus, non sum dignus te amare, quia nimis te offendi, sed propter amorem Jesu fac me dignum.*

Oh! utinam et omnes te diligerent!

Jesu dulcissime, cupio pati et mori pro te, qui propter me pati et mori dignatus es.

Domine, castiga me uti vis, sed ne me prives te amare.

Deus meus, salva me: salus mea est amare te.

Opto paradisum, ut in æternum, et ex totis viribus meis te diligam.

Deus meus, ne me dejicias in infernum, ut mereor : ibi tu odio mihi habendus esses, sed animus mihi non suppetit te odio habere. Et quid mali, Domine mi, fecisti mihi, ut tu odio mihi habendus esses? Fac ut te amem, et mitte me quo vis.

Volo pati quantum tibi placet : volo mori ut tibi placeam.

Devince me tecum, Jesu mi, ne permittas me unquam separari a te.

Deus meus, fac ut sim totus tuus, antequam moriar.

Quando erit ut dicere possim : Deus meus, non possum amplius amittere te !

O Deus meus ! amare te vellem, quantum tu mereris.

O Maria ! trahe me totum ad Deum.

Mater mea, ego multum te diligo ; volo venire ad cœlum, ad te amandum in æternum.

258. IV. Motiva et affectus *conformitatis.* Omne nostrum bonum, et vita consistit in eo, ut conformemur Dei voluntati, juxta illud : *Vita in voluntate ejus. Ps.* 29. Deus quidem vult quæ nobis sunt meliori bono. S. Gertrudi cum Jesus apparuisset, mortem et vitam offerens, respondit ipsa : *Domine, quod tu vis et ego volo.* Pariter S. Catharina Senensis, cum Jesus se illi præbuerit, offerens duplicem coronam, unam gemmarum, spinarum alteram, ut ipsa eligeret, ipsa respondit : *Ego eligo quæ tibi placet.*

259. Affectus. *Eia, N., si Deus te vocat ad aliam vitam, contentus es ? Es contentus ; dic igitur semper : Domine, ecce me, fac de me quid tibi placet. Semper fiat voluntas tua ; volo tantum quod tu vis. Volo pati, quantum tu vis. Volo mori, quando tu vis.*

In manus tuas commendo animam, et corpus meum, vitam, et mortem.

Benedicam Dominum in omni tempore ; aut me consolaris, aut me crucias, Deus

meus, ego te amo, et semper te amare volo.

Deus meus, cum morte Jesu mortem meam conjungo, et sic eam tibi offero.

O voluntas Dei! tu es amor mei.

O beneplacitum Dei mei! me tibi totum in holocaustum trado.

260. V. Motiva et affectus *desiderii* erga paradisum. *Motiva.* Refert Blosius plures revelationes, ex quibus habetur quod in purgatorio illi qui tepide cœlum optavere excruciantur peculiari pœna, appellata a Doctoribus mysticis pœna *desiderii*, aut *langoris*. Præsens vita est pœnarum carcer, in quo Deum videre non possumus; unde merito rogabat David: *Educ de custodia animam meam*. Ps. 141. et S. Augustinus clamabat: *Eia, Domine, moriar, ut te videam*. S. Hieronymus appellabat mortem, sororem suam, eique dicebat: *Aperi mihi, soror, mea*. Et quidem recte, nam mors est illa quæ paradisi januas nobis reserat. Et ideo pariter S. Carolus Borromæus, videns mortis effigiem cum falce in manu depictam, pictori præcepit ut falcem deleret, et ejus vice clavem auream tanquam cœli clavem depingeret. Expedit igitur ut Sacerdos sæpius alloquatur moribundos de cœlestis patriæ bonis, in mentem eis revocans quod Apostolus ait: *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se*. 1. Cor. 2.

261. *Affectus. Quando veniam, et apparebo*

ante faciem Dei mei! Ps. 41. Quandone erit, Deus meus, quod tuam infinitam pulchritudinem videbo, et facie ad faciem te diligam!

In cœlo ego semper te amabo, tu semper me amabis; ad invicem igitur in æternum nos amabimus, Deus meus, amor meus, et omnia.

Jesu mi, quando osculabor vulnera quæ pro me sustulisti!

O Maria! quandonam erit, ut me videam ad pedes illius Matris, quæ tantum me amavit et auxiliata est!

Eia ergo, Advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exsilium ostende.

262. VI. *Affectus qui infirmo suggeri possunt dum Crucifixum deosculatur.*

Dulcissime Jesu, ne respicias quid ego in te, sed quid tu pro me fecisti.

Recordare quod sim una ex ovibus tuis, pro qua mortuus es.

Libenter pro te, qui pro me passus es, Jesu mi, moriar.

Accepto, Jesu mi, consumi pro te, qui totus consumi voluisti pro me.

Domine, majora tu pro me, quam ego pro te patior: tu innocens, ego peccator.

Deosculare, fratrer mi (dicet Sacerdos infirmo), pedes illos, qui tam ad te perditam ovem quærendam et salvandam laboraverunt. Dic quæso: amabilissime Redemptor, amplector pedes tuos,

M 5

ut Magdalena amplexa fuit; fac ut audiam mihi pepercisse, ut illa audivit.

Deus meus, mihi propter amorem Jesu Christi parce, et fac ut bene moriar.

Pater æterne, tu mihi Filium tuum tradidisti, me ego tibi trado.

Jesu mi, multum tibi ingratus fui, miserere mei. Multoties infernum merui; non in alia, sed in hac vita me puni.

Si me fugientem quæsivisti, me te quærentem ne derelinquas.

Jesu dulcissime, ne permittas me separari a te.

Quis me separabit a charitate Christi?

Domine Jesu Christe, per illam amaritudinem, quam sustinuit nobilissima anima tua, quando egressa est de benedicto corpore tuo, miserere animæ meæ peccatrici in egressu de corpore meo. Amen.

Jesu mi, tu propter amorem meum mortuus es, ego propter amorem tuum mori volo.

263. VII. *Affectus qui suggeri possunt sacerdotibus et religiosis infirmis.*

In pace in idipsum dormiam, et requiescam.

Deus meus et omnia. O me beatum, si omnia amittam, ut acquiram te meum summum bonum!

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Ne projicias me a facie tua.

Jesu dulcissime, ne permittas me separari a te.

Amore amoris tui moriar, qui amore amoris

mei dignatus es mori. *Ita dicebat S. Franciscus.*

Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

Diligam te, Domine, fortitudo mea.

Eia moriar, Domine, ut te videam.

Quid mihi est in cœlo? et a te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea in æternum.

Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo?

Pater, peccavi, non sum dignus vocari filius tuus.

Averte faciem tuam a peccatis meis.

Tuus sum ego, salvum me fac.

Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei!

Quis nos separabit a charitate Christi?

Amorem tui solum cum gratia tua mihi dones, et dives sum satis. *S. Ignatius Loyola.*

Dilectus meus mihi, et ego illi.

Misericordias Domini in æternum cantabo.

Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, etc.

Vita, Dulcedo, Spes nostra, salve.

Refugium peccatorum, ora pro nobis.

Maria, mater gratiæ, Mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, et ora mortis suscipe.

O Salus te invocantium! *S. Bonav.*

§. IV. *Monita circa ultima Sacramenta, et modum quo utiliter recipi possunt.*

I. CIRCA CONFESSIONEM.

264. Jam supra in praxi monitum est (vide nostram moralem *lib.* 6, *num.* 260, *et* 484. *ad num.* 2.), quod dum periculum mortis instat, aut forsan Viaticum delatum est, et longa esset Confessio, tunc infirmus non tenetur omnia et singula peccata confiteri. Hic amplius animadvertenda sequentia, nimirum : 1. Quisque Sacerdos in mortis non solum articulo, sed etiam periculo (ut Trid. *sess.* 14. *c.* 7. declaravit), censuris et casibus reservatis obstrictos absolvere potest (*l.* 6. *n.* 561.). Advertendum tamen est, quod circa censuras reservatas tenetur Confessarius facultate carens infirmo imponere ut, elapso mortis periculo, se præsentet superiori; secus in censuras reincidet, *num.* 563. *v. Secus.* 2. Simplex Sacerdos absolvere non potest, præsente Confessario approbato; secus tamen, si Confessarius approbatus veniat, jam incepta confessione. Secus etiam, si approbatus sit complex personæ infirmæ in peccato turpi, uti decrevit SS. P. Benedictus XIV. (*loco cit. num.* 553.). 3. Moribundus sensibus destitutus recte potest absolvi, saltem sub conditione (quod securius est), dummodo constet infirmum absolutionem desiderasse, pœnitentiæ signum præbens, aut si confessionem quæsierit ; *num.* 471. Et id intelligi-

tur, etiamsi moribundus in actu peccati sensus amiserit, *loco cit.* ex D. Augustini auctoritate, et ratione; quia, ex una parte, conditio Sacramenti irreverentiam removet, et ex alia, semper in tali casu quemque velle suæ saluti consulere judicatur, et sensibile aliquod signum ostendere, licet morbi causa signum non bene intelligatur. 4. Si infirmus post tertium diem, licet de periculo monitus, nec tamen confiteri vellet, optimum erit si Sacerdos medicum monefaciat, ut juxta S. Pii V. Bullam, eum non amplius invisere eat. Si tamen infirmus in sua adhuc maneat pervicacia, tunc medico curam denuo suscipere licebit. Vide *lib.* 6, *num.* 664.

II. CIRCA COMMUNIONEM.

265. Sequentia adnotantur monita. I. Ut infirmo Viaticum ministrari possit, necesse non est ut omni vitæ spe destitutus sit, sed sufficit mortis periculum, *libro* 6, *numero* 284. II. Si vomitus periculum adsit, Viaticum dari non potest, licet permittatur experientia cum particula non consecrata, *numero* 282. *v. In dubio.* III. Pueris ratione pollentibus etiam rite Viaticum dari potest; necnon freneticis, dummodo sancte vixisse constet, aut paulo ante confessi sint, et periculum irreverentiæ non adsit; ideoque cum istis probabiliter licitum est experiri cum particula non consecrata. IV. Infirmis etiam in Parasceve, ut habetur ex sacræ Rituum Congregationis

decreto anno 1622 edito, Viaticum ministrare non tantum licet, sed ad hoc Parochi tenentur.

266. V. Communis sententia tenet, quod in eadem infirmitate ægroto non jejuno pluries Viaticum dari potest, saltem si intersit sex vel octo dierum spatium. Imo multi doctores minus temporis intervalli exigunt, vide *num.* 284, *et* 285. Si tamen ægrotus mane ex sua devotione communicavit, non potest ei ipsomet die Viaticum dari, nisi tamen mortis periculum ex aliquo superveniente morbo violento, nempe vulneris, veneni, casûs et similis, advenerit. Secus si ægrotus in infirmitate jam constitutus mane communicavit: vide rationem in cit. *num.* 285. *Dub.* 3.

267. VI. Si tamen infirmus tantum confessus sit, et malum increbrescit, tunc Sacerdos eum, ut quanto citius Viaticum accipiat, sedulo disponat, ut sana mente, et majori fructu recipiat; ideoque desiderium recipiendi Viaticum in animum inducere curet, ut ita munitus, dæmonis viribus majori nixu et gratia obstare possit utque Jesu Redemptori nostro magis se uniat, qui eum invisere cupit (dicat), ut suas possit in se gratias effundere, et ad cœlestem patriam brevi perducere; sin autem ut, si expedierit, etiam corporis salutem impertiatur. S. Cyrillus Alexandrinus ait, quod sancta Eucharistia *etiam morbos depellit, et ægrotos sanat.* Et de suomet patre S. Gregorius Nazianzenus refert, quod statim ac communionem accepit, convaluit.

268. Sacerdos igitur sic infirmum alloquetur : Frater mi, licet tua sanitas non sit desperata, in periculo tamen est; ideoque optimum est ut quanto citius potes, Viaticum accipias; nam Christus in pristinum te restituet sanum, si hoc tuæ æternæ saluti expedierit; si tamen mori debes, contra diabolum in tuum auxilium veniet, et tui itineris ad beatam patriam comes erit. Quid dicis? Cupisne Viaticum accipere? Quidem. Eia igitur, præpara animam tuam ad amplectendum tuum Redemptorem, qui pro te mortuus est. Dic toto corde : veni, Jesu mi, veni, amor meus, omne bonum meum, veni; ad te anima mea desiderat. *Quid mihi est in cœlo : et a te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea in æternum.*

269. Sacerdotis autem, cum Viaticum pervenerit, sit cura ab infirmi cubiculo parentes, uxorem nempe, sorores, filios, etc., qui passionis ei esse possunt, depellere. Tunc ei subjungat : S. Philippus Nerius, cum in suo cubiculo SS. Sacramentum viderit, exclamavit : *En amor meus, en amor meus.* Dic etiam fratrer, dic : en amor meus. En hic est Filius Dei, qui pro tua salute descendit de cœlis, homo factus est, et pro te in cruce mortem subire voluit, et nunc te invisere in ipso tuo cubiculo venit. Bono sis animo, jam tibi peccata condonavit. Culparum tuarum jam te pœnituit, et adhuc pœnitet. Sed nunc diligis Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; itane est? Eia ergo dic : Amo te, Deus meus, super

omnia, et quia diligo te, me pœnitet peccasse; propter amorem tuum libenter morior: jam si tibi placet, mori cupio, ut videam te, et in æternum amem.

270. Dicat inde: Si igitur, N., Jesum amas, parcis nunc, amore sui, omnibus qui te in aliquo offenderunt; non est ita? Petisne etiam veniam, quibus injurias et offensas irrogasti? Eia igitur, converte faciem tuam ad Jesum, qui te amplecti cupit; dic toto corde: Domine, non sum dignus; sed licet indignum tanto munere fatearis, ad te tamen Dominus venire vult. Iterum igitur eum ardenter voca: veni, Domine, veni; amor meus, Deus meus, et omnia, veni; ad te sitit anima mea, et præter te nihil aliud cupit.

271. Communicato jam infirmo, ad gratiarum actionem illum adjuvet Sacerdos: Eia igitur, fratrer, age nunc Domino gratias, qui ad te venire, tecum amplecti dignatus est. Sacramentum est, et vere dicitur, *futuræ gloriæ pignus*. Dominus tecum est, quid amplius times? exulta, frater, Deus tibi dare vult paradisum; ideoque totum se tibi impertiri dignatus est: dic ergo: Dominus meus, amor meus, te amplector, tibi gratias ago, te amo, et in æternum te amare spem habeo: me pœnitet te offendisse, et nunc quidquid mihi superest vitæ, in tuum amorem impendere firmiter propono.

272. Jesu mi, vitam meam in holocaustum libenter offero, si tibi placet eam mihi auferre. Fiat semper voluntas tua. Sanctam perseveran-

tiam, amorem tuum mihi tantum concedere precor, ita ut amando te animam efflem, ut veniam ad semper te amandum in cœlo. Tu me non deseres, ego non deseram te; ergo, Deus animæ meæ, in æternum nos ad invicem diligemus.

III. CIRCA EXTREMAM UNCTIONEM.

273. EXTREMA-UNCTIO, uti est ultimum Sacramentum, ita ex D. Thoma est vitæ spiritalis corona; ipsa homo munitus, ad cœlestem patriam ingredi disponitur. Unde Sacramentum hoc dum ægrotus mente pollet, ut ei magis prosit, opus est ut conferatur; quoniam, licet conferri non possit, nisi grave mortis periculum (saltem probabile) immineat (ut in nostra morali *lib.* 6, *num.* 714. *Dub.* 4.); tamen ad ultimum vitæ discrimen prorsus differendum non est, *loco cit. Adv.* 1. Unde ait catechismus romanus §. 9. graviter peccare Parochos illos qui conferunt Extremam Unctionem, quando nulla adest spes vitæ, et ægrotus jamjam privatur sensibus.

274. Ægroto Sacerdos suadere studeat, quod Extrema Unctio, si animæ profutura erit, etiam ad corporis sanitatem conferet, ut Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 2. *Interdum sanitatem corporis consequitur, ubi saluti animæ expedierit.* Hæc tamen sanitas non confertur, cum naturaliter impossibile sit iterum restitui ad salutem. De quodam jam defuncto refert Joannes Eroldus, hunc revelasse, quod si Extremam Unctionem prius

accepisset, statim e morbo convaluisset; sed quia distulerat, ideo vita defunctus erat, et ad purgatorii ignem centum annis damnatus. Secundo, Extrema Unctio peccatorum reliquias remittet, et per consequens, ipsa peccata mortalia occulta, ut docet D. Thomas : vide *num.* 731, *v. commune.* Ideoque instruatur infirmus, ut dum quinque corporis sensus unguntur, ipse de culpis per ipsos commissis doleat, et cum astantibus etiam respondeat, *amen.* Tertio, particularia auxilia, quibus in illo extremo agone inferni vim et impetum frangat, subministrabit. Quare multum probabile est gravi se obstringi scelere qui hoc Sacramentum accipere rècusaret, ut supra diximus *num.* 107.

275. Aliqua hic de hujus Sacramenti administratione scitu necessaria adnotare licebit. I. Speculative tantum probabilis est opinio dicens, sufficere ministrare hoc Sacramentum cum una gutta olei, illam per partes non diffundendo, non tamen practice; quia hæc vera unctio non esset : vide in morali *num.* 709. *Dub.* 4. II. Unctio quinque sensuum, secundum communiorem sententiam, est de necessitate Sacramenti; unde pestis tantum tempore, aut alicujus imminentis mortis periculi, una tantum, et in uno sensu (consultius in capite) unctio adhiberi potest; sed semper sub conditione si valet, et cum unica forma dicendo : *Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per sensus,*

nempe visum, *auditum*, *gustum*, *odoratum*, *et tactum*. Si tamen æger supravitat, unctiones etiam sub conditione reiterari debent in omnibus quinque sensibus, solitis orationibus. III. Non est de necessitate Sacramenti geminam unctionem in geminis partibus adhibere; imo unum tantum oculum, unam manum, etc. ungere licite sufficit, dum periculum infectionis, aut alia necessitas adest, ut si infirmus nequit verti ad aliud latus. Unctio renum in mulieribus, et etiam in viris, *quando infirmus* (ut ritualis monet) *commode moveri non potest*, *relinquitur*. Unctionem tamen pedum non esse de necessitate Sacramenti, communis sententia tenet; sed quoad hoc, Ecclesiarum consuetudo servanda est: *loco cit. v. Certam*. Nec etiam de necessitate Sacramenti est in unctione partium ordinem servare: gravi tamen culpa se obstringit qui receptum ordinem non servat, *loco cit. v. nec etiam*. IV. Extrema Unctio rite confertur pueris qui ratione pollent, licet non adhuc S. Communionis idonei sint; in dubio tamen de usu rationis sub conditione administrari potest. Hoc tamen cum prorsus carentibus non procedit, *num*. 719. et 720. V. Amentibus, phreneticis, delirantibus, qui dum rationis usum habuerunt, pii animi significationem dederint, et Extremam Unctionem petierint, aut verisimiliter petiissent, aut contritionis signum dederint, remoto irreverentiæ periculo, dari potest; et eo magis, si lucidum aliquod rationis intervallum habent. In dubio

autem, an quis unquam rationis usum habuerit, conditionate dari potest. Idem de ebriis, si in mortis periculo sint, nisi tamen constet in mortali culpa fuisse cum sensus ipsi amiserint; impœnitentibus enim et qui in manifesto peccato moriuntur, necnon excommunicatis, penitus denegari debet, ut ritualis rom. monet; vide *num.* 732. Mulieribus etiam, si ob partus dolores in mortis periculo sint, conferri potest. VI. Orationes præscriptæ extra formam, in casu necessitatis omitti possunt, quæ postea dicentur, si tempus suppetet, *num.* 728. Et in tali casu Sacramentum dari potest, etiam sine luminibus, et ministro, *num.* 728., et etiam probabiliter sine superpelliceo et stola, *num.* 726. VII. Extrema Unctio in eadem infirmitate iterari non potest, nisi infirmus a priori probabiliter convaluerit, et in aliud simile vitæ discrimen inciderit, ut docet Trident. *sess.* 14. *cap.* 3. vide *num.* 715. VIII. Cautus sit Sacerdos in movendo ægroto, ut partes viciniores ungat; si tamen caute revolvat, et casu ille e vita decedat, irregularitatem non teneat incurrisse, quia in hoc casu irregularitas non potest incurri nisi ob delictum, a quo, qui charitatis causa aliquid inculpabiliter agit, immunis est. Denique, recte Parochus in sua domo oleum sanctum in nocte servare potest, dum probabile periculum prævidet, ut si vocatus ad conferendam Unctionem præsto non esset, *lib.* 6. *n.* 730.

§. V. *Monita circa Agonem et Mortem.*

276. Cum infirmus ad agonem pervenit, solitis Ecclesiæ armis, ad eum juvandum quantum potest, Sacerdos utatur. 1. Sæpius infirmum aqua benedicta aspergat, præsertim si diabolicis tentationibus exagitatur, dicendo: *Exsurgat Deus et dissipentur inimici ejus.* 2. Crucis signaculo eum muniat, et benedicat, dicens: *Benedicat te Deus Pater, qui te creavit; benedicat te Filius, qui te redemit; benedicat Spiritus Sanctus, qui te sanctificavit.* 3. Salvatoris necnon Mariæ aliquam imaginem sæpius osculandam præbeat. 4. Curet ut infirmus lucretur omnes indulgentias quas potest, et præsertim accipiat benedictionem in articulo mortis, Benedicti XIV, cum indulgentia plenaria, quam infra *num.* 287. adnotabimus. 5. Identidem suggerat aliquam sententiam doloris, conformitatis, spei in Domini passionem, ac B. Mariæ intercessionem, necnon desiderii videndi Deum. Curet tamen Sacerdos intervallum aliquod interponere, ut infirmus habeat, et ruminandi tempus, et quiescendi. 6. Studeat ut sæpissime SS. Jesu et Mariæ nomina, saltem corde, si loqui non potest, invocet, ac multoties dicat orationem illam: *Maria, Mater gratiæ, etc.* 7. Agonis tempore faciat ut circumstantes pluries B. Mariæ virginis litanias pro ægroto dicant. Proderit etiam procurare, ut

tunc pulsetur campana agonis, ad significandam omnibus instantem mortem expirantis ægroti, ut pro ipso orent; quod etiam sanis juvare potest. Et hic generatim animadvertendum est, quod cum infirmus est sensibus destitutus, magis illi prosunt orationes, quam verba. 8. Cùm tempus expirandi instat, Sacerdos flebili voce, et flexis genibus consuetas Ecclesiæ orationes recitet : *Proficiscere*, *etc.* ut in fine breviarii, aut ritualis habentur. 9. Dum manus, pedes, etc. infirmi tangit, ut an friguerit videat, caveat saltem ne sæpius fiat, ne eum perturbet; et ne illum vertant curet, illo agonis statu, nam id mortem accelerare posset. 10. Dum infirmus proximus est ad transitum, tradat ei candelam benedictam, ut teneat, et ita in fide mori profiteatur. 11. Dum infirmus adhuc sensibus viget, absolutionem pluries ei conferre post brevem reconciliationem juvabit, ut ita ille magis circa statum gratiæ securus reddatur, si forsan præteritæ confessiones invalidæ fuissent, aut saltem gratiæ augmentum recipiat, necnon purgatorii pœnæ ei minuantur. Et si forte infirmus tunc in lethale incidat peccatum, ne exterreat, sed monens ut Jesus ac Mariæ nomina invocet, si rursus tentatur, benigne ipsum confortet, procuret ut contritionis actum eliciat, et statim absolvat. Si tamen infirmus jam sensibus caret, et nullum doloris nec absolutionis desiderii signum ostendit, non expedit valde sæpius intra eumdem diem absolutionem ei im-

pertiri; quia tunc, licet conditionate detur, tamen, ut Sacramentum valeat administrari sub conditione urgens et gravis causa requiritur. Unde opus est ut aliquod notabile temporis spatium intermediat. Verum in hoc Sacerdos ex conscientia quam noverit infirmi se dirigere debet: nam si ille habituatus fuit in pravis cogitationibus, si aliquo vulnere moritur, aut aliqua odii vel impuri amoris passione est irretitus, si infirmitas est nimis acerba, et ipse non libenti animo suffert, tunc sæpius absolutio dari potest; sin autem, sufficit ut trium aut quatuor horarum spatium intercedat: frequentius tamen, si jamjam moriturus est. Non abs re autem erit ægrotum, dum mente pollet, monere, ut si loqui non possit, signum aliquod determinatum det, dum absolutionem quærit, aut dum Sacerdos ipsi conferre vult, ex. gr., oculos claudat vel reseret, manum elevet, caput inclinet, et similia.

277. Denique, cum e vita jam migrasse videtur, caveat Sacerdos, ne statim det suæ mortis signum, nec ei statim oculos, aut os claudat, aut visum pannis cooperiat; quia si nondum mortuus esset, fieri posset ut mors acceleretur. Cum autem certo scit animam jam ad æternitatem migrasse, circumstantes, ut pro illo orent, moneat, et ipse flexis genibus dicat orationem, *Subvenite*, *etc.*, ut in rituali, vel in breviario.

§. VI. *Affectus qui suggeri possunt agonis et expirationis tempore.*

278. In te, Deus meus, infallibilis veritas, credo; in te, immensa misericordia, spero; te, infinita bonitas, amo.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

Quid mihi est in cœlo, et a te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea in æternum.

Amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus es mori.

In pace in idipsum dormiam, et requiescam.

Deus meus, ne permittas me separari a te. Nihil aliud quam te cupio. Bonitas infinita, te amo, te amo, te amo.

(*Hic animadvertendum actus frequentiores, qui moribundis suggeri debent, esse amoris et doloris.*)

Jesu mi, qui mox me judicaturus es, parce mihi antequam judices. Te amo, et quia te amo, me pœnitet offendisse.

Jesu mi dulcissime, ne permittas me separari a te.

Sanguis Jesu, lava me. Passio Christi, salva me.

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Moriar, Domine, ut te videam.

Maria, mater Dei, ora Jesum pro me.

Illos

Illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exsilium ostende.

O Maria! nunc tempus est auxiliandi servum tuum.

Mater mea, ne derelinquas me.

O paradise! ô pulchra patria! ô amoris patria! quando te videbo!

Deus meus, quandone facie ad faciem te amabo!

Quandone, Jesu mi, te non amplius amittendi securus ero!

Deus meus, et omnia.

Contentus sum omnia amittere, ut acquiram te, Deus meus.

Deus meus, propter amorem Jesu miserere mei.

Mitte me, Domine, in purgatorii ignem, per quantum vis; noli tamen in infernum, ubi te amare non possem.

Te ergo quæsumus tuis famulis subveni, quos pretioso sanguine redemisti.

Æterne Deus, spero et cupio in æternum te amare.

Amor meus crucifixus est. Jesus meus, amor meus pro me mortuus est.

Deus, in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum etc.

Pater æterne, propter amorem Jesu Christi da mihi gratiam tuam. Te amo, me pœnitet.

Quomodo possum de tot tantisque beneficiis

quæ mihi fecisti, Deus meus, tibi rependere gratias? Spero in æternum in cœlo tibi gratias agere.

Maria, mater gratiæ, mater misericordiæ, etc.

Miserere mei, Deus, secundum magnam etc.

Misericordiam Domini in æternum cantabo.

Dum jam ægrotus est proximus ad expirandum.

279. In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Jesu mi, tibi animam quam tuo sanguine redemisti commendo.

(*Hic notandum quod dum Infirmus jam ad exhalandam animam vicinus est, actus suggeri debent sine pausa, et fortiori voce.*)

Domine Jesu Christe, suscipe spiritum meum.

Deus meus, adjuva me; sine me venire ad amandum te in æternum.

Jesu mi, amor meus, te amo, me pœnitet. Oh! nunquam te offendissem!

O Maria, spes mea, adjuva me, ora pro me Jesum.

Jesu mi, propter passionem tuam salva me: te amo.

Maria, mater mea, in hac hora adjuva me. S. Joseph, adjuva me. Archangele Michael, defende me. Angele custos, custodi me. S. N. (hic præcipui protectoris ægroti fit mentio) commenda me Jesu Christo. Sancti et Sanctæ Dei, intercedite pro me.

Jesus, Jesus, Jesus.

Jesu et Maria, vobis cor et animam meam dono.

§. VII. *Imminentis mortis signa.*

280. Opus est ut Sacerdos qui hoc caritatis opus exercet, imminentis mortis signa sciat, ut ita ægroto jam expiranti melius auxiliari possit. Præcipua et universalia sunt tria. 1. Pulsus deficiens, intermittens, et formicans. 2. Respiratio anxia. 3. Oculi excavati et vitreati, aut apertiores solito, vel nimis lucidi, vel qui respiciunt objecta diverse quam aliis apparent; aut cum palpebra superior relaxatur, et inferiorem prætergreditur.

281. Sunt etiam proxima mortis signa, nasus acuminatus, et in extremitate albescens, et si nares ad instar follis sufflant; manus trementes; ungues lividæ; facies flavescens, livida et mutata; flatus male olens et frigidus; corpus immobile; sudor frontis et frigidus; calor in cordis parte nimius; festucas aut lanuginas colligere; frigiditas in extremis omnibus partibus.

282. Signa tamen proximiora expirationis sunt, respiratio intermittens aut languida; defectio pulsus; dentium contractio, stridor; distillatio in gula; lene quoddam suspirium, aut gemitus; lacryma per se fluens; oris, oculorum, et totius corporis torsio.

283. Advertatur 1. quod laborantes hydropisi, etica febri, vel vulnere, asthmate, pleuritide, sanguinis fluxu, vomitu, angina, et rheumatismo,

interdum cum paucis nominatorum signorum, et cum pulsu valido, ac loquentes expirare solent. Advertatur 2. proximos morti esse, qui pleuritide laborant, dum respirationis difficultas, anhelitus augmentum, et labia livida apparent. Vulnerati capite interdum subitaneo deliquio moriuntur. Hydropici, dum pulsus deficit, et anhelitus crescit, ac in ore spuma apparet. Qui febri intermittente laborant, mori solent in principio accessionis, dum convulsiones vehementes sunt. Advertatur 3. quod in aliquibus ægrotis flatus est adeo debilis, et cordis exagitatio, ut jam mortui videantur, et tamen non sunt. Signa certiora mortis sunt omnium partium frigiditas etiam in regione cordis, corporis gravitas, alicujus spiritus naribus admoti stimulum non sentire, speculum ore accessum flatu non maculari, et similia. Demum advertatur quod interdum signa superius in primo loco adducta fallunt, et etiam sine illis repente moritur infirmus; ideoque dum ægrotus in agone manet, Sacerdos oportet ne unquam illum deserat.

§. VIII. et Ultimus. *Preces, actus christiani, et benedictiones.*

284. Sacerdos domum ægroti ingrediens, dicat. ℣. *pax huic domui* ℟. *et omnibus habitantibus in ea.* Cubiculum aqua benedicta aspergat, dicens: *Asperges me hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor.*

Deinde dicere potest orationes quæ in rituali pro Extrema Unctione exstant. Postea Redemptoris imaginem accipiat dicens: *Ecce crucem Domini, fugite partes adversæ.* Et ægroto osculandam præbeat, dicens: *Deosculare pedes Jesu Christi qui in hac cruce pro salute tua mortuus est.*

285. Deinde dicat: in Deo, N. N., igitur spem tuam jacta: sperare volumus Mariam a Deo salutem tibi intercedere velle: infirmitas tamen gravis est, voluntati Dei tuam conforma, ut de te faciat quod ipse vult. Eia igitur, mecum recita christianos actus, ut cum istis ad mortem te disponere valeas, si pro bono animæ tuæ sic Deus determinavit: dic ergo mecum.

286. *Actus fidei.* Deus meus, infallibilis veritas, quia tu quod credere debeam, S. Ecclesiæ revelasti, credo quod ad credendum mihi proponit Ecclesia. Credo te esse Deum meum, omnium Creatorem, qui per totam æternitatem paradiso justos remuneras, peccatores vero castigas inferno. Credo mysterium SS. Trinitatis, id est, Patrem, Filium, et Spiritum Sanctum, tres personas, sed unum Deum. Credo secundam personam, id est, Filium Dei, hominem factum in utero Mariæ semper virginis, et pro nobis peccatoribus mortuum esse. Inde resurrexit, et nunc sedet ad dexteram Patris; et inde venturus est judicare vivos et mortuos. Credo septem sancta Sacramenta, et præcipue Baptismum, Pœnitentiam, Eucharistiam, et Extre-

mam Unctionem. Credo omnes resurgere habere cum corporibus suis; et denique credo omne id quod credit S. Ecclesia catholica romana, in qua sola credo esse veram fidem.

Actus spei. Deus meus, confisus tuis promissis, quia tu fidelis, potens, et misericors es, propter merita Jesu Christi peccatorum meorum veniam spero, perseverantiam finalem, et gloriam paradisi.

Actus amoris et doloris. Deus meus, quia tu es bonitas infinita, infinito amore dignus, toto corde meo te diligo super omnia. Et omnium peccatorum meorum, quia tuam infinitam bonitatem offendi, tota anima mea me pœnitet, et displicet. Potius mori quam peccare propono, cum gratia tua, quam ut nunc mihi des et semper, te precor. Et propono sancta Sacramenta recipere in vita, et in morte.

(*Benedictus* XIII. *omnibus qui semel in die hos eliciunt actus, septem annos indulgentiæ largitus est; et si per mensem integrum fiant, confessis et communicatis, juxta mentem pontificis orantibus, indulgentiam plenariam, etiam pro defunctorum animabus, concessit; et si in fine vitæ quis faciat, indulgentiam in articulo mortis.*

BENEDICTIO IN ARTICULO MORTIS.

287. Pontifex regnans anno 1747, episcopis facultatem concessit et eorum delegatis, indulgentiam plenariam ægrotis petentibus impertiri, postquam Pœnitentiæ, Eucharistiæ et Extremæ Unctionis sacramenta acceperint, aut verosimiliter quæsiissent, aut si signum aliquod doloris dederint, et postea sensus amiserint. Non vero excommunicatis, et impœnitentibus; nec etiam illis qui in evidenti peccato moriuntur. Modus quo datur benedictio est hic:

288. Sacerdos ægroti domum ingrediens dicat: *Pax huic domui et omnibus habitantibus in ea.* Et aspergat aquam benedictam, dicens: *Asperges me hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor.* Postea dicat: *Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Gloria Patri, etc.* Et nihil aliud dicens repetat antiphonam: *Asperges me, etc.*

Si ægrotus confessionem petit, Sacerdos benigne audiat; sin vero, contritionis actum ut ægrotus eliciat studeat, confortetque eum ad paradisi gloriam sperandam; hortetur ut totum se offerat Deo, et pro peccatorum suorum satisfactione id quod vult Deus, ipsamque mortem acceptet. Inde dicat:

289. ℣. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

℟. Qui fecit cœlum et terram.

Antiph. Ne reminiscaris, Domine, delicta famuli tui (vel ancillæ tuæ), neque vindictam sumas de peccatis ejus. Kyrie, eleison. Christe, eleison. Kyrie, eleison. Pater noster, etc.

℣. Et ne nos, etc.

℟. Sed libera, etc.

℣. Salvum fac servum tuum (*vel* ancillam tuam), Domine,

℟. Deus meus, sperantem in te.

℣. Domine, exaudi, etc.

℟. Et clamor meus, etc.

℣. Dominus vobiscum, etc.

℟. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Clementissime Deus; pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui neminem vis perire in te credentem atque sperantem, secundum multitudinem miserationum tuarum respice propitius ancillam, famulum N. quam tibi vera fides, et spes christiana commendant. Visita eam in salutari tuo, et per Unigeniti tui passionem et mortem omnium ei delictorum suorum remissionem et veniam clementer indulge, ut ejus anima in hora exitus sui te judicem propitiatum inveniat, et in sanguine ejusdem Filii tui ab omni macula abluta transire ad vitam mereatur perpetuam. Per eumdem, etc.

Tunc, postquam clericus dixerit, Confiteor Deo, etc. *Sacerdos dicat* : Misereatur, etc. Indulgentiam, etc. *Et deinde*,

Dominus noster Jesus Christus filius Dei vivi, qui B. Petro apostolo suo dedit potestatem ligandi atque solvendi, per suam piissimam misericordiam recipiat confessionem tuam, et restituat tibi stolam primam quam in Baptismate recepisti, et ego facultate mihi ab apostolica sede tributa, indulgentiam plenariam et remissionem omnium peccatorum tibi concedo. In nomine Patris, etc.

Per sacrosancta humanæ reparationis mysteria remittat tibi omnipotens Deus omnes præsentis et futuræ vitæ pœnas, paradisi portas aperiat, et ad gaudia sempiterna perducat. Amen.

Benedicat te omnipotens Deus, † Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus. Amen.

At si infirmus esset tam morti proximus, ut tempus non suppeteret supradictis precibus, Sacerdos statim impertiatur ei præfatam benedictionem :

Dominus noster Jesu Christus, etc.

290. *Benedictio scapularis S. Mariæ de Monte Carmelo. Sacerdos conversus ad habitum dicat :*

℣. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam.

℟. Et salutare tuum da nobis.

℣. Domine, Deus virtutum, converte nos;
℟. Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.
℣. Domine, exaudi orationem meam;
℟. Et clamor meus ad te veniat.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Caput omnium fidelium, Deus, et humani generis Salvator, hunc habitum, quem propter tuum tuæque Genitricis virginis Mariæ de Monte Carmelo amorem atque devotionem servus tuus est delaturus, dextera tua sanctifica †: et hoc quod per illud mystice datur intelligi, tua semper custodia corpore, et animo servetur, et ad remunerationem perpetuam cum sanctis omnibus felicissime perducatur. Qui vivis et regnas, in secula seculorum. Amen.

Deinde aspergat aquam benedictam super habitum, et postea ipsum imponat personæ recipienti, dicens:

Accipe, vir devote, hunc habitum benedictum, precans SS. Virginem ut ejus meritis illum præferas sine macula, et te ab omni adversitate defendat, atque ad vitam perducat æternam. Amen.

Deinde dicat:

Ego ex potestate mihi tradita et concessa, suscipio, ac recipio te ad participationem om-

nium orationum, disciplinarum, precum, suffragiorum, eleemosynarum, jejuniorum, vigiliarum, missarum, horarum canonicarum, ac cæterorum bonorum spiritualium, quæ passim die, nocteque (cooperante misericordia Jesu Christi) a religiosis peraguntur. In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.

Bene✝dicat te conditor cœli et terræ Deus omnipotens, qui te eligere dignatus est ad beatæ virginis Mariæ de Monte Carmelo societatem et confraternitatem, quam precamur, ut in hora obitus tui conterat caput serpentis, qui tibi est adversarius, et tandem tanquam viator palmam et coronam sempiternam hæreditatis consequaris. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Aspergatur recipiens aquâ benedictâ.

291. *Benedictio scapularis S. Mariæ septem Dolorum.*

℣. Adjutorium nostrum, etc.
℟. Qui fecit cœlum et terram, etc.

OREMUS.

Domine Jesu Christe, qui tegmen nostræ mortalitatis induere dignatus es, obsecramus immensam largitatis tuæ abundantiam, ut hoc genus vestimentorum, quod sancti Patres ad innocentiam, humilitatisque indicium in memoriam septem Dolorum B. virginis Mariæ

nos ferre sanxerunt, ita bene † dicere digneris, ut qui illis fuerit indutus, corpore pariter, ac anima induat te Salvatorem nostrum. Qui vivis et regnas in secula seculorum. Amen.

Postea Sacerdos, asperso scapulare aqua benedicta, illud imponat dicens :

Accipe, charissime fratrer, habitum B. Mariæ virginis, singulare signum servorum suorum in memoriam septem Dolorum, quos ipsa in vita et morte unigeniti Filii sui sustinuit, ut ita indutus sub ejus patrocinio perpetuo vivas.

Benedictio Dei omnipotens †, Patris, et Filii, et Spiritus Sancti descendat super te, et maneat semper. Passio Domini nostri Jesu Christi, et compassio beatæ Mariæ virginis sit in corde, et corpore nostro. Amen.

292. *Benedictio scapularis Conceptionis immaculatæ Dei Matris.*

℣. Adjutorium nostrum in nomine Domini,
℟. Qui fecit cœlum et terram.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum Spiritu tuo.

OREMUS.

Domine Jesu Christe, qui tegmen nostræ mortalitatis induere dignatus es, tuæ largitatis clementiam humiliter imploramus, ut hoc genus

vestimenti, quod in honorem et memoriam Conceptionis immaculatæ beatæ Mariæ virginis, necnon (ut illo indutus exoret) in hominum pravorum morum reformationem institutum fuit, bene † dicere digneris, ut hic famulus tuus qui eo indutus fuerit, eadem beata Maria virgine intercedente, te quoque induere mereatur. Qui vivis et regnas, etc.

Postea Sacerdos, asperso scapulare aqua benedicta, imponat recipienti dicens:

ACCIPE, frater, scapulare beatæ Mariæ virginis immaculatæ, ut, ea intercedente, veterem hominem exutus, ab omni inquinamento mundatus, ipsum perferas sine macula, et ad vitam pervenias sempiternam. Amen.

Et ego ex facultate mihi tradita recipio te in participationem bonorum spiritualium, quæ in nostra congregatione gratia Dei fiunt, et quæ per sanctæ Sedis apostolicæ privilegium concessa sunt. In nomine Patris †, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen.

Si infirmus nunquam acceperit aliquod scapulare, vel aliquod ex iis, de quibus supra sermonem fecimus, curet Sacerdos qui facultatem habet, ut infirmus tunc recipiat, ut indulgentias lucretur.

FINIS.

INDEX CAPITULORUM

IN HAC PRAXI CONTENTORUM.